
NNM
BIBLIOTHEEK
7 7496 00041706 1

DE ALGEMEENE
EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE.

NEGENDE DEEL.

DE ALGEMEENE
EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE,
MET DE
BESCHRYVING VAN
DES KONINGS KABINET.

DOOR

DE Heeren DE BUFFON EN DAUBENTON.

NEGENDE DEEL.

TE AMSTERDAM,

By J. H. SCHNEIDER.

M DCC LXXVII.

Met Privilegie van de Heeren Staaten van Holland en Westvriesland.

INHOUD

VAN DIT DEEL.

Dieren van de oude Wereld . . .	Pag. 2.
Dieren van de nieuwe Wereld . . .	17.
Dieren die aan de beide Werelden gemeen zyn . .	24.
De Leeuw	41.
De Tygers	70.
De Tyger	72.
De Panthera, de Onca en de Luipaard . .	85.
De Jaguar	114.
De Cougar	123.
De Lynx	132.
De Caracal	150.
De Hyaena	158.
De Civetkat en de Zibet	178.
De Genetkat	204.

Door den Hr. DE BUFFON.

Vertaald

Door den Hr. C. VAN ENGELEN.

Beſchryving van den Leeuw . . . Pag. 54.
Beſchryving van dat gedeelte van het Kabinet, hetwelk betrekking heeft tot de Natuurlyke Hiſtorie van den Leeuw . . . . 68.
Beſchryving van den Tyger . . . 80.
Beſchryving van de Panthera . . . . 97.
Beſchryving van dat gedeelte van het Kabinet, hetwelk betrekking heeft tot de Natuurlyke Hiſtorie van den Tyger, van den Panthera, van den Onca en van den Luipaard . . . 107.
Beſchryving van de Jaguar . . . 118.
Beſchryving van den Cougar . . . 125.
Beſchryving van den Lynx . . . 139.
Beſchryving van dat gedeelte van het Kabinet, hetwelk betrekking heeft tot de Natuurlyke Hiſtorie van den Jaguar, van den Cougar en van den Lynx . . . . . 148.
Beſchryving van den Caracal . . . . 152.
Beſchryving van den Hyaena . . . . 167.
Beſchryving van den Zibet . . . . . 188.
Beſchryving van de Civet . . . 198.
Beſchryving van de Genetkat . . . . 206.
Beſchryving van dat gedeelte van het Kabinet, hetwelk betrekking heeft tot de Natuurlyke Hiſtorie van den Caracal, van den Hyaena, van den Zibet, van de Civet en van de Genetkat. 215.

Door den Hr. DAUBENTON.

DE

B R I E F

Van de Heeren Gedeputeerden en den Syndicus der Theologiſche Faculteit te Parys, aan den Heer DE BUFFON.

MYN HEER,

Wy zyn, door een der onzen, van uwentweegen onderricht, dat wanneer UWE. verſtaan heeft dat de Natuurlyke Hiſtorie, *waar van U den Schryver zyt, een dier werken was, welke op bevel der Theologiſche Faculteit, uitgekoozen zyn, om onderzogt en gecritiſeerd te worden, als een Werk 't geen Grondbeginzelen en Stellingen bevat, welke met die van onzen Godsdienſt niet overeenſtemmen, UWE. aan hem verklaart hebt, dat U geene intentie gehad hebt om 'er zich van te verwyderen, en dat UWE. geneegen waart om de Faculteit genoegen te geeven over alle de plaatzen welke zy beriſpelyk in dit Werk mogt vinden.*

Wy zyn buiten ſtaat, myn Heer, om een genoegzaame lof aan een zoo Chriſtelyk voorneemen te geeven, en om UWE. in ſtaat te ſtellen zulks ter uitvoer te brengen, zoo zenden wy U hier nevens de Stellingen welke uit uw Werk getrokken zyn, en ons ſtrydig met de gevoelens der Kerk geſcheenen hebben.

Wy hebben de eere met eene volmaakte hoogachting te zyn

MYN HEER

In het Huis der Faculteit den 15 January 1751.

Uwe zeer onderdaanige en zeer gehoorzaame Dienaars,
De Gedeputeerdens en den Syndicus
der Theologiſche Faculteit te Parys.

S T E L L I N G E N

Getrokken uit een Werk ten tytel voerende: NATUURLYKE HISTORIE, *en welke beriſpelyk geſcheenen hebben aan de Heeren Gedeputeerdens van de Theologiſche Faculteit te Parys.*

I. Het zyn dan de Wateren in den grooten omtrek der Zeën verzameld, die de Bergen en Valeijen der Aarde hebben voortgebragt ... het zyn de Wateren des Hemels, die het werk der Zee na en na vernielen; die de hoogte der Bergen gedurig verlaagen, die de Valeijen vullen. . . . en dit alles Waterpas maaken; de Aarde t'eenigen dage zullen wedergeven aan de Zee, die 'er zig allengs meeſter van maaken zal; laatende in derzelver plaats nieuwe vaſte Landen, met Bergen en Valeijen doorſneeden, geheel gelyk aan die, welke wy bewoonen. I *Deel bladz.* 63.

II. Kan men zig niet met eenige waarſchynlykheid verbeelden, dat een Komeet op de oppervlakte van de Zon vallende, dat Geſtarnte verplaatſt en daar eenige kleine deelen van afgeſcheiden zal hebben, waar aan zy eene beweeging van voortſtuwing in dezelfde rigting, en door denzelfden ſchok, hebbe medegedeeld; zo dat de Planeeten eertyds tot het lighaam der Zon behoord zouden hebben, en daar van losgemaakt zouden zyn door eene voortſtuwende kragt aan allen gemeen, welke zy nog heden behouden? 1 *Deel bladz.* 67.

III. Laat ons dan in de eerſte plaats beſchouwen, wat heeft kunnen gebeuren, toen de Planeeten, en inzonderheid de Aarde, deeze beweeging van voortſtu-

ving ontvingen, en in welken staat zy zig bevonden na dat zy van de massa der Zon afgescheiden te zyn. I *Deel bladz.* 72.

IV. Dewyl de Zon waarschynlyk om dezelfde reeden zal uitdooven. . . by gebrek van brandbaare stoffen. . . . De Aarde en de Planeeten waren dan, toen zy eerst uit de Zon kwamen, en in een staat van volkoomen vloeibaarheid. I *Deel bl.* 75.

V. Het woord Waarheid verwekt niet dan een algemeen en onbepaald denkbeeld; men heeft 'er nooit eene nette bepaaling van gegeeven, en de bepaaling zelve in eenen algemeenen en volstrekten zin genoomen, is niet dan eene aftrekking, welke alleen uit kragt van eene onderstelling bestaat. I *Deel bladz.* 27.

VI. Daar zyn verscheiden soorten van Waarheden, en men heeft de gewoonte om de wiskonstige Waarheden den eersten rang te geeven; dit zyn egter slegts Waarheden van bepaaling; die bepaalingen steunen op eenvoudige, maar afgetrokkene onderstellingen, en alle Waarheden in deeze soort zyn niet dan saamgestelde, maar steeds afgetrokkene gevolgen van deeze bepaalingen. *ibidem.*

VII. Het woord Waarheid bevat de eene en andere, en beantwoord by gevolg aan twee verschillende denkbeelden; deszelfs betekenis is ruim, onbepaald, en saamgesteld; men kan dezelve derhalven niet in het algemeen bepaalen; men moet, gelyk als wy gedaan hebben, de soorten onderscheiden, om 'er zig een net denkbeeld van te maaken. I *Deel bladz.* 28.

VIII. Ik zal niet van andere ordens van Waarheden spreeken; die van de Zedekunde, by voorbeeld, die gedeeltelyk wezendlyk, gedeeltelyk willekeurig zyn, ... om dat deze Waarheden niet dan welvoegelykheden en waarschynlykheden ten voorwerpe en uiteinde hebben. *ibidem.*

IX. De Wiskonstige blykbaarheid en de Natuurkundige zekerheid zyn dan de twee eenige oogpunten, van welken wy de Waarheid beschouwen moeten, zo dra zy zig van de eene of andere verwyderd, is zy eigentlyk niet meer dan waarschynlykheid. *ibidem.*

X. Het bestaan onzer Ziele is voor ons wiskonstig beweezen, of liever wy zyn slegts één, dat bestaan en wy, II *Deel bladz.* 216.

XI. Het bestaan van ons lighaam en van alle uitwendige Voorwerpen, is twyffelagtig voor elk, die zonder vooroordeel redeneert; want die uitgestrektheid in lengte, breedte en diepte, welke wy ons lighaam noemen, en die ons zo naby schynt te behooren, wat is die anders dan eene betrekking van onze zintuigen. II *Deel bladz.* 217.

XII. Ondertusschen kunnen wy gelooven, dat 'er iets buiten ons is, maar wy zyn daar niet zeker van, terwyl wy volkoomen zeker zyn van het wezendlyk bestaan van alles wat in ons is. Het bestaan van onze Ziel is derhalven zeker, en dat van ons lighaam twyffelagtig, zo dra men gaat denken, dat de stof wel niet dan eene wyze van bestaan van onze ziel, eene van haare wyzen van zien, zou kunnen zyn . . . . II *Deel bladz.* 217 *en* 218.

XIII. Na onzen dood (zal zy onze ziel) weder op eene verschillende wyze zien, en dit alles, wat thans haare gewaarwordingen veroorzaakt, de stoffe in het algemeen, zoude dan voor haar wel even weinig kunnen bestaan als ons eigen lighaam, 't welk dan niet meer iets voor ons zal zyn. *ibidem.*

XIV. De ziel is . . . . uit eigener aart onvatbaar voor verbastering, aan geen lyden onderworpen. II *Deel bladz.* 216.

ANTWOORD VAN DEN HEER DE BUFFON,

Aan de Heeren Gedeputeerden en den Syndicus van de Theologische Faculteit te Parys.

MYNE HEEREN,

Ik heb den Brief ontvangen, waar mede UWEs. my vereerd hebt benevens de Stellingen, welke uit myn Werk getrokken zyn. Ik bedank UWEs. dat Gy my in staat gesteld hebt, om dezelve te verklaaren op eene wyze die geen de minste twyffel noch onzekerheid ten opzigte der oprechtheid myner gevoelens, zal overlaaten, en zo Gy het begeert, myne Heeren, zal ik zeer gaarne deze Verklaaringen, welke ik thans de eere hebbe UWEs. toe te zenden, in het eerste Deel van myn Werk, 't geen staat uit te komen, doen drukken. Ik ben met achting,

MYNE HEEREN

Uwe gehoorzaame Dienaar, DE BUFFON.

Ik verklaare: I. Dat ik geen het minste oogmerk gehad hebbe om den text der H. Schrift tegen te spreeken; dat ik zeer standvastig geloove alles wat 'er in verhaald worde van de Schepping der Wereld, zoo wel ten opzigte der tyd-ordre, als de omstandigheden der gebeurtenissen; en dat ik afzie van al, wat in myn Werk, de Schepping der Aarde betreft, en in 't algemeen van alles 't geen tegens het Verhaal van Mozes zoude konnen stryden, vermits ik myn Steltzel over de vorming der Planeeten alleen als een enkelvoudige Philosophische-stelling hebbe opgegeeven.

II. Wat deeze uitdrukking betreft, dat door *het woord Waarheid niets anders dan een onbepaald denkbeeld ontstaat*, hebbe ik niets anders bedoeld dan het geene men in de Schoolen door het woord oorspronkelyk denkbeeld verstaat, 't geen in zig zelfs geen bestaan heeft, maar alleen in de soorten in welke het wezendlyk bestaat; en bygevolg, zyn 'er wezendlyke Waarheden die in zig zelfs zeker zyn, gelyk ik in de volgende afdeeling verklaaren zal.

III. Dat behalve de Waarheden der gevolgtrekking en vooronderstelling, zyn 'er eerste grondbeginzelen die volstrekt waar en zeker in alle gevallen zyn, en onafhankelyk van alle vooronderstellingen, en dat deze gevolgtrekkingen klaarblykelyk afgeleid van deeze grondbeginzelen, geen willekeurige Waarheden, maar eeuwige en zekere Waarheden zyn; dus hebbe ik alleen door Waarheden van bepaaling de wiskundige Waarheden verstaan.

IV. Dat 'er ontwyfelbaare grondbeginzelen en ontwyfelbaare gevolgtrekkingen in verscheide Wetenschappen, en vooral in de Overnatuurkunde en in de Zedekunde zyn; dus zyn in 't byzonder, in de Overnatuurkunde, het bestaan van God, zyne voornaame eigenschappen, en het bestaan, de geestelykheid en onsterfelykheid van onze Ziel; en in de Zedekunde, de verpligting om God te dienen, en een ieder te geeven wat men verschuldigd is, en dat men bygevolg de diefstal, moord, en andere daaden moet vermyden, welke de reede veroordeeld.

V. Dat de voorwerpen van ons Geloof zeer zeker zyn, zonder egter klaar en ontwyfelbaar te zyn; en dat God die dezelve geopenbaard heeft, en de reede zelfs my leert dat ik my 'er niet in bedriegen kan, my 'er dus de Waarheid en Zekerheid van bevestigen; dat deeze voorwerpen voor my Waarheden van de eerste orde zyn, 't zy dat zy de leerstukken des Geloofs, of de beoeffening der Zedekunde betreffen; zynde eene orde van Waarheden van welke ik uitdrukkelyk gezegt hebbe niet te zullen spreeken, om dat myn onderwerp zulks niet vereischte.

VI. Dat wanneer ik gezegt hebbe dat de Waarheden der Zedekunde geen ander

oogmerk en doelwit hebben als alleen gevoegelykheeden en waarschynlykheeden, ik nooit van wezendlyke Waarheden hebbe gesprooken; zoo als de voorschriften der Goddelyke Wet zyn, als meede van die welke tot de Natuurlyke Wet behooren; en dat ik alleen voor willekeurige Waarheden in het stuk van Zedekunde verstaa, de Wetten welke van den wil der Menschen afhangen en welke verschillende in de byzondere Landen, en betrekkelyk tot de gesteldheden der verschillende Staaten zyn.

VII. Dat het niet waar is dat de bestaanlykheid van onze Ziel en wy niet dan een zyn, in dien zin dat de Mensch een zuiver geestelyk weezen is, en geen zamenstel van ziel en lichaam: dat de bestaanelykheid der dingen eene zekere Waarheid is, dewyl het Geloof ons zulks niet alleen leert, maar nog om dat de wysheid en goedheid Gods ons niet toelaat te denken, dat hy de Menschen in een eeuwigduurende en algemeene onzekerheid zoude laten; dat om deze reeden, die uitgebreidheid in lengte, breedte en dikte (van ons lichaam) geen enkelvoudig getuigenis van onze zinnen is.

VIII. Dat wy bygevolg volkomen verzekerd zyn dat 'er zaaken buiten ons bestaan; en dat het geloof der geopenbaarde Waarheden, het bestaan van verscheide zaaken buiten ons voorondersteld en bevat; en dat men niet gelooven kan dat de stoffe alleen eene wyzing van onze Ziel is, zelfs niet in dezen zin, dat onze gewaarwordingen wezendlyk bestaan, maar dat de voorwerpen die haar schynen te doen ontstaan geen wezendlyk bestaan hebben.

IX. Dat wat de wyze ook zyn mag op welke de Ziel na de dood tot het laatste oordeel zien zal, zoo zal zy egter zeker van het bestaan der lighaamen, en byzonder van dat van haar eigen zyn, waar van de toekomende staat altoos van aanbelang voor haar zyn zal, zoo als ons zulks in de H. Schrift geleerd word.

X. Dat wanneer ik gezegd hebbe, dat de Ziel door haar eigen wezen onverbasterlyk en onvatbaar voor lyden is, hebbe ik niets anders willen te kennen geeven, als alleen, dat de Ziel voor geen uiterlyke aandoeningen vatbaar is, welke haar zouden konnen vernietigen: en ik hebbe niet geloofd dat zy door de magt Gods niet vatbaar is voor gevoelens van smarten, welke het Geloof ons leert, dat deeze in 't toekomende leeven de straf der zonden en de kwelling der boozen zyn zal.

Den 12 Maart 1751. *Was geteekend* DE BUFFON.

TWEEDE BRIEF,

Van de Heeren Gedeputeerden en den Syndicus der Theologische Faculteit te Parys, aan den Heer DE BUFFON.

MYN HEER,

Wy hebben de Verklaaringen ontvangen, welke UWE. ons toegezonden hebt ten opzigte der Stellingen, welke wy berispelyk gevonden hebben in uw Werk, ten tytel voerende, Natuurlyke Historie; *en na dat dezelve in onze byzondere Vergadering geleezen zyn, hebben wy ze aan de algemeene Vergadering der Faculteit van den 1 April 1751, overgegeeven; en na dat zy aan de Faculteit voorgeleezen zyn, heeft zy dezelve aangenoomen en goedgekeurd, in haare overweeging en besluit van dien dag.*

Wy hebben ter zelfden tyd, myn Heer, aan de Faculteit bericht gegeeven van de belofte welke UWE. ons gedaan heeft van deeze Verklaaringen te doen drukken voor het eerste Werk 't welk UWE. in 't licht geeven zult, indien de Faculteit zulks begeert; zy heeft dit aanbod met zeer groote blydschap aangenoomen, en hoop dat UWE. dit ter uitvoer gelieft te brengen. Wy hebben de eere met de gevoelens der volmaakste hoogachting te zyn,

MYN HEER,

In het Huis der Faculteit, den 4 Mey 1751.

Uwe zeer gehoorzaame en zeer onderdaanige Dienaars,
De Gedeputeerdens en den Syndicus
der Theologische Faculteit te Parys.

IN-

DE ALGEMEENE EN BYZONDERE
NATUURLYKE HISTORIE.

Dewyl wy thans die viervoetige Dieren beſchryven, die in Europa niet oorſpronkelyk te huis hooren, en die daar bygevolg zo wel niet bekend zyn als die waarvan wy de Hiſtorie gegeeven hebben: en dit is de reden, dat de dubbelzinnigheden en de onzekerheden, door de valſche benamingen vermenigvuldigd zyn; dat men met die verkeerde benamingen de zaaken verward heeft, en van zommige dieren ſpreekende van het een heeft gezegd, het geen van het ander gezegd moeſt worden.

Om de verwarring voor te komen, welke, ontſtaat uit deze benaamingen, verkeerdelyk op de meeſte dieren der nieuwe wereld toegepaſt, gelyk, by voorbeeld, op die, welke men t'onregt tygers heeft genaamd; om die verwarring, zeg ik, voor te komen, heb ik geoordeeld, dat het zekerſt middel ware eene vergelykende optelling der viervoetige dieren te maaken, waar in ik onderſcheide; voor eerſt, de zulken die tot de oude wereld natuurlyk behooren, en daar aan eigen zyn, dat is, in Europa, Afrika en Aſia, en die men by de ontdekkingen van Amerika, daar in niet gevonden heeft: vervolgens, de zulken, die oorſpronkelyk tot de nieuwe wereld behooren, en die in de oude niet bekend waren; eindelyk moeten die geenen, die eveneens in de beide Werelden gevonden worden, zonder door menſchen naar eene van beiden overgebragt te zyn, beſchouwd worden als tot de eene en andere te behooren; ik heb, om deze onderſcheidingen der dieren met zekerheid vaſt te ſtellen, alles moeten verzamelen en te ſamen voegen, wat in de Reisbeſchryvingen,

en onder de eerfte Hiftoriefchryvers der nieuwe wereld, ten opzigte van de dieren verfpreid gevonden wordt: het is de hoofdzaakelyke inhoud dier onderzoekingen, welke wy hier met eenig vertrouwen geeven, omdat wy dezelve nuttig oordeelen tot de kennis van de geheele Natuurlyke Hiftorie, en byzonderlyk ook van de Hiftorie der Dieren.

DIEREN VAN DE OUDE WERELD.

De grootfte dieren zyn die, welken men beft kent, en waaromtrent men in 't algemeen de minfte dubbelzinnigheid of onzekerheid heeft; wy zullen dezelve dan in deze optelling volgen, met hen ten naaftenby naar de orde hunner grootte aan te wyzen.

De olyfanten behooren tot de oude wereld, en worden in de nieuwe niet gevonden; de grootfte zyn in Afia, de kleinfte in Afrika; alle zyn zy uit de heetfte landen herkomftig, en fchoon zy in de gemaatigde gewelten kunnen leeven, kunnen zy daar egter niet voortteelen; zy teelen zelfs in hun geboorteland niet voort, wanneer zy hunne vryheid verloren hebben; ondertusfchen is de foort vry talryk, fchoon geheel tot de Zuidelyke klimaaten der oude wereld bepaald; en niet flegts wordt dezelve in Amerika niet gevonden, maar men vindt daar zelfs geen dier, dat men 'er mede vergelyken kan, 't zy ten opzigte der grootte, of ten opzigte der gedaante.

Men kan het zelfde van den rhinoceros zeggen, waarvan de foort veel minder talryk is dan die van den olyfant; men vindt hem niet dan in de woeftynen van Afrika, en in de boffchen van Zuidelyk Afia, en daar is in Amerika geen dier dat daar naar gelykt.

Het rivierpaard bewoont de oevers der groote rivieren van Indië en Afrika; die foort van dieren is miffchien nog minder talryk dan die van den rhinoceros, en wordt in Amerika, en zelfs in de gemaatigde gewelten der oude wereld, niet gevonden.

De kameel en de dromedaris, welker foorten, fchoon na aan malkanderen grenzende, verfchillende zyn, en welken men zo gemeen in Afia, in Arabie, en in alle de oostelyke deelen der oude wereld, vindt, waren in de Weft-Indiën even onbekend als de olyfant, het rivierpaard, en de rhinoceros. Men heeft den naam van kameel zeer verkeerdelyk gegeeven aan den lama, (a) en aan den pacos (b) van Peru, die van zulk eene verfchillende foort zyn van die des kameels, dat men geoordeeld heeft hun ook den naam van fchaapen te mogen geven; zodat de eenen hen kameelen, en de anderen hen fchaapen van Peru geheeten hebben, fchoon de pacos met ons fchaap niets dan de wol

(a) *Camelus dorfo levi, gibbo pectorali.* LINNÆUS *Syft. Nat. Ed. X.* pag. 65. — *Camelus pilis breviffimis veftitus ..... Camelus Peruanus, le Chameau du Perou.* BRISSON. *Regn. Anim.* pag. 56. — *Ovis Peruana.* MARCGRAV. *Hift. Brafil.* pag. 243.

(b) *Camelus tophis nullis, corpore lanato.* LINNÆUS *Syft. Nat.* pag. 66. — *Camelus pilis prolixis toto corpore veftitus. La Vigogne.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 57. — *Ovis Peruana, Pacos dicta.* MARCGRAV. *Hift. Brafil.* pag. 244.

gemeen heeft, en de lama den kameel nergens in gelykt dan in de lengte van zyn hals; de Spanjaarden (*c*) hebben vroegtyds waare kameelen naar Peru gebragt; zy hadden hen eerst op de Kanarische eilanden afgezet, van waar zy hen vervolgens afhaalden, om hen naar Amerika te voeren; maar de lugt der nieuwe wereld schynt niet gunstig voor deze dieren te zyn, want, schoon zy op dien vreemden grond geteeld hebben, is dit egter zeer gebrekkig geweest; zy zyn nooit vermenigvuldigd, en hebben altoos maar een klein getal blyven uitmaaken.

De giraffa (*d*) of kemelpardel, een zeer groot, zeer zwaar, dier, en dat zeer opmerklyk is, zo wel door zyne zonderlinge gedaante als door de hoogte zyner gestalte, de lengte van zyn hals, en die zyner voorste pooten, is in Amerika niet gevonden; het onthoudt zig in Afrika, en vooral in Ethiopie, en heeft zig in de gemaatigde klimaaten der oude wereld nooit verder dan tot de keerkringen verspreid.

Wy zullen in het artikel van den leeuw doen zien, dat dit dier niet in Amerika bestondt, en dat de puma van Peru een dier van eene verschillende soort is; wy zullen insgelyks zien, dat de tyger en de panther niet dan in de oude wereld gevonden worden, en dat de dieren van Zuid-Amerika, waar aan men dezen naam gegeeven heeft, van verschillende soorten zyn. De waare tyger, de eenige die dezen naam moet behouden, is een verschriklyk dier, en misschien meer te dugten dan de leeuw zelf; zyne woestheid overtreft alles, en men kan zyne sterkte uit zyne gestalte beoordeelen: hy is gemeenlyk vier of vyf voet hoog, en van tien tot dertien, ja tot veertien, voeten lang, zonder daar den staart onder te begrypen; zyn vel is niet getygerd, dat is te zeggen met rondagtige vlekken bezaaid; hy heeft alleenlyk op den grond van vaal hair zwarte streepen, die zig dwars over het geheele lighaam uitstrekken, en die, langs de geheele lengte van den staart, ringen over denzelven maaken: deze karakters alleen zyn genoeg om hem te onderscheiden van alle andere roofdieren van de nieuwe wereld, waarin de grootste nauwelyks onze bulhonden of haazewinden kunnen evenaaren: de luipaard en de panther van Afrika of van Asia gelyken in grootte niet naar den tyger, en evenwel zyn zy grooter dan de roofdieren der Zuidelyke deelen van Amerika. PLINIUS, wiens getuigenis men in dezen niet in twyffel kan trekken, dewyl de panthers ten zynen tyde te Rome zo gemeen waren, dat men dezelve aldaar dagelyks, in grooten getale, in de schouwspelen voor aller oogen blootstelde; PLINIUS, zeg ik, geeft 'er de wezendlyke kenmerken van op, zeggende, „ dat hun vel witagtig, en dat hunne vagt allerwegen geteekend is „ met zwarte vlakken, gelyk aan oogen (*e*); hy voegt 'er by, dat het ee-

(*c*) *L'Histoire Natur. des Indes*, *par* JOSEPH ACOSTA, *traduite par* ROBERT RENAUD, Paris 1600. van pag. 44. tot pag. 208. Zie ook *L'Histoire des Incas*, Paris 1744. *Tom. II* pag. 266. enz.

(*d*) *Giraffa, quam Arabes Zurnapa, Græci & Latini Camelo-pardalin nominant.* BELLON: *Observ.* pag. 118.

(*e*) *Pantheris in candido breves macularum oculi varias . . .; & Pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere creberrimo in Africa Syriaque, quidam ab iis Pantheras candore solo discernunt, nec adhuc differentiam inveni.* PLINIUS *Hist. Nat. Lib. VII. cap. XVII.*

„ nigſt verſchil, 't welk tuſſchen het mannetje en het wyfje plaats heeft, hier „ in beſtaat, dat het wyfje witter vagt heeft". De dieren van Amerika daarentegen, waaraan men den naam van tygers heeft gegeeven, gelyken meer naar den panther dan naar den tyger, maar zy verſchillen 'er nog genoeg van om ons duidelyk te doen bemerken, dat geen hunner bepaaldelyk van de ſoort der panthers is.

Het eerſte is de jaguar, of jaguara of janowara, die in Guiane, Braziliën, en andere Zuidelyke deelen van Amerika gevonden wordt. Ray hadt dit dier niet zonder eenige reden Pardus, of Braziliaanſche lynx, genaamd (*f*); de Portugeezen hebben het once, of onça geheeten, omdat zy al vroeger denzelfden naam by verbaſtering aan den lynx, en vervolgens aan den kleinen panther van de Indiën, gegeeven hadden; en de Franſchen hebben het, zonder eenigen grond, tyger genaamd (*g*); daar het niets gemeens mede heeft: het verſchilt ook van den panther in de grootte des lighaams, in de plaatſing en in de figuur van de vlakken, in de kleur en de lengte van 't hair, dat in deszelfs jeugd kroes is, en nooit zo glad wordt als dat van den panther; het verſchilt 'er ook van in inborſt en zeden, het is wilder en laat zig niet temmen, enz; die verſchillen beletten egter niet, dat de jaguar van Brazil, niet meer naar den panther dan naar eenig ander dier van de oude wereld, gelykt.

Het tweede is dat, 't welk wy couguar zullen noemen, door eene ſamentrekking van zyn Braziliaanſchen naam cuguacu-ara (*h*) welken men uitſpreekt cougouacou-ara, en welk dier onze Franſchen nog verkeerdelyk rooden tyger geheeten hebben; het verſchilt in alles van den waaren tyger, en het verſchilt veel van den panther, als hebbende het hair van eene roſſe, eenpaarige, kleur, zonder vlakken; hebbende den kop ook van eene verſchillende gedaante en den ſnuit langer dan de tyger of de panther.

Eene derde ſoort, waaraan men insgelyks den naam van tyger heeft gegeeven, en die daar, in alles, even verre van af is als de voorgaande ſoorten, is de jaguarete (*i*), die ten naaſtenby van de geſtalte is van den jaguar, en die denzelven ook in de natuurlyke gebruiken gelykt, maar die daar ook, door eenige uitwendige kenmerken, van verſchilt; men heeft dit dier zwarten tyger genaamd, omdat zyn hair over het geheele lighaam zwart is met nog zwarter vlakken, die afgeſcheiden en allerwegen gezaaid zyn, gelyk die van den jaguar.

Behalven deze drie ſoorten, en miſſchien nog eene vierde, die kleiner is, waaraan men den naam van tygers heeft gegeeven, vindt men in Amerika nog een dier, dat men daarmede vergelyken kan, en 't welk my voorkomt beter benoemd te zyn; dit is de kat-luipaard, dit dier heeft wat van de kat en wat van den panther, en het is inderdaad gemaklyker hetzelve door deze ſaamgeſtelde benaaming aan te duiden, dan by zyn mexikaanſchen naam tlacooſclotl (*k*); het

(*f*) *Pardus an Lynx Braſilienſis, Jaguara dicta Marcgravii.* Ray *Synopſ. Quadrup.* pag. 166.

(*g*) *Gros Tigre de la Guiane.* Desmarchais. *Tom. III.* pag. 299. *Le Tigre d'Amerique* Brisson. *Regn. Animal.* pag. 270.

(*h*) *Cuguacu-ara* Pison *Hiſt. Nat. Ind.* pag. 104. — *Le Tigre rouge.* Barre're *Hiſtoire de la France Equinoct.* pag. 165. — *Le Tigre rouge.* Brisson. *Regn. Animal.* pag. 272.

(*i*) *Jaguarete.* Pison. *Hiſt. Nat. Ind.* pag. 103. — *Once, eſpece de Tigre.* Desmarchais *Tom. III.* pag. 300. — *Le Tigre noir.* Brisson. *Regn. Animal.* pag. 271.

(*k*) Zie Hernandez *Hiſt. Mexic.* pag. 215. — *Chat-pard. Hiſt. de l'Académie des Sciences,*

is kleiner dan de jaguar, de jaguarete, en de couguar, maar het is tevens grooter dan de wilde kat, daar het anders in geſtalte veel naar gelykt; het heeft alleenlyk den ſtaart veel korter, en de vagt doorzaeid met zwarte vlakken, die lang zyn op den rug, en rondagtig aan den buik: de jaguar, de jaguarete, de couguar, en de kat-luipaard zyn dan de dieren van Amerika, waaraan men verkeerdelyk den naam van tygers gegeeven heeft: wy hebben den couguar en den kat-luipaard leevende gezien, en wy zyn derhalven zeker, dat zy elk van een ſoort zyn, die onder malkanderen verſchillende is, en die nog meer verſchilt van die des tygers en des panthers.

Wat den puma en den jaguar betreft, het blykt duidelyk uit de beſchryvingen van hun, die deze dieren gezien hebben, dat de puma geen leeuw is, en de jaguar geen tyger; dus kunnen wy onbeſchroomd zeggen, dat de leeuw, de tyger, en zelfs de panther, even weinig in Amerika gevonden zyn geweeſt als de olyfant, de rhinoceros, het rivierpaard, de giraffa en de kameel: dewyl alle die ſoorten een heet klimaat noodig hebben om zig voort te planten, en zig nooit in de Noordſche landen onthouden hebben, zo konden zy geene gemeenſchap hebben met Amerika, noch zig naar dat wereld-deel uitbreiden: deze algemeene waarheid, waarvan men zelfs geen denkbeeld ſchynt gehad, die men niet eens vermoed ſchynt te hebben, is van al te veel belang, om dezelve niet te beveſtigen met alle mogelyke bewyzen, die haar buiten alle tegenſpraak en twyffeling ſtellen: laat ons dan onze vergelykende optelling van de dieren der oude wereld met die der nieuwe vervolgen.

Elk weet, dat de paarden niet ſlegts verwondering maar zelfs vrees verwekten by de Amerikaanen, toen zy dezelve voor de eerſte reize zagen; zy zyn wél geſlaagd in bykans alle de klimaaten dier nieuwe wereld, en zy zyn daar nu byna zo gemeen als in de oude (*l*).

Dit zelfde kan men ook zeggen van de ezels, die even onbekend waren, en die even goed voortgeteeld hebben en vermeerderd zyn in de heetſte gewesten van Amerika; zy hebben zelfs muilezels voortgebragt, die in alle de bergagtige gedeelten van Chili, van Peru, van nieuw Spanje, enz, nuttiger zyn om laſten te draagen dan de lamas.

De zebra (*m*) is insgelyks een dier, dat in de oude wereld t'huis hoort, en 't welk naar de nieuwe moogelyk nooit overgebragt, noch aldaar gezien, is;

in Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux. Tom. III. Part. I. pag. 109. — *Chat-pard.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 273.

(*l*) „ Alle de Paarden, zegt GARCILASSO, die in de Spaanſche Weſt-Indien zyn, komen van „ Paarden, die van Andaluſië zyn overgebragt, eerſt naar 't eiland Kuba en dat van St. Domingo, vervolgens naar dat van Barlovento, alwaar zy zo ſterk vermenigvuldigd zyn, dat „ zy zig in de onbewoonde landen verſpreid hebben, alwaar zy wild geworden, en des te „ ſterker toegenomen, zyn, omdat 'er geene roofdieren op deze eilanden waren, die hen konden beſchadigen, en omdat 'er, het geheele jaar door, gras was. *Hiſtoire des Incas*, Paris „ 1744. Het zyn de Franſchen, die de Antilliſche eilanden van Paarden voorzien hebben; „ de Spanjaarden hadden dezelve daar niet gelaaten, gelyk op de andere eilanden en op 't „ vaſte land van Amerika; de Hr. AUBERT, tweede Gouverneur van Guadeloupe, heeft de „ eerſte weide op dit eiland aangelegd en heeft daar de eerſte Paarden laaten brengen". *Histoire générale des Antilles, par le Père* DU TERTRE. Paris 1667. *Tom. II.* pag. 289.

(*m*) *Zebra.* RAY *Synopſ. Quadrup.* pag. 69. EDWARDS *Gleanings of Natur. Hiſtor.* London.

het ſchynt tot een byzonder klimaat bepaald, en wordt niet veel gevonden dan in dat gedeelte van Afrika, 't welk zig van de Evennagtslyn tot aan de Kaap de Goede-Hoop uitſtrekt.

Het rund-dier wierdt noch op de eilanden, noch op 't vaſte land, van Amerika gevonden; kort na de ontdekking dier nieuwe landen bragten de Spanjaarden ſtieren en koeijen uit Europa derwaards over: in 1550, beploegde men voor de eerſte reis het land met runderen in de valey van Kusko (*n*) die dieren vermenigvuldigden verbazend ſterk op dat vaſte land, gelyk ook op de eilanden St. Domingo, Kuba, Barlovento, enz: zy wierden zelfs op verſcheiden plaatſen wild: de ſoort van rund-dier, dat in Mexiko, Louiſiana, enz, gevonden is (*o*), en 't welk wy wilden ſtier, of biſon genaamd hebben, is uit onze runderen niet geſprooten; want de biſon was in Amerika, voor dat men de Europiſche runderen derwaards hadt overgevoerd, en hy verſchilt 'er ook genoeg van om hem te kunnen aanmerken als eene afzonderlyke ſoort uitmaakende: hy heeft een bult tuſſchen de ſchouders; zyn hair is zagter dan de wol, op het voorſte gedeelte des lighaams langer dan op 't agterſt; en aan den hals en langs den rug gekroesd; de kleur van 't zelve is bruin, donker, getekend met eenige witagtige vlakken: de biſon heeft daarenboven korte pooten, die, even als de kop en de keel, met lang hair bedekt zyn; het mannetje heeft een langen ſtaart met een kwaſt hair aan 't einde, gelyk men aan den ſtaart van den leeuw ziet: ſchoon deze verſchillen my, gelyk als alle andere Natuuronderzoekeren, voldingende zyn voorgekomen om van het runddier en den biſon twee verſchillende ſoorten te maaken (*p*), wil ik dit egter niet ſtellig verzekeren; dewyl het eenig kenmerk, 't welk de ſoorten verſcheiden of dezelfde maakt, beſtaat in het vermogen om dieren te teelen, die in ſtaat zyn om weder huns gelyken voort te brengen; en dewyl niemand ons onderrigt heeft, of de biſon met het runddier kan voortteelen, niemand waarſchynlyk ooit beproefd heeft om hen met malkanderen te laaten koppelen, zo zyn wy niet in ſtaat, om eene zekere uitſpraak wegens dit ſtuk te doen. Ik heb aan den Hr. DE LA NUX, oud Raadsheer in den Koninglyken raad op 't eiland Bourbon, en Correſpondent van de Akademie der Weetenſchappen, eene wezendlyke verpligting, voor het geen hy my in zyn brief, op het eiland Bourbon den 9 October 1759 geſchreeven (*q*), hieromtrent meldt, en berigt, dat de biſon, of

1758. pag. 27. en 29. — *Aſne Sauvage.* KOLBE, *Tom. III.* pag. 22. — *Le zèbre, ou l'Aſne rayé.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 101.

(*n*) *Hiſtoire des Incas*, Paris 1744. *Tom. II.* 266. enz.

(*o*) *Hiſtoire du nouveau Monde, par* J. DE LAET. Leiden 1640. *Liv. X. chap.* 4.

(*p*) Zie het vierde Deel van dit Werk, op het Artikel der Runddieren, blz. 230.

(*q*) *Uittrekzel van den Brief van den Hr.* DE LA NUX, *aan den Hr.* DE BUFFON *gezonden.* „Ik „ moet niet verzuimen u te berigten, dat de biſons, zo de uitwas of bult, welken zy op den „ ſchoft hebben, het eenigſte kenmerk is, dat hen van de runddieren onderſcheidt, niet eene „ byzondere en verſchillende ſoort van dezen zyn, gelyk gy vaſtelyk ſchynt te gelooven: op „ dit eiland, alwaar ik, ſedert meer dan dertig jaar, Bourbonſche runderen, Indiaanſche „ runderen, en biſons, gezien heb, is het eene uitgemaakte zaak, dat het dieren van dezelfde „ ſoort maar van verſchillende raſſen zyn, die zig, ſedert dien tyd, vermengd hebbende, „ jongen hebben voortgebragt, die op hunne beurt voortgeteeld hebben, met welke voort- „ brengzelen onze weiden werkelyk beſlagen zyn: ik heb onder anderen eene Bourbonſche

het runddier met den bult, op het eiland Bourbon met onze Europifche runddieren koppelt en voortteelt; ik erken, dat ik dat runddier met den bult, in de Indiën eer als een bifon dan als een rund befchouwd heb: ik kan den Hr. DE LA NUX niet genoeg bedanken, van my deze waarneeming mede gedeeld te hebben, en het ware wel te wenfchen, dat, op zyn voorbeeld, menfchen in verre afgelegen landen gezeten, dergelyke proefneemingen met de dieren te werke ftelden; het komt my voor, dat het voor onze inwooners van Louifiana gemaklyk zyn zoude te beproeven, om den bifon van Amerika met de Europifche koe, en den Europifchen ftier met de bifon's koe, te laaten koppelen; miffchien zouden zy te famen voortbrengen, en dan zoude men zeker zyn, dat de Europifche runderen, de gebulte runderen van 't eiland Bourbon, de ftier der Ooft-Indiën, en de bifon van Amerika, allen niet dan eene en dezelfde foort maaken.

Men ziet uit de proefneemingen van den Hr. DE LA NUX dat de bult geen wezendlyk karakter uitmaakt, dewyl dezelve met eenige geflagten verdwynt; daarenboven heb ik zelf, door eene andere waarneeming, bemerkt, dat die bult of uitwas, welken men op den kemel gelyk als op den bifon ziet, eene eigenfchap, of een karakter, is, 't welk, fchoon gewoon zynde, niet ftandvaftig plaats heeft, en befchouwd moet worden als een toevallig verfchil, 't

,, koe gehad. daar ik verfcheiden geflagten van gewonnen heb, en die egter nooit van Indi-
,, aanfche of Bourbonfche ftieren, maar enkelyk van egte bifon's is gedekt geweeft; de eerfte
,, bafterden van de vermenging der bifons met Bourbonfche raffen hebben hunnen uitwas of
,, bult zeer klein; daar zyn 'er zelfs, die dezelven geheel niet hebben; het bovenft der fchon-
,, derbladen is dan alleenlyk wat vleeziger dan by de Bourbonfche of Indiaanfche koeijen, en
,, dat klein verfchil verdwynt na verfcheiden vermengingen van drie bafterd raffen, en alles
,, komt dan op een gelyken voet; gelyk ik dan nog werkelyk verfcheiden jonge beeften heb, daar
,, men niet het minfte blyk der verminderde uitwaffen of bulten aan befpeurt, welke de moe-
,, ders, die zy zuigen, nog hebben; wy gebruiken hier runderen, van welk ras zy wezen
,, mogen, om de graanen en andere waaren te draagen; de fcherpte en ruwheid onzer ber-
,, gen laat noch het gebruik van den ploeg noch dat van wagens, toe: dit maakt hier het ras
,, der bifons des te waardiger, en de meeften onzer oude Koloniften zien de voortgaande
,, vermindering van de bulten dezer dieren met fpyt; zy doen al wat zy kunnen om de ftam-
,, men der meeft gebulten in wezen te houden; en inderdaad wederhoudt in de neergaande
,, fchuinftens, die zomtyds al vry fteil zyn, deze bult de lading, van naar voren te fchie-
,, ten: des niettegenftaande heb ik de ondervinding, en dat wel fints veele jaaren, dat de
,, berooving van den bult onze runderen niet minder gefchikt maakt voor dezen dienft; het is
,, agt maanden geleden, dat ik my van een draagenden-of laft-os ontdaan heb, die te mynent
,, geworpen was, en die my meer dan vier jaar gediend hadt, en die, fchoon zeer meftiefch,
,, geen den minften fchyn van bult hadt: ik heb nog zyn moer, die gebuld is, en die, niet-
,, tegenftaande zy zeventien of agttien jaaren bereikt, nog goede en lyvige kalveren voort-
,, brengt: die laft-runderen worden geleid en beftierd door den neus, welke men tuffchen de
,, neusgaten doorboort; men fteekt 'er een yzertje in als eene halve maan gekromd, en aan
,, de beide einden wat omgebogen; in die openingen aan de einden van het yzertje worden
,, twee ringen gehangen, en die foort van gebit of breidel wordt opgehouden door een hoofd-
,, ftel, dat agter de hoornen en de ooren loopt: de lyn of het leizeel, vyftien of zeftien voeten
,, lang, wordt aan de ringen vaftgemaakt, en de beftierder gaat daar doorgaans agter: ik ver-
,, gat u te doen aanmerken, dat de egte bifons hier altoos zwakker zyn bevonden, niet flegts
,, dan de Bourbonfche ftieren, maar ook dan de baftaarden van het Bourbonfche ras: ik voel
,, wel, dat men ook zoude willen weeten of dat gelyk is in de individu's van een ftier en
,, een Bifonfche koe, en in die van een bifon en eene koe, doch die byzonderheid ben ik
,, niet in ftaat te beantwoorden; enz.

welk miſſchien van de lyvigheid des diers afhangt, want ik heb een mageren en ziekelyken kameel gezien, die zelfs geen ſchyn van bult hadt.

Het ander kenmerk van den Amerikaanſchen biſon, 't welk hier in beſtaat, dat dezelve langer en veel zagter hair heeft, dan onze runderen, ſchynt insgelyks niet dan eene verſcheidenheid te zyn, die door den invloed van het klimaat wordt voortgebragt, gelyk men in onze geiten, onze katten, en onze konynen, ziet, wanneer men dezelve vergelykt met de geiten, de katten, en de konynen van Angora, die, ſchoon zeer verſchillende van hair, egter van dezelfde ſoort zyn; men zoude zig dan met eenige waarſchynlykheid kunnen verbeelden, (inzonderheid zo de biſon van Amerika met onze Europiſche koeijen teelde) dat onze runderen voormaals door de landen van 't Noorden, aan die van Noord-Amerika raakende, waren doorgetrokken, dat zy vervolgens, naar de gemaatigde geweſten van dat werelddeel afgezakt zynde, met der tyd de indrukzels van het klimaat hebben aangenomen, en van runderen biſons geworden zyn. Maar tot den tyd toe, dat de groote zaak, dat is te zeggen het vermogen om te ſamen voort te brengen, bekend zy, meenen wy regt te hebben van te zeggen, dat onze runderen dieren zyn, die aan de oude wereld behoren, en die in de nieuwe niet beſtaan hebben vóór dat zy derwaards zyn overgebragt.

Daar waren in Amerika nog minder ſchaapen (*s*) dan runderen; zy zyn uit Europa derwaards gebragt, en zy zyn in alle de warme en gemaatigde lugtſtreeken van dat werelddeel gelukkig geſlaagd; maar ſchoon zy daar (*t*) redelyk vrugtbaar zyn, vallen zy 'er doorgaans magerer, en de hamels hebben 'er in 't algemeen minder ſappig en minder malſch vleeſch dan in Europa; het klimaat van Brazil is waarſchynlyk dat, 't welk beſt met hun geſtel overeenkomt, want het is het eenige in de nieuwe wereld, alwaar zy ten uiterſten vet worden (*v*); men heeft niet ſlegts de Europiſche maar ook de Guineeſche (*w*) ſchaapen naar Jamaïka overgebragt, die daar even goed geſlaagd zyn; die twee ſoorten, die ons voorkomen verſchillende ſoorten te zyn, behooren beide, en eeniglyk, tot de oude wereld.

Het is met de geiten eveneens als met de ſchaapen, zy beſtonden niet in Amerika, en die, welken men daar thans vindt, en die in grooten getale voorkomen, zyn allen oorſpronkelyk van de geiten, welken men uit Europa derwaards heeft overgebragt; zy zyn in Braſiliën zo ſterk niet vermenigvuldigd als de ſchaapen; in de eerſte tyden, toen de Spanjaards hen naar Braſil bragten, waren zy daar zo zeldzaam, dat zy voor honderd en tien dukaaten het ſtuk verkogt wierden (*x*); maar zy teelden 'er vervolgens zo verbaazend ſterk voort, dat men hen byna voor nietmetal kon krygen, en dat men het vel alleen waardeerde: zy werpen daar drie, vier, ja zelfs vyf, jongen

(*s*) Zie *Hiſtoire des Incas*, Paris 1744. *Tom. II.* pag. 322.
(*t*) Zie *Hiſtoire du Breſil*, *par* PISON & MARCGRAVE.
(*v*) Zie *Hiſtoire du nouveau Monde*, *par* J. DE LAET Leyde 1640. *liv. XV. chap.* 15.
(*w*) *Ovis Guineënſis ſeu Angolenſis*, MARCGRAVII, *lib. VI. cap.* 10. RAY *Synopſ.* pag. 75. *Hiſtoire de la Jamaïque*, *par* HANS SLOANE, Londr. 1707. *Vol. I.* pag. 73. *de l'introduction.*
(*x*) Zie *Hiſtoire du nouveau Monde*, *Lib. XV. chap.* 15.

gen t'eener dragt, daar zy in Europa slegts een of twee voortbrengen: de groote en de kleine eilanden van Amerika zyn zo voorzien van geiten als het vaste land van dat werelddeel; de Spanjaarden hebben hen zelfs op de eilanden van de Zuidzee gebragt; zy hadden 'er het eiland van Juan-Fernandes mede voorzien (z) alwaar zy ten uitersten vermenigvuldigd zyn: maar dewyl de Vrybuiters, die in 't vervolg deze Zeën ontrustedcn, daar onderstand van leevensmiddelen door bekwamen, zo besloten de Spanjaarden de geiten op dat eiland te verdelgen, en zy lieten, ten dien einde, daar honden, die in 't wild liepen, en op hunne beurt zo sterk vermenigvuldigden, dat zy de geiten en bokken in alle de gedeeltens van het eiland, die genaakbaar waren, verdelgden; en die honden zyn daar zo woest en wreed geworden, dat zy thans de menschen aantasten.

Het wild zwyn, het tamme varken, het Siams of Chineesch varken, die alle drie niet dan eene en dezelfde soort zyn, en die in Europa en Asia zo sterk voortteelen, en zo grootelyks vermenigvuldigen, worden in Amerika niet gevonden: de tajacou (a), die eene opening op den rug heeft, is het dier van dit werelddeel, 't welk daar naast by komt; wy hebben het leevend gehad, en wy hebben vrugtloos beproefd om het met het Europesch varken te doen voortteelen; daarenboven verschilt het daar in zo veele andere kenmerken van, dat wy met grond mogen zeggen, dat het van eene andere soort is: de varkens, uit Europa naar Amerika overgebragt, zyn daar nog beter geslaagd, en sterker vermenigvuldigd dan de schaapen en de geiten: de eerste zoggen, zegt Garcilasso (b) wierden in Peru nog duurer verkogt dan de geiten; het runder-en schaapenvleesch zegt Piso (c) is in Brasiliën zo goed niet als in Europa; de varkens alleen zyn daar beter en vermenigvuldigen daar sterk; zy zyn ook, volgens Jan de Laet (d) op St. Domingo beter geworden, dan zy in Europa zyn: in 't algemeen kan men zeggen, dat, van alle huisselyke of tamme dieren, die uit Europa naar Amerika zyn overgebragt, het varken best en algemeenst geslaagd is: in Kanada, gelyk in Brazil, dat is te zeggen in de zeer koude en zeer heete landen van dit werelddeel, brengt het voort, vermenigvuldigt het, en zyn vleesch is even goed te eeten: de soort der geiten daarentegen is niet vermenigvuldigd dan in de heete of gematigde landen, en heeft zig in Kanada niet kunnen staande houden: men moet van tyd tot tyd bokken en geiten uit Europa doen overkomen om de soort te vernieuwen, die, te dezer oorzaak, zeer weinig talryk is: de ezel, die in Brasiliën en in Peru vermeerdert, heeft in Kanada niet kunnen vermeerderen; men ziet daar noch muilezels noch ezels, schoon men, op verscheidene tyden,

(z) Reize rondom de Wereld door Anson, Amsterd. 1748. pag. 112. 113.
(a) *Tajacu.* Pison *Ind.* pag. 98. — *Tajacu, aper Mexicanus Moschiferus.* Ray *Synops. Quadrup.* pag. 97. — *Le Sanglier du Mexique; les François de la Guiane l'appellent Cochon noir.* Brisson. *Regn. Animal.* pag. 111.
(b) *Histoire des Incas.* Paris 1744. *Tom. II.* pag. 266. *suiv.*
(c) Pison *Hist. Nat. Brasil. cum app.* Marcgravii.
(d) *Histoire du Nouveau monde*, par J. de Laet. Leid. 1640. *chap. IV.* pag. 5.

veele paaren dezer laatfte dieren heeft overgebragt, aan welken de koude die kragt van geftel, die natuurlyke hitte, fchynt te ontneemen, die hen in deze klimaaten zo fterk van andere dieren onderfcheidt: de paarden zyn ten naaftenby even fterk vermenigvuldigd in de heete en in de koude landen van 't vafte land van Amerika, zy fchynen alleenlyk kleiner te zyn geworden (*e*), maar dat hebben zy gemeen met alle andere dieren, die uit Europa naar Amerika zyn overgebragt, want de runderen, de geiten, de fchaapen, de varkens, de honden, vallen kleiner in Kanada dan in Frankryk, en, 't geen miffchien veel zonderlinger zal fchynen, is, dat alle de dieren van Amerika, zelfs die, welke aan het klimaat natuurlyk eigen zyn, in 't algemeen veel kleiner vallen dan die der oude wereld: de Natuur fchynt in dat nieuw werelddeel eene andere maat van grootte gevolgd te hebben; de menfch is de eenige, welken zy naar dezelfde maat heeft geformeerd: maar ik moet, eer ik de byzondere ftukken bybrenge, waarop ik deze algemeene waarneeming gronde, myne optelling voltooijen.

Het varken is dan in de nieuwe wereld niet gevonden, het is derwaards overgebragt, en het is daar niet flegts in den ftaat van huisdier vermenigvuldigd, maar het is zelfs op verfcheiden plaatfen wild geworden (*f*) en het leeft en vermenigvuldigt daar, even als onze wilde zwynen, in de boffchen zonder eenig behulp van den menfch: men heeft nog eene andere foort van varken, van het Europeïfch verfchillende, van Guinée naar Brafiliën overgebragt (*g*), 't welk daar vermenigvuldigd is: dit Guineefch varken, kleiner dan het Europeïfch, heeft zeer lange en zeer fpitfe ooren gelyk ook een zeer langen ftaart die byna op den grond fleept; het is niet bedekt met lange borftels, maar met kort hair, en het fchynt een onderfcheiden en afzonderlyke foort van ons Europifch varken te maaken, want wy hebben niet vernomen, dat in Brafiliën, alwaar de hitte van 't klimaat de voortteeling van alles begunftigt, deze twee foorten zig onder malkanderen vermengd, en of vrugtbaare afftammelingen of flegts muilezels voortgebragt, hebben.

De honden, welker raffen zo verfcheiden, en zo talryk verfpreid zyn, wierden in Amerika, om zo te fpreeken, niet gevonden, dan als ftaalen of monfters, welken men bezwaarlyk met dezelven vergelyken, en tot het geheel van de foort betrekken konde: daar waren op St. Domingo kleine dieren, gofqués geheeten, gelyk aan kleine hondjes; maar daar waren geene honden gelyk aan die van Europa, zegt GARCILASSO, en hy voegt 'er by (*h*), dat de Europifche honden, welken men naar Kuba en St. Domingo hadt overgebragt, wild geworden zynde, het getal van het vee, dat ook wild geworden was, op die eilanden zeer verminderden; dat deze honden met troepen van tien of twaalf

(*e*) HANS SLOANE *Hiftoire de la Jamaïque*, Londr. 1707. en 1725.

(*f*) ,, De Europifche varkens zyn in alle de Weft-Indiën fterk vermedigvuldigd; zy zyn ,, daar wild geworden, en men jaagt hen gelyk het wild zwyn, waarvan zy de geaartheid en ,, de woeftheid hebben aangenomen". *Hiftoire Naturelle des Indes, par* JOSEPH ACOSTA, Paris 1600. pag. 44. enz..

(*g*) PISON *Hift. Nat. Brafil. cum append.* MARCGRAVII.

(*h*) *Hiftoire des Incas.* Paris 1744. *Tom. II.* pag. 322. enz.

liepen, en zo kwaadaartig waren als de wolven: daar waren geene egte honden in de West-Indiën, zegt JOSEPH ACOSTA (*i*), maar alleenlyk dieren, die naar kleine hondjes geleeken, en welken men in Peru alco noemde, en deze alco's verbinden zig aan hunne meesters, en hebben ook ten naastenby de geaartheid van den hond: indien men vader CHARLEVOIX mag gelooven (*k*) die zyne waarborgen ten dezen opzigte niet bybrengt, „ waren de goschis „ van St. Domingo kleine stomme hondjes, die de Dames voor tydkorting „ hielden (*l*); ook bediende men zig van dezelve op de jagt, om andere die„ ren op te spooren; zy waren goed om te eeten (*m*), en verstrekten tot ee„ ne groote toevlugt in de eerste hongersnooden, welken de Spanjaarden on„ dergingen; zy zouden allen op het eiland gedood en het geslagt verdelgd „ zyn geweest, zo men hen niet van verscheiden plaatsen van 't vaste land „ hadt aangevoerd: daar waren 'er van verscheiden soorten; zommigen had„ den het vel geheel glad, anderen hadden 't lighaam met eene zeer zagte „ wol bedekt: de meesten hadden niet dan een zeer teder en zeer yl dons; „ dezelfde verscheidenheid van kleuren, welken men onder onze honden „ vindt, ontmoetede men ook onder dezen, en zelfs was die verscheidenheid „ grooter, omdat men 'er alle kleuren, en zelfs de leevendigste, onder vondt".

Zo de soort der goschis ooit bestaan hebbe met die byzonderheden, welke vader CHARLEVOIX daar aan toeschryft, waarom maaken de andere Schryvers daar geen gewag van? en waarom bestaan deze dieren, die, volgens zyne opgave, niet slegts op 't eiland St. Domingo, maar in verscheiden streeken van 't vaste land, verspreid waren, thans niet meer? of liever, zo zy bestaan, hoe hebben zy alle die fraeje byzonderheden verloren? Het is waarschynlyk, dat de goschis van vader CHARLEVOIX, waarvan hy zegt den naam niet dan by den vader PERS gevonden te hebben, de gosqués van GARCILASSO is; ook kan 't zyn, dat de gosqués van St. Domingo en de alco van Peru, niet dan hetzelfde dier zyn, en het schynt zeker, dat dit dier, onder alle de Amerikaansche dieren, de meeste overeenkomst met den Europischen hond heeft: zommige Schryvers hebben het als een waaren hond beschouwd; JAN DE LAET (*n*) zegt, uitdrukkelyk, dat 'er ten tyde, toen de Indiën ontdekt wierden, een klein soort van honden op St. Domingo gevonden wierdt, die men niet dan voor de jagt gebruikte, maar die volstrekt stom waren: wy hebben in de Historie van den hond gezien (*o*) dat deze dieren het vermogen van blaffen in de heete landen verliezen, maar het blaffen wordt door een soort van gehuil vervuld, en zy zyn nooit geheel stom, gelyk die Amerikaansche dieren: de

(*i*) *Histoire Naturelle des Indes, par* JOSEPH ACOSTA. pag. 46. env. Zie ook de Historie der nieuwe Wereld, door JAN DE LAET X. B. 5. Hoofdd.

(*k*) *Histoire de l'Isle Saint-Domingue, par le Pere* CHARLEVOIX, Paris 1730. *Tom. I.* pag. 35. *& suiv.*

(*l*) Waren 'er Dames op St. Domingo, toen men dat eiland ontdekte?

(*m*) Het honden vleesch is niet goed om te eeten.

(*n*) Historie van de nieuwe Wereld, door JAN DE LAET B. XV. H. 15.

(*o*) Zie het V. Deel van dit Werk onder het artikel van den hond.

honden uit Europa overgebragt zyn ten naaſtenby even goed geſlaagd in de heetſte en in de koudſte landen van Amerika, in Braſiliën, en in Kanada, en het zyn, onder alle dieren, die, daar de Wilden (*p*) meeſt van houden; zy ſchynen evenwel van aart veranderd te zyn, zy hebben hunne ſtem in de heetſte, de grootte hunner geſtalte in de koudſte, landen verloren, en zy hebben bykans overal regte ooren gekreegen; zy zyn derhalven verbaſterd, of liever tot hunne oorſpronkelyke ſoort te rug gekeerd, namelyk die van den herdershond of den hond met regte ooren, die onder alle ſoorten die is, welke minſt blaft: men kan derhalven de honden beſchouwen als eeniglyk tot de oude wereld behoorende, alwaar hunne natuur niet volkomen ontwikkeld is dan in de gematigde geweſten, en alwaar dezelve door de zorgen van den menſch volmaakt is en verſcheidenheden heeft voortgebragt, dewyl zy in alle onbeſchaafde landen, en in alle ten uiterſten heete, of ten uiterſten koude, geweſten, eveneens klein, lelyk, en byna ſtom, zyn.

De hyaena (*q*), die ten naaſtenby de grootte van een wolf heeft, is een dier, dat by de Ouden bekend is geweeſt, en 't welk wy leevend gezien hebben; het is zonderling door de opening en de klieren, welken het eveneens geplaatſt heeft als die van den das, daar een vogt van eenen zeer ſterken reuk uitloopt: het is ook opmerkelyk door zyn lang hair, 't welk zig langs den hals en den ſchoft uitſtrekt, door zyne gulzigheid, die hem aanzet om de lyken op te graaven, en het ſtinkendſte vleeſch in te ſlaan, enz: dit afzigtig dier leeft niet dan in Arabie, of in de andere zuidelyke Provintiën van Aſia, het beſtaat niet in Europa, en is in de nieuwe wereld niet gevonden.

De chacal (*r*), die van alle de dieren, zonder zelfs den wolf uit te zonderen, dat is, waarvan de ſoort ons voorkomt meeſt naar die van den hond te zweemen, maar die daar egter door wezendlyke kenmerken van verſchilt, is een zeer gemeen dier in Armenië en in Turkijen, en 't welk ook in verſcheiden andere geweſten van Aſia en Afrika gevonden wordt; maar het is volſtrekt vreemd in de nieuwe wereld: het is opmerkelyk door de kleur van zyn hair, 't welk ſchitterend geel is; het heeft ook ten naaſtenby de grootte van een vos; niettegenſtaande de ſoort zeer talryk is, heeft dezelve zig egter niet tot in Europa, en zelfs niet in 't Noorden van Aſia, verſpreid.

De genetta (*s*), een dier by de Spanjaarden wél bekend, dewyl het zig in Spanje onthoudt, zou ongetwyffeld opgemerkt geweeſt zyn, zo het in Amerika was gevonden; maar, omdat geen der Spaanſche Hiſtorieſchryveren of Reizigers daar gewag van maakt, is het klaar, dat dit wederom een dier is, dat in de oude wereld alleen t'huis hoort, waarin het de Zuidelyke deelen van

(*p*) Hiſtorie van de nieuwe Wereld, door J. DE LAET B. XV. H. 15.

(*q*) *Hyæna* ARISTOTELES. *Hiſt. animal.* — *Dabub Arabum.* CHARLETON. *Extrcit.* pag. 15.

(*r*) *Lupus aureus* . . . . *Jackall.* RAY *Synopſ. Quadrup.* pag. 174. — *Aſiaticum Animal, Adil nuncupatum.* BELLON. *Obſerv.* pag. 160. — *Canis flavus* . . . . *Le Loup doré.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 237.

(*s*) *Genetta.* BELLON. *Obſerv.* pag. 76. – *Genetta. Catus Hiſpaniæ Genethocatus.* CHARLETON. *Exerc.* pag. 20. — *La Genette* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 252.

Europa en die van Afia, die omtrent op die zelfde breedte liggen, bewoont.

Schoon men beweerd heeft, dat de civet in nieuw Spanje wierdt gevonden, denken wy egter, dat het niet de civet van Afrika en de Indiën is, daar men de muskus uithaalt, die men vermengt en bereidt met die, welke men ook bekomt van het dier in China hiam geheeten; en wy befchouwen de waare civet als een dier van de Zuidelyke deelen der oude wereld, dat zig niet in 't Noorden verfpreid heeft, en dat niet naar de nieuwe wereld heeft kunnen doortrekken.

De katten waren, even als de honden, geheel vreemd in de nieuwe wereld, en ik ben thans ten vollen zeker, dat de foort daar niet beftondt, fchoon ik een plaats heb aangehaald (*t*), waar uit blykt, dat een man van 't volk van Christoffel Columbus op de kuft dier nieuwe landen een wilde kat gevonden en gedood hadt: ik was, het artykel van de kat befchryvende, nog zo wel niet onderrigt, als ik tegenwoordig ben, wegens alle de misbruiken en verkeerde toepaffingen, welken men van de naamen gemaakt heeft, en ik beken dat ik de dieren nog niet genoeg kende om, in de verhaalen der Reisbefchryveren, de aangemaatigde, de kwalyk toegepafte, de geleende of gemaakte, benaamingen te onderfcheiden; en men zal zig deswegen niet zeer verwonderen, zo men in aanmerking neemt, dat de Naamlyftmaakers, welker onderzoekingen zig tot dit oogpunt alleen bepaalen, wel verre van het onderwerp te hebben opgehelderd, het zelve door andere benaamingen en fpreekwyzen, tot hunne willekeurige leerwyzen betrekkelyk, meer verward hebben; het welk noodzaaklyk moeft gebeuren, omdat die leerwyzen, in vergelyking van de befchouwing zelve en van het gezigt der zaaken, altoos gebrekkig, en by mangel daar van, vol fouten zyn: de natuurlyke zugt, welke wy hebben, om de zaaken, die wy voor de eerfte reize zien, te vergelyken met die welke ons reeds bekend zyn, gevoegd by de bykans onverwinlyke moeijelykheid, die 'er was, om de naamen, daar de Amerikaanen de dingen mede aanduiden, uit te fpreeken, zyn de twee oorzaaken van die verkeerde toepaffing der benaamingen, die zedert zo veele dwaalingen heeft voortgebragt: het is, by voorbeeld, gemaklyker aan een nieuw dier den naam van wild zwyn (*v*) of zwart varken, te geeven dan zyn Mexikaanfchen naam quauh-coyamelt uit te fpreeken: zo was het ook gemaklyker een ander dier, Amerikaanfche vos (*w*) te noemen, dan het zelve zyn Brafiliaanfchen naam tamandua-guaeu te behouden; den naam van fchaap of kameel (*x*) van Peru te geeven aan dieren, die in deze taal Pelon ichialt-oquili heeteden: op dezelfde

(*t*) Zie in het V. Deel van deze Natuurlyke Hiftorie, in het Artikel van de kat.

(*v*) *Voyage de* Desmarchais *Tom. III.* pag. 112. *Effay fur l'Hiftoire Natur. de la France Equinox. par* Barre're Paris 1740. *Hiftoire du Mexique par* Hernandes pag. 637. *Hiftoire de la Nouv. Efpagne par* Fernandes pag. 8.

(*w*) Desmarchais *Tom. III.* pag. 307.

(*x*) Hernandes *Hiftoire du Mexique*, pag. 660.

wyze heeft men den naam van water-varken (*y*) gegeeven aan den cabiai of cabionara, of capybara, ſchoon dit dier ten eenemaal verſchillend is van een varken: de cariguеibeju heeft men, op gelyke wyze, otter geheeten, en dit heeft inderdaad plaats in bykans alle de dieren van de nieuwe wereld, welker naamen zo barbaarſch en zo vreemd zyn voor de Europeërs, dat zy hun andere naamen poogden te geeven uit gelykheden of overeenkomſten ontleend, die zy met de dieren van de oude wereld hadden, en die zomtyds gelukkig waren, maar op andere tyden verkeerd moeſten uitvallen, omdat zy enkelyk ſteunden op betrekkingen, die al te verre van malkanderen verwyderd waren, al te weinig overeenkomſt hadden, om daar de toepaſſing van naamen op te gronden. Men heeft vyf of zes ſoorten van kleine dieren, die geene andere betrekking tot de haazen en konynen hebben dan dat hun vleeſch, even als dat van het gemelde wild, goed is om te eeten, haazen en konynen genaamd: men heeft een dier zonder hoornen of takken, 't welk de Amerikaanen in Braſiliën tapiierete, en in Guyane manipouris nomen, en 't welk de Portugeezen vervolgens anta genaamd hebben, koe of eland geheeten, ſchoon het geene andere betrekking tot de koe of den eland heeft, dan die van hen in de geſtalte des lighaams een weinig te gelyken: zommigen hebben de pac of de paca met het konyn vergeleeken, en anderen hebben gezegd, dat het gelyk was aan een varken van twee maanden (*z*). Zommigen hebben den philander als een rot beſchouwd, en hebben hem boſchrot geheeten; anderen hebben hem voor een kleine vos (*a*), genomen: maar het is niet noodig hier op langer ſtil te ſtaan, nog de valſche benaamingen, welke de Reizigers, de Hiſtorieſchryvers, en de Naamlyſtmaakers, op de Amerikaanſche dieren hebben toegepaſt, omſtandiger voor tedraagen, omdat wy dezelve in het vervolg dezer Verhandeling zullen poogen aan te wyzen, en zo veel mogelyk te verbeteren, naarmaate wy de Hiſtorie van elk dezer dieren in het byzonder zullen voordraagen.

Men ziet, dat alle onze tamme dieren van Europa, en de grootſte wilde dieren van Afrika en Aſia, aan de nieuwe wereld ontbraken; het is op dezelfde wyze met verſcheiden andere, min aanmerkelyke, ſoorten gelegen, daar wy, zo kort als ons mogelyk zal zyn, melding van gaan maaken.

De gazelles, waarvan veele verſchillende ſoorten voorkomen, en waarvan de eene in Arabie, de andere in Ooſt-Indië, en de andere eindelyk in Afrika, gevonden worden, hebben alle ten naaſtenby even zeer een heet klimaat noodig om te beſtaan en wél voort te teelen; zy hebben zig derhalven nooit verſpreid in de Noordſche landen van de oude wereld om van daar na de nieuwe voort te trekken; dus zyn die ſoorten van Afrika en Aſia daar niet gevonden; alleenlyk ſchynt die ſoort, welke men Afrikaanſche gazelle noemt, en welke HERNANDES onder den naam van *algazel* (*b*) *ex Aphrica* aanduidt,

(*y*) DESMARCHAIS, *Tom. III.* pag. 314.
(*z*) *Hiſtoire du nouveau Monde*, par JEAN DE LAET, pag. 484. & *ſuiv.*
(*a*) KLEIN *de Quadrup.* pag. 59. BARRERE *Hiſtoire de la France Equinox.* pag. 166.
(*b*) HERNANDES *Hiſtoire du Mexique*, pag. 512.

aldaar overgebragt te zyn. Het dier van nieuw Spanje, 't welk dezelfde HERNANDES temamaçame noemt, 't welk SEBA onder de benaaming van cervus, KLEIN onder die van Tragulus, en BRISSON (*c*) onder die van gazelle van nieuw Spanje, voordraagen, schynt insgelyks in de soort van alle de gazelles der oude wereld te verschillen.

Men zoude geneigd zyn om te denken, dat de gems, die zig in de sneeuw der Alpische bergen vermaakt, het ys van 't Noorden niet gevreesd zou hebben, en dat hy van daar naar Amerika hadt kunnen overgaan, maar men heeft 'er hem niet gevonden; dit dier schynt niet slegts een byzonder klimaat, maar ook eene byzondere plaatsing, te beminnen; het bepaalt zig tot de kruinen der hoogste Alpische, Pyreneesche en andere, gebergten, en wel verre van zig in verre afliggende landen verspreid te hebben, is het zelfs nimmer neêrgedaald in de vlakten, die aan den voet dezer bergen zyn: het is ondertusschen niet het eenigst dier, 't welk zig standvastig tot een land, of liever tot eene byzondere plaatsing, bepaalt; het marmeldier, de ibex of steenbok, de beer, de lynx, los, of hertwolf, zyn insgelyks bergdieren, welken men maar zeer zeldzaam in de vlakten vindt.

De buffel, dat een dier der heete landen is, en dat men in Italie tam gemaakt heeft, gelykt nog minder dan het runddier naar den bison van Amerika, en is in dat nieuwe werelddeel niet gevonden.

De steenbok leeft boven op de hoogste bergen van Europa en Asia; maar men heeft hem nooit op de Cordilléres gezien.

Het dier (*d*) daar men de muskus van bekomt, en 't welk ten naastenby de grootte van een damhert heeft, onthoudt zig niet dan in eenige byzondere streeken van China en Oostelyk Tartarije; de chevrotain (*e*) onder den naam van het Guineesch rheetje bekend, schynt aan zekere gewesten van Afrika en Oost-Indiën bepaald te zyn, enz.

Het konyn, 't welk oorspronkelyk uit Spanje komt, en dat zig in alle de gematigde landen van Europa verspreid heeft, was niet in Amerika; de dieren van dat werelddeel waar aan men deszelfs naam gegeeven heeft, zyn verschillende soorten, en alle egte konynen, welken men daar tegenwoordig vindt, zyn uit Europa derwaards overgebragt (*f*).

De fretten, die uit Afrika naar Europa zyn gebragt, alwaar zy zonder der menschen zorg niet kunnen bestaan, zyn in Amerika niet gevonden; onze rotten en onze muizen zelve waren daar onbekend; zy zyn met onze schepen derwaards gevoerd, (*g*) en zy hebben in alle de bewoonde plaatsen van dat nieuw werelddeel verbaazend sterk voortgeteeld.

Zie daar dan ten naastenby de dieren der oude wereld, den olyfant, den rhinoceros, het rivierpaard, den giraffa of kemelpardel, den kameel, den

(*c*) BRISSON *Regne Animal.* pag. 70.
(*d*) *Hiam. Animal Musci.* BOYM *Flor. Sinens.* 1656. — *Animal moschiferum.* RAY *Synops. Quadrup.* pag. 127.
(*e*) *Chevrotain.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 95.
(*f*) *Histoire des Incas.* Paris 1744. *Tom. II.* pag. 322. env.
(*g*) IDEM *ibidem.*

dromedaris, den leeuw, den tyger, den panther; het paard, den ezel, den zebra, het runddier, den buffel, het fchaap, de geit, het varken, den hond, de hyaena, den chacal, de genetta, de civet, de kat, de gazelle, de gems, de fteenbok, de chevrotain of het zogenaamd Guineefch rheetje, het konyn, de fret, de rotten, en de muizen; geen dezer dieren was in Amerika toen men dat nieuwe werelddeel ontdekte; het zelfde, moet men aanmerken wegens de relmuizen, de groote hazelmuizen, de marmeldieren, de mangoustes of ichneumons, de daffen, de zabeldieren, de hermelynen, de gerboifes, of fpringrotten, de makis, en verfcheiden foorten van aapen, enz, waarvan, by de aankomft der Europeërs in Amerika, niet een in dat werelddeel gevonden wierdt, en die bygevolg allen aan de oude wereld eigen zyn en tot dezelve behooren, gelyk wy omftandiger zullen poogen aan te toonen, wanneer wy over elk dezer dieren in 't byzonder fpreeken zullen.

DE

DIEREN VAN DE NIEUWE WERELD.

De dieren van de nieuwe Wereld waren even onbekend voor de Europeërs als onze dieren voor de Amerikaanen waren: de eenigste Volkeren van dit Werelddeel, die men ten halven beſchaafd vondt, waren de Peruviaanen en de Mexikaanen; de laatſten hadden geene tamme-of huisdieren; de Peruviaanen alleen hadden vee van tweederhande ſoort, de lama en de pacos, en een klein dier, 't welk zy alco noemden, 't welk in de huizen leefde, zo als onze kleine hondjes doen. De pacos en de lama, welken FERNANDES *peruicb-catl* (*) noemt, met een Engelſch woord, dat Peruviaanſch vee uitdrukt, bepaalen zig, even als de gems, aan eene byzondere plaatſing; zy worden niet dan in de bergen van Peru, van Chili, en van nieuw Spanje gevonden; ſchoon zy by de Peruviaanen tam en huiſſelyk zyn geworden, en de menſchen gevolgelyk hunne voortteeling begunſtigd, en hen in de aangrenzende ſtreeken overgevoerd, of derwaards geleid, hebben, hebben zy zig egter nergens voortgeplant; zy zyn zelfs verminderd in hun geboorteland, alwaar de ſoort thans zo talryk niet is als zy te voren was, eer men uit Europa het vee derwaards hadt overgebragt, het welk in alle Zuidelyke ſtreeken van dat werelddeel zeer gelukkig aart.

Het zal, zo men daar een weinig op ſtil ſtaat, zonderling voorkomen, dat in een wereld, byna geheel bewoond door oorſpronkelyke Wilden, welker zeden veel meer dan de onze naar die der beeſten gelyken, geen omgang, zelfs geene gemeenſchap, tuſſchen die wilde menſchen en de dieren, die hen omringden, gevonden wierdt; dewyl men geene tamme dieren heeft gevonden dan by Volkeren, die reeds beſchaafd waren: toont dit niet, dat de menſch, in den ſtaat van Wilden, niet dan eene ſoort van dier is, zeer onbekwaam om anderen te gebieden, en 't welk, even als de overige dieren, niet dan zyne individueele, zyne perſoonlyke of afzonderlyke, vermogens hebbende, dezelve, op gelyke wyze als zy, eeniglyk gebruikt om zyn onderhoud te zoeken, en voor zyne veiligheid te zorgen door de zwakken aan te taſten, en de ſterken te ontwyken, zonder eenig denkbeeld van zyne wezendlyke magt en de meerderheid zyner natuur te hebben boven alle die wezens, welken hy zig niet poogt te onderwerpen? Zodra wy het oog laaten gaan over alle de Volken, die geheel, of zelfs maar ten halven, beſchaafd zyn, zullen wy allerwegen huiſſelyke dieren vinden; dus ontmoeten wy terſtond onder ons het paard, den ezel, de runderen, de ſchaapen, de geiten, het varken, den hond, en de kat; in Italie den buffel, onder de Laplanders het rendier; by de Peruviaanen de lama, de paco, en de alco; by de Ooſterlingen den dro-

(*) *Peruicb-catl.* FERNANDES *Hiſt. nov. Hiſp.* pag. 11. — *Camelus Peruanus Glama dictus.* RAY *Synopſ. Quadrup.* pag. 145. — *Camelus, ſeu Camelo-congener Peruvianum, lanigerum, pacos dictum.* IDEM *ibid.* pag. 147.

medaris, den kameel, en andere foorten van runderen, van fchaapen en geiten; onder de Volken van 't Zuiden zien wy zelfs den olyfant getemd en tot een huiffelyk dier gemaakt; allen zyn zy onder 't jok gebragt, allen tot eene flaaffche dienftbaarheid onderworpen, of tot de maatfchappy toegelaaten; terwyl de Wilde, nauwelyks de maatfchappy zyner gade zoekende, die der dieren vreeft of veracht: het is waar, dat van alle foorten van dieren, welken wy in de oude Wereld getemd hebben, geene in Amerika beftondt; maar zo de wilde menfchen, daar dat werelddeel mede bevolkt was, zig oudtyds vereenigd, en malkanderen hunne kundigheden en vorderingen onderling medegedeeld, en den onderftand der maatfchappy over en weder geleend, hadden, zouden zy de meefte dieren van hun land hebben t'ondergebragt en tot hunne gebruiken doen ftrekken: want zy zyn bykans allen van een zagten, onderwerpelyken, en vreesagtigen inborft; daar zyn weinig kwaadaartigen, en byna niet één ontzaggelyk, onder: dus is het noch door trotsheid van natuur, noch door onbuigzaamheid van karakter, dat deze dieren hunne vryheid behouden hebben, en niet tot den ftaat van flaverny of huislykheid gebragt zyn, maar door de enkele onmagt van den menfch, die inderdaad niets vermag dan door de vereende kragten van de maatfchappy, daar zyne voortplanting zelve, zyne vermenigvuldiging, van afhangt. Die oneindige landeryen van de nieuwe Wereld waren, om zo te fpreeken, flegts met eenige handen vol menfchen beflaagen, en ik denk, dat men zoude mogen zeggen, dat 'er in geheel Amerika, ten tyde toen men hetzelve ontdekte, zo veele menfchen niet waren, als men werkelyk in de helft van Europa telt. Die fchaarsheid in de menfchelyke foort maakte den overvloed, dat is te zeggen het groot of liever het meerder, getal in ydere foort van dieren, die in het land t' huis hoorden; zy hadden veel minder vyanden en veel meer ruimte; alles begunftigde derhalven hunne vermenigvuldiging, en ydere foort was betreklyk, zeer talryk in individu's; maar het was niet eveneens met het volftrekt getal der foorten; zy waren in kleinen getale, en zo men haar met dat der foorten van de oude Wereld vergelykt, zal men bevinden, dat het miffchien geen vierde, en ten hoogften een derde, gedeelte bedraagt: indien wy tweehonderd foorten van viervoetige dieren (a) in de geheele bewoonbaare of bekende wereld ftellen, zullen wy meer dan honderd dertig foorten in de oude, en minder dan zeventig in de nieuwe, wereld vinden; en zo men 'er de foorten, die aan de beide Werelden gemeen zyn, nog afnam, dat is te zeggen, de zulken alleen, die uit der aart de koude verdraagen kunnen, en die door de landen van 't Noorden uit de oude naar de nieuwe Wereld hebben kunnen overgaan, zal men niet veel meer dan veertig foorten van dieren vinden, die aan de landen van de nieuwe wereld eigen en natuurlyk zyn. De leevende Natuur is daar derhalven minder werkzaam, veel minder verfcheiden, en wy kunnen zelfs zeggen, veel minder fterk; want wy zullen in de optelling der dieren van Ame-

(a) De Hr. LINNÆUS telt in zyne uitgave van 1758, flegts honderd zeven-en-zeftig. De Hr. BRISSON, in zyn Dier-Ryk, wyft tweehonderd zeftig foorten aan; maar men moet daar miffchien meer dan zeftig affnyden, die flegts verfcheidenheden, en geene onderfcheidene en verfchillende foorten, zyn.

rika zien, dat niet ſlegts de ſoorten in kleinen getale zyn, maar dat ook alle de dieren in 't algemeen daar onvergelykelyk kleiner vallen, dan die der oude Wereld, en dat 'er niet één in Amerika is, 't welk men met den olyfant, den rhinoceros, het rivierpaard, den dromedaris, den kemelpardel, den buffel, den leeuw, den tyger, enz, vergelyken kan: het grootſt van alle dieren van zuidelyk Amerika is de tapir of *tapiierete* (*b*) van Braziliën; dit dier, het grootſt van allen, die olyfant der nieuwe Wereld, heeft de grootte van een kalf van zes maanden, of van een zeer kleinen muilezel: want men heeft het met het een en ander dezer dieren vergeleeken, ſchoon het daar in 't geheel niet naar gelykt, als zynde noch eenhoevig, noch met een gevorkten voet, maar met onregelmaatig geſpleeten voeten, hebbende vier vingers aan de voorſte, en drie aan de agterſte voeten; zyn lighaam heeft ten naaſteuby de gedaante van dat van een varken, de kop is egter, naar evenredigheid, veel grooter; het heeft ook geene ſlagtanden of hondstanden, de bovenſte lip is zeer lang, en het kan dezelve naar welgevallen beweegen; de lama, daar wy van geſprooken hebben, is zo zwaar niet als de tapir, en ſchynt niet groot dan door de lengte van zyn hals, en de hoogte zyner pooten; de pacos is nog veel kleiner.

De cabiai, (*c*) die, na den tapir, het grootſte dier van zuid-Amerika is, valt egter niet grooter dan een middelmaatig varken; het verſchilt zo veel als een der vorigen van alle de dieren der oude Wereld; want ſchoon men het moeras-varken (*d*), of water-varken, genoemd heeft, verſchilt het egter van het varken door wezendlyke en zeer duidelyke karakters; het heeft geſpleeten voeten, en, even als de tapir, vier vingers aan de voorſte en drie aan de agterſte voeten; het heeft groote oogen, een dikken en ſtompen ſnuit, kleine ooren, kort hair, en geen ſtaart. De tajacou (*e*) die nog kleiner is dan de cabiai, en die, byzonderlyk in 't uitwendige, meer naar 't varken gelykt, verſchilt 'er egter van in 't maakzel der inwendige deelen, in de figuur van de maag, in de geſtalte der longen, in de groote klier en de opening, die het op den rug heeft, enz; het is derhalven, zo als wy gezegd hebben, van eene verſchillende ſoort van die van 't varken, en noch de tajacou, noch de cabiai, noch de tapir, worden, in de oude Wereld, nergens gevonden: het is eveneens met den *tamandua-guacu*, of *ouariri* (*f*) en met den ouatiriou (*g*) welken wy miereneeters genaamd hebben; deze dieren, waarvan de grootſten eene meer dan middelmaatige geſtalte hebben, ſchynen byzonder ei-

(*b*) *Tapiierete*, *Braſilienſibus*, PISON *Hiſt. Nat.* pag. 101. MARCGRAVII *Hiſt. Braſil.* pag, 229. — *Maypoury Manipouris.* BARRERE, *Hiſt. Franc. Æquinoct.* pag. 161. — *Le Tapir*, *ou Manipouris* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 119. De Portugeezen noemen dit dier *Anta.*

(*c*) *Capybara Braſilienſibus.* MARCGRAVII *Hiſt. Braſil.* pag. 230.

(*d*) *Sus maximus paluſtris.* BARRE'RE *Hiſt. Franc. Equin.* pag. 160. *Cochon d'eau. Voyagés de* DESMARCHAIS *Tom. III.* pag. 314.

(*e*) *Tajacu.* PISON *Hiſt. Nat.* pag. 98. — *Tajacu. Caaigoara Braſilienſibus*, MARCGRAVII *Hiſt. Braſilienſ.* pag. 229. — *Coyametl* FERNANDES *Hiſt. nov. Hiſp.* pag. 8.

(*f*) *Tamandua-guacu ſive major.* PISON *Hiſt. Nat.* pag. 320. — *Le Fourmiller-tamanoir.* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 24.

(*g*) *Tamandua minor flaveſcens. Ouatiriouaou.* BARRE'RE *Hiſt. Franc. Equin.* pag. 163.

gen te zyn aan de landen van zuid-Amerika; zy zyn zeer zonderling in eenige deelen van hun maakzel, want zy hebben geene tanden, zy hebben eene rolronde tong, gelyk de vogels, die men ſpechten noemt; de opening van hunnen bek is zeer klein, en zy kunnen, daar noch mede byten, noch bykans iets aanvatten; zy ſteeken alleenlyk hunne tong uit, die zeer lang is, en, dezelve onder het bereik der mieren brengende, haalen zy haar te rug, wanneer zy met die inſekten belaaden is, dewyl zy geen ander middel van beſtaan hebben, dan het geen zy in deze ſoort van vernuft en kloekheid vinden.

De luyaard (*b*), wien de inboorlingen van Braziliën *ai* of *hai* noemen, ter oorzaake van het klaagend geſchreeuw *ai*, 't welk hy onophoudelyk doet hooren, komt ons voor ook een dier te zyn, dat aan de nieuwe Wereld alleen behoort: het is nog veel kleiner dan de vorigen, als hebbende ſlegts twee voeten lengte; het is hierin zeer zonderling, dat het nog langzaamer gaat dan een ſchildpad, dat het maar drie vingers aan de voorſte zo wel als agterſte voeten heeft, dat zyne voorſte pooten veel langer zyn dan zyne agterſte, dat het een zeer korten ſtaart en geene ooren heeft: daarenboven zyn de luyaard en de tatou de eenigſten onder de viervoetige dieren, die, van geene ſnytanden of hondstanden voorzien, alleenlyk rolronde of cylindriſche kiezen hebben, die aan het einde ook rondagtig zyn, ten naaſtenby gelyk zommige walviſchaartige dieren, zo als de cachalot.

De cariacou van Guiane, dewelke wy leevende gehad hebben, is een dier van aart en grootte als onze grootſte rheebokken; de mannetjes hebben dergelyke hoornen of takken op den kop, en die eveneens jaarlyks afvallen; de wyfjes hebben 'er geene; men noemt haar op Kayenne boſch-hinde. Daar is eene andere ſoort, welke zy ook kleine cariacou, of moeras-hinde, of paletuviers-hinde, noemen, die zeer veel kleiner is dan de eerſte, en waarvan het mannetje geene takken heeft; ik heb, uit hoofde van de gelykheid des naams, vermoed, dat de cariacou van Kayenne de *cuguacu* (*i*) of *cougouacou-apara* van Braſil kon zyn; en de berigten, welken Pison en Marcgrave ons van den cougouacou geeven, met de karakters van den cariacou vergeleeken hebbende, is het ons voorgekomen, dat het dat zelfde dier was, 't welk egter van onzen rheebok genoeg verſchilt om het als eene verſchillende ſoort te moeten beſchouwen.

De tapir, de cabiai, de tajacou, de miereneeter, de luyaard, de cariacou, de lama, de pacos, de biſon, de puma, de jaguar, de cougar, de jaguaréte, de katpardel, enz, zyn dan de grootſte dieren van de nieuwe Wereld; de middelmaatige en de kleine zyn de cuandus of gouandous (*k*), de agoutis

(*b*) *Ai* of *Pareſſeux*. Desmarchais *Tom. III.* pag. 300. — *Ouaikaré*. Barre're *Hiſtor. Franc. Equin.* pag. 151.

(*i*) *Cuguacu ete. Cuguacu apara.* Pison. *Hiſt. Nat.* pag. 97. Marcgravii *Hiſtor. Braſil.* pag. 235. — *Biche des Paletuviers. Biche des bois.* Barre're *Hiſtor. Franc. Equin.* pag. 151.

(*k*) *Cuandu Braſilienſibus.* Pison. *Hiſtor. Nat.* pag. 99. — Marcgravii *Hiſt. Braſil.* pag. 233. — *Gouandou.* Barrere *Hiſt. Franc. Equin.* pag. 153. — *Chat-epineux.* Desmarchais, *Tom. III.* pag. 303. — *Le Porc epic d'Amerique.* Brisson. *Regn. Animal.* pag. 129.

(*l*) de coatis, de pacas (*m*), de philanders (*n*), de Indiſche varkens (*o*), de aperea (*p*), en de tatous (*q*), welken ik denk, dat uit de nieuwe Wereld oorſpronkelyk, en daar aan byzonderlyk eigen, zyn, ſchoon de laatſte Naamlyſtmaakers van eene ſoort van tatous der Ooſt-Indiën, en van eene andere ſoort in Afrika ſpreeken: maar, dewyl het alleenlyk is op het getuigenis van den Auteur, die de beſchryving van het Kabinet van SEBA heeft gegeeven, dat men van die Afrikaanſche en Ooſterſche tatous melding heeft gemaakt, hebben wy geen genoegzaamen grond van gezag om daar op te ſteunen; want men weet in 't algemeen, hoe het gaat met die kleine dwaalingen, met die verkeerde toepaſſingen van naamen, en bepaalingen van landen, die men van het eene dier tot een ander overbrengt, wanneer men eene verzameling van Natuurlyke Hiſtorie maakt; men koopt een dier onder den naam van Ternaatſche, of van Amerikaanſche, vledermuis, en een ander onder dien van tatou der Ooſt-Indiën, men kondigt dezelve vervolgens onder deze naamen aan in een werk, waarin men de beſchryving van dat Kabinet geeft, en van daar gaan zy in de lyſten onzer Naamlyſtmaakers over; terwyl men, de zaaken van naderby onderzoekende, bevindt, dat die vledermuizen van Ternate of van Amerika Franſche vledermuizen zyn (*r*), en dat die Indiaanſche of Afrikaanſche tatous ook wel tatous van Amerika zouden kunnen zyn.

Tot hier toe hebben wy van de aapen niet geſprooken, omdat hunne hiſtorie een byzonder onderzoek vereiſcht. Dewyl het woord aap een geſlagtnaam is, welken men op eene menigte ſoorten, zeer verſchillende van malkanderen, toepaſt, zo is het niet te verwonderen, dat men gezegd heeft, dat 'er eene groote menigte aapen in de Zuidelyke landen van de eene en andere wereld gevonden werdt; maar het komt 'er op aan, dat men met nauwkeurigheid en zekerheid weete, of de dieren, welken men in Aſia en Afrika aapen heeft genoemd, dezelfde zyn als die dieren, waaraan men dezen naam in Amerika heeft gegeeven; het komt 'er zelfs op aan, dat men zie en onderzoeke, of, van meer dan dertig ſoorten van aapen, welke wy leevende gehad hebben, eene enkelde ſoort gelykelyk in de beide werelden gevonden worde?

De ſater (*s*) of boſchman, die door zyn maakzel minder van den menſch dan

(*l*) Zie in het VIII. Deel dezer Natuurlyke Hiſtorie het artikel van den agouti en dat van den coati.

(*m*) *Paca*. PISON *Hiſt. Nat.* pag. 101. *Paca Braſilienſibus* MARCGRAVII. *Hiſt. Braſil.* pag. 224. — *Ourana Pak.* BARRE'RE *Hiſt. Franc. Equin.* pag. 152.

(*n*) *Carigueya Braſilienſibus.* MARCGRAVII *Hiſt. Braſil.* pag. 222. — *Opoſſum.* J. DE LAET pag. 82. — *Le Philandre.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 286. env.

(*o*) Zie in het VIII Deel dezer Natuurlyke Hiſtorie op het artikel van het Indiaanſch varkentje.

(*p*) *Aperea Braſilienſibus.* MARCGRAVE *Hiſt. Braſil.* pag. 223. — *Le Lapin du Braſil.* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 149.

(*q*) *Tatou*, *Armadillo*, *Ayotochtli.* HERNANDES. *Hiſt. Mex.* pag. 314.

(*r*) Zie in het VIII Deel dezer Natuurlyke Hiſtorie op het artikel der vledermuizen: zie ook de beſchryving van het Kabinet van SEBA D. I. pag. 47. alwaar de Auteur de figuuren geeft van de Afrikaanſche armadillo, en pag. 62. alwaar hy die der Ooſterſche armadillo geeft.

(*s*) *Satyrus Indicus*, *Ourang-outang Indis*, & *homo ſylveſtris dictus.* CHARLETON *Exercit.* pag. 16. — *L'homme des bois.* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 189.

van den aap ſchynt te verſchillen, wordt niet dan in Afrika, of in zuidelyk Aſia, gevonden, en beſtaat niet in Amerika.

De gibbon (*t*), wiens voorſte beenen of armen zo lang zyn als 't geheele lighaam, de agterſte beenen daar mede onder begreepen, wordt ook in Ooſt-Indiën, en niet in Amerika, gevonden: deze twee ſoorten van aapen, welke wy leevende gehad hebben, zyn van geen ſtaart voorzien.

De eigenlyk gezegde aap, (*v*) wiens haïr van eene groenagtige, een weinig met geel gemengde, kleur is, wordt in Afrika, en in eenige andere plaatſen van de oude Wereld, maar niet in de nieuwe, gevonden. Het is eveneens met de cynocephalen of de hondskoppen, waarvan men twee of drie ſoorten kent; hunne ſnuit is minder kort dan die der voorgaande, maar zy zyn, even als zy, zonder ſtaart, of hebben die ten minſten zo kort, dat men denzelven nauwelyks kan zien. Alle deze aapen, die geen ſtaart hebben, inzonderheid die, welker ſnuit kort is, en welker gelaat derhalven veel naar dat van den menſch gelykt, zyn de waare aapen; en de vyf of zes ſoorten, daar wy ſtraks van ſpraken, zyn alle natuurlyk en byzonder eigen aan de heete klimaaten der oude Wereld, en worden in de nieuwe nergens gevonden; men kan derhalven reeds zeggen, dat 'er geene egte aapen in Amerika zyn.

De baviaan (*w*), 't welk een dier is grooter dan een dog, met een kort, gedrongen lighaam, ten naaſtenby zo als dat van den hyaena, is zeer verſchillende van de aapen, daar wy van geſproken hebben; hy heeft een zeer korten, en altoos regten, ſtaart, en een langen ſnuit, die breed aan 't einde is, naakte billen, die bloedkleurig zyn, korte beenen, ſterke en ſpitſe nagels: dit dier, dat zeer ſterk en zeer kwaadaartig is, wordt niet dan in de woeſtynen der Zuidelyke deelen van de oude Wereld, en geheel niet in Amerika, gevonden.

Alle de ſoorten van aapen, die geen ſtaart, of die ſlegts een korten, ſtaart hebben, komen dan alleenlyk in de oude wereld voor, en zy, die lange ſtaarten hebben, worden bykans allen in Afrika gevonden; daar zyn 'er zelfs weinigen in Amerika, die ſlegts middelmaatig van geſtalte zyn; maar de dieren, welken men door den geſlagtnaam van *kleine aapjes met een langen ſtaart* heeft aangeduid, komen daar in grooten getale voor; die ſoorten van kleine aapjes met lange ſtaarten zyn de ſapajous, de ſagouins, de tamarins, enz: wy zullen, in de byzondere hiſtorie, welke wy van deeze dieren geeven zullen, zien dat alle die Amerikaanſche aapen verſchillende zyn van de aapen van Afrika en Aſia.

De makis (*x*), waarvan wy drie of vier ſoorten of verſcheidenheden kennen, en die vry wat gelyken naar de aapen met lange ſtaarten, dewelke, even als

(*t*) Deze aap, welken wy leevende gezien hebben, en dien de Hr. DUPLEIX van Pondichery hadt medegebragt, wordt in geene Naamlyſt aangeduid.

(*v*) *Simia ſimpliciter dicta.* RAY *Synopſ. Quadrup.* pag. 149.

(*w*) *Papio.* RAY *Synopſ. Quadrup.* pag. 158. — *Babio* CHARLETON *Exercit.* pag. 16. — *Cobus-papio. Baboon Hyæna Geſneri.* KLEIN *de Quadrup* pag. 89. — *Babouin.* KOLBE *Tom. III.* pag. 55. — *Babouin* BRISSON *Regn. Animal.* pag. 192.

(*x*) *Simia ſciurus lanigunoſus fuſcus, &c. Gazophil. Petiver. Tab.* 17. *fig. V.* — *Pro-ſimia fuſca. Le Maki.* BRISSON. *Regn. Animal.* pag. 220. env.

zy zelve, handen hebben, maar welker fnuit veel langer en puntiger is, zyn insgelyks dieren, die aan de oude Wereld byzonder eigen, en die in de nieuwe niet gevonden, zyn; dus komen alle de dieren van Afrika of van Zuidelyk Afiæ, welken men onder den naam van aapen heeft aangeweezen, even weinig in Amerika voor als de olyfanten, de rhinoceroffen, of de tygers: hoe nader men dit onderwerp onderzoeken, hoe nauwkeuriger vergelykingen men maaken, zal, hoe meer men overtuigd zal worden, dat de dieren der Zuidelyke deelen van elk dier werelden in de andere niet beftonden: en dat het klein getal der geenen, welken men daar thans vindt, door de menfchen derwaards zyn overgebragt, gelyk het fchaap van Guinée, dat naar Brazil gevoerd is; het Indiaanfch varkentje, het welk daarentegen van Brazil naar Guinée is gevoerd; en miffchien nog eenige andere foorten van kleine dieren, welker vervoering door de nabyheid en den wederkeerigen handel dier beide werelden begunftigd is. Daar zyn omtrent vyf honderd mylen Zee tuffchen de kuften van Braziliën en die van Guinée, daar zyn meer dan twee duizend mylen van de kuften van Peru tot die der Ooft-Indiën; alle deze dieren, die, door hunne natuurlyke gefteldheid, het klimaat van 't Noorden niet verdraagen kunnen, of die, fchoon zy in dat klimaat al kunnen leeven, daar in niet kunnen voortteelen, zyn derhalven van twee of drie kanten bepaald door Zeën, welken zy niet kunnen overfteeken, en van den anderen kant door landen, die al te koud zyn, dan dat zy zig daar zouden kunnen onthouden, zonder omtekomen; dus behoeft men zig over deze algemeene waarheid niet meer te verwonderen, welke zeer zonderling fchynt, en welke niemand vóór ons zelfs vermoed hadt; te weeten, dat geen der dieren van de verzengde lugtftreek in een der beide Werelden in de andere gevonden wordt.

DIEREN DIE AAN DE BEIDE WERELDEN GEMEEN ZYN.

Wy hebben in de voorgaande optelling gezien, dat niet ſlegts de dieren der heetſte landen van Afrika en Aſia aan Amerika ontbreeken, zelfs dat de meeſte dier geenen, die in de gemaatigde klimaaten van Europa huisveſten, daar eveneens ontbreeken; dus is het niet gelegen met de dieren, die de koude gemaklyk verdraagen: en zig in de Noordſche klimaaten voortplanten, kunnen; men vindt van dezen verſcheidenen in Noord-Amerika, en ſchoon men daar altoos eenig duidelyk verſchil in beſpeurt, kan men egter niet nalaaten hen als dezelfde te beſchouwen, en te denken, dat zy voormaals door de landen van 't Noorden van de eene naar de andere wereld zyn overgegaan, door landen, die miſſchien nog werkelyk onbekend, of liever oudstyds overſtroomd, zyn; en dit bewys, uit de Natuurlyke Hiſtorie getrokken, toont beter dan alle de giſſingen der beſpiegelende Landbeſchryving, dat de landen der beide werelden, in 't Noorden, of byna, of geheel, onafgebrooken, aan malkanderen raaken, en in malkanderen doorloopen, of ten minſten dat dit in vroegere tyden zodanig heeft plaats gehad.

De beeren der Illinoiſen van Louiſiane, enz, ſchynen dezelfde als onze beeren te zyn; de eerſtgemelden zyn alleenlyk kleiner en zwarter.

Het hert van Kanada, ſchoon kleiner dan ons hert, verſchilt 'er voor het overige niet van dan in de meerdere hoogte der hoornen, het grooter getal van takken, en door den ſtaart, welken het langer heeft.

Het is eveneens met den rheebok, die in het Zuiden van Kanada, en in Louiſiana wordt gevonden, die ook kleiner is, en die een langer ſtaart heeft, dan de Europiſche rheebok; gelyk ook met den orignal, dat het zelfde dier is als de eland, maar niet zo groot.

Het Lappiſch rendier, het Groenlandſch damhert, en de karibou van Kanada, komen my voor ſlegts een en 't zelfde dier te maaken: het damhert of hert van Groenland, door Edwards (*a*) beſchreeven en geteekend, gelykt al te veel naar 't rendier, dan dat men 't als een verſchillende ſoort zoude kunnen beſchouwen; en wat den karibou betreft, ſchoon men daar nergens eene nauwkeurige beſchryving van vindt, zo hebben wy egter uit alle de aanduidingen, die wy daar van hebben kunnen verzamelen, geoordeeld, dat dit hetzelfde dier ware als het rendier: de Hr. Brisson heeft gemeend daar eene verſchillende ſoort van te moeten maaken, en hy brengt den karibou tot het *cervus Burgundicus*, of het Bourgondiſch hert, van Jonston; maar dat Bourgondiſch hert is

(*a*) *Natural Hiſtory of Birds by George Edwards*. London 1743. pag. 51.
(*b*) Brisson *Regn. Anim.* pag. 91.

is een onbekend dier, en 't welk zekerlyk noch in Bourgonje noch in Europa bestaat: het is slegts een naam, welken men aan eenigen herten of damhertenkop, die wat vreemd gehoornd was, zal gegeven hebben; ook zoude het kunnen zyn, dat de kop van den karibou, welken de Hr. BRISSON gezien heeft, en waarvan de hoornen aan weerszyde niet dan uit een enkelen regten stam, van tien duimen lengte, bestonden, met een tak aan het onder einde, voorwaards gedraaid, inderdaad een kop van een wyfjes rendier geweest is, of wel een jonge kop van een eerste of tweede jaar; want men weet, dat de wyfjes onder de rendieren zo wel hoornen hebben als de mannetjes, maar veel kleiner, en dat by beiden de rigting der eerste takken naar voren is; en eindelyk, dat de uitgestrektheid en takschietingen der hoornen by dit dier, even als by alle andere, die dezelve hebben, den voortgang der jaaren nauwkeurig volgen.

De haazen, de eekhoornen, de eegels, de muskus-rotten, de otters, de marmeldieren, de rotten, de spitsmuizen, de vledermuizen, de mollen, zyn ook soorten, welke men als aan de beide Werelden gemeen zynde zoude kunnen beschouwen, schoon 'er in alle die geslagten niet eene soort gevonden wordt, waarvan de Amerikaansche volmaakt gelyk zy met de Europeaansche; en men voelt wel, dat het ten uiterlten moeijelyk, om niet te zeggen onmogelyk, is te bepaalen, of het wezendlyk verschillende soorten zyn, dan of men haar alleenlyk als verscheidenheden van dezelfde soort hebbe aan te merken, die niet dan door den invloed van 't klimaat bestendig zyn geworden.

De bévers van Europa schynen dezelfde als die van Kanada te zyn; die dieren verkiezen de koude landen, maar zy kunnen in de gemaatigde landen ook bestaan en voortteelen; daar zyn 'er nog eenige in Frankryk op de eilanden van de Rhone; daar waren 'er egter voormaals zeer veel meer dan tegenwoordig, en het schynt, dat zy de al te bevolkte landen nog minder dan al te warme landen beminnen: zy vestigen hunne maatschappy niet dan in woestynen, van alle menschelyke wooningen verwyderd; en in Kanada zelf, dat men nog als eene groote woestyn moet beschouwen, zyn zy verre van alle de woonplaatsen der geheele kolonie geweeken.

De wolven en de vossen zyn ook dieren aan de beide werelden gemeen; men vindt hen in alle de deelen van Noord-Amerika, maar met verscheidenheden; men vindt daar bovenal wolven, zwarte vossen, en zy vallen daar allen doorgaands kleiner dan in Europa; gelyk dit eveneens plaats heeft ten opzigte van alle andere dieren, zo wel die natuurlyk aan het land eigen, als die derwaards overgebragt, zyn.

Schoon het wezeltje en de hermelyn zig in de koude landen van Europa onthouden, kan men 'er voor 't minst van zeggen, dat zy zeer zeldzaam zyn in Amerika; het is niet volstrekt eveneens met de bosch-marters, de huis-marters, en de buntsings.

De marter van Noord-Amerika schynt dezelfde te zyn als die van ons Noorden; de vison van Kanada gelykt veel naar de huis-marter, en de gestreepte bunting van Noord-Amerika is misschien niet dan eene verscheidenheid in de soort van den Europischen buntsing.

De lynx of los, welken men in Amerika, gelyk als in Europa vindt, is ons voorgekomen hetzelfde dier te zyn; het onthoudt zig by voorkeur in de koude landen, maar het leeft egter en teelt voort in de gematigde klimaaten, en het onthoudt zig gemeenlyk in de bosſchen en op de bergen.

De phoca of de zeehond ſchynt tot de Noordſche - landen bepaald, en wordt eveneens op de kuſten van Europa en van Noord-Amerika gevonden.

Zie daar ten naaſtenby alle de dieren, welken men als aan de beide Werelden gemeen kan beſchouwen; en van dat getal, dat, zo als men ziet, niet zeer aanmerkelyk is, moet men miſſchien nog meer dan een derde gedeelte afſnyden, waar van de ſoorten, ſchoon vry gelyk in 't uiterlyk voorkomen, egter zeer verſchillende kunnen zyn: maar zo wy van alle deze dieren al eens toeſtaan, dat het dezelfde ſoorten met de Europiſche zyn, ziet men egter, dat het getal dier ſoorten, aan de beide Werelden gemeen, vry klein is in vergelyking van dat der ſoorten, die aan elke der beide Werelden in 't byzonder eigen zyn: men ziet daarenboven, dat 'er, onder alle deeze dieren, geene andere gevonden worden, die aan de beide Werelden gemeen zyn, dan zulke, die zig in de landen van 't Noorden onthouden of dezelve bezoeken, en dat 'er niet een van de zulken, die in de heete of gematigde landen niet kunnen voortteelen, in die beide deelen van onzen Aardbol tevens gevonden wordt.

Het ſchynt derhalven niet langer twyffelagtig, dat die beide deelen, dat de oude en de nieuwe Wereld, in het Noorden, aan malkanderen raaken of geraakt hebben, dat 'er een overgang, een doorgaand gedeelte lands, is, of geweeſt is, waardoor dezelve verbonden werden of nog worden, en dat de dieren, die aan beiden gemeen zyn, van de eene naar de andere zyn overgetrokken door landen, die ons onbekend zyn: daar is grond om te denken, vooral na de nieuwe ontdekkingen, welke de Ruſſen in 't Noorden van Kamſchatka gedaan hebben, dat het met Aſia is, dat Amerika met de oude wereld gemeenſchap heeft, door landen, die in deze nieuwe doorloopen, terwyl het Noorden van Europa daarentegen door al te groote Zeën van dezelve ſchynt afgeſcheiden te zyn, en altoos geweeſt te zyn, dan dat eenig viervoetig dier dezelve hebbe kunnen overtrekken; ondertuſſchen zyn de dieren van 't Noorden van Amerika niet nauwkeurig dezelfde als die van 't Noorden van Aſia, het zyn eer die van 't Noorden van Europa: het is eveneens met de dieren der gematigde geweſten; de argali (*c*), het zabeldier, de vergulde mol van Siberie, het muskus-dier van China, worden in de Hudſons-baay, of in eenig ander gedeelte van 't Noord-Weſten van Amerika, niet gevonden; men vindt daarentegen in de landen van 't Noord-Ooſten van dat wereldeel niet ſlegts dieren, welke aan die van 't Noorden in Europa en in Aſia gemeen zyn, maar ook die, welke aan Europa alleen ſchynen te behooren, gelyk de eland, het rendier, enz; men moet egter erkennen, dat de Ooſte-

(*c*) De argali is een dier, dat in Syberie valt, en daar de Hr. GMELIN in het I. Deel van zyne Reizen eene goede beſchryving van geeft, en 't welk hy het zelfde denkt te zyn als de muſimon of mouflon der Ouden. PLINIUS heeft van dit dier geſprooken, en GESNER maakt 'er gewag van in zyne Hiſtorie der viervoetige dieren, pag. 934, 935.

ſtelyke deelen van 't Noorden van Aſie nog zo weinig bekend zyn, dat men met geene zekerheid kan zeggen, of de dieren van 't Noorden van Europa daar al of niet gevonden worden?

Wy hebben als eene zeer zonderlinge zaak aangemerkt, dat, in de nieuwe wereld, de dieren der Zuidelyke geweſten alle zeer klein zyn in vergelyking der dieren van de heete landen der oude wereld: daar is inderdaad geene vergelyking te maaken tuſſchen de grootte van den olyfant, van den rhinoceros, van het rivierpaard, van den giraffa, of kemelpardel, van den kameel, van den leeuw, van den tyger, enz; allen dieren, die in de oude wereld t' huis hooren, en daar aan natuurlyk eigen zyn; en tuſſchen den tapir, den cabiai, den grooten miereneeter, den lama, den puma, den jaguar, enz, die de grootſte dieren van de nieuwe wereld zyn; de eerſten zyn vier, zes, agt, en tien maal grooter dan de laatſte: eene andere waarneeming, die dit algemeen factum onderſteunt, is, dat alle dieren, die uit Europa naar Amerika zyn overgebragt, gelyk de paarden, de ezels, de koeijen, de ſchaapen, de geiten, de varkens, de honden, enz, dat alle deze dieren, zeg ik, daar kleiner zyn geworden, en dat de zulken, die daar niet overgebragt, maar van zelve derwaards getrokken zyn, de zulken, met één woord, die aan de beide werelden gemeen zyn, gelyk de wolven, de voſſen, de herten, de rheebokken, de elanden, ook aanmerkelyk veel kleiner vallen in Amerika dan in Europa, en dat zonder eenige uitzondering.

Daar is derhalven in de ſamenvoeging der hoofdſtoffen, en in de werking der andere natuurlyke oorzaaken, iets ſtrydig met den groei, met het grootworden, der leevende Natuur in dit nieuwe wereld-deel; daar zyn hinderpaalen voor de ontzwagteling, en miſſchien voor de formatie, der groote ſpruiten; de zulken zelfs, die, door den zagten invloed van een ander klimaat, hunne volkomen vorm, en hunne geheele uitzetting gekreegen hebben, krimpen in, en ſluiten toe, als 't ware, onder die bekrompene lugtſtreek, en in dien ydelen grond, waarop de menſch, in kleinen getale verſpreid, ginds en weer omdwaalde; alwaar hy, wel verre van als meeſter te gebieden, en over de aarde als zyn eigendom te beſchikken, geene heerſchappy altoos voerde; alwaar hy, zig nooit de dieren of de elementen onderworpen, nooit de Zeën beteugeld, de rivieren geleid, de aarde bewerkt, hebbende, zelf niet dan een dier van den eerſten rang was, en voor de Natuur niet beſtondt dan als een wezen zonder belang of gevolg, als eene ſoort van zelf beweegend beeld of werktuig, 't welk, met geene vermogens begaafd, even weinig in ſtaat was om haar te verbeteren als te helpen: zy hadt hem, met hem het gevoel der liefde, en het leevendig verlangen ter voortplanting van zyn geſlagt, te weigeren, minder als moeder dan als ſtiefmoeder behandeld: want ſchoon de Wilde van de nieuwe wereld ten naaſtenby van dezelfde geſtalte is als de menſch van onze wereld, is dit niet genoeg om hier eene uitzondering te maaken in het algemeen factum van de inkrimping der leevende Natuur in dit geheele wereld-deel; de Wilde is zwak en klein in de werktuigen der voortteeling; hy heeft noch hair noch baard, en geene drift voor zyne gade: ſchoon vaardiger ter been dan de Europëer, omdat hy meer gewend is te loopen, is hy egter veel

minder ſterk van lighaam; hy is ook minder gevoelig, en egter vreesagtiger en lafhartiger; hy heeft geene leevendigheid, geene werkzaamheid in de ziel; die van het lighaam is minder eene oeffening, eene vrywillige beweeging, dan eene noodzaaklykheid van werking door de behoefte veroorzaakt: ontneem hem den honger en dorſt, en gy vernietigt terzelfder tyd het werkend beginzel van alle zyne beweegingen; hy zal dagen lang in eene domme ruſt op zyne beenen blyven ſtaan, of in eene logge ongevoeligheid op zyn leger uitgeſtrekt blyven liggen. Men behoeft de oorzaak van het zwervend en verſtrooid leven der Wilden, en hunne verwydering van de maatſchappy, niet verder te zoeken: de dierbaarſte vonk van 't vuur der Natuur is hun geweigerd; zy hebben geene drift voor hunne gade, en bygevolg geene liefde voor hunnen evenmenſch; de leevendigſte, de tederſte, van alle verknogtheden niet kennende, hebben zy geene dan koude en kwynende aandoeningen van dien aart jegens alle andere voorwerpen; zy beminnen hunne ouders en kinderen flauwelyk; de innigſte van alle maatſchappyen, die van hetzelfde gezin, is derhalven by hen niet dan met zwakke banden ſaamgeſnoerd; de maatſchappy van het een gezin met het ander verbindt hen geheellyk niet; dus kennen zy geene vereeniging van geſlagten, geen Gemeenebeſt, geen ſtaat van maatſchappy en wederkeerige verbindtenis, het lighaamlyk, het dierlyk, gedeelte van de liefde bepaalt by hen het zedelyk gedrag, en is het eenigſt rigtſnoer hunner gezelligheid; hun hart is bevrooren, hunne verkeering koud, en hunne heerſchappy hard; zy beſchouwen hunne vrouwen niet dan als ſlavinnen tot moeijelykheden en kwellingen geboren, als laſtdieren, welken zy met de zwaarte hunner jagt overlaaden, en welken zy, zonder medelyden of erkentenis, dwingen tot werken, die haare kragten niet zelden te boven gaan; zy hebben maar weinig kinderen, en zy draagen 'er geringe zorg voor; alles geeft blyken van hun eerſt gebrek; zy zyn onverſchillig, omdat zy in de voornaamſte aller hartstogten zwak en gebrekkig zyn, en die onverſchilligheid voor de ſexe is de oorſpronkelyke vlek, die de Natuur ontluiſtert, die haar belet uit te botten, en die, de ſpruiten des leevens verdelgende, den wortel der gezelligheid tevens afſnydt, en de maatſchappy vernielt.

De menſch maakt hier derhalven geene uitzondering; de Natuur heeft hem, door hem de vermogens der liefde te weigeren, meer benadeeld, meer verkleind, dan eenig ander dier; maar voor dat ik de oorzaaken van dit algemeen uitwerkzel aanwyze, moet ik niet ontveinzen, dat, zo de Natuur alle viervoetige dieren in de nieuwe wereld heeft verkleind en ingetrokken, zy de kruipende dieren en de gekorvenen grooter gemaakt ſchynt te hebben: want ſchoon 'er in Senegal nog zwaarer hagediſſen en langer ſlangen dan in Zuid-Amerika ſchynen gevonden worden, is 'er egter, op verre na, hetzelfde verſchil niet tuſſchen deze dieren als tuſſchen de viervoetige; de grootſte ſlang van Senegal heeft niet de dubbele grootte van den grooten coluber van Kayenne; terwyl een olyfant miſſchien tienmaal grooter is dan de tapir, die, gelyk wy gezegd hebben, het grootſt viervoetig dier van Zuid-Amerika is; maar ten opzigte der gekorvenen kan men zeggen, dat zy nergens zo groot zyn als in de nieuwe wereld; de grootſte ſpinnekoppen, de grootſte torren, de langſte

rupsen, de uitgestrektste kapellen, worden in Braziliën, in Kayenne, en in andere gewesten van Zuid-Amerika gevonden; zy winnen het van bykans alle de insekten der oude wereld, niet slegts in de grootte des lighaams en der vleugelen, maar ook in de leevendigheid der kleuren, de vermenging van derzelver schaduwingen, de verscheidenheid der gedaanten, het getal der soorten, en de verbaazende vermenigvuldiging in elk van dezelve. De padden, de kikvorschen, en de andere dieren van dat geslagt, zyn ook zeer groot in Amerika; ik zal van de vogelen of visschen niet spreeken, omdat het ten opzigte van dezen onmogelyk is te onderscheiden, welke tot de eene of tot de andere wereld behooren, dewyl zy van de eene naar de andere gemaklyk kunnen overgaan, terwyl de insekten en de kruipende dieren zig ten naastenby in 't zelfde geval bevinden als de viervoetige dieren, dat is te zeggen, elk aan zyne eigen wereld bepaald zyn.

Laat ons nu zien, waarom zulke groote kruipende dieren, zulke zwaare insekten, zo kleine viervoetige dieren, en zulke koude menschen, in die nieuwe wereld gevonden worden? Dit hangt af van de hoedanigheid der aarde, van de gesteldheid des hemels, van den trap der warmte en dien der vogtigheid, van den stand en de hoogte der bergen, van de hoeveelheid der stroomen of stilstaande wateren, van de uitgestrektheid der bosschen, en vooral van den ruwen staat, waarin men de Natuur aldaar ziet: de warmte is, in dat gedeelte der wereld, in 't algemeen veel minder, en de vogtigheid veel grooter: zo men de koude en de warmte in alle de graaden van breedte vergelykt, zal men bevinden, dat het water der rivieren te Quebek, dat is onder de breedte van Parys, jaarlyks eenige voeten dik bevriest; dat eene nog dikker hoop sneeuw daar de aarde verscheiden maanden bedekt, dat de lugt daar zo koud is, dat alle de vogels voor den geheelen winter ontvlugten, en, zo lang dat jaargetyde duurt, weg blyven, enz: dit verschil van warmte onder dezelfde breedte, in de gemaatigde lugtstreek, schoon zeer groot, is misschien nog minder dan dat der hitte in den verzengden gordel; men verbrandt in Senegal, en onder dezelfde linie geniet men eene gemaatigde warmte in Peru; het is eveneens met alle andere breedtens, welke men moge vergelyken; het werelddeel van Amerika is zodanig gelegen en heeft zulk eene gedaante, dat alles samenloopt om de werking der warmte te verminderen; men vindt daar de hoogste bergen, en om dezelfde reden, de grootste rivieren van de wereld; die hooge bergen maaken een keten, die het vaste land, over deszelfs geheele lengte, aan 't westen schynt te bepaalen; de vlakten, en de laage landen liggen alle aan deze zyde der bergen, en strekken zig uit van derzelver voet tot aan de zee, die de vaste landen of de beide werelden aan onzen kant afscheidt; dus komt de Oostenwind, die, gelyk men weet, de standvastige en algemeene wind is tusschen de keerkringen, niet in Amerika, dan na eene zeer groote uitgestrektheid waters, waar op hy bekoelt, te hebben overgewaaid; en het is om deze reden dat het veel minder heet is in Braziliën, op Kayenne, enz, dan in Senegal, in Guinée, enz, alwaar die zelfde Oostenwind aankomt, beladen met alle de hitte van alle de brandende landen en zandgronden, daar hy, Afrika en Asia doortrekkende, overwaait; men

herinnere zig hier wat wy ten opzigte van de verschillende kleur der menschen, en in 't byzonder die der Negers, gezegd hebben; het komt my voor eene uitgemaakte zaak te zyn, dat de hoogere of laagere taankleur, het meer of minder bruin, het sterker of ligter zwart, van de gesteldheid des klimaats oorspronkelyk afhangen; dat de Negers van Nigritie en die der Westkust van Afrika, de zwartste van allen zyn, omdat deze landen derwyze zyn gelegen, dat de hitte daar standvastig grooter is dan in eene andere plaats des aardbodems, dewyl de Oostenwind, voor dat hy daar aankomt, ongemeeten streeken lands moet doortrekken; terwyl integendeel de zuidelyke Indiaanen slegts taankleurig, en de Braziliaanen bruin zyn, schoon zy onder dezelfde breedte liggen als de Negers, omdat de hitte van hun klimaat zwakker, en minder standvastig, is, en de Oostenwind daar niet aankomt, dan nadat hy zig op de wateren bekoeld, en met vogtige dampen belaaden, heeft; de wolken, die het licht en de warmte der zonne onderscheppen, de regens, die de lugt en de oppervlakte der aarde verfrisschen, komen op gezette tyden, en duuren verscheiden maanden, op Kayenne en in de andere streeken van Zuid-Amerika: deze oorzaak maakt dan alle de Oostelyke Kusten van Amerika veel gematigder dan Afrika en Asia; en zodra die Oostenwind, na koel op deze kusten aangekomen te zyn, een meerderen trap van warmte begint te krygen, door de vlakten van Amerika door te loopen, wordt hy eensklaps gestuit en wederom verkoeld, door dien keten van ontzagchelyke bergen daar het geheele Westelyk gedeelte der nieuwe wereld uit bestaat; zodat het, onder de linie, in Peru, minder heet is dan in Brazil, op Kayenne, enz, ter oorzaake der verbaazende hoogte der landen; dus zyn de natuurlyke inboorlingen van Peru, van Chili, enz, slegts roodbruin, en minder donker taankleurig dan de Braziliaanen: men neeme voor een oogenblik den keten der Kordiliéres weg, of liever men verlaage die bergen tot op 't waterpas der aanliggende vlakten, en men ziet terstond, dat de hitte in die Westelyke landen overmaatig groot zal moeten zyn, en dat men buiten deze belet-oorzaak zwarte menschen in Peru en Chili zou gehad hebben, zodanig als men dezelve op de Westkusten van Afrika vindt.

Dus moet de hitte in de nieuwe Wereld, door de enkele plaatsing der landen, reeds veel minder zyn dan in de oude; men zal tevens zien, dat de vogtigheid aldaar veel grooter is: de bergen, de hoogste van den aardbodem, en die juist tegen de streek van den Oostenwind staan, stuiten en verdikken alle de dampen der lugt, en maaken gevolgelyk eene oneindige menigte leevendige bronnen, die door haare vereeniging welhaast de grootste rivieren van den Aardkloot formeeren; daar zyn derhalven, naar evenredigheid van de uitgestrektheid, meer stroomende wateren in de nieuwe dan in de oude wereld; en die hoeveelheid waters wordt nog verbaazend vermeerderd door het gebrek van loozing; dewyl de afstroomingen door geene menschen handen gestuit en bepaald, de rivieren niet geleid en bestierd, de moerassen niet afgetapt en droog gemaakt, worden, zo worden oneindige streeken lands door stilstaande wateren bedekt, waardoor de vogtigheid der lugt nog vermeerderd en de warmte verminderd wordt; dewyl daarenboven de grond allerwegen onbe-

bouwd ligt, over zyne geheele uitgeſtrektheid met grove, dikke, en bladenryke planten bedekt is, zo wordt dezelve nooit verwarmd, nooit opgedroogd; de uitwaaſſeming van zo veele gewaſſen, gedrongen tegen malkanderen ſtaande, brengt niet dan natte en ongezonde dampen voort; de Natuur, onder oude gewaaden verborgen, vertoonde nimmer een nieuw tooyſel in deze droevige ſtreeken; door den menſch nooit geliefkoosd noch beteeld, opende zy nimmer haaren weldaadigen boezem; nooit hadt de aarde haare oppervlakte zien vergulden met die ryke aaren, die haare vrugtbaarheid aanwyzen, en onze welvaart voortbrengen: in dien ſtaat van verlaating kwynt alles, alles bederſt, alles verſtikt; de lugt en de aarde, met natte en ſchadelyke dampen belaaden, kunnen zig niet zuiveren, noch hun voordeel doen met den heilzaamen invloed van 't geſtarnte des leevens; vergeefſch flitſt de zon haare leevendigſte ſtraalen op dien kouden klomp, dezelve is niet in ſtaat om haare verwarming te ontvangen of daar aan te beantwoorden; hy kan niet dan vogtige wezens, planten, kruipende dieren, gekorvenen, voortbrengen, en niet dan koude menſchen en zwakke dieren voeden.

Het is dan voornaamlyk omdat 'er weinig menſchen in Amerika waren, en omdat de meeſten dier menſchen, een leeven van dieren leidende, de Natuur woeſt lieten blyven en de aarde verwaarloosden, dat zy koud en kragteloos is gebleeven, onvermogende om de werkzaame beginzels voorttebrengen, om de ſpruiten der viervoetige dieren te ontwikkelen, als welke, tot hunne groeijing en vermenigvuldiging, alle de warmte, alle de werkzaamheid, noodig hebben, die de zon aan de verlangende aarde geeven kan; en het is door eene tegenſtrydige reden, dat de inſekten, de kruipende dieren, en alle ſoorten van dieren, die zig in de modder voortſleepen, welker bloed water is, en die door de rotting vermenigvuldigen, talryker en grooter zyn in alle de laage, vogtige, en moeraſſige landen van dit nieuwe wereld-deel.

Wanneer men op deze zo blykbaare verſcheidenheden let, welke tuſſchen de oude en nieuwe Wereld gevonden worden, zoude men geneigd zyn om te denken, dat de laatſte inderdaad nieuwer is, en langer dan het overige van den Aardkloot onder de wateren der zee bedekt heeft gelegen; want behalven alleen die verbaazend hooge bergen, die dit wereld-deel aan de weſtzyde boorden, en die gedenkſtukken der hoogſte oudheid van onzen Bol ſchynen te zyn, vertoonen zig alle de laage gedeelten van dit vaſte land als landen nieuwelings opgeworpen, en door het bezinkſel der rivieren en het ſlib der wateren geformeerd; men vindt daar inderdaad op verſcheiden plaatſen, onder de eerſte laag plant-aarde, de ſchelpen en madreporen der zee, reeds banken en klompen kalkſteen beginnende te maaken, maar gewoonlyk minder hard en minder ſaamgepakt dan onze hardſteenen, die van de zelfde natuur zyn: zo dit vaſte land wezendlyk zo oud is als de oude wereld, waarom vindt men daar zo weinig menſchen? waarom waren zy daar bykans allen wild en verſtrooid? waarom telden die Volkeren, die in maatſchappyen leefden, gelyk de Mexikaanen en de Peruviaanen, ſlegts twee of driehonderd jaaren ſedert den eerſten menſch, die hen verzameld hadt? waarom waren zy nog onkundig van de konſt om de gebeurteniſſen door duurzaame gedenkte-

kenen tot de Nakomelingſchap over te brengen, daar zy reeds die gevonden hadden om malkanderen hunne denkbeelden van verre mede te deelen, en door middel van knoopen in touwen te leggen aan den anderen te ſchryven? waarom hadden zy zig de dieren niet onderworpen, en bedienden zy zig niet dan van den lama en den pacos, die, niet t'huis blyvende, niet getrouw en onderwerpelyk waren, gelyk onze huisdieren? hunne konſten waren eerſt in derzelver geboorte even als hunne maatſchappy, hunne talenten waren onvolmaakt, hunne denkbeelden niet ontwikkeld, hunne werktuigen ruw, hunne taal barbaarſch; wanneer men het oog op de lyſt hunner dieren werpt, vindt men terſtond de naamen van genoegzaam allen zo uiterſt moeijelyk uit te ſpreeken, dat men zig verwondert, hoe de Europeërs de moeite genomen hebben om dezelve te ſchryven (*d*).

Alles

(*d*) *Pelon icbiatl oquitli.* — De Lama.

Tapiierete in Braziliën. *Maypoury*. of *Manipouris.* — De Tapir in Guiane

Tamandua-guacu in Braziliën. *Ouariri* in Guiana. — De Tamanoir.

Ouatiriouaou in Guiana. — De Mieren-eeter.

Ouaikaré in Guiane. *Ai* of *Hai* in Braziliën. — De Luyaard.

Aiotocbtli in Mexiko. *Tatu*, of *Tatupeba* in Braziliën. *Cbirquincbum* in Nieuw Spanje. — De Tatou;

Tatu-ete in Braziliën. *Tatou-kabaſſou* in Guiane. — De Tatouet.

Macatlcbicbiltic of *Temamaçama*, een dier, 't welk in zommige opzigten naar de gazelle of artilope gelykt, en dat nog geen anderen naam heeft dan gazelle van nieuw Spanje.

Jiya, of *Carigueibeju*; een dier 't welk vry veel naar een otter gelykt, en 't welk men om die reden Braziliaanſchen otter genaamd heeft.

Quaubtla coymatl, of *quapizotl* in Mexiko, of *Caaigora* in Braziliën. — de Tajacu of Tajacou

Tlacoozclotl, of *tlalocelotl.* — de Kat pardel.

Cabionara of *Capybara.* — de Cabiai.

Tlatlaubqui occlotl in Mexiko. *Janowara* of *Jaguara* in Braziliën. — De Jaguar.

Cuguacu arana, of *Cuguacuara*, of *Cougouacouara.* — De Cougar.

Tlaquatzin in Mexiko. *Aouare* in Guiane; *Carigueya* in Braziliën. — De Philander.

Hoitzlaquatzin; een dier, dat naar een ſtekelvarken gelykt, en dat nog geen anderen naam heeft dan ſtekelvarken van nieuw Spanje.

Cuandu of *Gouandou*; een dier, dat insgelyks naar een ſtekelvarken gelykt, en 't welk men Braziliaanſch ſtekelvarken genoemd heeft: dit is miſſchien het zelfde als het voorgaande.

Tepe-maxtlaton in Mexiko; *Maraguao* of *Maracaia* in Braziliën. — De Marac; dit dier heeft de huid geteekend gelyk de panther, het is van gedaante en grootte als een kat; men heeft het verkeerdelyk tygerkat, of wilde getygerde kat, genaamd; naardien zyne vagt geteekend is zo als die van een panther, en niet zo als die van een tyger.

Quaubtecballotl tbliltic of *Tlilocotequillin*; een dier, dat naar een eekhoorn gelykt, en dat nog geen anderen naam heeft dan dien van zwarten eekhoorn

Quimicbpatlan of *Aſſapanick*; een dier, dat naar een vliegenden eekhoorn gelykt, en dat miſſchien het zelfde is.

Yſquiepatl — De *Mouffette.* Dit is een dier, 't welk men kleine vos, Indiaanſche vos, Surinaamſche buntſing genaamd heeft, maar dat noch vos, noch buntſing is; dewyl het eene zeer ſtinkende, beſmette, lugt van zig geeft, en die zelfs op een grooten afſtand verſtikt, zullen wy het [met den naam van die gevaarlyke dampen, die zig, des zomers vooral, zo dikwils in de koolmynen door noodlottige uitwerkzelen doen voelen, en door mephitis of mouffette worden uitgedrukt,] *Mouffette* noemen.

Xoloitzcuintli of *Cuetlacbtli*; een dier, dat eenige overeenkomſt heeft met den wolf, en dat nog met geen anderen naam wordt uitgedrukt dan dien van Mexikaanſchen wolf, enz.

Alles ſchynt derhalven aan te duiden, dat de Amerikaanen nieuwe menſchen waren, of, om beter te zeggen, menſchen die reeds zo lang buiten het land van hunne herkomſt geweeſt waren, dat zy alle kundigheden, alle denkbeelden, van die wereld, daar zy uit geſprooten waren, verloren hadden; alles ſchynt ook ſaam te loopen om te bewyzen, dat het grootſt gedeelte van 't vaſte land van Amerika een nieuw land was, daar de menſch de hand nog niet aan geſlagen, en waar in de Natuur nog geen tyd gehad hadt om alle haare ontwerpen te veſtigen, of zig in haare geheele uitgeſtrektheid te ontwikkelen; alles toont, dat de menſchen daar koud, en de dieren klein, vallen, omdat de warmte der eerſten en de grootte der anderen van de gezondheid en de warmte van de lugt afhangen; alles doet derhalven hoopen, dat, na verloop van eenige eeuwen, nadat men de landeryen bebouwd, de boſſchen geveld, de rivieren geleid, de moeraſſen afgetapt, de zeën beteugeld, zal hebben, dat zelfde land het vrugtbaarſte, het gezondſte, het rykſte, van allen worden zal, gelyk het reeds ſchynt te zyn in alle de ſtreeken, die door den menſch bewerkt zyn: hier uit willen wy egter niet beſluiten, dat 'er als dan grooter dieren geboren zullen worden; nooit zullen de tapir en de cabiai de geſtalte van den olyfant of van het rivierpaard bereiken; maar ten minſten zullen als dan de dieren, welken men derwaards zal overvoeren, in grootte niet verminderen, gelyk zy in de eerſte tyden gedaan hebben; allengs zal de menſch het ydel dier ongemeeten landen vullen, die niet dan eene woeſtyn waren toen men dezelve ontdekte.

De eerſte Hiſtorieſchryvers, die de veroveringen der Spanjaarden beſchreeven, hebben, om den roem hunner wapenen te vermeerderen, het getal hunner vyanden verbaazend vergroot; denken die Schryvers eenig verſtandig menſch te kunnen doen gelooven, dat 'er millioenen van menſchen op St. Domingo en op Kuba waren, terwyl zy terzelfder tyd zeggen, dat 'er, onder alle die menſchen, geen Ryk, geen Republique, en bykans geene Maatſchappy, beſtondt? en terwyl men daarenboven weet, dat 'er in deze twee groote eilanden, aan malkanderen, om zo te ſpreeken, grenzende, en tevens digt by 't vaſte land van dit wereldeel liggende, in 't geheel ſlegts vyf ſoorten van viervoetige dieren waren, waar van het grootſte ten naaſtenby een eekhoorn of een konyn evenaarde; niets toont beter dan deze byzonderheid, hoe ledig en woeſt de Natuur was in dit nieuwe land. „ Men vindt op 't eiland St. Domingo, zegt DE LAET, ſlegts weinige ſoorten van viervoetige „ dieren, gelyk de hutias, dat een klein diertje is weinig verſchillende van „ onze konynen, maar kleiner, met korter ooren, en een ſtaart gelyk een „ mol . . . . De chemi, die byna van dezelfde gedaante, maar wat grooter „ is dan de hutias: . . . . . De mohui wat kleiner dan de hutias . . . . De „ cori in grootte gelyk als een konyn, hebbende een hals als een mol, zonder „ ſtaart, met korte pooten; daar zyn witte en zwarte, en meeſt vindt men „ die beide kleuren vermengd; het is een huiſſelyk en zeer tam dier . . . . „ Daarenboven is 'er een kleine ſoort van honden, die volſtrekt ſtom waren; „ tegenwoordig zyn 'er zeer weinige van alle deze dieren; omdat de Europi-

„ ſche honden hen verdelgd hebben (*e*); —— daar waren, zegt ACOSTA, „ op de eilanden St. Domingo en Kuba, even weinig als op de Antilliſche „ eilanden, byna geene dieren van het nieuwe vaſte land van Amerika, en „ niet één dier gelyk aan die van Europa (*f*). —— Alles wat 'er op de „ Antilliſche eilanden gevonden wierdt, zegt vader DU TERTRE, ſchaapen, „ geiten, paarden, koeijen, ezels, zo wel op Guadaloupe als op de ande- „ re eilanden door de Franſchen bewoond, is door hen daar op gebragt, en „ de Spanjaarden hebben 'er niet één dezer dieren overgevoerd, gelyk zy op „ de andere eilanden gedaan hebben, te meer omdat de Antilliſche eilanden, „ te dezer tyd geheel met boſſchen beſlaagen, geen voedzel verſchaffen kon- „ den aan het vee dat van gras leeven moet (*g*)". De Hr. FABRY, wien ik reeds gelegenheid gehad heb in dit Werk aan te trekken, die vyftien maanden lang in de landen van 't Weſten van Amerika, boven de rivier van Miſſisſippi, hadt gezworven, heeft my verzekerd, dat hy dikwils drie en vier honderd mylen wegs hadt afgelegd zonder een eenig menſch te ontmoeten: onze Officieren, die in Quebek aan de ſchoone rivier de Ohio zyn geweeſt, en langs die rivier naar Louiſiana zyn getrokken, komen allen hier in overeen, dat men dikwils honderd en twee honderd mylen in de diepte der landen kan voortgaan zonder een enkeld gezin van Wilden aan te treffen: alle deze getuigeniſſen toonen genoeg, hoe woeſt de Natuur is in dat nieuwe werelddeel, zelfs in die ſtreeken, waarin de gemaatigheid der lugt de aangenaamſte is; maar het geen zy ons nog byzonderer en nuttiger ten dezen opzigte leeren, is, dat zy ons wantrouwig moeten maaken wegens het laater getuigenis van Kabinetbeſchryvers, of van Naamlyſtmaakers, die deze nieuwe wereld bevolken met dieren, welke niet dan in de oude gevonden worden, en die andere dieren hunnen oorſprong doen neemen uit ſtreeken, daar dezelve nooit beſtaan hebben: het is by voorbeeld blykbaar en zeker, dat 'er oorſpronkelyk geen ſterker viervoetig dier dan een konyn op 't eiland St. Domingo gevonden werdt; het is insgelyks zeker, dat, ſchoon zy daar gevonden waren, de Europiſche honden, wild en kwaadaartig geworden gelyk de wolven, hen verdelgd zouden hebben; ondertuſſchen heeft men den naam van tyger-kat, of getygerde kat, van St. Domingo (*h*), gegeeven aan de marac of maracaja van Braſiliën, die niet dan op 't vaſte land van Amerika gevonden wordt: men heeft gezegd, dat de ſchildhaagdis, of de Javaſche duivel, in dit zelfde werelddeel werdt gevonden, en dat de Braziliaanen hem tatoë noemden (*i*) terwyl hy nergens dan in de Ooſt-Indien voorkomt: men heeft beweerd, dat de civetkat (*k*) 't

(*e*) *L'Hiſtoire du nouveau monde*, *par* JEAN DE LAET, Leyd. 1640. *Liv. I. Chap. IV.* pag. 5. *l'Hiſtoire de l'Isle Saint Domingue*, *par le Pere* CHARLEVOIX, Paris 1730. *Tom. I.* pag. 35.

(*f*) *L'Hiſtoire Naturelle des Indes*; *par* JOSEPH ACOSTA. *trad. par* RENAUD, Paris 1600. pag. 144. env.

(*g*) *Hiſtoire générale des Antilles*, *par le* P. DU TERTRE, Paris 1667. *Tom. II.* pag. 289. env. alwaar men moet in acht neemen, dat verſcheiden zaaken gevonden worden, die uit JOSEPH ACOSTA ontleend zyn.

(*h*) *Felis Sylveſtris*, *Tigrinus in Hiſpaniola*, SEBA *Vol. I.* pag. 77.

(*i*) SEBA, *Vol. I.* pag. 88.

(*k*) BRISSON, *Regn. Animal.* pag. 258.

welk een dier is van de Zuidelyke deelen der oude wereld, ook in de nieuwe, en byzonderlyk in nieuw Spanje, gevonden werdt, zonder te bedenken, dat de civetkatten nuttige dieren zyn, welken men op verscheiden plaatsen van Afrika, van de Levant, en der Indiën, als huisdieren opvoedt, om het reukmiddel, daar een groote handel in gedreeven wordt, van dezelve te bekomen, en dat de Spanjaarden gevolgelyk niet gemist zouden hebben daar het zelfde voordeel mede te doen, en den zelfden handel in te dryven, zo de civet-kat ook in nieuw Spanje gevonden ware.

Op dezelfde wyze als de Naamlystmaakers de nieuwe wereld verkeerdelyk bevolkt hebben met dieren, die niet dan in de oude gevonden worden, zo hebben zy ook dieren van de nieuwe naar de oude wereld overgebragt; zy hebben philanders in Oost-Indië, anderen op Amboina (*l*) luyaarts op Ceylon (*m*) geplaatst, en ondertusschen zyn de philanders en de luyaards zulke opmerkelyke dieren van Amerika, het een door die soort van zak, welken het onder den buik heeft, en waarin het zyne jongen draagt, en het ander door de alleruiterste langzaamheid van zyn gang en van alle zyne beweegingen, dat het, zo zy in Oost-Indiën bestaan hadden, onmogelyk zou geweest zyn, dat de Reisbeschryvers daar geen gewag van gemaakt hadden: Seba grondt zig, ten opzigte van den philander der Oost-Indiën, op 't getuigenis van Frans Valentyn; maar dat gezag wordt, om zo te spreeken, niets, dewyl deze F. Valentyn de dieren en de visschen van Amboina zo weinig kende, en zyne beschryvingen zo slegt zyn, dat Artedi hem dat verwyt, en verklaart, dat het niet mogelyk is de voorwerpen te herkennen volgens de aanduidingen, welke hy daar van geeft.

Voor het overige willen wy niet stellig en algemeen verzekeren, dat van alle de dieren, die in de heetste klimaaten van de eene of de andere wereld leeven, niet een in beiden tevens gevonden worde; men zoude, om hier omtrent natuurkundig verzekerd te zyn, hen allen gezien moeten hebben; wy beweeren alleenlyk eene zedelyke zekerheid des aangaande te hebben, dewyl dit duidelyk en blykbaar is wegens alle de groote dieren, die allen door de Reisbeschryvers wél opgemerkt en beschreeven zyn; dewyl dit insgelyks klaar is wegens de meeste kleine, en 'er slegts weinigen overblyven, waaromtrent wy geene vaste uitspraak kunnen doen: daarenboven, alschoon hier omtrent eenige blykbaare uitzonderingen plaats hadden, (het geen ik my bezwaarlyk kan verbeelden) zouden zy nooit meer dan een klein getal dieren betreffen, en zy zouden dus de algemeene wet, welke ik zo aanstonds heb vastgesteld, en die my toeschynt, het eenigst rigtsnoer te zyn, daar wy ons in de dierkennis naar rigten moeten, niet om verre werpen: deze wet, die hier op uitkomt, dat wy dezelve zo veel door het klimaat en de natuurlyke geaartheid als door de gedaante en het maakzel beoordeelen moeten, zal zelden missen, en zal ons veele dwaalingen doen vermyden of verbeteren: laat ons, by voorbeeld, onderstellen, dat ons een dier van Arabie, gelyk de hyaena, voor-

(*l*) Seba, *Vol. I.* pag. 61 en 64.
(*m*) Idem, *ibidem*, pag. 54.

komt dat wy het zelve onderzoeken willen, zo kunnen wy terſtond, zonder vrees van ons te vergiſſen, verzekeren, dat het niet in Lapland gevonden wordt, en wy loopen dus geen gevaar, om, even als zommigen onzer Natuuronderzoekeren, te zeggen, dat de hyaena (*n*) en de veelvraät het zelfde dier zyn; wy loopen geen gevaar om met KOLBE (*o*) te zeggen, dat de gekruiſte vos, die de Noordelykſte deelen van de oude en nieuwe wereld bewoont, tevens ook aan de Kaap de Goede-hoop gevonden wordt, en wy zullen bevinden, dat het dier, daar hy van ſpreekt, geen vos maar een chacal is: wy zullen dan ook bemerken, dat het dier van de Kaap de Goede-hoop, 't welk die zelfde Schryver onder den naam van land-varken aanduidt, en dat van mieren leeft, niet verward moet worden met de miereneeters van Amerika, en dat inderdaad dit dier van de Kaap de ſchildhaagedis (*p*) is, die niets gemeens heeft met de miereneeters, dan dat hy ook mieren eet: op de zelfde wyze, zo KOLBE bedagt hadt, dat de eland (*q*) een dier van 't Noorden is, zoude hy dien naam niet gegeeven hebben aan een Afrikaanſch dier, dat niet anders dan een gazelle is: de phoca, die zig alleen aan de oevers der Noordelyke Zeën onthoudt; kan aan de Kaap de Goede-hoop niet gevonden worden (*r*): de genetta, dat een dier is van Spanje, van klein Aſie, enz: en 't welk niet dan in de oude wereld gevonden wordt, moet niet aangeduid worden onder den naam van coati, dat een Amerikaanſch dier is, gelyk men by KLEIN (*s*) zien kan: de yzquiepatl van Mexiko, een dier dat een vergiftige lugt verſpreidt, en 't welk wy om die reden mouffette zullen heeten, moet niet voor een kleine vos of voor een das genomen worden (*t*): de coati-mondi van Amerika moet niet verward worden gelyk ALDROVANDUS gedaan heeft (*v*), met het das-varken, waar van men nooit, dan als van een Europiſch dier geſprooken heeft; maar ik wil niet op my neemen om alle de dwaalingen in de Naamlyſten der viervoetige dieren aan te wyzen; ik zoek alleenlyk te bewyzen, dat 'er minder dwaalingen zouden zyn, zo men eenigzins acht hadt geſlaagen op het verſchil der klimaaten; zo men de hiſtorie der dieren genoeg beoeffend hadt, om te bemerken, gelyk wy deze waarneeming de eerſte gedaan hebben, dat de dieren der Zuidelyke deelen van ydere wereld niet in beide werelden tevens gevonden worden; en eindelyk, zo men zig terzelfder tyd hadt onthouden van geſlagtnaamen te maaken, die eene menigte ſoorten ſamentrekkende, dezelve gelykelyk verwarren, ſchoon zy niet ſlegts van den anderen verſchillende, maar zelfs zeer verre verwyderd, zyn.

(*n*) BRISSON *Regn. Animal.* pag. 234.
(*o*) *La deſcript. du Cap de Bonne-eſperance, par* KOLBE Amſt. 1741. *Tom. III.* pag. 62.
(*p*) IDEM *ibidem*, pag. 43.
(*q*) IDEM *ibidem*, pag. 128. Zie ook BRISSON *Regn. Anim.*
(*r*) BRISSON *Regn. Anim.* pag, 230. alwaar, in navolging van KOLBE, gezegd wordt, dat de phoca, door de ingezetenen aan de Kaap, zeehond genaamd wordt.
(*s*) KLEIN, *de Quadrup.* pag. 63.
(*t*) SEBA *Vol. I.* pag. 68. BRISSON *Regn. Anim.* pag. 255.
(*v*) ALDROVANDUS, *Quadrup. digit.* pag. 267.

Het wezendlyk werk van een Naamlyſtmaaker beſtaat derhalven niet in naſpooringen te doen om zyne lyſt te vergrooten, maar in beredeneerde vergelykingen te maaken om dezelve te bekorten: niets valt gemaklyker, dan uit alle de Autheuren, die over dieren geſchreeven hebben, de naamen en ſpreekwyzen te ontleenen, en daar eene tafel van te maaken, die des te langer zal worden, naar maate men minder onderzoeken zal; niets is daarentegen mocijelyker, dan die naamen en uitdrukkingen met een juiſt oordeel te vergelyken om dezelve tot de nette maat te brengen; ik herhaal het, daar zyn op de geheele bewoonbaare en bekende Wereld geene tweehonderd ſoorten van viervoetige dieren, daar onder begrepen veertig verſchillende ſoorten van aapen; het is derhalven hier de zaak alleen, om elk zyn naam te geeven, en men heeft, om die naamlyſt wél te onthouden, ſlegts een middelmaatig geheugen van nooden, dewyl het geheel ſlegts tweehonderd woorden betreft: waar toe is het derhalven noodig of nuttig voor de viervoetige dieren klaſſen, geſlagten, in één woord, leerwyzen te maaken, die niet anders zyn dan ſteigeringen om naar de weetenſchap te klimmen, zonder iets van de weetenſchap zelve te zyn; niet anders dan hulpmiddelen, welke men uitgedagt heeft om het geheugen te gemoet te komen in de kennis der planten, waar van het getal inderdaad te groot, de verſcheidenheden te klein, de ſoorten te weinig beſtendig, en de byzonderheden al te gering en te onverſchillig, zyn, om dezelve niet gezamenlyk te beſchouwen, en 'er hoopen, of geſlagten, van te maaken, door die, welke meeſt naar malkander gelyken, te ſamen te werpen? Want gelyk, in alle voortbrengzelen van den geeſt, dat geen, 't welk volſtrekt nutteloos is, altoos kwalyk is uitgedagt, en dikwils ſchadelyk wordt, zo is het gebeurd, dat men, in plaats van een lyſt van tweehonderd naamen, daar zig de geheele naamlyſt der viervoetige dieren toe bepaalt, woordenboeken van zulk eene menigte termen en ſpreekwyzen heeft gemaakt, dat 'er meer werk aan vaſt is om dezelve te ontwikkelen, dan 'er noodig is geweeſt om hen ſaam te ſtellen. Waar toe wartaal en ſpreekwyzen te gebruiken, daar men zig met het voorſtellen van een enkelen naam klaar kan uitdrukken? Waar toe alle de beteekeniſſen der termen te veranderen onder voorwendzel van klaſſen en geſlagten te maaken? Waarom plaatſt men het dier, daar men het geſlagt naar noemt, zelf niet in 't geſlagt, en terwyl men, by voorbeeld, een geſlagt van een twaalftal dieren, onder den naam van 't geſlagt der konynen maakt, waarom ſtelt men het konyn zelf daar niet in, maar verpligt men ons om 't onder het geſlagt der haazen te gaan zoeken (*x*)? Is het niet ongerymd, of, om beter te zeggen, is het niet belagchelyk, klaſſen te maaken, waar in men de verſt van elkanderen afſtaande geſlagten ſamenvoegt, by voorbeeld in de eerſte dier klaſſen den menſch (*y*) en de vledermuis, in de tweede den olyfant en den ſchildhagedis, in de derde den leeuw en de fret, in de vierde het varken en de mol, in de vyfde den rhinoceros en de rot, enz, te plaatzen? die kwalyk ontworpen denkbeelden kunnen geen ſtand

(*x*) BRISSON *Regn. Anim.* pag. 140. 142.
(*y*) LINNÆI *Syſt. Naturæ*, Holmiæ 1758. *Tom. I.* pag. 18, 19.

houden; ook zyn de werken, die dezelve bevatten, het een na het ander, door hunne eigen Schryveren verdelgd; de eene uitgave dier boeken ſpreekt de andere regelregt tegen, en het geheel heeft geen verdienſte dan voor ſcholieren of kinderen, die zig altoos door verborgenheden laaten begogelen, voor welken de houding der leerkundige ſchryfwyze, de gedaante van leerwyze, een voorkomen van wiskonſt heeft, en die, met één woord, des te meer eerbied voor hunnen meeſter hebben, naarmaate hy beter de konſt verſtaat om de duidelykſte en gemaklykſte dingen onder het duiſterſt en moeijelykſt oogpunt voor te ſtellen.

De vierde uitgave van het Werk van den Hr. LINNÆUS vergelykende met de tiende, welke wy zo aanſtonds hebben aangetrokken, vinden wy den menſch (*z*) niet in de eerſte klaſſe, of in de eerſte orde, met de vledermuis, maar met den ſchildhagedis; de olyfant, het varken, de rhinoceros, in plaats van zig de eerſte by den ſchildhagedis, de tweede by de mol, de derde by de rot, te bevinden, zyn alle drie te ſamen (*a*) by de ſpitsmuis geſteld; in plaats van vyf voornaame orde's of klaſſen (*b*) *anthropomorpha*, *ferae*, *glires*, *jumenta*, *pecora*, daar hy alle de viervoetige dieren toegebragt hadt, maakt de Schryver in die tiende uitgave zeven (*c*) *primates*, *bruta*, *ferae*, *beſtiae*, *glires*, *pecora*, *belluae*: men kan uit deze wezendlyke, en zeer groote en algemeene, veranderingen oordeelen over alle die, welke in de geſlagten gemaakt zyn, en hoe zeer de ſoorten, die evenwel de eenigſte wezendlyke dingen zyn, daarin als by loting geplaatſt, overgebragt en kwalyk ſaamgevoegd zyn: daar zyn thans twee ſoorten van menſchen, de dag-menſch en de nagt-menſch (*d*). *Homo diurnus ſapiens*; *homo nocturnus troglodites.* Deze zyn (*e*) zegt de Schryver, twee zeer onderſcheiden ſoorten, en men moet zig wél wagten van te denken, dat het ſlegts eene verſcheidenheid in de ſoort is. Voegt men, op deze wyze, geene fabelen by ongerymdheden? of mag men de vertellingen van oude vrouwen, of de beuzelagtige grillen en zotte verbeeldingen van eenige verdagte Reisbeſchryveren, voordraagen als een voornaam gedeelte van het ſamenſtel der Natuur uitmaakende? ware het daarenboven niet beter te zwygen van dingen daar men niet van weet, dan wezendlyke kenmerken, en algemeene onderſcheidingen, op onwaarheden en plompe dwaalingen vaſt te ſtellen, en te verzekeren, by voorbeeld, dat onder alle *de dieren met mammen* de vrouw (*f*) alleen een clitoris of kittelaar heeft, daar wy uit de ontleeding van meer dan honderd ſoorten van dieren, welke wy hebben zien doen, met zekerheid weeten, dat de clitoris aan geen wyfje ontbreekt? Maar ik ſtap van deze beriſping, die evenwel veel langer

(*z*) LINNÆI *Syſt. Naturæ*, *Edit. IV.* Pariſiis 1744. pag. 64.

(*a*) IDEM *ibidem*, pag. 69.

(*b*) IDEM *ibidem*, pag. 63. env.

(*c*) IDEM, *Syſt. Nat. Edit. X.* Holmiæ 1758. pag. 16. 17.

(*d*) LINNÆUS, *Edit. X.* pag. 20. en 24.

(*e*) *Speciem Trogloditæ ab homine ſapiente diſtinctiſſimam, nec noſtri generis illam nec ſanguinis eſſe, ſtatura quamvis ſimillimam, dubium non eſt; ne itaque varietatem credas quam vel ſola membrana nictitans abſolute negat.* LINNÆI *Syſt. Nat. Edit. X.* pag. 24.

(*f*) IDEM *ibidem*, pag. 24. 25.

zoude kunnen zyn, met dit weinige af, omdat het hier myn hoofd oogmerk niet uitmaakt; ik heb 'er genoeg van gezegd om myne Lezers te waarschouwen tegen de dwaalingen, zo wel algemeene als byzondere, die nergens in zo grooten getale als in de Naamlystwerken gevonden worden, omdat men, daar in alles willende bevatten, genoodzaakt is alles wat men niet weet met het weinige dat men weet te vereenigen.

De algemeene gevolgen uit alles, wat wy gezegd hebben afleidende, zullen wy bevinden, dat de mensch de eenigste der leevende wezens is, wiens natuur sterk genoeg, uitgestrekt genoeg, buigzaam genoeg, is, om allerwegen te kunnen bestaan, zig allerwegen voortteplanten, en zig naar den verschillenden invloed der geheele aarde te schikken; wy zullen duidelyk zien, dat geen der dieren dit groot voorregt gekreegen heeft; dat, wel verre van overal te kunnen voortteelen, de meesten aan zekere klimaaten bepaald en als gebonden zyn, ja zelfs niet dan in zekere byzondere streeken leeven kunnen. De mensch is in alles het werk des Hemels, de dieren zyn in veele opzigten niet dan de voortbrengzels der aarde; die van de eene wereld worden in de andere niet gevonden; zy, die daar gevonden worden, zyn verbasterd, verlaagd, ingekrompen, en dikwils derwyze veranderd, dat zy niet meer kenbaar zyn: heeft men meer bewys van nooden om overtuigd te zyn, dat het afdrukzel hunner gedaante niet onveranderlyk is; dat hunne natuur, veel minder bestendig dan die van den mensch, door den tyd verscheiden kan worden van 't geen zy te voren was, en zelfs volstrekt veranderen; dat, om die zelfde reden de minst volmaakte, de minst fyne, de zwaarste, de minst werkzaame, de slegtst gewapende, enz, reeds verdweenen zyn of verdwynen zullen; hunne staat, hun leeven, hun wezen, afhangen van de gedaante, welke de mensch aan de oppervlakte der aarde geeft of laat?

De verbaazend groote mahmout, een viervoetig dier, waar van wy de vervaarlyke beenderen dikwils met verwondering beschouwd, en 't welk wy ten minsten zesmaal grooter gerekend, hebben, dan de zwaarste olyfant, bestaat nergens, en egter heeft men op verscheiden plaatsen, verre van malkanderen liggende, gelyk in Ierland, in Siberie, in Louisiana, enz, van deszelfs overblyfzelen gevonden: deze soort van dieren was zekerlyk de eerste, de grootste, de zwaarste, van alle viervoetige dieren, en dewyl zy thans verdweenen is, hoe veele andere, kleiner, zwakker, en minder opmerkelyk, hebben insgelyks moeten omkomen, zonder ons noch getuigenissen noch teekenen van hun voorleden bestaan na te laaten? hoe veele andere soorten, van natuur veranderd, dat is te zeggen door de groote omwentelingen der aarde en der wateren, door het verwaarloozen of beteelen der Natuur, door den langduurigen invloed van een klimaat, dat hun gunstig of ongunstig geworden was, volmaakt of vervallen, zyn thans dezelfde niet meer die zy te voren waren? en egter zyn de viervoetige dieren, na den mensch, die wezens, welker natuur de bestendigste, welker gedaante de minst veranderende, is; die der vogelen en visschen ondergaat veel meer verandering; die der insekten nog meer; zo men tot de planten afdaalt, welke men uit de leevende Natuur niet moet uitsluiten, zal men verbaasd staan over de schielyke verscheidenheden, welke

men de soorten ziet ondergaan, en de vaardigheid waarmede zy van haare natuur afwyken, en nieuwe gedaanten aanneemen.

Het zou derhalven niet onmogelyk zyn, dat, zelfs zonder de orde der Natuur om te keeren, alle deze dieren van de nieuwe wereld in den grond dezelfde waren als die der oude, daar zy eertyds hunnen oersprong van gekreegen hadden; men zou kunnen zeggen, dat zy in 't vervolg door ongemeeten Zeën, of door ondoorkomelyke wegen, afgescheiden zynde, door lengte van tyd alle de indrukzels ontvangen, alle de uitwerkzels ondergaan, zullen hebben van een klimaat, dat in zig zelven nieuw geworden, en insgelyks van hoedanigheid veranderd, zal zyn door de eigen oorzaaken, die de afscheiding hadden voortgebragt; en dat, by gevolg, deze dieren met ter tyd ingekrompen en ontaard zyn, enz: maar dit behoort ons niet te beletten om dezelve thans als dieren van verschillende soorten te beschouwen; van welke oorzaaken dit verschil komen moge, of het door den tyd, door het klimaat, of het land, zy voortgebragt; dan of het even oud zy als de schepping; het is niet minder wezendlyk: de Natuur, ik erken het, is in eene geduurige beweeging van eb en vloed, om zo te spreeken, maar het is voor den mensch genoeg, dat hy haar in het tydstip van zyne eeuw aanvatte, en eenige beschouwingen agterwaards en voorwaards laate gaan, om zo veel mogelyk te ontdekken, wat zy voormaals heeft kunnen zyn, wat zy naderhand zou mogen worden?

Wat de byzondere nuttigheid betreft, welke wy uit deze onderzoekingen, en vergelykingen van de dieren kunnen raapen, men begrypt wel, dat, behalven de verbeteringen der Naamlysten, daar wy eenige voorbeelden van gegeeven hebben, onze kundigheden wegens de dieren op deze wyze uitgestrekter, volmaakter, en zekerer zullen worden; dat wy minder gevaar zullen loopen om aan een dier van Amerika toe te schryven het geen niet dan aan een ander van de Oost-Indiën, dat denzelfden naam voert, behoort; dat wy van de vreemde dieren, volgens de aanduidingen der Reisbeschryvers, spreekende, derzelver naamen en byzonderheden beter zullen weeten te onderscheiden, en hen tot de egte soorten brengen; en dat eindelyk de Historie der Dieren, welke wy op ons genomen hebben te beschryven, minder gebrekkig, en misschien klaarer en volkomener, zyn zal.

DE

DE LEEUW *.

In de menſchelyke ſoort wyſt zig de invloed van 't klimaat niet dan door vry ligte verſcheidenheden aan, omdat deze ſoort ſlegts enkeld, en omdat zy van alle andere ſoorten zeer duidelyk afgeſcheiden, is; de menſch, in Europa blank, in Afrika zwart, in Aſia geel, en in Amerika rood, is niet dan dezelfde menſch met de kleur van 't klimaat geverfd: dewyl hy gemaakt is om de aarde te beheerſchen, dewyl de geheele kloot zyn erfdeel is, zo ſchynt zyne natuur zig naar alle plaatſingen te ſchikken; onder het vuur der middag-linie, in de bevroozen lugtſtreek van 't Noorden, leeft hy, teelt hy voort, en is hy overal van zo oude tyden reeds verſpreid, dat hy geen byzonder klimaat ſchynt te verkiezen: by de dieren integendeel is de invloed van het klimaat ſterker, en teekent zig door gevoeliger kenmerken, omdat de ſoorten verſcheiden zyn, en omdat hunne natuur oneindig minder volmaakt, minder uitgeſtrekt, is dan die van den menſch: niet ſlegts zyn de verſcheidenheden in ydere ſoort talryker en duidelyker dan in de menſchelyke ſoort; maar de verſchillen in de ſoorten zelve ſchynen van de verſchillende klimaaten af te hangen: zommigen kunnen niet dan in heete landen voortteelen, andere niet dan in koude landen beſtaan; de leeuw heeft nimmer de ſtreeken van 't Noorden bewoond, het rendier heeft nooit de Zuidelyke geweſten bezogt, en daar is miſſchien niet één dier, waarvan de ſoort, gelyk die van den menſch, algemeen over de geheele oppervlakte der Aarde verſpreid is; elk wordt door eene natuurlyke noodzaaklykheid, door een gevolg van zyne geſteldheid, wederhouden, elk heeft zyn bepaald land, waarin elk kind is van dien grond, daar hy zig onthoudt, en het is in dezen zin, dat men zeggen moet, zulk of zulk een dier is uit zulk of zulk een klimaat herkomſtig.

In de heete landen zyn de landdieren grooter en ſterker dan in de koude of gemaatigde landen; zy zyn ook ſtouter en woeſter; alle hunne natuurlyke hoedanigheden ſchynen van de hitte des klimaats af te hangen: de leeuw, onder de brandende zon van Afrika of der Indiën geboren, is het ſterkſte, het trotſte, het verſchrikkelykſte van alle dieren: onze wolven, onze andere verſcheurende dieren, wel verre van zyne mededingers te wezen, zouden nauwelyks waardig zyn, zyn proviandmeeſters te heeten (*a*): de Amerikaanſche leeu-

* De Leeuw heet in 't Griekſch *Λέων*, in 't Latyn *Leo*; in 't Italiaanſch *Leone*; in 't Spaanſch *Leon*; in 't Franſch *Lion*; in 't Hoogduitſch *Lew*; in 't Engelſch *Lion*; in 't Zweedſch *Leyon*.
Leo. GESNER *Hiſt. Animal Quadrup.* pag. 572. *Icon. Quadrup.* pag. 66.
Leo RAY *Synopſ. Animal. Quadrup.* pag. 162.
Felis cauda elongata floccoſa, thorace jubato. LINNÆUS.
Leo KLEIN *de Quadrup.* pag 81.
Felis cauda in floccum deſinente. Leo. BRISSON *Regn. Anim.* pag 267.
(a) Daar is eene ſoort van lynx, wien men den proviandmeeſter van den leeuw noemt.

wen, zo men hen den naam van leeuwen geeven mag, zyn even als het klimaat, oneindig zagter dan die van Afrika; en 't geen duidelyk aantoont, dat de overmaat van hunne woede van de overmaatige hitte voortkomt, is, dat, in het zelfde land, dezulken die zig op de hooge bergen, alwaar de lugt gemaatigder is, onthouden, van een verschillenden inborst zyn van die, welke de vlakten, daar de hitte overmaatig groot is, bewoonen; de leeuwen van het Atlas-gebergte (*b*), welker kruinen zomtyds met sneeuw bedekt zyn, hebben noch de stoutheid, noch de kragt, noch de woestheid der leeuwen van Biledulgerid of van Zaara, welker vlakten met brandend zand bedekt zyn: het is vooral in deze brandende woestynen, dat men die vreesselyke leeuwen vindt, die de schrik der Reizigers en de geessel der aangrenzende landen zyn; gelukkig is het, dat de soort niet zeer talryk is; zy schynt zelfs dagelyks te verminderen, want volgens de berigten zelfs van hun, die dit gedeelte van Afrika doorgeloopen hebben, vindt men daar tegenwoordig op verre na zo veele leeuwen niet als 'er voormaals waren: de Romeinen, zegt SHAW (*c*), hebben, ten dienste hunner schouwspelen, vyftigmaal meer leeuwen uit Afrika getrokken, dan men daar tegenwoordig zou kunnen vinden: men heeft insgelyks opgemerkt, dat de leeuwen in Turkeije, in Persie, en in Indië, thans veel minder gemeen zyn, dan zy oudtyds waren; en dewyl dit kragtig en moedig dier alle andere dieren aantast en verslindt, zonder zelf aan eenig ander ten roof te verstrekken, zo kan men de vermindering van getal in deszelfs soort aan geene andere reden dan aan de vermeerdering van 't getal der menschen toeschryven; want het is zeker, dat de kragt van dezen koning der dieren niet bestand is tegen de behendigheid van een Hottentot of een Neger, die hem dikwils, met vry ligte wapenen, lyf tegen lyf, durven aantasten: dewyl nu de leeuw geen andere vyanden heeft dan den mensch, en de soort tegenwoordig tot het vyftigste, of, zo men wil, tot het tiende, gedeelte van 't geen zy te voren was, verminderd is, zo volgt, dat het menschelyk geslagt, wel verre van, sedert den tyd der Romeinen, een aanmerkelyke vermindering geleeden te hebben, gelyk verscheiden Lieden beweeren, daarentegen vermeerderd, uitgebreid, en algemeener verspreid is, zelfs in gewesten, gelyk Lybie, alwaar het vermogen van den mensch te dien tyde, die ten naastenby de eeuw van Karthago was, grooter schynt geweest te zyn, dan het tegenwoordig in de eeuw van Tunis en Algiers is.

De kloekheid van den mensch vermeerdert met het getal, die der dieren blyft steeds dezelfde; alle de schadelyke soorten, gelyk als die der leeuwen, schynen verbannen en tot een klein getal bepaald te zyn, niet slegts omdat de mensch overal talryker is geworden, maar ook omdat hy bekwaamer is geworden, en omdat hy verschriklyke wapenen, daar niets bestand voor is, heeft weeten uit te vinden: gelukkig, hadt hy het yzer en het vuur nimmer saamgevoegd dan om leeuwen en tygers te verdelgen!

Die meerderheid van getal en kloekheid in den mensch, die de sterkte van

(*b*) Zie l'*Afrique* D'OGILBY pag. 15. en 16. en *Histoire générale des Voyages, par Mr. l'Abbé* PREVOST, *Tom. V.* pag. 86.

(*c*) *Voyage* de Mr. SHAW, *a la* Haye 1743. *Tom. I.* pag. 315.

den leeuw verbryzelt, ontzenuwt ook deszelfs moed; deze hoedanigheid, schoon het dier natuurlyk eigen, wordt egter aangezet of gestuit, naar dat het zelve gelukkig of ongelukkig slaagt in het gebruik, 't welk het van zyne sterkte maakt. In de groote woestynen van Zaara, in die, welke twee, zeer verschillende, soorten van menschen, de Negers en de Mooren, van malkanderen schynen af te scheiden, tusschen Senegal en het uiterst van Mauritanie, in de onbewoonde landen, die boven 't land der Hottentotten liggen, en in 't algemeen in alle de Zuidelyke gedeeltens van Afrika en Asie, alwaar de mensch zig niet verwaardigd heeft te woonen, worden de leeuwen nog in vry grooten getale gevonden, en zyn zy zodanig als de Natuur hen voortbrengt; gewend hunne sterkte en wapenen met alle de dieren, welken zy ontmoeten, te beproeven, zyn zy door de gewoonte van te overwinnen onversaagd en verschriklyk; de magt van den mensch niet kennende hebben zy daar geen vrees voor; het geweld zyner wapenen niet beproefd hebbende schynen zy dezelve te tarten; de wonden verbitteren hen, maar maaken hen niet vervaard; zy zyn zelfs niet verlegen op 't gezigt van 't groot getal hunner vyanden; eene enkelde dezer leeuwen van de woestyn tast dikwils eene geheele karavaane aan, en terwyl hy zig na een hardnekkig en geweldig gevegt verzwakt voelt, volhardt hy, wel verre van te vlugten, al wykende te vegten, altoos gelaat houdende, en zynen vyand nimmer den rug toekeerende; de leeuwen daarentegen, die zig in den omtrek van steden en vlekken van Indië en Barbarye onthouden (*d*), den mensch en de kragt zyner wapenen hebbende leeren kennen, hebben allen moed verloren, in zo verre dat zy aan deszelfs dreigende stem gehoorzaamen, en, in plaats van hem aan te tasten, zig op het kleine vee werpen, ja zig laaten wegjaagen door vrouwen of kinderen (*e*), die hen met stokslagen dwingen hunnen roof onwaardig te verlaaten, en schandelyk weg te vlugten.

Die verandering, die verzagting, in de natuurlyke geaartheid van den leeuw toont genoeg, dat hy vatbaar is voor indrukzelen, welke men hem geeft, en dat hy onderwerpelykheid genoeg heeft, om zig tot een zeker punt te laaten temmen, en eene soort van opvoeding te ontvangen; ook spreekt de Historie ons van leeuwen voor zegenwagens gespannen, van leeuwen, ten oorlog mêe gevoerd, of op de jagt afgerigt, en die, aan hunnen meester getrouw, hunne kragt en moed niet dan tegen deszelfs vyanden te werke stelden: het geen wy hieromtrent zeker stellen mogen is, dat de leeuw, jong gevangen, en onder de huisdieren opgevoed, zig ligtelyk gewent om met hun te leeven, en zelfs onschadelyk te speelen; dat hy zagt, en zelfs liefkoozend, is voor zyne meesters, inzonderheid in den eersten ouderdom, en dat hy, zo zyne natuurlyke woestheid, zomtyds eens weder te voorschyn komt, dezelve zelden wendt tegen hen, die hem goed gedaan hebben: dewyl zyne beweegingen zeer onstuimig, en zyne lusten zeer geweldig, zyn, zo moet men niet vermoeden, dat de indrukzels der opvoeding daar tegen altoos bestand zyn; dus zou het

(*d*) Zie *l'Afrique de* MARMOL, *Tom. II.* pag. 213. en *la Relation de Voyage de* THEVENOT, *Tom. II.* pag. 112.
(*e*) IDEM, *ibidem*, *Tom. I.* pag. 54. env.

wat gevaarlyk zyn hem al te lang honger te laaten lyden, of hem ontydig te willen plaagen en weerstreeven; niet slegts verbittert hy zig door kwaade behandelingen, maar hy houdt dezelve in geheugen, en schynt de middelen te bepeinzen om 'er zig over te wreeken, gelyk hy, aan den anderen kant, ook weldaaden gedagtig en daar voor erkentelyk is: ik zoude hier eene menigte byzonderheden kunnen bybrengen waarin ik erken, dat my voorkomt, dat eenige vergrooting plaats heeft; maar die evenwel genoegzaamen grond hebben, om, te samengenomen, voor het minst te bewyzen, dat de toorn van den leeuw edel, zyne dapperheid grootmoedig, zyne inborst gevoelig, is: men heeft hem dikwils kleine vyanden met verontwaardiging zien beschouwen, hunne aanvallen verachten in plaats van straffen, en hunne beledigende vryheden vergeeven zonder daar wraak over te neemen: men heeft hem, in den staat zyner gevangenis, zig zien verveelen zonder zig te verbitteren, men heeft hem integendeel zagte gewoonten zien aanneemen, aan zyn meester zien gehoorzaamen, de hand zien liefkoozen die hem voedde; en zomtyds het leeven schenken aan hun, welken men ter dood veroordeeld hadt door hen aan hem ten prooy te geeven, en, even als of hy by zig zelven voelde, dat hy hen door deze daad van edelmoedigheid aan zig verbonden hadt, hen dezelfde bescherming blyven toedraagen, gerust met hen gaan leeven, hen deelgenooten maaken van 't geen hy heeft voor zyn bestaan, zig dat zomtyds geheel laaten ontneemen, en liever honger lyden dan de vrugt van zyn eerste weldaad verliezen.

Ook kan men zeggen dat de leeuw niet wreed is, dewyl hy het niet is dan uit nood; dewyl hy niet meer verdelgt, dan 't geen hy gebruikt, en, zodra hy verzadigd is, in vollen vreede met alle dieren leeft; terwyl de tyger, de wolf, en zo veele andere dieren van mindere soorten, gelyk de vos, de huismarter, de buntsing, de fret, enz, de dieren dooden uit enkel vermaak van hen te dooden, en in hunne menigvuldige slagtingen meer schynen te bedoelen om hunne woede te voldoen dan om hunnen honger te verzadigen.

Het uitwendige van den leeuw wederspreekt deszelfs groote inwendige hoedanigheden niet; hy heeft eene gezag-voerende gestalte, een rustig uitzigt, een fieren gang, eene verschriklyke stem: zyne grootte is niet overmaatig gelyk die van den olyfant, of van den rhinoceros; ook is zyn lighaams-maakzel niet lomp, gelyk dat van het rivierpaard of van den stier; noch al te gedrongen gelyk dat van den hyaena of den beer; noch al te lang, noch door ongelykheden mismaakt gelyk dat van den kameel; maar het is daarentegen zo wél gevat, en zo juist geëvenredigd, dat het lighaam van den leeuw het model schynt te zyn van de sterkte met de vaardigheid gepaard; zo stevig als wél gezenuwd, noch met vleesch noch met vet belaaden, en niets overtolligs bevattende, is hy geheel spier en zenuw: die groote kragt der spieren vertoont zig uitwendig door de verbaazende sprongen en huppelingen, welken de leeuw met gemak kan doen, door de onbezuisde beweeging van zynen staart, die sterk genoeg is om een mensch ter aarde te slaan; door de vaardigheid waar mede hy het vel van zyn gelaat, en byzonderlyk dat van zyn voorhoofd, weet te beweegen, het welk veel tot de onderscheidende wezenstrekken, of liever tot het uitdrukken der woede, toebrengt; en eindelyk door het vermogen, 't-

welk hy heeft, om zyne maanen te beweegen, die niet flegts te berge ryzen, maar zig ook, terwyl hy toornig is, op allerhande wyzen roeren en flingeren.

By alle deze edele hoedanigheden, die den leeuwen, hoofd voor hoofd en afzonderlyk, eigen zyn, voegen zy nog de edelheid hunner foort: ik verftaa door edele foorten van dieren in de Natuur dezulke, die ftandvaftig, onveranderlyk, zyn, en welke men niet kan vermoeden, dat van hunne natuurlyke gefteldheid zyn verbafterd en vervallen: die foorten ftaan gemeenlyk op haar zelve, zy zyn alleen van dat geflagt, daar zyn geene meer foorten in hetzelve, en zy zyn door zulke duidelyke kenmerken afgefcheiden, dat men zig onmogelyk in dezelve vergiffen, of haar met eenige andere foorten verwarren kan. Laat ons by den menfch beginnen, die, het edelft wezen der geheele fchepping zynde, eenig in zyn foort is, dewyl de menfchen van alle raffen, van alle klimaaten, van alle kleuren, zig vermengen en te famen voortbrengen kunnen, en men tevens niet kan zeggen, dat eenig dier noch van naby, noch van verre, door een natuurlyke verwandfchap tot den menfch behoore: in het paard is de foort zo edel niet als het individu, omdat dezelve den ezel tot eene aangrenzende foort heeft, die daar zelfs vry naby aan fchynt te behooren, naardien deze twee dieren individu's te famen voortbrengen, welken de Natuur inderdaad als bafterden behandelt, onwaardig om een ras te maaken, onbekwaam zelfs om de eene of andere der twee foorten, daar zy uit gefprooten zyn, voortteplanten, maar die egter, uit eene vermenging van beiden voortkomende, niet nalaaten derzelver groote gelykheid en verwandfchap te doen blyken; in den hond is de foort miffchien nog minder edel, omdat dezelve van naby fchynt te grenzen aan die van den wolf, de vos, en den chacal, welken men als ontaarde takken van dezelfde familie kan befchouwen: en by trappen afdaalende tot de laagere foorten, gelyk tot die der konynen, der wezels, der rotten, enz, zal men bevinden, dat men, dewyl elk dezer foorten in 't byzonder eene groote menigte zyd-takken heeft, den gemeenen oorfprong, of den waaren ftam, van elk dier familiën, al te talryk geworden zynde om daar door te zien, niet meer ontdekken kan. In de infekten eindelyk, welken men als de allerlaagfte foorten der Natuur kan befchouwen, is elke foort van zo veele aangrenzende vergezeld, dat het niet meer mogelyk is dezelve één voor één te befchouwen, en dat men verpligt is daar eene verzameling, dat is te zeggen een geflagt, van te maaken, zo men hen benoemen wil: dit is de waare oorfprong der leerwyzen, der famenftelzels, welken men inderdaad niet dan voor de moeijelyke optellingen van de kleinfte voorwerpen der Natuur gebruiken moet, en die geheel nutteloos, en zelfs belagchelyk, worden, zodra het wezens van den eerften rang betreft: den menfch in eene klaffe te brengen met den aap, den leeuw by de kat te plaatzen, te zeggen, dat de leeuw een kat met maanen en met een langen ftaart zy, is de Natuur verlaagen, van haare gedaante berooven, ontluifteren, in plaats van haar te befchryven of te benoemen.

De foort van den leeuw is dan een der edelfte, dewyl zy eenig is, en men haar niet kan verwarren met die van den tyger, van den luipaard, van den onca, enz; daar integendeel die foorten, die zelfs minft van den leeuw fchynen

verwyderd, evenwel zo weinig van elkanderen onderfcheiden zyn, dat zy door de Reisbefchryvers verward, en door de Naamlyftmaakers de eene voor de andere genomen, zyn (*f*).

De leeuwen van de grootfte geftalte zyn omtrent agt of negen voeten lang (*g*), van den muil tot aan het begin van den ftaart, die zelf omtrent vier voeten lang is; deze groote leeuwen haalen vier of vyf voeten in de hoogte: de leeuwen van de kleine geftalte hebben omtrent vyf en een half voet in de lengte tegen drie en een half voet in de hoogte, en de ftaart is omtrent drie voeten lang: de leeuwin is in alle afmeetingen omtrent een vierde kleiner dan de leeuw.

Aristoteles (*h*) onderfcheidt twee foorten van leeuwen, de eene grooter, de andere kleiner: de laatften zegt hy, hebben, naar evenredigheid, korter lighaam, gekroesder hair, en zy zyn minder moedig dan de andere; hy voegt 'er by, dat in 't algemeen alle leeuwen van dezelfde kleur zyn, dat is te zeggen vaal: de eerfte dier byzonderheden komt my twyffelagtig voor; wy kennen die leeuwen niet met gekroesd hair, geen Reisbefchryver heeft daar melding van gemaakt; zommige berigten, die my daarenboven voorkomen geen volkomen vertrouwen te verdienen, fpreeken alleenlyk van een tyger met gekroesd hair, die aan de Kaap de Goede-hoop gevonden wordt (*i*); maar bykans alle getuigeniffen fchynen over een te komen in de kleur van den leeuw, die vaal is op den rug, en witagtig op de ribben en onder den buik; Ælianus en Oppianus hebben evenwel gezegd, dat de leeuwen in Ethiopie zwart waren gelyk de menfchen, dat men in de Indiën geheel witte vondt, en andere, die met verfcheiden kleuren geteekend of geftreept waren, als rood, zwart, en blauw; maar dit fchynt my niet toe door eenig getuigenis, 't welk men als egt mag befchouwen; beveftigd te worden; want Marc-Paul, een Venetiaan, fpreekt van die geftreepte leeuwen niet als dezelve gezien hebbende, en Gesner (*k*) doet te regt opmerken, dat hy daar geen gewag van maakt dan volgens Ælianus; daar fchynen integendeel zeer weinige of geene verfcheidenheden in deze foort van dieren te zyn; de Afrikaanfche en Afiatifche leeuwen fchynen malkanderen in alles te gelyken, en zo die der bergen van die der vlakten verfchillen, fchynt dit verfchil minder in de kleur van de vagt dan in de grootte der geftalte te beftaan.

De leeuw heeft eene foort van maanen, of liever lang hair, dat alle de voorfte deelen van zyn lighaam (*l*) bedekt, en dat fteeds langer wordt, naar-

(*f*) Zie in dit Deel het Artikel der tygers, waarin van die dieren gefproken wordt, daar men t'onregt dezen naam aan gegeeven heeft.

(*g*) Een zeer jonge leeuw, door de Hren. van de Akademie ontleed, was, van het einde van den fnuit tot aan 't begin van den ftaart, zeven en een half voet lang, en van 't bovenft van den rug tot aan de aarde vier en een half voet hoog. *Mémoires pour fervir à l'hiftoire des Animaux*, Paris 1676. pag. 6.

(*h*) Aristoteles *Hiftor. Animal. Chap. XLIV.*

(*i*) Zie Kolbe, die dit dier tyger-wolf noemt.

(*k*) Gesner, *Hift. Animal. Quadrup.* pag. 574.

(*l*) Dit lang hair is niet hard en zwaar, gelyk paardenhair, maar vry zagt; en glad vlashair, gelyk dat van het overige des lighaams.

maate het dier in jaaren toeneemt; de leeuwin krygt dat lang hair nooit hoe oud zy worde: het Amerikaansch dier, 't welk de Europeaanen leeuw genaamd hebben, en 't welk de inboorlingen van Peru puma heeten, heeft geene maanen, ook is het veel kleiner, zwakker, en blooder dan de waare leeuw; men kan het niet als onmogelyk beschouwen, dat de zagtheid des klimaats van dit gedeelte van Zuid-Amerika invloeds genoeg hadt gehad op de natuur van den leeuw, om hem van zyne maanen te berooven, zyne moedigheid te ontneemen, en zyne gestalte in te korten; maar 't geen onmogelyk schynt, is, dat dit dier, dat zig niet dan in de klimaaten tusschen de keerkringen onthoudt, en waaraan de Natuur alle de wegen van 't Noorden schynt gesloten te hebben, uit de Zuidelyke deelen van Asia of van Afrika naar Amerika is overgetrokken, dewyl deze landen aan den Zuidkant door ongemeeten Zeën gescheiden zyn; dit is de reden, die ons doet overhellen om te denken, dat dit geene leeuw is, dat dit Amerikaansch dier zyn oorsprong niet hebbe van de leeuwen der oude wereld, en in vervolg van tyd in het klimaat der nieuwe verbasterd zy, maar dat het een byzonder dier van Amerika zal wezen, gelyk de dieren der nieuwe wereld zyn. Toen de Europeaanen dezelve ontdekten vonden zy, dat alles daar inderdaad nieuw was; de viervoetige dieren de vogels, de visschen, de gekorvenen, de planten, alles was onbekend, alles was verschillend van 't geen men tot hier toe gezien hadt: men moest de voornaamste voorwerpen dier nieuwe Natuur evenwel benoemen; de naamen van 't land waren meestal barbaarsch, zeer moeijelyk uit te spreeken, en nog moeijelyker te onthouden; men ontleende derhalven naamen uit onze Europische taalen, en inzonderheid uit de Spaansche en de Portugeesche; in dit gebrek aan naamen waren eene kleine overeenkomst, eene ligte gelykheid van gestalte en gedaante, genoeg om de naamen van bekende dingen op deze onbekende voorwerpen toe te passen; van daar de onzekerheden, de dubbelzinnigheden, de verwarring; die nog toegenomen is, omdat men terzelfder tyd, als men aan de voortbrengzelen der nieuwe wereld de naamen van die der oude gaf, uit dezelve verscheiden soorten van dieren en planten, welken men daar niet gevonden hadt, geduurig derwaards overbragt: om zig dan uit deze duisterheid te redden, en om niet alle oogenblik in de dwaaling te vallen, was het noodig eene zorgvuldige onderscheiding te maaken wat aan de eene en andere wereld in eigendom behoore, en tegen de benamingen, welke men aan deze voorwerpen gegeeven heeft, en die bykans allen verkeerdelyk zyn toegepast, zo veel mogelyk op zyne hoede te zyn: wy hebben de volstrekte noodzaaklykheid van deze onderscheiding doen voelen in de voorgaande artikels, waarin wy tevens eene beredeneerde optelling gegeeven hebben van de dieren, die oorspronkelyk in Amerika t'huis hooren, en van andere die uit de oude wereld derwaards zyn overgebragt: de Hr. de la Condamine, wiens getuigenis alle geloof verdient, verklaart uitdruklyk niet te weeten, of het dier 't welk de Spanjaarden van Amerika leeuw, en de inboorlingen des lands van Quito puma heeten, den naam van leeuw verdiene: hy voegt 'er by, dat het veel kleiner is dan de Afrikaansche leeuw, en dat het

mannetje geene maanen heeft (*m*); FRESIER zegt ook, dat de dieren, welken men in Peru leeuwen noemt, ganſch verſchillende zyn van de Afrikaanſche leeuwen, dat zy voor de menſchen vlugten, en alleen te dugten zyn voor de troepen vee; en hy voegt 'er een zeer opmerkelyk ding by, te weeten dat hun kop naar dien van een wolf en naar dien van een tyger gelykt, en dat hy een kleiner ſtaart heeft dan een van beiden (*n*): men vindt in oudere verhaalen (*o*) dat die leeuwen van Amerika naar die van Afrika niet gelyken, dat zy 'er noch de trotsheid noch de kleur van hebben; dat zy noch rood noch vaal maar grauw zyn; dat zy van geen dik maanenhair voorzien zyn, en de gewoonte hebben van op de boomen te klouteren; dus verſchillen deze dieren van den leeuw in geſtalte, in kleur, in de gedaante van den kop, in de lengte van den ſtaart, in het miſſen van maanenhair, en eindelyk in de natuurlyke gebruiken; kenmerken talryk en wezendlyk genoeg om de dubbelzinnigheid des naams te doen ophouden, en om voor te komen, dat men den puma van Amerika in 't vervolg niet meer verwarre met den waaren leeuw, den leeuw van Afrika of van Aſia.

Schoon dit edel dier niet dan in de heetſte landen gevonden wordt, kan het egter in de gemaatigde geweſten insgelyks vry lang beſtaan en leeven, en miſſchien zelfs zoude men het wel zo verre kunnen brengen, dat het daar voortteelde: GESNER verhaalt dat 'er leeuwen geboren zyn in de Dieren-gaarde van Florence; WILLUGBY zegt, dat eene leeuwin te Napels, in hetzelfde hok met een leeuw opgeſlooten, vyf jongen t'eener dragt geworpen hadt (*p*): deze voorbeelden zyn zeldzaam, maar zo zy waar zyn, voldoen zy om te bewyzen, dat de leeuwen niet volſtrekt vreemd zyn in de gemaatigde klimaaten; daar worden egter tegenwoordig geene in de Zuidelyke deelen van Europa gevonden, en ten tyde van HOMERUS waren 'er reeds geene in Peloponeſus, ſchoon 'er toen al, en zelfs nog ten tyde van ARISTOTELES, in Thracie, in Macedonië, en in Theſſalië gevonden werden; zy ſchynen derhalven op alle tyden ſtandvaſtig den voorrang aan heete landen gegeeven, zig zelden in gemaatigde klimaaten gewend, en nooit in de ſtreeken van 't Noorden onthouden, te hebben: de Natuuronderzoekers, welken wy ſtraks aangetrokken hebben, en welke van die leeuwen te Florence en te Napels geſproken hebben, hebben ons niets berigt wegens den tyd hoe lang de leeuwin gedraagen hadt, noch wegens de grootte der jonge leeuwen toen zy geboren wierden, noch wegens den voortgang van hunnen groei; ÆLIANUS zegt (*q*) dat de leeuwin twee maanden draagt; PHILOSTRATUS en EDWARD WUOT (*r*) zeggen integendeel dat zy zes maanden draagt; zo men tuſſchen deze twee ge-

(*m*) CONDAMINE, *Voyage de l'Amerique méridionale*, pag. 24. env.

(*n*) FRESIER, *Voyage à la mer du Sud.* Paris 1716 pag. 132.

(*o*) Zie *Hiſtoire Naturelle des Indes*, par JOSEPH ACOSTA; *traduct. de* ROBERT RENAUD, Paris 1600. pag. 44. en 190.

(*p*) Men heeft dezelve ondervinding voor eenige jaaren te Londen in den Tour gehad, dat een leeuw en leeuwin, in hun hok jongen hebben voortgebragt; dit klimaat verſchilt elf graaden van dat van Italien.

(*q*) GESNER, *Hiſt. Quadrup.* pag. 575. env.

(*r*) *Lib de differ. Animal. Cap. LXXX.*

gevoelens moeſt verkiezen, zoude ik voor het laatſte zyn, want de leeuw is een dier van de groote geſtalte, en wy weeten in 't algemeen, dat de tyd van de dragt in de groote dieren langer is dan in de kleine: het is eveneens met den groei des lighaams: de Ouden en de Laateren komen overeen, dat de jong geboren leeuwen zeer klein zyn, en ten naaſtenby de grootte van een wezeltje hebben (s), dat is te zeggen zes of zeven duimen lengte; zy hebben dan ten minſten eenige jaaren noodig om agt of negen voeten groot te worden; zy zeggen ook, dat de jonge leeuwen niet in ſtaat zyn om te gaan dan twee maanden na hunne geboorte: zonder dat wy die byzonderheden met een volkomen vertrouwen aanneemen, kan men met veel waarſchynlykheid vermoeden, dat de leeuw, uit aanmerking van de grootte zyner geſtalte, ten minſten drie of vier jaaren noodig heeft om te groeijen, en dat hy omtrent zevenmaal drie of vier jaaren, dat is ten naaſtenby vyf-en-twintig jaaren, leeven moet. De Hr. de SAINT-MARTIN, meeſter van het ſtierengevegt te Parys, die my de aanmerkingen, welke hy over de leeuwen, door hem onderhouden, gemaakt heeft, wel heeft willen mededeelen, heeft my laaten verzekeren, dat hy 'er eenigen den tyd van zeſtien of zeventien jaaren gehouden hadt, en hy denkt, dat zy niet veel meer dan twintig of twee-en-twintig jaaren leeven; hy heeft 'er andere geduurende twaalf of vyftien jaaren behouden, en men begrypt wel, dat, by die gevangen leeuwen het gebrek van lighaamsbeweeging, de vrees, en de verveeling, niet dan hunne gezondheid verzwakken, en hun leeven verkorten kunnen.

ARISTOTELES verzekert, op twee verſcheidene plaatſen van zyn Werk over de voortteeling (t), dat de leeuwin vyf of zes jongen met de eerſte dragt voortbrengt, dat zy 'er vier of vyf in de tweede werpt, drie of vier in de derde, twee of drie in de vierde, één of twee in de vyfde, en dat de leeuwin, in die laatſte dragt, die altoos de minſt talryke van allen is, onvrugtbaar wordt: ik geloof niet, dat deze verzekering gegrond is, want in alle dieren zyn de eerſte en de laatſte dragten minder talryk dan de tuſſchen beiden komende: die Wysgeer heeft zig insgelyks bedroogen, en alle Natuuronderzoekers, zo wel oude als laatere, hebben zig na hem bedroogen, met te zeggen, dat de leeuwin ſlegts twee mammen hebbe; het is zeer zeker, dat zy 'er vier heeft (v), en men kan hieromtrent, door de enkele beſchouwing, eene volkomen overtuiging erlangen: hy zegt ook (w) dat de leeuwen, de beeren, de voſſen, mismaakt, *bykans ongeledigd* geboren worden; en men weet, met eene ontwyffelbaare zekerheid, dat alle deze dieren by hunne geboorte zo wél geformeerd zyn als de andere, en dat alle hunne ledemaaten zig onderſcheiden en wél ontwikkeld vertoonen: eindelyk verzekert hy, dat de leeuwen verkeerd, of agterwaards, koppelen (x) daar het insgelyks uit de enkele beſchouwing

(s) *Lib. de differ. Animal. Cap. LXXX.*
(t) ARISTOTELES, *de Generatione, Lib. III. Cap. 2. en 10.*
(v) Zie hier agter de beſchryving van den leeuw.
(w) ARISTOTELES, *de Generatione, Lib. IV. cap. 6.*
(x) IDEM, *Hiſt. Anim. lib. V. cap. 2.* LINNÆUS *Syſt. Nat. Edit. X.* pag. 41. *Leo retro mingit & coit.*

zigtbaar blykt (*y*), dat de teeldeelen van het mannetje derwyze zyn ingerigt, dat dezelve, in den geschikten staat voor de koppeling zynde, eveneens als die van andere viervoetige dieren werken, en dat de koppeling derhalven ook eveneens geschiedt: ik heb van deze kleine dwaalingen van ARISTOTELES wat byzonderer verslag gemeend te moeten maaken, omdat het gezag van dien grooten man bykans allen, die na hem over de Natuurlyke Historie dezer dieren geschreeven hebben, heeft medegesleept: het geen hy nog verder zegt wegens den hals van den leeuw, dien hy wil, dat maar één enkeld, styf, onbuigzaam, been, zonder wervelbeenderen, bevatten zoude, wordt wederom tegengesprooken door de ondervinding, die ons daaromtrent zelfs eene algemeen doorgaande schikking der Natuur heeft aangeweezen, te weeten, dat de hals van alle viervoetige dieren, zonder een eenig, zonder zelfs den mensch, uit te zonderen, bestaat uit zeven wervelbeenderen, niet meer noch minder, en dat dit zelfde getal van zeven wervelbeenderen in den hals van den leeuw, gelyk in dien van alle andere dieren, gevonden wordt: eene andere byzonderheid hebben wy by die gelegenheid nog opgemerkt, te weeten, dat de verslindende dieren in 't algemeen den hals veel korter hebben, dan de vrugteetende, en inzonderheid de herkauwende, dieren; maar dat verschil van lengte in den hals der viervoetige dieren hangt alleenlyk af van de grootte van elk der wervelbeenderen en niet van derzelver getal, dat altoos hetzelfde is: men kan hieromtrent eene volkomen zekerheid verkrygen, door de oogen te werpen op die oneindige verzameling van geraamten, die tegenwoordig in des Konings Kabinet voorhanden is; men zal alsdan zien, dat alle de viervoetige dieren, van den olyfant tot de mol, zeven wervelbeenderen in den hals hebben, en dat geen derzelver meer of minder heeft. Wat aangaat de vastheid der beenderen van den leeuw, welken ARISTOTELES zegt zonder merg te zyn en geene holligheid te hebben; wat de hardheid betreft, welke hy met die van den keysteen vergelykt; wat eindelyk hunne eigenschap belangt, om door vryving vuur te maaken; dit alles zyn dwaalingen welke KOLBE niet hadt behooren nateschryven (*z*), en die zelfs niet tot onzen tyd hadden behooren te komen, dewyl EPIKURUS daar mede reeds in de eeuw van ARISTOTELES den draak gestooken hadt.

De leeuwen zyn zeer heet in den tyd hunner drift; wanneer de leeuwin ritzig is, wordt zy zomtyds van agt of tien leeuwen gevolgd (*a*), die niet ophouden rondom haar te brullen, en geweldig tegen malkanderen te vegten, tot dat één onder hen, nadat hy alle de anderen overwonnen heeft, vreedzaam bezitter blyve, en zig met haar gaa afzonderen: de leeuwin werpt in de lente (*b*) en brengt maar eenmaal 's jaars jongen ter wereld; het geen wederom aanwyst, dat zy, geduurende verscheiden maanden bezig is om haare jongen te bezorgen en te zoogen, en dat bygevolg de tyd van hunnen eersten groei,

(*y*) Zie hier agter de beschryving van den leeuw.
(*z*) KOLBE, *Mémoire*, Amst. 1741. *Tom. III.* pag. 4. en 5.
(*a*) GESNER, *Hist. Quadrup.* pag. 575. env.
(*b*) IDEM, *ibidem.*

in welken zy de hulp hunner moeder noodig hebben, ten minsten eenige maanden duurt.

Alle de hartstogten, zelfs de zagtste, zyn in deze dieren overmaatig, en de moederlyke tederheid zelve is geweldig: de leeuwin, natuurlyk minder sterk, minder moedig, en bedaarder dan de leeuw, wordt verschriklyk terwyl zy jongen heeft; zy vertoont zig dan met nog meerdere stoutheid dan de leeuw, zy kent geen gevaar, zy werpt zig onverschillig op alle menschen of dieren, welken zy ontmoet, zy brengt hen om, zy belaadt zig vervolgens met den buit, brengt dien aan haare jonge leeuwen, en verdeelt hem onder dezelven, hen vroegtydig afrigtende om bloed te zuigen en vleesch te verscheuren: doorgaands werpt zy in verre afgelegen plaatsen, en daar moeijelyk by te komen is, en, zo zy vreest ontdekt te zullen worden, verbergt zy haar spoor door verscheidenmaalen heen en weder te gaan en hetzelve toe te trappen, of met haar staart uittewisschen: zomtyds zelfs, wanneer de ongerustheid groot is, brengt zy haare jongen naar elders, en zo men haar dezelve wil ontneemen wordt zy woedende en verdedigt hen tot haaren laatsten snik.

Men denkt, dat de leeuw zulk een fynen reuk, en zulke goede oogen, niet heeft als de meeste andere roofdieren; men heeft opgemerkt, dat het sterke zonnelicht hem ongemaklyk schynt te zyn, dat hy zelden op den vollen dag op weg is, dat hy alle zyne togten des nagts doet, en, zodra hy vuuren rondom de troepen vee verneemt, daar zelden toe nadert, enz: men heeft waargenomen, dat hy de lugt van andere dieren niet verre kan rieken, dat hy zyne jagt op dezelve naar het gezigt doet, en hen niet naar de leiding hunner uitwaassemingen vervolgt, gelyk de honden en de wolven, die met fynere reukzenuwen begaafd zyn; men heeft zelfs den naam van geleider, of proviandmeester, gegeeven aan eene soort van lynx, die men onderstelt dat een doordringend gezigt en een zeer fynen reuk, heeft, en men wil, dat die lynx den leeuw altoos vergezelt of voorgaat om hem zyn prooi aantewyzen; wy kennen dit dier, dat, even als de leeuw, in Arabie, in Lybie, enz; gevonden wordt, dat, even als hy, van den roof leeft, en hem misschien nu en dan volgt om zyn voordeel te doen met deszelfs overgeschoten brokken; want zwak en van eene kleine gestalte zynde moet hy den leeuw meer ontvlieden dan dienen.

De leeuw tast, zo hy honger heeft, alle dieren, die zig aan hem vertoonen, openlyk aan; maar dewyl hy zeer gedugt is, en alle dieren bang zyn om hem te ontmoeten, zo is hy dikwils verpligt zig te verbergen en hen op te wagten ter plaatse, daar hy denkt dat zy zullen doortrekken; hy legt zig dan op den buik neder, in eene welbegroeide plaats, en houdt zig daar schuil, tot dat daar eenig dier omtrent komt, wanneer hy zig met zo veele drift op hetzelve werpt, dat hy het dikwils met den eersten sprong magtig is. In de woestynen en wouden maaken de gazelle's en de aapen zyn gewoonste voedzel uit, schoon hy die laatsten niet kan bekomen, dan terwyl zy beneden op den grond zyn, want hy klautert niet op de boomen gelyk de tyger of de puma (c); hy eet veel tevens en vult zig voor twee of drie dagen op; hy heeft

(c) Klein *de Quadrup.* pag. 82.

zulke sterke tanden, dat hy de beenderen der dieren ligtelyk verbryzelt, waarna hy die met het vleesch doorzwelgt; men wil dat hy lang honger lyden kan, maar dewyl zyn gestel ten uitersten heet is, schikt hy zig min geduldig naar gebrek aan water, en hy drinkt zo dikwils als hy het bekomen kan; hy slabt gelyk een hond, maar in plaats dat de tong van den hond zig opwaards kromt om te slabben, zo kromt die van den leeuw zig naar onderen, het welk oorzaak is, dat hy veel tyds noodig heeft om te drinken, en veel water verliest; hy heeft omtrent vyftien ponden rauw vleesch daags noodig; hy verkiest het vleesch van leevendige boven dat van doode, dieren, en vooral dat van dieren, welken hy zelf geveld heeft; hy werpt zig niet ligt op stinkende lyken, en gaat liever een nieuwen roof opzoeken, dan dat hy tot de overblyfzels van den vorigen wederkeere; maar schoon hy zig gemeenlyk met versch vleesch voedt, is zyn adem egter zeer sterk, en zyne pis heeft een onverdraaglyken stank.

Het brullen van den leeuw is zo sterk, dat het, des nagts en met weeromstuitingen gehoord wordende, naar den donder gelykt (*d*): dat gebrul is evenwel zyne gewoone stem, want terwyl hy in toorn is, heeft hy een ander geschreeuw, 't welk kort is, en schielyk herhaald wordt, daar het brullen integendeel een verlengde schreeuw, eene soort van geknor, is op een zwaaren toon, met eene scherpere trilling vergezeld: hy brult vyf of zesmaal daags, en meermaalen zo 'er regen dreigt te vallen (*e*); het brullen, 't welk hy, in toorn zynde, maakt, is nog verschriklyker; dan slaat hy zig de zyden met zyn staart, hy slaat daar de aarde mede, hy roert zyne maanen, doet het vel van zyn gelaat beweegen, haalt zyne groote winkbrauwen op, toont dreigende tanden, en haalt eene tong uit met zulke harde punten gewapend, dat zy alleen genoeg is om het vel af te stroopen, en het vleesch te ontginnen zonder behulp van tanden of van klauwen, die, na de tanden, zyne wreedste wapenen zyn: hy is veel sterker in den kop, in de kaakebeenen, en de voorpooten, dan in de agter-deelen des ligchaams; hy ziet des nagts, gelyk de katten; hy slaapt niet lang, en ontwaakt ligtelyk; maar het is zonder grond, dat men verteld heeft, dat hy met open oogen slaapen zoude.

De gewoone gang van den leeuw is fier, deftig, en langzaam, schoon altoos schuinsch; zyn loop geschiedt niet met gelyke beweegingen maar met huppelingen en sprongen, en zyne beweegingen zyn zo plotselyk, dat hy zig op het oogenblik niet kan tegenhouden, en zyn doelwit bykans altoos voorbyloopt: wanneer hy zyn prooy bespringt, doet hy een sprong van twaalf of vyftien voet, valt boven op het dier, grypt het met zyn voorste pooten, verscheurt het met zyne klauwen, en byt het verder met de tanden klein genoeg om het op te vreeten: zo lang hy jong en vaardig is, leeft hy van 't geen hy door de jagt bekomt, en verlaat hy zelden de woestynen en wouden, daar hy alsdan dieren genoeg tot zyn onderhoud kan magtig worden;

(*d*) *Les Voyages de la* BOULLAYE-LE GOUZ, pag. 320.

(*e*) Het is van den Hr de SAINT-MARTIN, Meester van het stierengevegt, die verscheiden leeuwen heeft onderhouden, dat wy de laatste byzonderheden hebben.

maar oud, traag, en minder gefchikt voor de moeite der jagt geworden, begeeft hy zig naar bewoonde ftreeken en wordt hy gevaarlyk voor den menfch en het tamme vee; men heeft evenwel opgemerkt, dat hy, menfchen en dieren by malkander ziende, altoos op de laatfte ftort, en de eerften niet aanvalt, ten zy zy hem flaan, want dan weet hy den geenen, die hem beledigt, wonder wél te onderfcheiden, en verlaat hy zyn roof om zig eerft te wreeken (*f*): men wil dat hy het kameelen-vleefch boven dat van alle andere dieren verkieft; ook houdt hý veel van dat der jonge olyfanten, die hem niet weêrftaan kunnen zo lang hunne flagtanden nog niet uitgegroeid zyn, en welken hy dus ligtelyk overweldigt, ten zy de moeder in tyds ter hunner hulpe toefchiete: de olyfant, de rhinoceros, de tyger, en het rivierpaard, zyn de eenigfte dieren, die den leeuw weêrftaan kunnen.

Hoe verfchriklyk dit dier wezen moge, men laat egter niet na jagt op 't zelve te maaken met zwaare honden, door lieden te paard wél onderfteund; men doet hem wyken, men dringt hem van verblyfplaats te veranderen: maar de honden, en zelfs de paarden, moeten voor af wél geoeffend en op dien kryg afgerigt zyn, want bykans alle dieren trillen en vlugten op den enkelen reuk van den leeuw: zyn vel, fchoon van een vaft en gellooten weefzel, weêrftaat niet aan kogels, en zelfs niet aan den werpfpies; men doodt hem egter bykans nooit met eenen fchoot: men vangt hem dikwils met behendigheid, gelyk wy de wolven vangen, door hem te doen vallen in eene diepe kuil, welke men met ligte ftoffen overdekt, en daar men een leevend dier op vaft maakt? de leeuw wordt zagt, zodra hy gevangen is, en zo men van de eerfte oogenblikken zyner verbaasdheid of fchaamte gebruik maakt, kan men hem binden, een muilband aandoen, en leiden, daar men hem hebben wil.

Het leeuwen-vleefch heeft een onaangenaamen en fterken fmaak; de Negers en de Indiaanen vinden het evenwel niet kwaad, en eeten het dikwils: het vel, daar de Helden zig voormaals mede omhingen, dient den gemelden Volkeren voor mantel en bed; zy bewaaren ook het vet dezer dieren, het welk zeer doordringende, en van eenig gebruik in onze Geneeskonft, is (*g*).

(*f*) *Hiftoire générale des Voyages*, *Tom. V.* pag. 86. De Hr. *Abt de* PREVOST, die, gelyk elk weet, zo levendig als bevallig fchryft, geeft daar eene zeer fraaye befchryving van den leeuw van deszelfs hoedanigheden, en natuurlyke gebruiken.

(*g*) *Hiftoire Naturelle des Animaux*, *par* Mrs. ARNAUD DE NOBLEVILLE en SALERNE, Paris 1757. *Tom. V. Part.* 2. pag. 112.

BESCHRYVING VAN DEN LEEUW.

Schoon de leeuw (*Pl. I*), de geſtalte niet heeft der groote dieren, zo geeven egter de evenredigheden zyns lighaams zo veele ſterkte te kennen, dat het genoeg is dit dier te zien, om te denken, dat het aan dieren, die veel grooter zyn, kan wederſtaan: de leeuw heeft een zeer dikken kop, het gelaat is met een zeer lang hair omgeeven; de kruin des hoofds, de ſlaapen, de wangen, het onderſt kaakebeen, de hals, de ſchoft, de ſchouders, de elleboogen, de borſt en de buik, zyn insgelyks met lang hair bedekt; al het overige des lighaams heeft ſlegts kort hair, uitgezonderd het einde van den ſtaart, die met een bosje of pluim van lange hairen bezet is; de bek, of muil, is zeer groot, en eindigt van voren in eene platte rondagtige zyde, door het einde van den neus en de lippen geformeerd; van boven is die zyde als een hazenmond geſpleeten, en hangt aan weêrskanten neder, gelyk by de doggen of bulhonden; het neusbeen is plat, en volgt dezelfde rigting als het voorhoofd; het voorhoofd ondertuſſchen is gezonken, en maakt eene voor tuſſchen de bovenſte randen der oogputten, die zeer verheven zyn: de buitenſte hoek van yder oog is hooger geplaatſt dan de binnenſte, maar die ſchuinſte is minder dan in den wolf; de ooren zyn kort, gerond, en byna geheel verborgen, in het lang hair dat het voorhoofd kroont; het ander lang hair, digt aan de ſlaapen des hoofds, aan de wangen, en aan de kin, brengt mede toe om den kop nog grooter te doen vertoonen, dan hy waarlyk is; en het lang hair boven op den kop verbergt het bovenſt gedeelte van het voorhoofd, en verkort dus hetzelve, waardoor de grootte van den muil zig des te ſterker vertoont; die ſtrydigheid geeft aan het gelaat van den leeuw, een lomp en dom voorkomen: het dikke-, of maanen-hair, waar mede het voorſte gedeelte des lighaams bezet is, ſchynt het agterſte gedeelte naakt te laaten, en vertoont het als al te weinig voorzien van eenig dekzel; de ſtaart is lang en ſterk, hy is dikker aan het begin dan aan het einde; de pooten zyn dik en vleezig; de voeten hebben weinig lengte; men ziet in de voorſte dat het gewrigt zeer naby de vingers is, en in de agterſte voeten, dat 'er weinig afſtands is tuſſchen de vingers en de hiel: de nagels van den leeuw hebben eene witagtige kleur, zy zyn groot, en als een ſmalle goot, die zeer diep aan de baſis is, gevouwen; zy zyn zeer haakig; hunne punt kan niet verſtompen, omdat dezelve nooit op de aarde raakt, dewyl de nagel altoos opgeheven is, wanneer het dier zig niet in het geval bevindt van daar gebruik van te moeten maaken, om zyn roof aan te vatten; de agterſte regel der vier vingeren van yderen voet blyft verheven, en met den nagel, die daar aan vaſt zit, agterwaards gevouwen: hy is verborgen in het hair, 't welk meer lengte heeft op de vingers dan op de beenen; in dezen ſtaat zyn de vingers zeer kort, dewyl zy maar twee regelen hebben, de eene aan 't einde van de andere.

De Seve, del. LE LION. *C. F. Fritzsch, sc.*

De Seve del. C.F. Fritzsch sc.

LA LIONNE.

Ik heb in 1757. in het ſtierengevegt te Parys een grooten Afrikaanſchen leeuw gezien, wiens afmeetingen in de volgende tafel bygebragt worden: het lang hair van zyn kop hadt eene helder roſſe kleur; dat der ooren was zwart aan de buiten en vaal of ros aan de binnenzyde; het hair van den hals en de ſchoſt, dat het maan-of borſtel-hair maakte, was het langſte, en kon tot vyftien duimen haalen; de kleur was bruin en donker vaal gemengd, want yder hair hadt eene vaale kleur aan den wortel en aan 't einde, en was bruin in 't midden zyner lengte; het hair van de ſchouders, van de borſt, en van den buik hadt dezelfde kleuren als dat van den hals, maar het was minder lang; dat van het gelaat, van den rug, van de zyden des lighaams, van het kruis, van de buitenzyde der vier beenen, van de bovenſte zyde der voorſte voeten, van het bovenſt en de zyden van den ſtaart, kon ten hoogſten niet meer dan een duim in de lengte haalen: het was van eene vaale kleur met een zweemzel van olyf kleur gemengd: het bruin hadt de overhand over het grootſte gedeelte van het gelaat, met eene uitzondering van eene witagtige vlak, die boven den voorſten hoek van yder oog was, en van een kleine ſtreep van dezelfde kleur, die onder dezen hoek wierdt gezien: de mond was geboord met een bruin zwartagtig hair, uitgezonderd het einde van den muil, alwaar de lippen wit waren: de uitwendige teeldeelen, de binnenzyde der beenen, de agterſte voeten, en het onderſt van den ſtaart, hadden eene zeer heldere rosſe, en zelfs witagtige, kleur; de pluim van lange hairen aan 't einde van den ſtaart was zwart en vier duim lang; het hair, dat tuſſchen de vingers was, hadt eene bruin-zwartagtige kleur; de knevels waren wit en hadden tot vier duim lengte.

Men heeft my, in het ſtierengevegt, ook een Aſiatiſchen leeuw laaten zien, die ten naaſtenby dezelfde kleuren hadt als de Afrikaanſche, daar ik zo aanſtonds van meldde; maar hy was laager en korter; hy hadt den kop ronder en het maanhair was minder lang, de voorſte beenen waren gedraaid, zodat de gewrigten malkanderen raakten even als by de dashonden met gedraaide beenen; daar zyn in het ſtierengevegt, volgens 't geen men my verzekerd heeft, drie Aſiatiſche leeuwen geweeſt, die alle deze karakters hadden; maar ik ben zeer geneigd te denken, dat de kromming der beenen van deze leeuwen eer een gebrek is, dat zy in de gevangenis gekreegen hebben, dan een byzonder maakzel aan alle de Aſiatiſche leeuwen eigen, gelyk wy verdraaide voeten gevonden hebben aan een hert (*a*), dat geduurende langen tyd in eene kleine ruimte was beſlooten geweeſt.

De leeuwin heeft geene maanen; men ziet onderſcheidenlyk het beloop van haar gelaat, het bovenſt van het voorhoofd, de ooren geheel, gelyk ook de kruin des hoofds, den hals, de ſchouderen, de armen, het voorſt van de borſt, enz; alle deze deelen, die by den leeuw door het grof hair bedekt zyn, geeven de leeuwin een zeer verſchillend voorkomen; en inderdaad heeft zy kleiner en korter hoofd dan de leeuw, minder gezonken voorhoofd, alle de trekken minder uitgedrukt, enz: de nagels zyn kleiner, en daar zyn ande-

(*a*) Zie VI Deel van dit Werk, blz. 50. onder aan.

re verſchillen in de evenredigheden van het lighaam dezer dieren: men kan 'er over oordeelen door de afmeetingen van eene leeuwin in de volgende tafel bygebragt met die van een leeuw te vergelyken.

Deze leeuwin (*Pl. II*), hadt over het geheele lighaam geen langer hair dan van vier of vyf lynen, uitgezonderd het binnenſt der ooren alwaar het drie duim lang was: de knevels beſtonden uit dikke, ſtevige, en witte, borſtels, gelyk die van den leeuw, zy waren vier en een half duim lang.

Het hair hadt eene vaale, meer of min donkere, kleur met eenige vermenging van zwarte vlekken van die zelfde kleur op zommige plaatzen; het wezen, het bovenſt en agterſt van het hoofd, het buitenſt der ooren, het bovenſt van den hals, de ſchouders, de buitenzyde der voorſte pooten, de rug, de zyden des lighaams, het kruis, de dijen, de buitenſte zyde der agterpooten, en het bovenſt van den ſtaart, waren van eene vaale kleur met eene ligte ſchaduwing van bruin, omdat eene menigte hairen aan het einde bruin waren: al het overige des lighaams was van eene zeer heldere vaale, en zelfs witagtige, kleur onder het onderſt kaakbeen, onder den hals, op de borſt, op de oxels, op 't agterſt gedeelte der armen, op den benedenbuik, en op het binnenſt gedeelte der dijen en der beenen: daar was een zwarte vlek aan weêrzyde van de onderſte lip by de hoeken van den mond: het binnenſt van die lip, de rand van de bovenſte lip, de omtrek der oogleden, en de plaats der winkbrauwen, waren insgelyks zwart van kleur: men zag een groote vlak van dezelfde kleur op het agterſt gedeelte van de buitenſte zyde der oogen; het einde van den ſtaart hadt ook eene zwartagtige kleur over de lengte van vier duimen.

AFMEETINGEN VAN DEN LEEUW EN DE LEEUWIN.	DE LEEUW.			DE LEEUWIN.		
	v.	d.	l.	v.	d.	l.
Lengte des geheelen lighaams, in eene regte lyn gemeeten van het einde van den muil tot aan den aars	5.	5.	0.	4.	7.	6.
Hoogte van het voor-ſtel	3.	4.	0.	2.	8.	0.
Hoogte van het agter-ſtel	3.	2.	0.	2.	8.	0.
Lengte des hoofds, van het einde des muils tot aan het agterhoofd	1.	2.	4.	0.	10.	6.
Omtrek van het einde des muils	1.	3.	0.	1.	0.	6.
Omtrek van den muil onder de oogen genomen	1.	8.	6.	1.	4.	6.
Omtrek van de opening van den muil	0.	11.	6.	0.	9.	0.
Afſtand tuſſchen de beide neusgaten	0.	0.	7.	0.	0.	6.
Afſtand tuſſchen het einde des muils en den voorſten hoek van 't oog	0.	5.	9.	0.	4.	6.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor . . .	0.	5.	2.	0.	4.	0.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen.	0.	1.	6.	0.	1.	5.
Opening van 't oog	0.	0.	10.	0.	0.	9.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen volgens de kromming van het neusbeen gemeeten . . .	0.	4.	6.	0.	3.	2.

Dezelf-

AFMEETINGEN VAN DEN LEEUW EN DE LEEUWIN.	DE LEEUW.			DE LEEUWIN.		
	v.	d.	l.	v.	d.	l.
Dezelfde afstand in een regte lyn	0.	3.	7.	0.	2.	9.
Omtrek des hoofds tusschen de oogen en de ooren . . .	2.	3.	6.	1.	10.	0.
Lengte der ooren	0.	5.	0.	0.	4.	0.
Breedte van de basis, op de uitwendige kromming gemeeten	0.	8.	6	0.	6.	6.
Afstand tusschen de twee ooren om laag genomen . . .	0.	6.	6.	0.	4.	6.
Lengte van den hals	0.	10.	0.	0.	7.	0.
Omtrek van den hals	1.	11.	0.	1.	9.	0.
Omtrek des lighaams agter de voorste pooten gemeeten. . .	3.	4.	0.	2.	10.	6.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	3.	10.	0.	3.	3.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten . . .	3.	0.	0.	2.	7.	0.
Lengte van den stomp des staarts . . .	2.	8.	0.	2.	3.	0.
Omtrek van den staart aan 't begin van den stomp . . .	0.	9.	0.	0.	7.	8.
Lengte van den voorarm, van den elleboog tot aan 't gewrigt van de hand	1.	2.	6.	1.	0.	6.
Breedte van den voorarm aan den elleboog . . .	0.	6.	0.	0.	5.	8.
Dikte terzelfder plaatse	0.	3.	5.	0.	3.	2.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	10.	0.	0.	8.	6.
Omtrek van de agterhand	0.	9.	6.	0.	7.	9.
Lengte van 't gewrigt tot aan 't einde der nagelen . . .	0.	9.	0.	0.	8.	6.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel . .	1.	3.	3.	1.	1.	9.
Breedte van het bovenst des beens . . .	0.	9.	0.	0.	6.	6.
Dikte	0.	3.	4.	0.	2.	8.
Breedte ter plaatse van de hiel	0.	4.	0.	0.	3.	8.
Omtrek van den agtervoet	0.	9.	0.	0.	8.	0.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen . . .	1.	1.	0.	0.	11.	0.
Breedte van den voorvoet	0.	4.	8.	0.	3.	9.
Breedte van den agtervoet	0.	3.	9.	0.	3.	0.
Lengte der grootste nagelen	0.	1.	3.	0.	1.	1.
Breedte aan de basis	0.	0.	3.	0.	0.	2½.

De leeuw, waarvan de afmeetingen in deze tafel zyn gemeld, woog 243 ponden: het netvlies strekte zig tot het schaambeen uit en liep in de zyden weder opwaards; in andere onderwerpen heb ik het agter de maag omgevouwen gevonden.

De twaalfvingerigedarm liep tot agter de regter nier, vervolgens kromde hy zig naar binnen, en ging ter linkerzyde voort, de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelstreek, in de weeke buikzyden, en in den eigenlyk gezegden onderbuik; en de omgebogedarm in de navelstreek, en in de regterzyde van het een einde tot het ander; de blindedarm was in het regter gedeelte van de navelstreek geplaatst en strekte zig, in de weeke buikzyde, aan den zelfden kant dwarsch van linksch tot regtsch, en van voren naar agteren, uit; ik heb den blindendarm van eene leeuwin gevonden agterwaards gerigt: de kronkeldarm naderde het agterst gedeelte van de maag, en maak-

te daar een boog van de regter-naar de linkerzyde; hy vouwde zig weder agterwaards, verlengde zig in de linkerzyde onder de nier, en kromde zig weder naar binnen, zig aan den regtendarm voegende.

De dunne darmen verminderden bykans eenpaarig in dikte van den portier tot aan den blindendarm: deze (*A*, *fig.* 1, *Pl. III*) was dikker by de inplanting (*B*) van den omgebogendarm (*C*) dan in het overige zyner uitgeſtrektheid; hy hadt eene kegelagtige gedaante en was wat gekromd van de zyde van den omgebogendarm; de kronkeldarm (*D*) hadt overal ten naaſtenby dezelfde dikte, uitgezonderd het gedeelte (*E*), dat aan den blindendarm raakte, en dat dikker was.

Daar waren aan weêrskanten van den aars (*A*, *fig.* 1, *Pl. IV*) even als in de kat, den hond, enz, twee blaasjes (*B C*) van een duim middellyns, van buiten bekleed met een ſpier, en van binnen met een witagtig vlies, eene melkagtige ſtof zonder reuk bevattende; die ſtof vloeide op den rand van den aars door eene vry wyde buis (*D*) uit: een dezer blaasjes (*C*) is geopend vertoond; men ziet ook in dezelfde figuur de ſtrengen (*E F*) van de roede, die zig langs den regtendarm (*C*) uitſtrekken: ik heb in de blaasjes van eene leeuwin eene dikker ſtof gevonden dan die van den leeuw; zy was gedeeltelyk geelagtig en gedeeltelyk witagtig; zy hadt een ſtinkenden en doordringenden reuk.

De maag (*Pl. V. fig.* 1) was zeer verlengd; daar was eene dieping (*A B*) op het midden haarer agterſte zyde, onderſtellende de groote bolrondheid naar beneden, terwyl het dier op zyne beenen ſtaat: het linker gedeelte was het dikſte; de kleine omtrek van de maag, in de volgende tafel bygebragt, is op dat gedeelte gemeeten geweeſt; daar was een lange afſtand (*C D*) van den ſlokdarm (*E*) tot aan den hoek (*F*), dien het regtergedeelte formeert; dit is het, wat de maag van den leeuw meer verlengd maakt dan die der meeſte andere dieren: de groote blindezak (*G*) was kort in vergelyking van de lengte der maag; dit ingewand was gekromd door het diepzel van de agterſte zyde, zodat deze zyde holrond, en de voorſte bolrond, was; nadat de maag geopend was (*fig.* 1, *Pl. VI*) van den portier (*A*) langs de groote kromming (*B B*) tot aan den bodem (*C*) van den grooten blindenzak, heb ik gevonden dat de binnenſte vliezen langwerpige plooijen (*D D D D*) omtrent zo als in de lebbe der herkauwende dieren formeerden: de twee ongelyke bogchels, die de Hr. PERRAULT op de maag van een leeuw heeft waargenomen (*b*) en de twee holtens, welke hy in de maag van eene leeuwin gezien heeft (*c*), kwamen misſchien daarvan, omdat die maagen niet genoeg met lugt gevuld waren; zonder deze voorbereiding kan men niet wel oordeelen noch over de geheele uitgeſtrektheid, noch over de waare gedaante, van eene maag; want, geheel of gedeeltelyk ledig zynde, kan zy zig in verſchillende rigtingen plooijen en verſchillende gedaanten aanneemen; miſſchien ook was de maag, van den leeuw en van de leeuwin van den Hr. PERRAULT, 't zy door de natuur, 't zy door eene ziekte, van een byzonder maakzel: onder drie dieren van de-

(*b*) *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire Naturelle des Animaux, Part. I. pag.* 8.
(*c*) IDEM, *ibid. pag.* 23.

Buvée, del. C. F. F. sc.

Fig. 2.

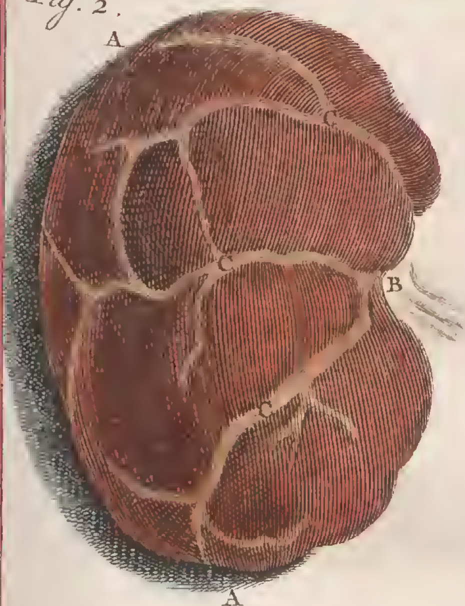

Fig. 3.

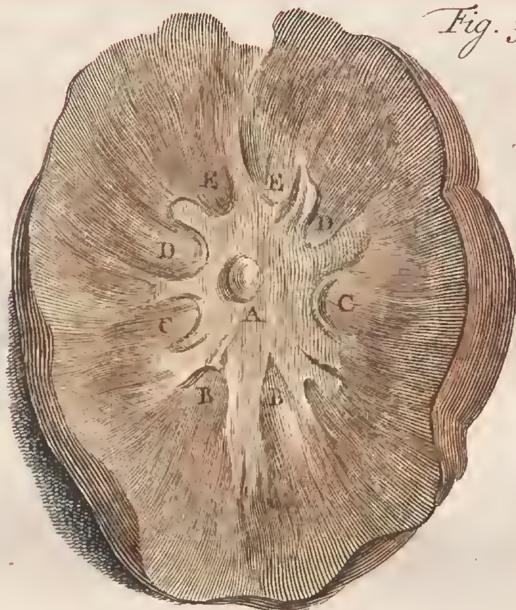
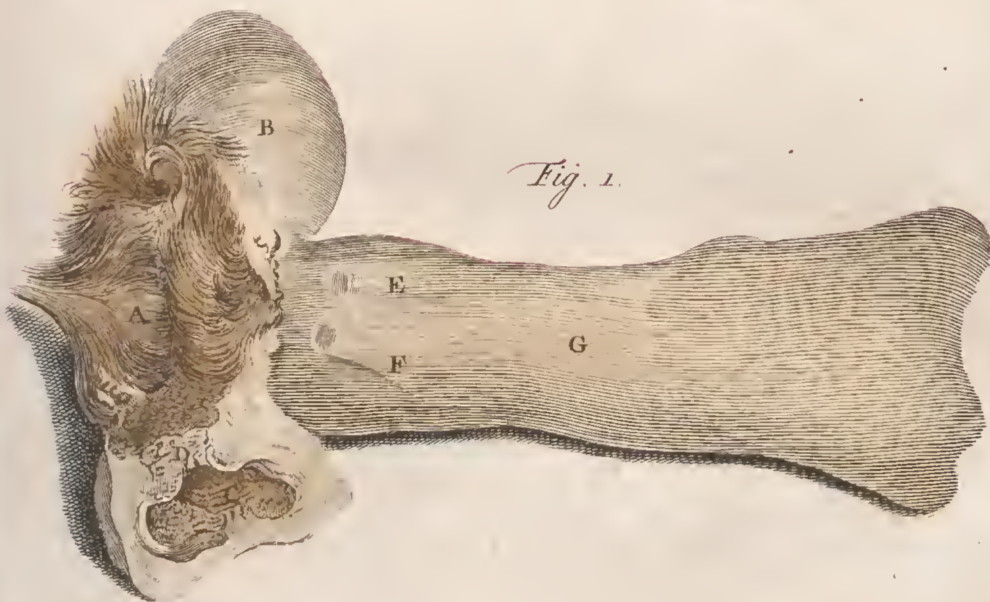

Fig. 1.

De Seve, del. C. F. F. sc.

ze foort, welken ik ontleed heb, heb ik het regtergedeelte van de maag van een jongen leeuw zeer klein, en op zekere wyze hoornagtig en in zyne buitenfte vliezen knoeftgezwellig, gevonden, terwyl die van het binnenfte zeer buigzaam waren, en plooijen maakten zo verheven, als die der leeuwen, waarvan het regter gedeelte zyne natuurlyke grootte heeft.

De lever ftrekte zig zo veel naar de linker-als naar de regterzyde uit, zy beftondt uit vyf kwabben, drie aan de regter en twee aan de linkerzyde; de voorfte kwab van de regterzyde was in twee deelen verdeeld door eene zeer diepe fpleet, waar in het galblaasje geplaatft was; het regter gedeelte van die kwab was het dikfte, de kwab, die aan dezelfde regterzyde volgde, was ten naaftenby zo groot als het regter gedeelte van de eerfte kwab; de laatfte was de kleinfte van de drie; zy hadt eene driehoekige gedaante: de eerfte kwab van de linkerzyde was de kleinfte van alle; de andere kwab van dezelfde zyde hadt ten naaftenby zo veele uitgeftrektheid als de eerfte kwab van de regterzyde: deze lever hadt van buiten en van binnen eene zwartagtig roode kleur; zy woog drie pond en veertien oncen.

Het galblaasje (*Pl. VI, fig.* 2) maakte vouwen of elleboogen, gelyk dat van de kat (*d*), maar in grooteren getale, want daar waren 'er vyf; (*A B C D, E*) nadat het celagtig weefzel in alle deze elleboogen was doorgefneeden, ftrekte het gedeelte (*A E*) van het galblaasje zig uit tot het dubbeld van de lengte welke het te vooren hadt: daar is in het galblaasje een once drie gros zwartagtige gal gevonden.

De gedaante van de milt is my voorgekomen nog minder ftandvaftig te zyn in den leeuw dan in de andere dieren, welken ik van binnen heb waargenomen: de milt (*fig.* 2, *Pl. III*) van den leeuw, die ten onderwerpe voor de befchryving, welke ik hier geef, gediend heeft, hadt ten naaftenby dezelfde figuur als in de meefte andere dieren; haar onderft gedeelte (*A*) was veel dikker en breeder dan het bovenft (*B*); zy hadt dezelfde kleur als de lever; zy woog negen oncen en twee groffen; de milt (*fig.* 3., *Pl. VI*) van de leeuwin en van den jongen leeuw, daar ik gewag van gemaakt heb, hadt eenigfins het fatfoen van een byl; zy was gekromd in 't midden (*A B*) haarer lengte, met eenen byna regten hoek; het bovenft en voorft gedeelte (*C*) was minder breed; het beantwoordde aan den fteel van de byl; het onderft en agterft gedeelte (*D*) was veel breeder en geleek naar het yzer van de byl, en wel te meer, omdat deze milt zeer dun was, byzonderlyk op haare randen.

Het alvleefch hadt de gedaante van een halve maan, gelyk dat van de kat; het ftrekte zig uit van den twaalfvingerigendarm tot onder de linker nier, en op het onderft en agterft gedeelte van de milt.

De nieren (*fig.* 2 *en* 3, *Pl. IV*) waren zeer breed, dik, aan de buitenzyde gerond (*A A*, *fig.* 2) de zinking of uitdieping (*B*) was wel getekend op de binnenzyde, by den leeuw, daar hier van gefproken wordt; maar in eene leeuwin maakte de binnenzyde der nieren eene byna regte lyn; daar waren takfchietingen (*C C C*) van bloedvaaten, die uit de uitmelkende kwamen, en die de nier in verfcheidene deelen fcheenen te fcheiden, omdat zy in de

(*d*) Zie V Deel van dit Werk, blz. 194. (*Pl. LIX. fig.* 2 *en* 3.)

baftagtige zelfftandigheid uitgediept waren: het bekken (*A*, *fig.* 3) hadt veel uitgeftrektheid, en de tepels (*B B*, *C C*, *D D*, *E E*) waren zeer zigtbaar; de regter nier fprong een derde haarer lengte meer vooruit dan de linker.

De regter long beftondt uit vier kwabben, waarvan drie als aan een draad geregen waren, gelyk in de meefte andere dieren; de middelfte was de kleinfte van de drie en de agterfte de grootfte; de vierde was onder de derde by de bafis van 't hart; zy hadt den minften omtrek: de linker long beftondt flegts uit twee kwabben; de voorfte hadt eene zeer diepe kloof, waardoor zy in twee deelen gefcheiden wierdt; de agterfte kwab hadt meer dikte maar minder omtrek dan de voorfte; de punt van 't hart was week, en de groote flagader verdeelde zig in drie takken.

De tong was breed en aan 't einde gerond; in twee gelyke deelen gefcheiden door eene overlangfche voor, die weinig diep en bezet was met kegelagtige punten van eene zelfftandigheid zo hard als die der nagelen; deze ftekels waren zeer fcherp en hadden ten naaftenby dezelfde gedaante als die van de tong van de los of lynx, welke men in 't vervolg van dit Werk voor het mikroskoop afgetekend zal vinden: de grootfte punten van de leeuwen-tong waren van voren naar agteren gerigt; zy hadden anderhalve lyn lengte, en waren geplaatft op het voorfte deel van de tong, waarvan zy het midden aldaar befloegen: de randen van de tong hadden maar zeer kleine punten; derzelver midden was bezet met kleiner punten dan derzelver voorfte gedeelte, en zy waren fchuinfch van voren naar agteren en van buiten naar binnen gerigt: het agterfte gedeelte van de tong, van de laatfte baktanden af, hadt geen ftekels.

Het verhemelte was doorfneeden met vyf of zes vooren, waarvan de twee agterfte de meefte breedte hadden; de randen, waardoor die vooren van malkanderen gefcheiden worden, waren zeer bolrond van voren en niet hoog; de herffenen woogen vyf oncen en drie gros, en de agterherffenen zeven en een half gros.

Daar waren vier tepels op den buik; twee aan weerzyde: de voorfte was geplaatft by het midden der lengte van den onderbuik; ik heb deze waarneeming nog nader beveftigd in een leeuwin, en ik heb by dezelve flegts vier mammen gevonden: Wolfartus (*e*) en Sylvius (*f*) hebben derhalven de mammen van den leeuw niet wél geteld, toen zy dezelve, ten opzigte van het getal, met den hond vergeleeken hebben; ik weet niet waarom Aldrovandus dezelve tot twee bepaald hebbe?

De roede (*A*, *fig.* 2, *Pl. V*) van den leeuw was agterwaards geboogen, gelyk ik in den agouti reeds aangemerkt heb (*g*); bygevolg was het einde (*B*) der buis van den pisweg ook agterwaards gerigt; de fprong of loop van de pis, die daar uitkomt moet derhalven dezelfde rigting hebben; maar de roede heeft die kromming in de opregting niet meer, zy rigt zig naar voren, en

(*e*) Valentini, *Amphit. Zootom.* pag. 41.
(*f*) Blasii, *Anat. Anim.* pag. 85.
(*g*) Zie het VIII Deel van dit Werk, blz. 223.

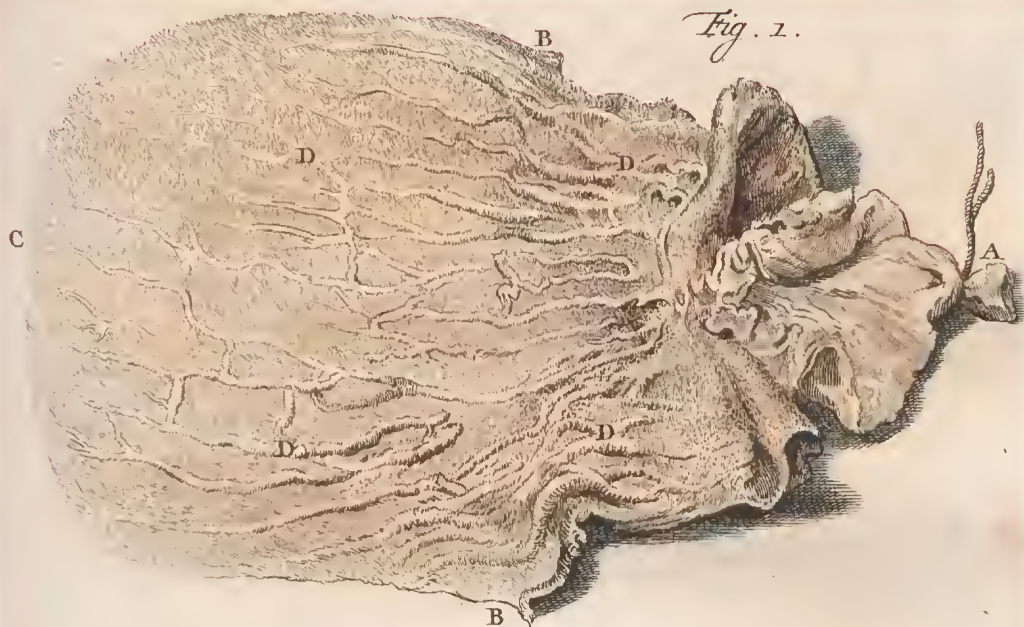
Fig. 1.

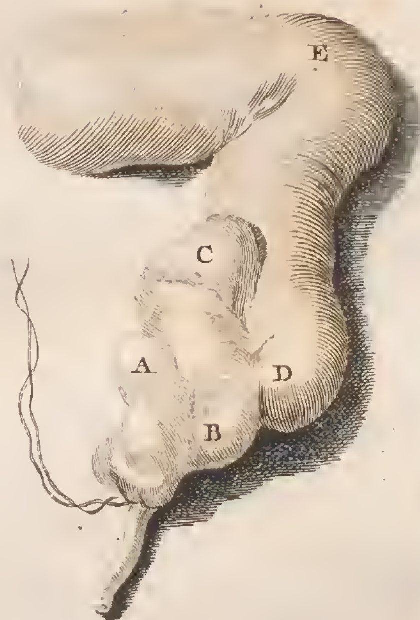

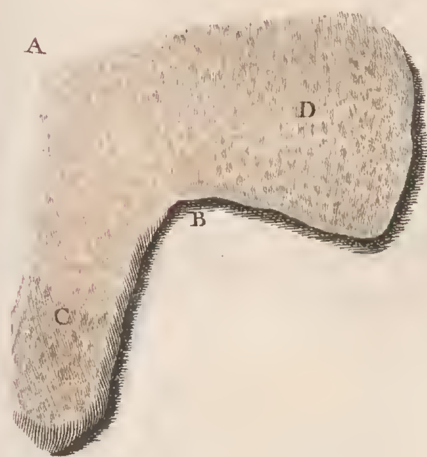
Fig. 2.

De Seve. del. C. F. F. sc.

De Seve. del. C.F.F. sc.

Buvée, del. C.F.F. sc.

de koppeling van den leeuw met de leeuwin gefchiedt op de wyze als by andere viervoetige dieren.

De buitenfte en binnenfte teeldeelen (*Pl. VII*) waren kleiner; het vel van de roede en van de voorhuid maakten eene foort van koker, met een elleboog naar beneden en naar agteren gelyk de roede; het hoofdje (*A*) was puntig en met kleine kliertjes doorzaaid; het bevattede een lang en puntig been; de roede (*B*) hadt weinig lengte, maar zy was van eene zeer harde zelfftandigheid; daar waren geen zaadblaasjes: de afvoerende vaaten (*C C*) liepen uit op de pisbuis (*D*) by de voorftanders (*E E*), gelyk als in de kat en den hond; de pisbuis was zeer lang, want daar was zeven duim afftands van de blaas (*F*) tot aan de fplitfing (*G*) der fponsagtige lighaamen: by deze fplitzing, aan weerskanten van de pisbuis, was een lighaam (*H H*) dat negen lynen lengte, zes lynen breedte, en vier lynen dikte hadt; het beftondt uit een fpier, die eene klier bevattede, waarvan het uitwerpend vat gemeenfchap hadt met de pisbuis; de blaas was byna rond: de zaadballen *I I* waren aan de bekleedzels vaft, zodat het onmogelyk was dezelve daar af te fcheiden; men onderfcheidde hunne eyronde gedaante, en die van den opperbal onder deze bekleedzels: de inwendige zelfftandigheid der zaadballen was geelagtig en vaatagtig; zy hadden een as in de ftrekking van hunne groote middellyn.

De befchryving der wyfjes teeldeelen is gemaakt naar dezelfde leeuwin, die ten onderwerpe gediend heeft om de kleuren van 't hair te befchryven, en om de maaten der uitwendige deelen, in de vorige tafel bygebragt, naar te neemen; de afmeetingen, die in de volgende tafel voorkomen, zyn ook naar deze leeuwin genomen, omdat zy van drie onderwerpen, welken ik ontleed heb, de gezondfte en beft bewaarde ingewanden hadt.

Het hoofdje van den kittelaar was zeer weinig zigtbaar, en men zag byna geene holligheid ter plaatfe van zyne voorhuid; maar het lighaam en de beenen waren zeer merkbaar: de hoornen van de lyfmoeder ftrekten zig aan weerzyde in eene regte lyn, gelyk die van de kat en de teef, tot aan de nieren uit; de plaats van de opening der lyfmoeder was uitwendig geteekend door een knobbeltje of zwelling, die twee duimen omtrek hadt; het voorfte gedeelte van de fchede, dat het fmalfte was, hadt van binnen een groot getal kleine plooijen, die zig van de plaats der opening van de pisbuis tot aan den mond van de lyfmoeder uitftrekten; de randen van deze opening waren zeer dik en zeer uitfpringende, in de gedaante van een wrong door vier vereenigde knobbeltjes geformeerd: het loofwerk was groot, en de zaadballen hadden eene eyronde gedaante; men zag daar op eenige kleine knobbeltjes, fchoon zy half verrot waren.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af, tot aan den blindendarm	20.	6	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikfte plaatfen . . .	0.	3.	9.
Omtrek aan de dunfte plaatfen	0.	3.	0.
Omtrek van den nugterendarm aan de dikfte plaatfen . . .	0.	3.	9.
Omtrek aan de dunfte plaatfen	0.	3.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Omtrek van den omgebogendarm aan de dikfte plaatfen . .	0.	3.	6.
Omtrek aan de dunfte plaatfen	0.	2.	9.
Lengte van den blindendarm	0.	2.	6.
Omtrek aan de dikfte plaats . . .	0.	3.	9.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	2.	3.
Omtrek van den kronkeldarm aan de dikfte plaatfen . . .	0.	6.	0.
Omtrek aan de dunfte plaatfen	0.	5.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm . . .	0.	5.	3.
Omtrek by den aars	0.	7.	0.
Lengte van den kronkeldarm en regtendarm famengenomen . .	3.	6.	0.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm daar niet onder begreepen	24.	0.	0.
Groote omtrek van de maag	3.	6.	0.
Kleine omtrek van de maag	2.	0.	0.
Lengte der kleine kromming, van den flokdarm af tot aan den hoek dien het regter gedeelte maakt	0.	8.	0.
Lengte van het linker gedeelte, van den flokdarm af tot aan den grooten blindenzak	0.	5.	0.
Omtrek van den flokdarm	0.	4.	0.
Omtrek van den portier	0.	3.	0.
Lengte van de lever	1.	3.	0.
Breedte	1.	3.	0.
Haare grootfte dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	4.	0.
Deszelfs grootfte middellyn	0.	1.	6.
Lengte van de milt	1.	2.	0.
Breedte van het onderft gedeelte	0.	2.	3.
Breedte van het bovenft gedeelte	0.	1.	6.
Breedte in 't midden	0.	3.	0.
Dikte	0.	0.	7.
Dikte van het alvleefch	0.	0.	2.
Lengte der nieren	0.	4.	8.
Breedte	0.	2.	10.
Dikte . . . - . . .	0.	1.	3.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt, van de holle ader af tot aan de punt . . - . . .	0.	3.	0.
Breedte	0.	3.	6.
Breedte van het vleezig gedeelte tusfchen het zenuwagtig middelpunt en het borftbeen	0.	3.	4.
Breedte van ydere zyde van het zenuwagtig middelpunt . . .	0.	5.	6.
Omtrek van de bafis van 't hart	0.	11.	0.
Hoogte van de punt af tot aan het begin van de longflagader . .	0.	4.	6.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak . . .	0.	3.	8.
Middellyn van de groote flagader van buiten tot buiten gemeeten. .	0.	0.	9.
Lengte van de tong	0.	9.	0.
Lengte van het voorfte gedeelte van het toompje tot het eind . . .	0.	3.	0.
Breedte	0.	2.	0.
Lengte der voorherflenen	0.	3.	0.
Breedte	0.	2.	6.
Dikte	0.	1.	2.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der agterherſſenen	0.	1.	6.
Breedte	0.	1.	8.
Dikte	0.	0	9.
Afſtand tuſſchen den aars en den balzak . . .	0.	2.	7.
Hoogte van den balzak	0.	3.	0.
Lengte van den balzak	0.	2.	2.
Breedte	0.	2.	8.
Afſtand tuſſchen den balzak en de opening van de voorhuid . .	0.	2.	4.
Afſtand tuſſchen de randen van de voorhuid en het einde van de roede	0.	0.	2.
Lengte van het hoofdje	0.	0.	11.
Omtrek	0.	1.	6.
Lengte van de roede van de ſplitſing der ſponsagtige lighaamen af tot aan de inplanting der voorhuid	0.	3.	3.
Breedte van de roede	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte der zaadballen	0.	1.	6.
Breedte	0.	1.	2.
Dikte	0.	0.	10.
Breedte van den opperbal	0.	0.	4.
Dikte	0.	0.	2.
Lengte der afvoerende vaaten	1.	3.	0.
Middellyn van het grootſt gedeelte hunner uitgeſtrektheid . . .	0.	0.	1.
Groote omtrek van de blaas	1.	1.	0.
Kleine omtrek	0.	11.	6.
Omtrek van de pisbuis	0.	1.	0.
Lengte der voorſtanders	0.	0.	10.
Breedte	0.	1.	1.
Dikte	0.	0.	7.
Afſtand tuſſchen den aars en de klink	0.	1.	9.
Lengte van de klink	0.	0.	9.
Lengte van de ſchede	0.	6.	0.
Omtrek aan de dikſte plaats	0.	4.	0.
Omtrek aan de dunſte plaats	0.	1.	4.
Groote omtrek van de blaas	1.	2.	0.
Kleine omtrek	0.	9.	0.
Lengte van de pisbuis	0.	2.	7.
Omtrek	0.	1.	10.
Lengte van den hals en 't lighaam van de lyſmoeder . .	0.	3.	0.
Omtrek	0.	1.	3.
Lengte der hoornen van de lyſmoeder	0.	7.	0.
Omtrek op de dikſte plaatſen	0.	1.	0.
Omtrek aan het einde van yderen hoorn	0.	0.	9.
Afſtand in een regte lyn tuſſchen de zaadballen en het einde van den hoorn	0.	0.	2.
Lengte van de kromme lyn die de trompet doorloopt . .	0.	2.	6.
Lengte der zaadballen	0.	1.	3.
Breedte	0.	2.	7.
Dikte	0.	0.	3.

Het geraamte van den leeuw (*Pl. VIII*) heeft veel overeenkomſt met dat van de kat; zodra men egter het ontvleesde hoofd van het een dezer dieren met dat van het ander vergelykt bemerkt, men daar aanſtonds zeer blykbaare verſchillen in: de muil van den leeuw is naar evenredigheid minder kort dan die van de kat; het voorſt gedeelte der eigenlyke neusbeenderen is verder af van het einde des bovenſten kaakbeens, en het onderſt van het voorſte gedeelte des onderſten kaakbeens maakt een minder ſtompen hoek in den leeuw dan in de kat: de randen der oogputten van den leeuw zyn minder gerond en afgebroken in eene, naar evenredigheid, veel langere uitgeſtrektheid, want dezelve maakt ten naaſtenby het zesde gedeelte van hun omtrek; het voorhoofd is gezonken en maakt eene ſoort van goot, die zig naar voren verlengt langs de vereeniging der twee eigenlyke neusbeenderen: de bovenzyde van den kop heeft zo veele kromming niet over haare lengte in den leeuw als in de kat; omdat het voorhoofd gezonken is, omdat het agterhoofd zeer veel naar agteren uitſpringt, en omdat 'er een zeer dikke rand is, die zig van voren over de kruin uitſtrekt: daar zyn nog twee andere randen die zig, een aan wederzyde van het agterhoofd, uitſtrekken; de takken van het onderſt kaakbeen zyn minder agterwaards gebogen, en de uitſteekzels, die zig aan de agterſte einden van het lighaam van dit kaakbeen bevinden, zyn meer binnenwaards gekromd.

De leeuw heeft dertig tanden gelyk de kat; de tanden dier twee dieren gelyken niet minder naar malkanderen in de gedaante en in de plaatſing, dan in het getal.

De wervelbeenderen van den leeuw, de ribben, het borſtbeen, en de beenderen van het bekken gelyken ook, zo wel in getal als in gedaante, naar diezelfde beenderen in de kat gezien; ondertuſſchen was het agterſt gedeelte van de goot minder diep in den leeuw; de doornagtige uitſteekzels der tien eerſte rug-wervelbeenderen waren agterwaards gebogen, en de andere voorwaards; de bykomende uitſteekzels der lenden-wervelbeenderen waren ſchuins naar buiten en naar voren gerigt, en een weinig binnenwaards gekromd; daar waren vyf-en-twintig valſche wervelbeenderen in den ſtaart.

De voorſte en bovenſte kanten van het ſchouderblad maakten niet zulk een regelmaatigen cirkel-boog als in de kat, omdat de plaats van den hoek, die de twee kanten ſcheidt, in den leeuw wat vooruitſpringende was.

Het armbeen van den leeuw was naar evenredigheid dikker dan dat van de kat, inzonderheid op het bovenſt gedeelte: deszelfs verhevenheden waren, naar evenredigheid, ook grooter, en daar was daarenboven een rand, die zig ſchuinſch van boven naar beneden, en van voren naar agteren, op de buitenzyde van dit been uitſtrekte: ik heb geen ander verſchil waargenomen tusſchen de beenderen van den voorarm van de dy, en van het been, dan in de grootte der verhevenheden, die evenredig was met de uitgeſtrektheid en de ſterkte der ſpieren, aan dezelve vaſt zynde: de hand, de agterhand, de voet, de agtervoet, en de vingers beſtonden uit hetzelfde getal beenderen als in de kat; men zal het verſchil der maaten kunnen beoordeelen door de volgende tafel te vergelyken met die der maaten van de beenderen van de kat (*b*).

(*b*) Zie het V Deel van dit Werk, blz. 201. enz.

Lengte

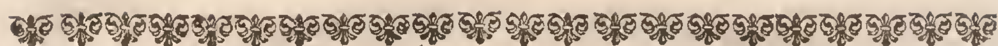
Buvée. del. C. F. F. sc.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde des kaakbeens tot aan het agterhoofd	1.	0.	8.
De grootfte breedte van den kop	0.	8.	8.
Lengte van het onderft kaakbeen van het voorfte einde tot den agften rand van het knokkelwyze uitfteekzel	0.	8.	6.
Breedte van het onderft kaakbeen ter plaatfe van de hondstanden.	0.	2.	0.
Afftand tuffchen de knokkelwyze uitfteekzels	0.	3.	3.
Dikte van het voorfte gedeelte van het been des bovenften kaakbeens	0.	0.	8.
Breedte van het kaakbeen ter plaatfe van de buitenfte fnytanden.	0.	1.	7.
Breedte ter plaatfe van de hondstanden	0.	3.	4.
Lengte van de bovenfte zyde	0.	5.	10.
Afftand tuffchen de oogputten en de opening der neusgaten	0.	3.	1.
Lengte van deze opening	0.	2.	2.
Breedte	0.	2.	0.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	3.	8.
Breedte aan de breedfte plaats	0.	1.	3.
Breedte der oogputten	0.	2.	6.
Hoogte	0.	1.	11.
Lengte der langfte fnytanden buiten 't been	0.	0.	7½.
Lengte der hondstanden	0.	1.	11.
Breedte aan de bafis	0.	0.	9.
Lengte der dikfte baktanden buiten het been	0.	0.	9.
Breedte	0.	1.	4.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van den hals	0.	10.	4.
Breedte van het gat des eerften wervelbeens van boven naar beneden	0.	1.	½.
Lengte van de eene zyde naar de andere	0.	1.	2.
Lengte der dwarfche uitfteekzels van voren naar agteren	0.	2.	5.
Breedte van het eerfte wervelbeen op de dwarfche uitfteekzels gemeeten	0.	5.	4.
Lengte van het gedeelte van de wervelbeenkolom die uit de rug-wervelbeenderen beftaat	1.	5.	0.
Hoogte van het doornagtig uitfteekzel van het eerfte wervelbeen.	0.	2.	10.
Hoogte van dat van het tweede, dat het langfte is	0.	3.	0.
Hoogte van dat van het tiende, dat het korft is	0.	0.	10.
Lengte des lighaams van het laatfte wervelbeen dat het langft is.	0.	1.	6.
Lengte der eerfte ribben	0.	4.	3.
Afftand tuffchen de eerfte ribben aan de breedfte plaats	0.	3.	1.
Lengte der tiende rib, die de langfte is	0.	10.	9.
Lengte der langfte van de valfche ribben, die de kortfte is	0.	7.	0.
Breedte van de breedfte rib	0.	0.	10.
Lengte van het borftbeen	1.	5.	6.
Breedte van het eerfte been, dat het breedfte is in het middel voorfte gedeelte	0.	1.	3.
Breedte van het eerfte been, dat het fmalft is aan het buiteneinde.	0.	0.	5.
Hoogte van het doornagtig uitfteekzel van het vyfde lenden-wervelbeen, dat het langft is	0.	1.	8.
Lengte van het dwarfch uitfteekzel van het zesde lendenwervelbeen dat het langft is	0.	2.	8.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het lighaam des vyfden lenden-wervelbeens, dat het langſte is	0.	2.	2.
Lengte van het heiligbeen	0.	3.	9.
Breedte van het voorſte gedeelte	0.	3.	1.
Breedte van het agterſt gedeelte	0.	2.	8.
Lengte van het negende valſche wervelbeen van den ſtaart, dat het langſt is	0.	2.	2.
Breedte van het bovenſt gedeelte van het heupbeen	0.	2.	5.
Hoogte des beens van 't midden der knokkelwyze holligheid tot aan het bovenſt einde	0.	6.	9.
Lengte van de goot	0.	4.	6.
Breedte in 't midden	0.	3.	3.
Diepte van de goot	0.	2.	3.
Diepte van de uitranding aan het agterſt einde	0.	1.	3.
Afſtand tuſſchen de twee einden der uitranding van buiten tot buiten gemeeten	0.	6.	0.
Lengte der eyronde gaten	0.	2.	8.
Breedte	0.	1.	6.
Breedte van het bekken	0.	3.	2.
Hoogte	0.	3.	9.
Lengte van het ſchouderblad	0.	10.	0.
Breedte aan de breedſte plaats	0.	5.	7.
Lengte van de agterſte zyde	0.	8.	2.
Breedte van het ſchouderblad aan de ſmalſte plaats	0.	2.	0.
Hoogte van den doorn aan de verhevenſte plaats	0.	1.	8.
Middellyn van de panswyze holligheid	0.	1.	3.
Lengte van den ſchouder	1.	0.	5.
Omtrek van de kleinſte plaats	0.	3.	9.
Middellyn van 't hoofd	0.	2.	2.
Breedte van het bovenſt gedeelte	0.	2.	7.
Breedte van het onderſt gedeelte	0.	2.	11.
Lengte van de ellepyp	1.	1.	0.
Hoogte van den elleboogsknokkel	0.	1.	9.
Lengte van het ſtraalbeen	0.	11.	0.
Breedte van het bovenſt einde	0.	1.	3.
Breedte van het onderſt einde	0.	1.	11.
Lengte van het dijbeen	1.	1.	7.
Middellyn van het hoofd	0.	1.	5.
Middellyn van 't middelſt des beens	0.	1.	1.
Breedte van het onderſt einde	0.	2.	6.
Lengte der knieſchyven	0.	1.	11.
Breedte	0.	1.	4.
Dikte	0.	0.	10.
Lengte van het ſcheenbeen	0.	11.	8.
Breedte van het hoofd	0.	1.	6.
Omtrek van 't midden des beens.	0.	3.	5.
Breedte van het onderſte einde	0.	1.	11.
Lengte van het kuitbeen	0.	10.	10.
Omtrek aan de dunſte plaats	0.	0.	9.
Breedte van het bovenſt gedeelte	0.	0.	10.
Breedte van het onderſt gedeelte	0.	0.	11.

	voeten,	duimen,	lynen.
Hoogte van de voorhand	0.	1.	0.
Lengte van het hielbeen	0.	3.	10.
Hoogte van het eerſte wiggebeen en ſchuitbeen te ſamengenomen.	0.	1.	2.
Lengte van het derde been der agterhand dat het langſt is . . .	0.	4.	2.
Lengte van het eerſte been der agterhand dat het korſt is . . .	0.	1.	6.
Lengte van het tweede been van den agtervoet, dat het langſt is.	0.	4.	9.
Lengte van het eerſte been van den agtervoet, dat het kortſt is.	0.	4.	0.
Lengte van den eerſten regel des middelſten vingers van den voorvoet	0.	1.	11.
Lengte van den tweeden	0.	1.	6.
Lengte van den derden	0.	1.	4.
Lengte van den eerſten regel van den duim . . .	0.	1.	1.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	6.
Lengte van den eerſten regel van den tweeden vinger der agtervoeten	0.	1.	9.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	4.
Lengte van den derden regel	0.	1.	4.

BESCHRYVING

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

HETWELK BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN LEEUW.

No. DCCCXLIV. *Het vel van eene leeuwin.*

No. DCCCXLV. *De maag van een leeuw.*

Deze maag is genomen uit een leeuw, waarvan gewag is gemaakt op blz. 58, men ziet 'er de plooijen van binnen in.

No. DCCCXLVI. *De tong van een leeuw.*

Deze tong zit aan het ſtrottenhoofd vaſt; haare tepeltjes zyn zeer zigtbaar.

No. DCCCXLVII. *De longepyp van een leeuw.*

Dezelve is aan 't boveneinde by de kraakbeenderen van 't ſtrottenhoofd afgeſneeden; men ziet haare ſplitſing, en de openingen der beide takken, die met de longen gemeenſchap hadden.

No DCCCXLVIII. *De teeldeelen van een leeuw.*

Alle de deelen der voortteeling, zo wel inwendige als uitwendige, zitten in dit ſtuk aan malkanderen vaſt.

No. DCCCXLIX. *Het geraamte van een leeuw.*

Het is het geraamte, dat ten onderwerpe voor de beſchryving der beenderen van den leeuw gediend heeft; zyne lengte is van vier voet negen duim, van het voorſte gedeelte der kaakbeenen af tot aan 't agterſt gedeelte van 't heiligbeen; het hoofd heeft een voet tien en een half duim omtrek aan de dikſte plaats: het dwaarſch uitſteekzel van de regterzyde van het vyfde lendenwervelbeen heeft twee punten waarvan het een zig voorwaards en het ander naar agteren uitſtrekt; dit laatſte is door eene ſamentrekking of verſtyving der kraakbeenderen (*anchyloſis*) vaſt aan de punt van het dwarſche uitſteekzel van het zesde wervelbeen.

No. DCCCL. *Het geraamte van eene leeuwin.*

Dit geraamte is op bevel van zyne Majeſteit van Trianon naar 's Konings Kabinet gebragt; men heeft ons gezegd, dat het uit de Dierengaarde van Verſailles was; ik heb in dit geraamte geen kenmerk gezien om de kunne aan te wyzen; de lengte is van vier voet vier en een half duim van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterſt einde van 't heiligbeen; het hoofd heeft een voet negen en een half duim omtrek aan de dikſte plaats.

No. DCCCLI. *Het hoofd van een leeuw.*

Dit hoofd is vleeſchloos; het heeft elf duim lengte van het einde der kaakbeenen tot aan de knokkels van het agterhoofdsbeen; het grootſte gedeelte van dat been en der wandbeenen is weggenomen om het binnenſt van het bekkeneel te laaten zien.

No. DCCCLII. *Een gedeelte van het hoofd van een leeuw.*

Het onderſt kaakbeen ontbreekt geheel; daar is anderhalf duim lengte van het einde des bovenſten kaakbeens tot aan het agterſt einde van het agterhoofdsbeen: men heeft een ſtuk van het bekkeneel afgezaagd, 't welk men kan wegneemen om zyne dikte te zien, die op zommige plaatſen meer dan een duim is; men ziet 'er ook de zeer dikke beenlaagen, die aan 't agterhoofdsbeen vaſt zyn, en die zig aan weerskanten tuſſchen de voorherſſenen en agterherſſenen uitſtrekken; en eindelyk eene dikke oneſſenheid, die boven de agterherſſenen was ter plaatſe, alwaar de beide beenlaagen zig vereenigen.

No. DCCCLIII. *Het roedebeen van een leeuw.*

Dit been heeft drie en een halve lyn in de lengte, en twee lynen breedte aan de baſis.

DE TYGERS.

Dewyl de naam van tyger een geflagt-naam is, welken men aan verscheiden soorten van verschillende dieren gegeeven heeft, zo behoort ons eerste werk te zyn de eenen van de anderen te onderscheiden: de luipaarden en de panthers, die men dikwils met malkanderen verward heeft, zyn beiden door de meeste Reisbeschryvers tygers genaamd; de onca, die zig gemaklyk laat temmen, waarvan de Oosterlingen zig voor de jagt bedienen, is voor de panthera genomen, en, even als deze, door den naam van tyger aangeduid; de lynx of los, de proviandmeester van den leeuw, dien de Turken *karackoulab* en de Persiaanen *siyahgush*, heeten, hebben ook den naam van panther of onca gekreegen: alle deze dieren zyn gemeen in Afrika en in alle de Zuidelyke deelen van Asia; maar de waare tyger, de eenige die dezen naam voeren moet, is een zeldzaam dier, weinig bekend by de Ouden en slegt beschreeven by de hedendaagschen. Aristoteles, die in de Natuurlyke Historie de leidsman van de eenen en de anderen is, maakt 'er geen gewag van. Plinius (*a*) zegt alleenlyk dat de tyger een dier van eene verschriklyke snelheid is, *tremendæ velocitatis animal*; en hy geeft te kennen, dat het te zyner tyd zeldzaamer was dan de panthera, naardien Augustus de eerste was, die den Romeinen een tyger aanboodt voor de inwying van het theater van Marcellus, terwyl deze Bouwopziender ten tyde van Scaurus reeds honderd en vyftig panthers (*b*) gezonden hadt, en vervolgens Pompejus vierhonderd en tien, en Augustus vierhonderd twintig voor de schouwplaatzen van Rome hadt doen komen; maar Plinius geeft ons geene beschryving van den tyger, en wyst ons zelfs geene van deszelfs kenmerken aan. Oppianus (*c*) en Solinus, die na Plinius geschreeven hebben, schynnen de eerste te zyn, die gezegd hebben, dat de tyger door lange banden of streepen, en de panthera door ronde vlekken geteekend was; het is inderdaad een der kenmerken, die den waaren tyger onderscheiden, niet slegts van den panther, maar ook van verscheiden andere dieren, welken men naderhand tygers genaamd heeft. Strabo (*d*) haalt, ten opzigte van den waaren tyger Megasthenes aan, en hy zegt na hem, dat 'er tygers in de Indiën zyn, eens zo groot als de leeuwen: de tyger is derhalven een wild dier van eene verschriklyke snelheid, welks lighaam met lange streepen geteekend is, en welks grootte die van den leeuw overtreft. Zie daar de eenige kenmerken, welken men by de Ouden, van zulk een merkwaardig dier vindt; de hedendaagschen,

(*a*) Zie Plinius *Hist. Natur. Lib. VIII. Cap.* 18.
(*b*) Zie Plinius *Hist. Natur. Lib. VIII. Cap.* 17.
(*c*) Oppiani *Lib. I. de Venatione.* Zie hier zyne woorden. *Orynges alios decorari taenis, oblongis tigrium instar, alios vero rotundis ut panthera.* — *Tigres* Solinus *bestias insignes maculis notae & pernicitas memorabiles reddiderunt; fulvo nitent, hoc fulvum nigrantibus segmentis inter-undatum.*
(*d*) Zie Strabo *Lib. XV.*

gelyk GESNER en de andere Natuuronderzoekers, die van den tyger gesproken hebben, voegen byna niets by 't weinige, dat 'er de Ouden van hebben gezegd.

In onze taal heeft men tyger-vellen, of getygerde vellen, genaamd alle de vellen met kort hair, welken men met rondagtige en onderscheiden vlakken geteekend vondt; de Reisbeschryvers, op deze verkeerde benaaming afgaande, hebben op hunne beurt, den naam van tygers gegeeven aan alle de roofdieren, welker huid *getygerd*, dat is te zeggen met afzonderlyke vlekken geteekend, was: de Heeren van de Akademie der Weetenschappen hebben den stroom gevolgd, en hebben insgelyks den naam van tygers gegeeven aan dieren, met een *getygerd* vel, die zy ontleed hebben, schoon dezelve zeer verschillende waren van den waaren tyger.

De algemeenste oorzaak der verwarringen en onzekerheden, die zo menigvuldig in de Natuurlyke Historie zyn ingedrongen, is, gelyk ik in de voorgaande Artikels heb te kennen gegeeven, de noodzaaklykheid, waarin men zig bevondt van de onbekende voortbrengzels der nieuwe wereld te moeten benoemen: de dieren van Amerika, schoon meestendeel in soort en natuur geheel verschillende van die der oude wereld, hebben dezelfde naamen gekreegen, zodra men eenige overeenkomst of gelykenis tusschen de eene en andere bemerkte: men hadt zig eerst in Europa vergist, met den naam van tyger toe te passen op alle dieren van Asia en Afrika, die een *getygerd* vel hadden; deze dwaaling, na Amerika overgebragt, is daar verdubbeld, want in dat nieuwe werelddeel dieren vindende, welker vel met rondagtige en onderscheidene vlekken geteekend was, heeft men den naam van tygers gegeeven, schoon zy noch van de soort van den waaren tyger waren, noch zelfs behoorden tot eenige soort van de dieren met *getygerd* vel van Asia of Afrika, waar aan men dien naam reeds verkeerdelyk gegeeven hadt; en dewyl deze dieren met getygerd vel, welken men in Amerika vondt, in vry grooten getale zyn, en men niet nagelaaten heeft aan hun allen den naam van tyger toe te passen, schoon zy zeer verschillende van den tyger en verschillende van malkander waren, zo is hier van het gevolg geweest, dat men, in plaats van eene enkele soort, welke dezen naam moet voeren, negen of tien soorten telt, en dat derhalven de Historie dezer dieren zeer ingewikkeld en zeer moeijelyk te beschryven is, omdat de naamen de zaaken verward hebben, en omdat men, gewag maakende van deze dieren, dikwils van de eene soort gezegd heeft, het geen tot eene geheel andere behoort.

Wy hebben deze onderwerpen in 't breede onderzogt en opgehelderd in de Verhandelingen aan het hoofd van dit Deel geplaatst, en de byzondere Historie dezer dieren zal aan het geen wy daar voorgedraagen hebben, nog een nader licht byzetten.

DE TYGER *.

De leeuw is de eerste in de klasse der verslindende dieren, de tyger speelt daar de tweede rol; en gelyk de eerste, zelfs in een kwaad geslagte van wezens, altoos de grootste, en dikwils de beste of minst slegte, is, zo is de tweede doorgaands de ergste van allen; de leeuw voegt by de fierheid, de dapperheid en de kragt, de edelheid, de goedertierenheid, de grootmoedigheid; terwyl de tyger woest is op eene laage wyze, en wreed zonder billykheid, dat is te zeggen, zonder noodzaaklykheid: het is eveneens gesteld in elke orde van zaaken, waarin de rangen niet dan door de sterkte gegeeven worden; de eerste, die alles vermag, is minder tyran dan de ander, die, de volstrekte magt niet hebbende om te doen en te laaten wat hy wil, zig deswegen wreekt door die magt te gebruiken, welke hy zig heeft kunnen aanmaatigen; dus is de tyger meer te dugten dan de leeuw; de laatste vergeet dikwils dat hy de koning, dat is te zeggen, de sterkste van alle dieren, is; met een bedaarden stap voorttrekkende tast hy nooit den mensch aan ten zy hy daar toe getergd worde; hy verhaast zyne schreeden niet, hy loopt, hy jaagt, niet, dan wanneer hy door den honger gedrongen wordt; de tyger daarentegen, schoon van vleesch verzadigd, schynt altoos naar bloed te dorsten, zyne woede heeft geene andere tusschenpoozen dan die van den tyd, welken hy noodig heeft, om zyne hinderlaagen te vervaardigen; hy grypt en verscheurt eene nieuwe prooy met dezelfde dolle drift, welke hy straks te voren toonde, en waarvan hy, door dien eersten roof gulzig in te slaan, niet in 't minst herkomen schynt te zyn; hy verwoest het land daar hy zig onthoudt, hy vreest noch het gezigt noch de wapenen van den mensch; hy slagt, hy verdelgt, de troepen van tamme dieren, brengt alle wilde dieren om hals, tast de kleine olyfanten en de jonge rhinocerossen aan, en durft zomtyds den leeuw braveeren.

De lighaams gestalte van dit woest en wreed dier komt doorgaans met deszelfs

* De Tyger, de waare tyger, de tyger der Oost-Indiën, heet in 't Latyn *Tigris*; in 't Italiaansch *Tigra*; in 't Fransch *Tigre*; in 't Hoogduitsch *Tigerthier*; in 't Engelsch *Tiger*.

Tigris. GESNER *Hist. Quadrup.* pag. 936.

Tigris. RAY *Synof. Quadrup* pag 165.

Tigris maculis oblongis. LINNÆI *System. Natur. Edit. IV.* pag. 64. Men merke hier op, dat de tyger in deze vierde uitgave de eenige van zyn geslagt is met de panther. — *Felis cauda elongata maculis virgatis*. IDEM *ibidem*, *Edit. VI.* pag. 4. Men merke weder op, dat hy hier uit het geslagt van tyger tot dit der katten is overgegaan, en dat hy in datzelfde geslagt is geplaatst met den leeuw, den panther, de katpard, de kat, de hertkat, en twee soorten van lynxen. — *Felis cauda elongata corporis maculis omnibus virgatis*. LINNÆI *Syst. Nat. Edit. X.* pag. 41. NB. hier is hy by den leeuw, den panther, den jaguar, de katpard, de kat, den lynx, terwyl men niet weet wat van den anderen lynx, even weinig als van de hertkat, geworden zy.

Tigris KLEIN *de Quadrup.* pag. 78.

Felis flava, maculis longis nigris variegata. Tigris. BRISSON. *Regn. Anim.* pag. 268.

zelfs geäartheid overeen; de leeuw heeft eene edele houding, de hoogte zyner pooten is evenredig met de lengte zyns lighaams; de dikke en groote maanen, die zyne schouderen bedekken, en zyn gelaat overschaduwen, zyn rustig uitzigt, zyn deftige tred, alles schynt zyne fiere en grootsche onversaagdheid aan te kondigen: de tyger, al te lang van lighaam, al te laag op zyn pooten, met een naakten kop, met verwilderde oogen, met eene bloedkleurige tong, die hem altoos buiten den muil hangt, toont geene andere kenmerken, dan die eener laage kwaadaartigheid en onverzaadelyke wreedheid; zyne geheele natuurlyke ingeeving loopt uit op eene bestendige woede, eene blinde dolheid, die niets kent, niets onderscheidt, en die hem dikwils zyne eigen jongen doet opvreeten, en derzelver moeder verscheuren, zo deze hun te hulp wil komen; waarom heeft hy dien dorst naar zyn bloed niet in de allergrootste maate! waarom poogt hy denzelven niet te lesschen door het geheel geslagt der monsters, die hy voortbrengt, in hunne geboorte te verdelgen!

Gelukkig, voor het overig gedeelte der Natuur, is deze soort van dieren niet talryk, en schynt aan de heetste klimaaten der Oost-Indiën bepaald te zyn; men vindt dezelve op Madagaskar, in Siam, in Bengale; in dezelfde streeken, alwaar zig de olyfant en de rhinoceros onthouden; men wil zelfs dat de tyger den laatstgemelden dikwils vergezelt *(a)*, en dat hy hem volgt om zyn drek te eeten, die hem voor buikzuivering of verfrissching dient; hy gaat met hem de oevers der rivieren en meeren bezoeken, want gelyk het bloed hem slegts dorstig maakt, zo heeft hy dikwils water noodig, om de hitte, die hem verteert, te maatigen, en daarenboven wagt hy, by de wateren, de dieren op, die aankomen, en welken de hitte van 't klimaat noodzaakt verscheiden reizen daags derwaards te keeren; daar is het, dat de tyger zyn prooy uitkiest, of liever dat hy zyne moorden vermenigvuldigt, want dikwils verlaat hy de dieren, welken hy gedood heeft, om anderen te gaan verslinden; hy schynt trek te hebben tot hun bloed, hy proeft het met oplettendheid, hy drinkt het met smaak, en zodra hy hun het lighaam heeft opengereeten, dompelt hy daar den kop in, om het warme bloed met langzaame teugen op te zuigen, en in de lillende ingewanden de bron te openen, die altoos vroeger uitgeput is, dan hy zynen wreeden dorst gelescht heeft.

Wanneer hy egter eenige groote dieren, gelyk een paard of buffel, om hals gebragt heeft, haalt hy daar de ingewanden op de plaats der slagting niet uit, zo hy vreest aldaar ontrust te zullen worden; om dezelve op zyn gemak te verscheuren voert hy alles naar de bosschen *(b)*, sleepende dien last met zo veel gemak en vaardigheid voort, dat de snelheid van zynen loop nauwelyks schynt vertraagd te worden door den geweldigen klomp, dien hy medevoert; dit alleen zou genoeg zyn om over zyne vreesselyke kragt te kunnen oordeelen; maar om daar nog een juister denkbeeld van te maaken zo laat ons een oogenblik op de afmeetingen en evenredigheden des lighaams van dit ver-

(a) Zie JAC. BONTII *Hist. Nat. Ind. Orient.* Amst. 1658. pag. 54. *Le Recueil des Voyages de la Compagnie des Indes*, Amst. 1702. *Tom. VII.* pag. 278. *& suiv.* WOUT. SCHOUTEN, Reis naar de Oost-Indiën, enz.

(b) JAC. BONTII, *Hist. Nat. Ind. Orient.* Amst. 1658. pag. 53.

fchriklyk dier ftil ftaan: zommige Reisbefchryvers hebben het, ten opzigte van zyne grootte, by een paard vergeleeken (*c*): anderen by een buffel (*d*): anderen hebben alleenlyk gezegd dat hy veel grooter was dan de leeuw (*e*); maar wy zyn in ftaat verfcher getuigeniffen, en die een volkomen geloof verdienen, by te brengen; de Hr. DE LA LANDE-MAGON heeft ons laaten verzekeren, dat hy in de Ooft-Indiën een tyger van vyftien voet gezien hadt, de lengte van den ftaart daar ongetwyffeld mede onder begrypende; zo wy dien ftaart nu op vier of vyf voet rekenen, moet deze tyger ten minften tien voeten lang geweeft zyn: het is waar, dat die, waarvan wy de overblyfzels in des Konings Kabinet hebben, van het einde van den neus tot aan het begin van den ftaart flegts omtrent zeven voeten lang is, maar hy was zeer jong gevangen en overgebragt, en vervolgens altoos in een nauw hok opgeflooten geweeft, waarin het gebrek van beweeging en ruimte, de verveeling der gevangenis, de gedwongen houding des lighaams, en het weinig gefchikte voedzel, dat hy ontving, zyn leeven verkort, de ontzwagteling zyner ledemaaten belet, en den groei zyns lighaams verhinderd, hebben: men heeft in de Hiftorie van het hert gezien (*f*), dat deze dieren, jong gevangen, en in al te nauwe perken beflooten, niet flegts hunnen vollen groei niet bekomen, maar zelfs mismaakt worden, lendenvang krygen, en naar dashonden met kromme pooten gelyken; wy weeten daarenboven door de ontleedingen, welke wy van allerhande foorten van dieren, in de Dierengaarden opgevoed en onderhouden, gedaan hebben, dat zy nooit hunne volkomen grootte krygen; dat hunne lighaamen en ledemaaten, die geene oeffening kunnen hebben, zo groot niet worden, als de natuurlyke maaten vorderen; dat de deelen, welker gebruik hun volftrekt ontzegd is, gelyk als die der voortteeling, zo klein en zo weinig ontwikkeld zyn in alle de gevangen en nooit koppelende dieren, dat men moeite heeft om dezelve te vinden, en dat zy ons dikwils zyn voorgekomen als geheel verdweenen: het verfchil van klimaat alleen zou daarenboven ook dezelfde uitwerkzels kunnen voortbrengen als het gebrek van lighaams-beweeging en de gevangenis; geen dier in heete landen kan in de koude landen voortteelen, al ware het daar zelfs in volle vryheid en al wierdt het zeer ruim gevoed: en dewyl de voortteeling, of liever de hervoortbrenging, niet dan een natuurlyk gevolg van de volkomene voeding is, zo blykt het duidelyk, dat, dewyl de eerftgemelde geen plaats kan hebben, de andere ook niet volkomen is, en dat de koude alleen voor deze dieren ge-

(*c*) *Voyages de* DELLON, pag. 104. env.

(*d*) „ De Indiaanfche tygers, zegt LA BOULLAYE-LE-GOUZ, zyn verbaazend groot; ik heb „ 'er vellen van gezien, die langer en breeder waren dan die van runddieren, zy leggen „ zig zomtyds toe om de menfchen aan te vallen en te eeten, en op verfcheiden plaatfen „ der Indiën durft geen Reiziger zig op weg begeeven zonder wél gewapend te zyn, om- „ dat dit dier, de geftalte van een kat hebbende, op zyne agterfte pooten gaat ftaan, om den „ geenen te befpringen, dien hy wil aanvallen, zie de LA BOULLAYE-LE-GOUZ, Parys 1657. pag. 246, 247.

(*e*) PROSPER ALPINUS *Hift. Nat. Egypt.* Lugd. Bat. 1735. pag. 237. en WOTTON, pag. 65.

(*f*) Zie in het VI Deel van dit Werk, op het artikel van het hert.

noeg is om het vermogen van den inwendigen vorm te ſtuiten, en de werkzaame kragten der ontwikkeling te ſtremmen, naardien dezelve die der hervoortbrenging geheel verdelgt.

Het is derhalven niet te verwonderen, dat die tyger, waarvan het geraamte en het vel in des Konings Dierengaarde bewaard worden, zyne volkomen grootte niet bereikt heeft: ondertuſſchen boezemt de enkele beſchouwing van dat opgevulde vel het denkbeeld in van een verſchriklyk dier, en het onderzoek van het geraamte neemt daaromtrent allen twyffel weg (*g*): men ziet op de beenderen der pooten oneffenheden, die de banden der ſpieren nog ſterker dan die van den leeuw vertoonen; die beenderen zyn ook even vaſt, maar korter, en, gelyk wy gezegd hebben, de hoogte der beenen van den tyger is niet evenredig met de groote lengte zyns lighaams; dus moet die verſchriklyke ſnelheid, daar PLINIUS van ſpreekt, en die door den naam zelven van tyger (*h*) ſchynt aangeduid te worden, niet worden opgevat van de gewoone beweegingen van den ſtap, noch zelfs van de ſnelheid der ſtappen, in een agtervolgden loop; want het is blykbaar, dat de tyger, korte pooten hebbende, zo ſnel niet kan gaan of loopen (*i*), als die dieren, die dezelve langer hebben; maar die verſchriklyke ſnelheid laat zig zeer wel verklaaren uit de verbaazende ſprongen, welken hy zonder moeite moet kunnen doen, want, onderſtellende, dat hy, in evenredigheid der grootte, dezelfde kragt en buigzaamheid heeft als de kat, daar hy in maakzel zeer veel naar gelykt, en die in een oogenblik een ſprong van verſcheiden voeten lengte doet; zal men bemerken, dat de tyger, wiens lighaam tienmaal langer is, in een byna even kort oogenblik een ſprong van verſcheiden vadems doen kan: het is dan niet de ſnelheid van zyn loop, maar de vaardigheid van den ſprong, welke PLINIUS heeft willen aanduiden, en die inderdaad dit dier verſchriklyk maakt, omdat het onmogelyk is het uitwerkzel daarvan te vermyden.

De tyger is miſſchien het eenigſt onder alle de dieren, wiens inborſt men niet kan buigen; noch bedwang, noch vrees, noch geweld, kunnen zyne woeste geaartheid temmen: hy word kwaadaartig over goede zo wel als over kwaade behandelingen; de zagtheid en goedheid, die anders alles kan uitwerken, vermag niets op die yzeren-geaartheid; de tyd, wel verre van dezelve te leenigen, en die woeſte vogten te bezadigen, verbittert alleenlyk de gal zyner woede, en zet de ſcherpte zyner wreedheid nog ſterker aan; hy verſcheurt eveneens de hand die hem voedt als die hem ſlaat; hy brult of loeit op het

(*g*) Zie hier agter de beſchryving van het geraamte des tygers.

(*h*) „ Tyger is een woord van de Armeniſche taal, want in dezelve wordt een pyl en een „ geweldige rivier tyger genaamd. „ VARRO *de Ling. Lat.* „ De Perſiaanen en Meders noe„ men een pyl tyger”. GESNER *Hiſt. Quadrup.* pag. 936.

(*i*) „ Het geen PLINIUS wegens de verſchriklyke ſnelheid van dit dier meldt, zegt BON„ TIUS, is eene dwaaling, want het is integendeel langzaam in 't loopen, en het is te de„ zer oorzaake, dat hy liever de menſchen aantaſt dan die dieren, die ſnel loopen, gelyk „ de herten, de wilde zwynen, de buffels, de wilde runddieren, en dat hy niet aanvalt, „ dan uit zyne hinderlaagen; hy werpt zig met geweld op hunnen kop, en velt met eenen „ ſlag zyner pooten de ſterkſte dieren neder”. BONTIUS pag. 53, 54. Het is, gelyk men ziet, ganſch niet bezwaarlyk, deze byzonderheden met de uitdrukkingen van PLINIUS over een te brengen.

gezigt van elk leevend ſchepzel; elk voorwerp ſchynt hem eene nieuwe prooy, welken hy reeds by voorraad verſlindt door zyne greetige oogen, welken hy met verſchriklyke trillingen van knarſetanden vergezelt, woedend dreigt, en op welken hy dikwils aanſchiet in weerwil der ketenen en ſpijen, die zyne dolheid ſtuiten maar niet ſtillen.

Om verder een volkomen denkbeeld van de kragt van dit verſchriklyk dier te geeven (*k*), oordeelen wy hier te moeten bybrengen 't geen vader Tachard, als ooggetuige, van een gevegt eens tygers tegen olyfanten verhaalt. „ Men „ hadt, zegt die Schryver (*l*), eene hooge paliſſade van bambous, van om- „ trent honderd ſchreeden in 't vierkant, opgeregt; in 't midden dier afſchut- „ ting waren drie olyfanten ingelaaten, geſchikt om den tyger te bevegten; „ zy hadden een ſoort van groote borſtlap, (waarvan de ſchermmeeſters zig „ bedienen,) in de gedaante van een mom, die hen den kop en een gedeelte van „ den ſnuit bedekte: zodra wy aangekomen waren liet men uit een hok, dat „ in een afgelegen gedeelte was, een tyger te voorſchyn komen, van een „ maakzel en kleur, die aan de Franſchen, by deze vertooning tegenwoor- „ dig, geheel nieuw voorkwamen; want behalven dat hy veel grooter, dik- „ ker, en grover was, en niet zo ſpigtig als die, welken wy in Frankryk ge- „ zien hadden, zo was zyn vel niet op dezelfde wyze gevlekt, maar in plaats „ van alle die vlakken, zonder orde gezaaid, hadt hy lange en breede ſtree- „ pen, in de gedaante van een cirkel; die ſtreepen of banden, op den rug „ beginnende, voegden zig onder den buik te ſamen, en langs den ſtaart „ voortgaande maakten zy daar witte en zwarte ringen, die malkanderen beur- „ telings opvolgden, en den geheelen ſtaart aldus beſloegen: de kop hadt niets „ buitengemeens, even weinig als de pooten, behalven dat dezelve langer „ en dikker waren dan die der gemeene tygers, ſchoon dit dier nog jong was „ en zyn vollen groei niet hadt, want de Hr. Constance heeft ons gezegd, „ dat 'er in het Ryk gevonden wierden, die driemaal grooter waren dan de- „ ze, en dat hy, op zekeren dag met den Koning ter jagt zynde, een van „ zeer naby zag, die zo groot was als een muilezel: daar zyn ook kleinen „ in 't land, gelyk als die, welken men uit Afrika naar Europa brengt, en „ men toonde 'er ons, denzelfden dag, een te Louvo.

„ Men liet den tyger, die vegten moeſt, niet aanſtonds los, maar men hieldt „ hem aan twee touwen vaſt, zodat hy, geene vryheid hebbende om zyn „ ſprong te doen, van den eerſten olyfant, die hem genaakte, twee of drie „ ſlagen met den ſnuit op zyn rug kreeg: die ſchok was zo ruw, dat 'er de „ tyger door overhoop geworpen wierdt, en eenigen tyd beweegingloos op „ de plaats liggen bleef, en om hals ſcheen te zyn: zodra men hem egter „ hadt los gemaakt, poogde hy, ſchoon de eerſte aanval van den olyfant zy- „ ne woede vry wat bekoeld hadt, onder het uitgeeven van een vervaar-

(*k*) „ De Indiaanen houden den tyger voor veel ſterker dan den olyfant. — *Zy zeggen*, „ volgens 't geen Nearchus ſchryft, dat hy de grootte heeft van 't grootſte paard en alle „ dieren in ſnelheid overtreft, ja zelfs den olyfant, door hem op den kop te ſpringen, ligte- „ lyk verſtikt". Gesner *Hiſt. Quadrup.* pag. 937.

(*l*) *Premier Voyage de Siam, par le Pere* Tachard, Paris 1686. pag. 292. env.

„ lyk geſchreeuw, zig op deszelfs ſnuit te werpen, zodra hy weder aantrok „ om hem te ſlaan; maar de olyfant, zyn ſnuit behendig intrekkende, beveilig- „ de dien door zyne ſlagtanden, welken hy terzelfder tyd vertoonde, en „ waarmede hy den tyger zo tydig aanvattede, dat hy hem een grooten ſprong „ in de lugt deedt doen; deze was daar zodanig van bedwelemd, dat hy zyn „ vyand niet meer dorſt genaaken; hy liep de paliſſaden verſcheidenmaalen „ langs, zig zomtyds opwerpende naar de perſoonen, die zig op de galerijen „ vertoonden: men voerde vervolgens drie olyfanten tegen hem aan, die „ hem beurtelings zulke ruwe ſlagen gaven, dat hy weder voor dood neder- „ viel, en op niets meer bedagt was dan om hunne ontmoeting te vermy- „ den, ook zouden zy hem ongetwyffeld afgemaakt hebben, zo men het ge- „ vegt niet hadt doen eindigen". Het is uit de beſchryving zelve van den vader TACHARD ten vollen klaar, dat die tyger, welken hy tegen olyfanten heeft zien vegten, een waare tyger is geweeſt; dat hy aan de Franſchen voorkwam een nieuw dier te zyn, omdat zy in Frankryk, in de Dierengaarden, waarſchynelyk niet dan Afrikaanſche panthers, of luipaarden, of wel Amerikaanſche jaguars, gezien hadden, en omdat de kleine tygers, welken hy te Louvo zag, insgelyks niet dan panthers waren: men begrypt tevens uit dit verhaal, hoedanig de kragt en woede van dit dier moet zyn, dewyl deze, ſchoon nog jong, en zyn volkomen groei nog niet hebbende, ſchoon in eene gevangenis opgeſlooten, ſchoon door banden wederhouden, ſchoon één tegen drie, nog gedugt genoeg was voor de koloſſen, welken hy beſtreedt, om de beſtierders van 't gevegt te verpligten hen met een borſtharnas te bedekken over alle de deelen van hun lighaam, welken de Natuur niet, gelyk als de anderen, met een ondoordringbaar bekleedzel gewapend hadt.

De tyger, waarvan vader GOUIE (*m*) eene ontleedkundige beſchryving, door de vaders Jeſuiten in China gemaakt, aan de Akademie der Weetenſchappen heeft mede gedeeld, ſchynt van de ſoort des waaren tygers te zyn, zo wel als die, welken de Portugeezen koning-tyger genaamd hebben, waarvan de Hr. PERRAULT (*n*) in zyne Memories over de dieren gewag maakt, en waarvan hy zegt, dat de beſchryving in Siam vervaardigd is. DELLON (*o*) zegt in zyne reizen uitdrukkelyk, dat Malabar dat land in de Indiën is, alwaar de meeſte tygers vallen, dat 'er van verſcheiden ſoorten zyn, maar dat

(*m*) „ Men kent in Europa geene andere tygers, dan die, welker vel met vlakken geteekend is; maar in Tartarije en in China heeft men 'er ook, die de huid met zwarte banden „ geſtreept hebben; en zelfs in die landen wil men, dat dit twee onderſcheiden ſoorten zyn, „ ſchoon men 'er geen ander dan het gemelde verſchil aan beſpeurt; de geſtreepte tyger, dien „ de Jeſuiten van China ontleed hebben, en die, benevens vier anderen, door den Keizer „ op de jagt gedood was, woog ſlegts tweehonderd vyf en zeſtig pond, doch hy was ook niet „ van de grootſte: een der anderen woog vierhonderd pond; die, welke ontleed wierdt, „ hadt een derde van de maag vol wormen, en men kon evenwel niet zeggen dat zy bedorven was; een der aanwezenden zeide, dat men dat zelfde by een anderen tyger hadt gevonden, dien hy te Macao hadt zien openen". *Hiſtoire de l'Académie des ſciences*, Ann. 1699. pag 51.

(*n*) *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux*, *Part. II.* pag. 287.

(*o*) *Voyages de* DELLON, pag. 104.

de grootſte van allen, die, welken de Portugeezen koning-tyger heeten, ten uiterſten zeldzaam is, dat hy zo groot is als een paard, enz.

De koning-tyger ſchynt dan geene byzondere en verſchillende ſoort te maaken van die des waaren tygers; hy wordt alleenlyk in de Ooſt-Indiën gevonden, en niet in Brazil gelyk eenigen onzer Natuuronderzoekeren geſchreeven hebben (*p*): ik hel zelfs over om te denken, dat de waare tyger niet dan in Aſia en in de Zuidelykſte deelen van Afrika binnen in 't land, gevonden wordt; want de meeſte reizigers, die de kuſten van Afrika bezogt hebben, ſpreeken, wel is waar, van tygers, en zeggen zelfs, dat zy daar zeer gemeen zyn, maar het is uit de berigten zelven, welken zy van deze dieren geeven, ligtelyk te zien, dat het geene waare tygers, maar luipaarden, panthers, of onca's, enz, zyn: Doctor SHAW zegt uitdruklyk (*q*), dat de leeuw en de panther in de Ryken van Tunis en Algiers den eerſten rang onder de wilde dieren bekleeden, maar dat de tyger in dat gedeelte van Barbarye niet gevonden wordt; en dit ſchynt waar, want het waren Indiaanſche Afgezanten (*r*), en geene Afrikaanſche, die aan Auguſtus, in den tyd als hy te Samos was, den eerſten tyger, die van de Romeinen gezien is geweeſt, aanboden; en het was ook uit de Indiën, dat Heliogabalus de zulken liet komen, welken hy voor zyn wagen wilde ſpannen, om den god Bacchus na te bootſen.

De tyger is derhalven altoos zeldzaamer en minder verſpreid geweeſt, dan de leeuw; ondertuſſchen werpt de tygerin, even als de leeuwin, vier of vyf jongen; zy is woedende op alle tyden, maar haare razerny wordt nog geweldiger, wanneer men haar haare jongen ontrooft; zy tart alle gevaaren, zy vervolgt de vervoerders, die, zig gedrongen vindende, verpligt zyn haar één haarer jongen toe te werpen; zy ſtaat, vat het jong aan, brengt het naar eene veilige plaats, en komt eenige oogenblikken daarna weder, hen tot onder de poorten der ſteden, of tot aan de ſchepen vervolgende; en nadat zy alle hoop verloren heeft om haar verlies weerom te krygen, zo doet zy berg en dal van haar dol en woedend jammer-geſchreeuw weergalmen, en jaagt den zulken zelfs een ſchrik aan, die haar ſlegts van verre hooren.

De tyger beweegt het vel van zyn gelaat, knarſt met de tanden, ſchuimbekt, en brult als de leeuw, maar zyn gebrul is verſchillende; zommige Reisbeſchryvers hebben het vergeleeken met het geſchreeuw van zekere groote vogelen, (*s*) *Tigrides indomitae rancant, rugiuntque Leones*, zegt de Autor PHILOMELÆ; dit woord *rancant* laat zig in 't Neerduitſch niet met één woord uitdrukken; de Franſchen zouden 'er gemaklyk een woord toe maaken kunnen; *Les Tigres rauquent* zou mogelyk hetzelfde zeggen, wy kunnen het niet naders aanduiden, dan dat de tygers met eene ſchorre rauwe ſtem brullen, en in zo verre het brullen der leeuwen navolgen; zeker is het dat het geluid van des tygers ſtem zeer ſchor en rauw is (*t*).

(*p*) BRISSON *Regn. Animal.* pag. 269.

(*q*) *Voyages, de* SHAW, *la Haye* 1743. *Tom. I.* pag. 315.

(*r*) *La Deſcription des Isles de l'Archipel, par* DAPPER Amſt. 1703. pag. 206.

(*s*) *Second Voyage de Siam, par le* P. TACHARD Paris 1689. pag. 248.

(*t*) ,, De tygers van het Ooſtelyk gedeelte van Aſia zyn van eene verbaazende grootte en ,, vaardigheid, en hebben doogaands een ros-vaale kleur. . . . Zy brullen gelyk de leeu-

Het vel dezer dieren is in vry hooge achting, byzonderlyk in China; de krygs Mandaryns bedekken 'er hunne ſtoelen in de openlyke optogten mede (v); zy maaken 'er ook bekleedzels van voor kuſſens die zy in den winter gebruiken: in Europa zyn deze vellen, ſchoon zeldzaam, van geene groote waarde: men maakt veel meer werks van die der luipaarden van Guinée en Senegal, welken onze bontwerkers tygervellen noemen; voor het overige is het vel de eenige kleine nuttigheid, welke men van dit allerſchadelykſt dier bekomt, wiens zweet men beweerd heeft dat doodelyk beſmettend ware (w), en het hair van wiens knevels, men voor een vergiſt heeft opgegeeven (x), 't welk menſchen en dieren onfeilbaar ombrengt; maar de tyger doet wezendlyk kwaad genoeg by zyn leeven, om hem met geen ingebeeld kwaad na zyn dood te beſchuldigen, en harſchenſchimmige beſmettingen en vergiften in zyn romp te zoeken; te meer dewyl de Indiaanen zyn vleeſch eeten, en hetzelve noch ongezond noch ſlegt van ſmaak, vinden; en zo het hair zyner knevelen, als een pil ingenoomen, doodelyk is, kan dit zeer wél hier aan toegeſchreeven worden, omdat het hard en ſtyf zynde, hetzelfde uitwerkzel als een pakje kleine naaltjes, in de maag moet voortbrengen.

„ wen, maar hun gebrul is akelig en doordringt de ziel met yzing". *Voyage du* Coreal, Paris 1722 *Tom. I.* pag. 173.

(v) *Hiſtoire générale des Voyages, par Mr. l'Abbé* Prevost, *Tom. I.* pag. 602.

(w) *Hiſtoire Natur. de Siam, par* Gervaise, Paris 1688. pag. 36.

(x) *La Chine illuſtrée, par* Kircher, *trad. de* Dalquier, Amſt. 1670. pag. 110, 111.

BESCHRYVING VAN DEN TYGER.

Men heeft, verscheiden jaaren geleeden, in de Dierengaarde van Versailles, een tyger gezien, die daar stierf, zyn vel wierdt opgezet, en in dezen staat is hy in 't vervolg in 't Kabinet van de Natuurlyke Historie geplaatst; voor zo veel men de gestalte van dezen tyger kan beoordeelen uit het geen daarvan overig is, denk ik dat hy by de zes en een half voetlang geweest is van het einde van den neus tot het begin van den staart, die twee voet en zeven of agt duimen lengte heeft; de kruin van den kop is breed en de ooren zyn kort en zeer verre van malkanderen: de lighaamsgestalte schynt veel overeenkomst te hebben met die van den panther; men kan eenig denkbeeld van deze overeenkomst maaken door de figuur van den tyger (*Pl. IX*) naar het opgezette vel geteekend, te vergelyken met de figuuren (*Pl. XI en XII*) der panthers, die naar 't leeven geteekend zyn.

Het vel van den tyger, dat hier in aanmerking komt, heeft lange zwarte vlakken op een grond van eene vaale of witagtige kleur, met een geelagtig zweemzel op zommige plaatsen; de neus en de zyden van den neus zyn vaal zonder eenige vlakken, de slaapen des hoofds, het voorhoofd, en de kruin des hoofds, hebben zwarte vlakken op een grond van een vaale kleur; die vlakken zyn zeer onregelmaatig, bykans alle in de gedaante van vlakken in verschillende rigtingen loopende; die van het onderst des voorhoofds hebben weinig lengte en breedte; daar is aan weerzyde van het middelst gedeelte des voorhoofds eene bykans eyronde vlak, en boven deze vlakken een smalle en weinig zigtbaare streep, die het bovenst des voorhoofds dwars doorloopt, en waarvan de beide einden om laag en binnenwaards gekromd zyn; uit het midden van deze band of streep komen twee andere, wat breeder, en veel zigtbaarer, streepen voort, die zig buitenwaards krommen, en zig tot de ooren uitstrekken; eindelyk loopt 'er dwarsch over de kruin des hoofds eene andere dwarsche streep, die niet tot aan de ooren gaat.

Het hair is maar een duim, of anderhalf duim, lang, uitgezonderd aan de zyden des hoofds onder de ooren, alwaar het tot vier en een half duim lengte heeft: dezulken van deze lange hairen, die zig uitwendig vertoonen terwyl men het dier van ter zyde aanziet, zyn vaal, maar dezelve wat van malkanderen verwyderende, ziet men, dat zy ander hair bedekken van eene heldere vaale kleur, en onder dit hair vindt men weder ander, dat witagtig en ligt met geelagtig getint is; men ziet het zelve terwyl men het dier in 't wezen beschouwt, en men onderscheidt daar streepen in, die zig van boven naar beneden uitstrekken, en die door vlokken zwart hair geformeerd worden; het bovenst en de zyden van den hals, de schouders, de buitenzyde van den arm en van den voorarm, de rug, de zyden van de borst en den buik, het kruis, de buitenzyde van de dij, het been, en eindelyk de vier voeten, zyn van eene vaale kleur, en de meeste dezer verschillende deelen hebben zwarte stree-

De Seve del. C.F. Fritzsch sc.

LE TIGRE.

Buvée del. C.F.F. sc.

ſtreepen: die ſtreepen zyn weinig ſterk op den hals, en loopen ſchuinſch van voren naar agteren en van binnen naar buiten; die van den ſchoft, van den rug, en van 't kruis zyn meer zigtbaar, en loopen dwarſch; zy zyn in grooteren getale dan op de zyden des lighaams; die der agterſte beenen zyn ſmaller, minder ſterk voor 't oog, en allen ten naaſtenby dwarſch, maar sommige kruiſſen zig, of maaken maazen van een zeer onregelmaatige figuur: het eind van den ſtaart is zwart, en het overig gedeelte van denzelven is omringd van verſcheiden ringen van dezelfde zwarte kleur op een grond van een zeer heldere, en zelfs witagtige vaale, kleur: het vaal wordt donkerer aan het begin van den ſtaart, en de ſtreepen hebben daar verſchillende rigtingen in plaats van geregelde ringen te formeeren; de bovenſte lip is witagtig en met kleine zwarte vlakjes bezaaid: daar is een witagtige ring, die tevens een zweemzel van geelagtige kleur heeft, rondom de oogen, en van boven bemerkt men een groote vlak van dezelfde kleur met zwarte teekenen: het onderſt van de wangen, het onderſt kaakbeen, de keel, de onderſte zyde van den hals, de binnenzyde der voorſte beenen, de borſt en de buik, zyn van eene witagtige kleur met een ligt zweemzel van geelagtig: daar zyn op 't onderſt der wangen, op 't onderſt kaakbeen, en op de keel, zwarte en onregelmaatige ſtreepen; op de zyden en op het onderſt van den hals zyn ſchuinſche ſtreepen, die op eenigen afſtand van de ooren beginnen, en die zig vereenigen by het voorſte gedeelte van de borſt: daar zyn ook eenige dwarſche ſtreepen op de agterſte en voorſte zyden van het voorſte been: het agterſt gedeelte van de borſt en het voorſte gedeelte van den buik hebben verſcheiden korte, breede, en dwarſche ſtreepen: het hair, dat aan de zyden en aan het einde der vingeren is, heeft eene witagtige kleur met een ligt zweemzel van geelagtig.

De kop van het geraamte des tygers (*Pl. X*) gelykt veel naar dien van den leeuw; hy is egter minder groot: hy heeft korter en minder dikken muil, de openingen der neusgaten en der ooghollen zyn minder groot, het voorhoofd is minder ingezonken, de kringswyze uitſteekzels van het voorhoofdsbeen en der jukbeenderen zyn kleiner, de jukbeenige boogen meer bolrond van buiten en het agterhoofd ſpringt meer agterwaards, ſchoon de rand, die zig op de kruin uitſtrekt, minder verheven is.

De tyger heeft dertig tanden, gelyk aan die van den leeuw en van de kat.

De onderſte tak van het bykomend uitſteekzel van het zesde wervelbeen verſchilt niet van dat des leeuws, dan voor zo verre het agterſt gedeelte wat breeder is; de doornagtige uitſteekzels der vierde, vyfde, en zesde, wervelbeenderen van den hals zyn veel korter dan die van den leeuw.

De rug-wervelbeenderen, de ribben, het borſtbeen, gelyken naar die zelfde beenderen in den leeuw gezien; de bykomende uitſteekzels der lendenwervelbeenderen hebben minder lengte dan die van den leeuw, en zyn niet binnenwaards gekromd; de beenderen van het bekken gelyken naar die van den leeuw: daar zyn zeventien valſche wervelbeenderen in den ſtaart van 't geraamte, dat ten onderwerpe voor deze beſchryving dient, maar hun getal is niet volkomen, daar ontbreeken eenige aan 't einde.

Het ſchouderblad is byna vierkant; de doorn maakt eene hoeklyn van dat

vierkant: de beenderen van den arm, van den voorarm, van de dij, van het been, en van de voeten verschillen niet zigtbaar van die van den leeuw, dan voor zo verre zy naar evenredigheid korter zyn, en oneffenheden hebben, die de plaatsen aanwyzen, alwaar de spieren vast geweest zyn; welke spieren by den tyger nog sterker zyn dan by den leeuw, byzonderlyk voor op het onderst gedeelte van het schouderbeen in 't midden, en op het bovenst gedeelte van het scheenbeen ook in 't midden.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde der kaakbeenderen tot aan het agterhoofd	I.	O.	9.
De grootste breedte van den kop	O.	9.	2.
Lengte van het onderst kaakbeen van zyn voorste einde tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	O.	8.	O.
Breedte van het onderst kaakbeen ter plaatse der hondstanden	O.	2.	O.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse van de buitenste snytanden	O.	I.	7.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	O.	3.	5.
Afstand tusschen de oogputten en de opening der neusgaten	O.	2.	7.
Lengte van deze opening	O.	2.	O.
Breedte	O.	I.	8.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	O.	3.	IO.
Breedte aan de breedste plaats	O.	O.	II.
Breedte der oogholen	O.	2.	2.
Hoogte	O.	I.	9.
Lengte der langste snytanden buiten het been	O.	O.	8.
Lengte der hondstanden	O.	2.	5½.
Breedte aan de basis	O.	I.	O.
Lengte der dikste baktanden buiten het been	O.	O.	8½.
Breedte	O.	I.	2.
Dikte	O.	O.	7.
Lengte van den hals	O.	II.	O.
Breedte van het gat des eersten wervelbeens van boven naar beneden	O.	I.	I.
Lengte van de eene zyde naar de andere	O.	I.	3.
Lengte der dwarsche uitsteekzel van voren naar agteren	O.	2.	3.
Breedte van het eerste wervelbeen, op de dwarsche uitsteekzels gemeeten	O.	5.	4.
Lengte des lighaams van het tweede wervelbeen	O.	2.	3.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel	O.	I.	2.
Breedte	O.	3.	6.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het tweede rugwervelbeen, dat het langste is	O.	3.	2.
Lengte des lighaams van het laatste wervelbeen, dat het langst is.	O.	I.	5.
Lengte der eerste ribben	O.	3.	6.
Afstand tusschen de eerste ribben aan de breedste plaats	O.	3.	7.
Lengte der elfde ribbe, die de langste is	O.	IO.	6.
Lengte van het laatst valsche wervelbeen, dat het kortste is	O.	8.	6.
Breedte van de breedste rib	O.	O.	II.
Breedte van de smalste	O.	O.	3.
Lengte van het borstbeen	I.	7.	O.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het eerste beentje dat het langst is	0.	3.	5.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het vyfde lendenwervelbeen, dat het langst is	0.	1.	10.
Lengte van het dwarsch uitsteekzel van het zesde wervelbeen, dat het langst is	0.	2.	3.
Lengte des lighaams van het zesde lendenwervelbeen, dat het langste is	0.	1.	11.
Lengte van het heiligbeen	0.	4.	2.
Breedte van het voorste gedeelte	0.	3.	8.
Lengte van het negende valsche wervelbeen van den staart, dat het langst is	0.	2.	0.
Breedte van het bovenst gedeelte van het heupbeen	0.	2.	7.
Hoogte van het been, van het midden van de panswyze holligheid tot aan het bovenste einde	0.	6.	6.
Middellyn van deze holligheid	0.	1.	6.
Lengte van de goot	0.	4.	4.
Breedte in 't midden	0.	3.	2.
Diepte van de goot	0.	2.	3.
Diepte van de uitranding van het agterst einde	0.	1.	3.
Lengte der eyronde gaten	0.	2.	6.
Breedte	0.	1.	6.
Breedte van het bekken	0.	3.	0.
Hoogte	0.	3.	8.
Lengte van het schouderblad	0.	9.	9.
Breedte aan de breedste plaats	0.	5.	5.
Breedte van het schouderblad aan de smalste plaats	0.	1.	11.
Hoogte van den doorn aan de verhevenste plaats	0.	1.	7.
Middellyn van de panswyze holligheid	0.	1.	3.
Lengte van het schouderbeen	1.	0.	0.
Omtrek aan de kleinste plaats	0.	3.	7.
Middellyn van 't hoofd	0.	2.	0.
Breedte van het onderste deel	0.	3.	1.
Lengte van de ellepyp	1.	0.	5.
Hoogte van de elleboogsknokkel	0.	1.	9.
Lengte van het straalbeen	0.	10.	0.
Lengte van het dijbeen	1.	1.	6.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	1.	4.
Middellyn van 't midden des beens	0.	1.	0.
Breedte van het onderste einde	0.	2.	6.
Lengte der kniefchyven	0.	1.	10.
Breedte	0.	1.	3.
Dikte	0.	0.	9.
Lengte van het scheenbeen	0.	11.	3.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	2.	5.
Omtrek van 't midden des beens	0.	3.	4.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	11.
Lengte van het kuitbeen	0.	10.	4.
Omtrek aan de dunste plaats	0.	1.	0.
Hoogte van de voorhand	0.	1.	0.
Lengte van het hielbeen	0.	3.	7.
Lengte van het derde been van de agterhand, dat het langst is	0.	4.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het eerste been van de agterhand dat het kortst is . . .	0.	1.	6.
Lengte van het tweede been van den agtervoet dat het langst is . .	0.	4.	7.
Lengte van het eerste been van den agtervoet, dat het kortst is . .	0.	3.	11.
Lengte van den eersten regel van den middelsten vinger der voorste voeten .	0.	2.	0.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	6.
Lengte van den derden regel	0.	1.	1.
Lengte van den eersten regel van den duim . . .	0.	1.	1.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	4.
Lengte van den eersten regel des tweeden vingers van de agterste voeten .	0.	1.	11.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	5.
Lengte van den derden regel	0.	1.	2.
Lengte der grootste nagelen	0.	1.	8.
Breedte aan de basis	0.	0.	3.

DE PANTHERA, DE ONCA EN DE LUIPAARD.

Ik zal, om my te beter te doen verstaan, om het averechts gebruik van woorden te vermyden, om de dubbelzinnigheden voor te komen, en de twyffelingen te weeren, maar aanstonds aanmerken dat 'er met den tyger, waarvan wy onder het voorig artikel de Historie en de beschryving gegeeven hebben, in de oude wereld, dat is te zeggen in Asia en Afrika, nog drie andere soorten van dieren van dit geslagt, en alle drie onder malkanderen verschillende, gevonden worden; die drie soorten zyn de panthera, de onca, en de luipaard, die door de Natuuronderzoekeren niet slegts de een voor den anderen genomen, maar zelfs ook met de soorten van 't zelfde geslagt, die men in Amerika heeft gevonden, verward zyn; ik laat die soorten, welken men in de nieuwe wereld, zonder onderscheid dan eens tygers, dan eens panthers, dan eens luipaarden, genaamd heeft, voor tegenwoordig daar, om niet dan van die der oude wereld te spreeken, om de dingen niet te verwarren, en de voorwerpen, die daar betrekking toe hebben, nauwkeuriger voor te draagen.

De eerste soort van dit geslagt, en die veel in de oude wereld gevonden wordt, is de *groote panthera* welken wy eenvoudig panthera zullen noemen, (*Pl. XI en XII*), die by de Grieken bekend was onder den naam van pardalis, by de oude Latynen onder dien van panthera, vervolgens van pardus, en by de hedendaagsche Latynen onder dien van leopardus; het lighaam van dit dier, nadat het zyn vollen groey gekreegen heeft, is vyf of zes voet lang, gemeeten van het uiterst van den snuit tot aan het begin van den staart, die meer dan twee voeten lang is; zyn vel is in den grond van 't haïr van eene meer of minder donker vaale kleur op den rug en aan de zyden van 't lighaam, en van eene witagtige kleur onder den buik; het is met zwarte vlakken, als groote ringen, of in de gedaante van roozen, geteekend: die ringen zyn aan de zyden des lighaams wél van malkander afgescheiden, in 't midden als uitgeschulpt, en de meesten hebben een of meer vlakken in 't midden van dezelfde kleur als de omtrek van den ring; die zelfde ringen, waarvan zommigen eyrond, en andere rond zyn, hebben dikwils drie duim middellyns; daar zyn nergens volle vlakken dan op den kop, op de borst, op den buik, en op de pooten.

De tweede soort is de *kleine panthera* van Oppianus (*a*), waar aan de Ouden geen byzonderen naam gegeeven hebben; maar welken de hedendaagsche Reisbeschryvers *onca* hebben geheeten, van het verbasterd woord lynx of lunx: wy zullen dit dier den naam van *onca* laaten behouden; (zie de *XIII Plaat*) als welke ons gevoegelyk voorkomt, dewyl het inderdaad eenige overeenkomst met den lynx heeft: het is veel kleiner dan de panthera, zynde

(*a*) Oppianus *de Venatione, lib. III.*

ſlegts drie en een half voet lang van lighaam, het welk ten naaſtenby de grootte van den lynx is; het dier heeft ook langer hair dan de panther, veel langer ſtaart, als die drie voeten lang, en zomtyds nog langer, is, ſchoon het lighaam van den onca in 't geheel ten minſten een derde kleiner is dan dat van den panther, wiens ſtaart niet meer dan twee, of ten hoogſten twee en een half, voet lang is; de grond van 't hair van den onca is van eene witagtig gryze kleur op den rug, en aan de zyden des lighaams, en van een nog witter grys onder den buik, terwyl de rug en de zyden van den panther altoos meer of min donker vaal van kleur zyn: de vlakken hebben ten naaſtenby dezelfde gedaante en dezelfde grootte, in de eene en andere.

De derde ſoort, daar de Ouden ook geen gewag van maaken, is een dier van Senegal, van Guinée, en andere Zuidelyke landen, welken de Ouden niet ontdekt hadden; wy zullen het luipaard noemen (zie *Pl. XIV*) het welk de naam is, dien men verkeerdelyk aan den grooten panther heeft gegeeven, en welken wy gebruiken zullen, gelyk verſcheiden Reisbeſchryvers gedaan hebben, om het dier van Senegal, dat hier het onderwerp is, aan te duiden: het is wat grooter dan de onca, maar niet zo groot als de panthera, als hebbende weinig meer dan vier voet lengte: de ſtaart is twee, of twee en een half voet lang; de grond van 't hair is, op den rug en aan de zyden meer of minder donker vaal, het onderſt van den buik is witagtig, de vlakken zyn als ringen of roozen, maar deze ringen zyn veel kleiner dan die van de panthera of de onca, en de meeſte zyn als ſaamgeſteld uit vier of vyf kleine volle vlakjes; daar zyn ook zulke volle vlakken regelmatig geſchikt.

Deze drie dieren zyn, gelyk men ziet, zeer verſchillende van malkanderen, en zyn elk van eene byzondere ſoort: de Kooplieden, die in bonten handelen, noemen de vellen van de eerſte ſoort panther-vellen; dus hebben wy dien naam niet veranderd omdat hy in gebruik was; zy noemen die van de tweede ſoort *Afrikaanſche tygervellen*; die naam is dubbelzinnig, en wy hebben dien van onca aangenomen; eindelyk geeven zy oneigenlyk den naam van tygervellen aan die van het dier, 't welk wy hier luipaard noemen.

Oppianus (*b*) kende onze twee eerſte ſoorten, dat is te zeggen de panther en de onca; hy is de eerſte geweeſt, die gezegd heeft, dat 'er twee ſoorten van panthers waren, de eene grooter en zwaarer de andere kleiner, en egter gelyk in de geſtalte des lighaams, en in de verſcheidenheid en ſchikking der vlakken; maar verſchillende in de lengte van den ſtaart, dien de kleinen veel langer hebben dan de groote: de Arabieren hebben den grooten panther met den naam van *al Nemer* betekent, en, by weglaating van het voorzetzel *al*, door *Nemer* uitgedrukt, terwyl zy den kleinen door *al Phet*, of *al Fhed*, by weglaating van het voorzetzel, *Phet* of *Fhed*, genaamd hebben: die laatſte naam, ſchoon wat verbaſterd, laat zig nog in dien van *Faadh*, 't welk de tegenwoordige naam in Barbarijen is, beſpeuren. „ De Faadh, zegt Dr. „ Shaw (*c*), gelykt naar den luipaard, (hy wil zeggen den panthera) voor zo

(*b*) Oppianus *de Venatione*, *lib. III.*

(*c*) *Voyage de* Shaw, *la Haye* 1743. *Tom. II.* pag. 26. In 't Engelſch wordt de *a* als *ai* en dus vry wat in den klank van *e* uitgeſprooken, en Dr. Shaw Faadh ſchryvende, drukte dit nader aan twee *ee* uit, als *Faidh* het welk nog digter by Fhed komt.

„ verre hy eveneens als hy gevlakt is; maar hy verschilt 'er in andere opzigten van, hy heeft een minder donker en ruwer vel, en is zo woest niet". Wy kunnen van elders, uit een plaats van ALBERT, door GESNER (*d*) verklaard, opmaaken, dat de *Phet* (*e*) of *Fhed*, der Arabieren in 't Italiaansch, en in eenige andere taalen van Europa, *leunza*, of *lonza*, genaamd wordt; men kan derhalven, deze aanduidingen vergelykende, niet twyffelen, of de *kleine panther van* OPPIANUS, de *Phet* of de *Fhed der Arabieren*, de *Faadh van Barbarije*, de *onze* of de *onca der Europeaanen*, zyn een en het zelfde dier: het is insgelyks zeer waarschynlyk, dat het de pardel of de pardus der Ouden, en de panthera van PLINIUS is, naardien hy zegt, dat de grond (*f*) van zyne vagt wit is, daar die van den grooten panther, gelyk wy gezegd hebben, eene meer of minder donker vaale kleur heeft; daarenboven is het zeer waarschynlyk, dat de kleine panther enkelyk pard of pardus genaamd is, en dat men vervolgens den grooten panthera leopard, of leopardus, heeft geheeten, omdat men zig verbeeld heeft, dat hy een metisch, of vermengd soort van dier, was, door de koppeling van den leeuw met den pardel grooter geworden; maar dewyl dit vooroordeel geensins gegrond is, zo hebben wy den ouden en oorspronkelyken naam van panther gekozen boven den saamgestelden en nieuweren naam van leopard, of luipaard, welken wy hebben toegepast op een nieuw dier, dat nog niet dan dubbelzinnige naamen hadt.

Dus verschilt de onca van de panthera voor zo verre dezelve kleiner is, voor zo verre hy ook een veel langer staart heeft, en deze van eene grauwe of witagtige kleur is; en de luipaard verschilt van den panther en de onca, voor zo verre hy een veel schooner vagt heeft van een helder en glanzig zwart, schoon meerder of minder donker, met kleiner vlakken, waarvan de meesten met kleine verzamelingen of groupen geschikt zyn, als of elk dier vlakken uit vier vereenigde vlakken was te saamgesteld.

PLINIUS (*g*) en verscheiden anderen na hem hebben geschreeven, dat het wyfje, onder de panthers, een witter vagt hebbe dan het mannetje; dat zou waar kunnen zyn van de onca, maar wy hebben dat verschil niet waargenomen in de panthers der Dierengaarde van Versailles, die leevende geteekend zyn; (zie *Pl. XI* een mannetjes-, en *Pl. XII* een wyfjes-panther;) zo 'er derhalven eenig verschil in de kleur van de vagt tusschen de mannetjes- en de wyfjes-panther is, moet dit verschil niet zeer standvastig of duidelyk zyn: men vindt, wel is waar, meer of min sterke schaduwingen in verscheiden vellen dezer dieren, welken wy met malkanderen vergeleeken hebben, maar wy denken dat dit meer van het verschil van jaaren of lugtstreek dan van dat der sexen afhangt.

De dieren, welken de Heeren van de Akademie der Weetenschappen onder den naam van tygers beschreeven en ontleed hebben, (*h*) en het dier by GES-

(*d*) GESNER *Hist. Quadrup.* pag. 825.
(*e*) *Alphed, id est Leopardus minor.* ALBERTUS.
(*f*) *Pantheris in candido breves macularum oculi*, PLINIUS *Hist. Nat. lib. VIII. cap.* 17.
(*g*) PLINIUS, *l. c.*
(*h*) *Memoires pour servir à l'Histoire des Animaux, Part. III.* pag. 3.

NER door Cajus, onder den naam van *uncia* beſchreeven (*i*), zyn van dezelfde ſoort als onze luipaard; men kan daar niet aan twyffelen, zo men de figuur en de beſchryving, welke wy daar van geeven, vergelykt met die van Cajus en die van den Hr. Perrault: hy zegt, wel is waar, dat de dieren door de Hren van de Akademie der Weetenſchappen onder den naam van tygers beſchreeven, niet de onca van Cajus zyn (*k*): de eenige redenen, welke hy daar van geeft, zyn, dat deze kleiner, en onder aan het lighaam niet wit is; ik houde my egter verzekerd, dat de Hr. Perrault, zo hy de geheele beſchryving van Cajus vergeleeken hadt met de onderwerpen, welken hy voor oogen hadt, bemerkt zoude hebben, dat zy van de onca van Cajus nergens in verſchillen: dewyl hieromtrent twyffelingen zouden kunnen opryzen, heb ik het noodzaaklyk geoordeeld de wezendlyke deelen dier beſchryving van Cajus, die, ſchoon naar een dood dier gemaakt, my zeer nauwkeurig voorkomt, hier in te voegen. „ De uncia, zegt hy, of onca, is een „ zeer wreed roofdier, van grootte als een bulhond, met een leeuwen gelaat „ en ooren: en gelykende in lighaamsgeſtalte, ſtaart, voet, en nagels naar „ een kat; het heeft een woeſt uitzigt, en zulke ſterke en ſcherpe tanden, „ dat het zelfs hout kan doorbyten; terwyl het met de nagels ieder voorwerp, „ daar het dezelve in geſlaagen heeft, in weerwil van deszelfs tegenpooging „ te rug houdt en belet te ontſlippen; de kleur is op de bovenſte deelen des „ lighaams bleek oker, op de benedenſte aſchgrauw, met zwarte vlakken al„ lerwegen digt doorzaaid; de ſtaart is iets donkerer dan het overige lig„ haam, en met grootere vlakken geteekend: de ooren zyn van binnen bleek „ zonder zwartheid, van buiten zwartagtig zonder bleekheid, éene geele en „ donkere vlak in 't midden alleenlyk uitgezonderd... Het overig gedeelte des „ hoofds gelyk ook het gantſche lighaam, is geheel met zeer veele zwarte vlak„ ken geteekend, behalven op dat gedeelte, dat tuſſchen den neus en het oog „ is, daar niet meer dan twee kleine vlakjes gezien worden, gelyk ook alle „ de andere in de uiterſte en onderſte deelen kleiner zyn dan de overige; de „ vlakken zyn op de bovenſte deelen der beenen en op den ſtaart zwarter en „ afzonderlyk, maar aan de zyden ſaamgeſteld, *als of ydere vlak uit vier an*„ *dere was ſaamgeſmolten*: daar is geene orde in deze vlakken, behalven in „ de *bovenlip*, *alwaar vyf ryen zyn*: in de eerſte en bovenſte zyn twee onder„ ſcheidene, in de tweede zes ſaamgevoegde, derwyze dat zy een lyn ſchy„ nen te maaken; deze twee ryen ſtaan op zig zelven en zyn niet vermengd: „ in

(*i*) Gesner *Hiſt. Quadr.* pag. 825.

(*k*) Wy zullen hier aanmerken, dat de uitgeevers van het derde Deel der *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux*, een drukfout in 't Werk gelaaten hebben, welke het des te noodzaaklyker is te verbeteren, naarmaate dezelve meermaalen herhaald wordt: men heeft namelyk overal *ours*, (of beer) in plaats van onca gedrukt; dus vindt men, blz. 5. reg. 28. *L'ours décrit par* Cajus blz. 8. *l'ours, que* Cajus *a decrit*: blz. 18. reg. 11. *L'ours & le Leopard.* blz. 18. *deſcription tres-exacte, qu'il a donnée d'un ours.* Het wyſt zig zelven, dat men op alle die plaatſen het woord onca voor dat van ours moet ſtellen, naardien het dier, 't welk hier in aanmerking komt, door Cajus onder den naam van uncia beſchreeven is, by Gesner *Hiſt. Quadrup.* pag. 825.

„ in de derde ry zyn agt vereenigd, maar worden met de vierde, daar zy op-„ houdt, vermengd . . . . . De neus is zwartagtig, met eene lyn over de „ lengte, en alleenlyk over de bovenfte oppervlakte, zagtelyk getrokken; de „ oogen zyn zeegroen . . . . Het dier leeft van vleefch, het wyfje, fchoon „ kleiner, is wreeder dan het mannetje: men heeft ons één van de beide fe-„ xen ter zee *uit Mauritania overgebragt, zy zyn uit Lybie oorfpronkelyk.* Zo „ zy eenigen bepaalden bronstyd hebben, valt dezelve hier in de maand van „ juny, want in die maand dekt het mannetje het wyfje . . . . Deze dieren „ zyn zo woeft, dat, wanneer de bewaarder hen in 't eerft van de eene plaats „ naar de andere wilde voeren, hy genoodzaakt was hen eerft met een ftok „ op den kop, gelyk men verhaalt, half dood te flaan ..... Dat men fchryft, „ dat zy langer zyn dan een hond, komt my niet waarfchynlyk voor, want „ daar zyn by ons veele bulhonden, die den onca in grootte evenaaren; hy „ is evenwel grooter en langer dan een hardershond, fchoon laager op de „ pooten dan de bulhond (*l*)".

Men moet in deze befchryving aanmerken, dat Cajus, zonder de lengte des lighaams van het dier, dat hy befchryft, nauwkeurig op te geeven, uitdruklyk zegt, dat het grooter is dan een hardershond en zo groot als een dog, fchoon laager op de pooten; ik zie derhalven niet, waarom de Hr. Perrault zegt, dat de onca van Cajus kleiner was dan de tygers door de Heeren van de Akademie der Weetenfchappen ontleed; die tygers waren flegts vier voeten lang van het uiterft van den fnuit tot aan het begin van den ftaart gemeeten; de luipaard, welken wy hier befchryven, en dat zekerlyk hetzelfde dier is als de tygers van den Hr. Perrault, heeft insgelyks maar vier voeten lengte, of daar omtrent, en zo men een bulhond, inzonderheid eenen van het groote ras, meet, zal men vinden, dat hy die maat dikwils overtreft; dus verfchilden de tygers door de Heeren van de Akademie der Weetenfchappen befchreeven, in de grootte niet genoeg van de uncia van

(*l*) *Uncia fera eft faeviffima, canis villatici magnitudine, facie & aure leonina, corpore, cauda, pede & ungue felis; afpectu truci: dente tam robufto & acuto, ut vel ligna dividat: ungue ita pollet, ut eodem contra nitentes in adverfum retineat; colore per fumma corporis pallefcentis ochrae, per ima cineris, afperfo undique macula nigra & frequenti, cauda reliquo corpore aliquanto obfcuriori & grandiori macula; auris intus pallet fine nigro, foris nigricat fine pallore, fi unam flavam & obfcuram maculam e medio eximas . . . . Reliquum caput totum eft maculofum frequentiffima macula nigra, ut & reliquum corpus, nifi ea parte quae inter nafum & oculum eft, qua nullae funt, nifi utrinque duae, & eae parvae: quemadmodum & ceterae omnes in extremis & imis partibus, reliquis funt minores: maculae in fummis quidem crurum partibus & in cauda nigriores funt & fingulares, per latera vero compofitae, quafi fingulae maculae ex quatuor fierent, ordo nullus eft in maculis nifi in labro fuperiori, ubi ordines quinque funt. In primo & fuperiori duae difcretae: in fecundo fex conjunctae, ut linea effe videantur. Ili duo ordines liberi funt, nec inter fe commifti In tertio ordine octo conjunctae funt, fed cum quarto, ubi finit, commifcentur . . . . . Nafus nigrefcit, linea per longitudinem, perque fummam tantum fuperficiem, inducta leniter. Oculi glauci funt ..... vivit ex carne; foemina mare crudelior eft & minor; utriusque fexus una ex Mauritania eft advecta nave. Nafcuntur in Lybia; fi quod illis coëundi ftatum tempus eft, hic menfis Junius eft, nam hoc mas foeminam fupervenit . . . . ifta animalia tam ferocia funt, ut cuftos cum primo vellet de loco in locum movere, cogebatur fufte in caput acto (ut ajunt) femimortua reddere . . . . Quod fcribunt effe cane longius, id mihi non videtur. nam funt apud nos multi canes villatici, qui longitudine aequent: pecuario tamen & major eft & longior, ut & villatico humilior.* Cajus apud Gesnerum *Hift. Quadrup.* pag. 825, 826.

CAJUS, om den Hr. PERRAULT grond te geeven van te besluiten, dat dit het zelfde dier niet kon zyn. Het tweede stuk, waarin zy niet overeenkomen, is de kleur van 't hair op den buik; de Hr. PERRAULT zegt dat hy wit, en CAJUS, dat hy aschgrauw, dat is witagtig, is; dus hadden deze twee kenmerken waardoor de Hr. PERRAULT geoordeeld heeft, dat de tygers, door de Heeren van de Akademie ontleed, niet de onca van CAJUS waren, hem moeten aanzetten om het tegendeel te verklaaren, inzonderheid zo hy acht gegeeven hadt, dat het overige van zyne beschryving volmaakt wél overeenkomt: men kan derhalven niet weigeren de tygers van de Heeren van de Akademie, de uncia van CAJUS, en onzen luipaard, als het zelfde dier te beschouwen, en ik begryp niet waarom sommigen onzer Natuuronderzoekeren die tygers van den Hr. PERRAULT voor Amerikaansche dieren genomen en dezelve met den jaguar van Amerika verward hebben.

Wy houden ons dan verzekerd, dat de tygers van PERRAULT, de onca van CAJUS, en onze luipaard, hetzelfde dier zyn; even veilig meenen wy te mogen verzekeren, dat onze panthera en de panthera der Ouden hetzelfde dier is; zy verschillen inderdaad in grootte, maar zy gelyken malkanderen in alle andere kenmerken, en men moet zig, gelyk wy reeds verscheidenmaalen gezegd hebben, niet verwonderen, dat een dier, in eene Dierengaarde opgebragt, zyn volkomen groei niet kryge en beneden de gewoone maaten der Natuur blyve; dat verschil van grootte heeft ons zelven vry lang in onzekerheid gehouden, maar na het langduurendst, en wy durven zeggen, het schroomagtigst onderzoek, na de nauwkeurige en onmiddelyke vergelyking der panthervellen, die by de Bontkoopers gevonden worden, met dat van onzen panther, is het ons onmogelyk geweest langer te twyffelen, en wy hebben duidelyk gezien, dat het geene verschillende dieren waren: de panther, welken wy hier beschryven, en twee andere van dezelfde soort, die terzelfder tyd in des Konings Dierengaarde waren, zyn van Barbarije gekomen; de Regeering van Algiers hadt de twee eersten voor omtrent tien of twaalf jaaren ten geschenke gezonden; de derde was van een Jood te Algiers voor den Koning gekogt.

Eene andere waarneeming, welke wy ons verpligt vinden te maaken, is, dat van de drie dieren, waarvan wy hier de beschryving geeven, onder de naamen van panther, onca, en luipaard, niet één kan betrokken worden tot het dier, 't welk de Natuuronderzoekers onder den naam van pardus of leopardus hebben aangeduid; de *pardus* van LINNÆUS, en de *leopardus* van BRISSON, die hetzelfde dier schynen te zyn, worden onder de volgende uitdrukkingen voorgedraagen. *Pardus felis cauda elongata, corporis maculis superioribus orbiculatis, inferioribus virgatis. Syst. Nat. Ed. X. pag.* 41. De leopardus, *felis ex albo flavicans, maculis nigris in dorso orbiculatis, in ventre longis, variegata; Regn Anim. pag.* 272. Dit kenmerk van lange vlakken aan den buik, of verlengde in de gedaante van roeden op de onderste deelen des lighaams, behoort noch tot den panther, noch tot de onca, noch tot den luipaard, die hier in aanmerking komen; het schynt evenwel, dat het van den panther is der Ouden, van den panthera, pardalis, pardus, leopardus van

Gesner; van den pardus, panthera, van Prosper Alpinus; van den panthera varia, Africana, van Plinius; van den panther, met één woord, die in Afrika en in de Oost-Indiën gevonden wordt (*m*), dat die Schryvers gesprooken, en welken zy onder de bygebragte benaamingen aangeduid, hebben; ik herhaal het nu, geen der drie dieren, welken wy hier beschryven, schoon alle drie van eene verschillende soort, hebben dat karakter van lange vlekken, in de gedaante van roeden, op de onderste deelen; en terzelfder tyd kunnen wy, ingevolge der onderzoekingen, welke wy hieromtrent gedaan hebben, verzekeren, dat die drie soorten, en eene vierde, daar wy in 't vervolg van spreeken zullen, en die even weinig als de drie vorige dat kenmerk van lange vlekken op den buik heeft, de eenige van dit geslagt zyn, die in Asia en Afrika gevonden worden; zodat wy niet kunnen nalaaten van dat kenmerk, 't welk de grondslag der aanduidende uitdrukkingen, van die Naamlystmaakeren is, als twyffelagtig te beschouwen; juist het tegendeel van dit kenmerk heeft in deze drie dieren, en misschien in allen van hetzelfde geslagt, plaats; want niet slegts vindt men by die van Afrika en Asia, maar zelfs by die van Amerika, wanneer zy lange en roedsgewyze, of voortsleepende, vlakken hebben, dezelve altoos op de bovenste deelen des lighaams, op de schoft, op den hals, op den rug, en nooit op de onderste deelen.

Nog zullen wy aanmerken, dat het dier, waarvan men in het derde Deel van de *Mémoires pour servir à l'Histoire des Animaux* de beschryving heeft gegeeven onder den naam van panther (*n*), een verschillend dier is van den panther, den onca, en den luipaard, die hier de onderwerpen onzer beschouwing zyn.

Eindelyk zullen wy aanmerken, dat men, de Ouden leezende, den panther niet moet verwarren met de panthera; de panthera is het dier, dat hier in aanmerking komt: de panther van den Scholiast van Homerus, en der andere Schryveren, is eene soort van vreesagtige wolf, dien wy gelooven de chacal te zyn, zo als wy, de Historie van dat dier geevende, breeder toonen zullen: voor het overige is het woord pardalis de oude Griekfche naam van de panthera, die zonder onderscheid aan het mannetje en wyfje gegeeven wierdt: het woord pardus is minder oud; Lucanus en Plinius zyn de eersten, die het gebruikt hebben; dat van leopardus is nog nieuwer, dewyl Julius Capitolinus de eerste, of ten minsten onder de eersten, geweest is, die het gebruikt heeft; en wat den naam zelven van panthera betreft, dat is een woord 't welk de Latynen van 't Grieksch afgeleid, maar dat de Grieken zelve nooit gebruikt, hebben.

Na de duisternissen, waarmede de Naamlystmaakers niet ophouden de Natuur te verdonkeren, zo veel in ons was, opgeklaard; na de nauwkeurige figuuren der drie dieren, daar wy hier over handelen, om alle dubbelzinnigheid voortekomen, by malkanderen gegeeven, te hebben, zo laat ons thans overgaan tot het geen elk hunner in 't byzonder betreft.

De panthera, welken wy leevende gezien hebben, heeft een woest voor-

(*m*) Brisson, *Regn. Anim.* pag. 273.
(*n*) *Mémoires pour servir à l'Histoire des Animaux*, *Part. III.* pag. 3.

komen, een onrustig oog, een wreed uitzigt, zyne beweegingen zyn plotselyk, en zyn schreeuw gelyk aan die van een toornigen bulhond: hy heeft zelfs een sterker en ruwer stem dan een getergde hond; hy heeft eene ruwe en zeer roode tong, sterke en puntige tanden, scherpe en harde nagels, een schoone vagt van een meerder of minder donkere vaale kleur, doorzaaid met zwarte vlakken, die rond zyn als ringen, of in de gedaante van roozen vereenigd, kort hair, de staart met groote vlakken van boven, en zwarte en witte ringen aan het onder einde, geteekend: voorts is de panthera van gestalte en maakzel als een zwaare bulhond, maar minder hoog op zyn pooten.

De verhaalen der Reisbeschryveren stemmen overeen met de getuigenissen der Ouden ten opzigte van de groote en kleine panthera, dat is te zeggen van onze panthera en onze onca; het schynt dat 'er thans nog, gelyk als ten tyde van Oppianus, in dat gedeelte van Afrika, 't welk zig langs de Middelandsche Zee uitstrekt, en in die deelen van Asia, die by de Ouden bekend waren, twee soorten van pantheras bestaan; de grootste is door de meeste Reisbeschryvers panthera of luipaard, en de kleinste onca genaamd; zy komen allen hier in overeen, dat de onca zig ligtelyk laat temmen, dat men hem op de jagt afrigt, en 'er dat gebruik van maakt in Persie en in verscheiden andere Provintiën van Asia: dat 'er onca's zyn zo klein, dat een man te paard hen agter op het zelve kan leggen, en dat zy zagtaardig zyn om zig met de hand te laaten leiden en streelen (o): de panthera schynt van een fierer en onbuig-

(o) „ De Persiaanen hebben een zeker dier onca geheeten, dat een gevlekt vel heeft, gelyk „ een tyger, maar dat zeer zagtaartig en tam is; een man te paard voert het agter zig op „ hetzelve, om op de gazellen te jaagen: zodra hy eene bemerkt laat hy de onca afspringen, „ die zulks met zo veele ligtvaardigheid doet, dat hy in drie sprongen gemeenlyk de gazelle „ by den hals heeft, schoon deze ongelooflyk schielyk loopt; de gazelle is een soort van klei- „ ne rhee, daar het land mede vervuld is; de onca doodt denzelven terstond met zyne scher- „ pe tanden; maar zo hy, by ongeluk, zyn slag mist, en de gazelle hem ontsnapt, blyft hy „ verlegen en beschaamd staan, en in die oogenblikken zou een kind hem kunnen vangen „ zonder dat hy zig verdedigde". *Voyage de* Tavernier, Rouen 1713. *Tom. II.* pag. 26.

„ Voor de groote jagten gebruikt men wilde dieren, die op 't jaagen afgerigt zyn, leeu- „ wen, luipaarden, tyger-panthers, *onca's*; de Persiaanen noemen die laatste dieren *youzze*; „ zy doen den menschen geen kwaad; een man te paard neemt een agter zig, met de oogen, „ door middel van een wrong, geslooten, en aan een keten vastgemaakt; op deze wyze „ trekt hy langs den weg der jagt-beesten, die men uit hun leger opstoot, en welken men zo „ digt als mogelyk is naar hem toejaagt, en hem voorby doet trekken: zodra de Ruiter een „ gewaar wordt, neemt hy zyne onca den band van voor de oogen weg, en zet hem met „ den kop naar het opgestooten dier; de onca, het dier bemerkende, geeft een schreeuw, „ vliegt met groote sprongen naar hetzelve toe, werpt 'er zig op, en velt het straks ter aarde „ neder; byaldien hy het met eenige sprongen niet bereikt, vergaat hem doorgaands de lust, „ en blyft hy staan; men gaat hem wederhaalen, en men streelt hem om hem te vertroosten. „ . . . . . Ik heb die soort van jagt in 1666. in Hirkanie gezien . . . . . Daar zyn onder de- „ ze soorten van dieren, die met slimmigheid en list jaagen, zig op den buik langs de heggen „ en kreupelbosschen voortsleepende, tot dat zy digt by hunnen prooy zyn, daar zy zig dan „ met een grooten sprong opwerpen. *Voyage de* Chardin *en Perse*, &c. Amst. 1711. *Tom. II.* „ pag. 32. 33. Zie ook de Reize rondom de wereld van Gemelli Carreri, Paris 1719. *Tom.* „ *II.* pag. 96. en 212. welke Schryver egter verscheiden dingen van Chardin schynt te ont- „ leenen.

„ Toen ik te Alexandrye kwam zag ik twee pardels . . . . by Antonius Calepius; . . . . „ dezelve waren zo tam en mak, dat zy altoos op bedjes sliepen. . . . . *Zy* wierden met

zaamer inborft, hy wordt meer bedwongen dan tam gemaakt, en legt terwyl men hem tot de jagt afrigt, zyne woefte geaartheid nooit geheellyk af (*p*): men heeft veele zorg noodig om hem af te rigten, en nog meer behoedzaamheid om hem te beftieren, en te oeffenen; men voert hem op eene kar, in een kooi gefloten, waarvan men hem de deur opent, wanneer het wild zig vertoont; hy fpringt fnellyk naar het beeft, bereikt het gemeenlyk met drie of vier fprongen, werpt het neder, en verworgt het, maar zo hy zyn flag mift wordt hy woedend en werpt zig zomtyds op zyn meefter, die dat gevaar gemeenlyk voorkomt met eenige ftukken vleefch of leevende dieren, gelyk

„ vleefch gevoed; wy zyn dikwils met hen op de gazellen-jagt geweeft, en hebben ons grootelyks verwonderd over het fraay gevegt tuffchen deze dieren, byzonderlyk over de behendigheid, waarmede de gazelle zig met haare harde hoornen tegen den pardel wift te verweeren, fchoon zy eindelyk, ten uiterften vermoeid, bezwyken en fterven moeft . . . . Naderhand hebben wy te Caïro een vrouw gezien, die vyf jongen van eene panthera van een Arabier gekogt hadt, en als katten opvoedde . . . . . . Zy waren allen voortreffelyk fchoon, hebbende eene witagtige kleur met kleine ronde vlakken over het geheele lighaam verfpreid . . . . . Wy hebben weinig verfchil tuffchen een pardel en panther kunnen bemerken, de panther is grooter, en over het geheele lighaam en het hoofd veel forfcher". Prosper Alpinus *Hift. Egypt. Part. I.* Lugdun. Batav. 1735. pag. 238.

„ Ik heb van zeker ooggetuige aan 't Franfche hof gehoord, dat 'er luipaarden van tweederhande foort onderhouden worden, die alleen in grootte verfchillen, dat de grootfte een kalf in lyvigheid evenaaren, maar laager op de pooten en langer zyn, terwyl de kleinere foort nader by de grootte van den hond komen en dat 'er van die laatften, om den Koning te vermaaken, zomtyds door een jager te paard een voor de jagt gebruikt wordt; hy voert het dier op een kuffen van ftroo of hair agter zig, en houdt het met een ketting vaft, zodra zig dan een haas vertoont wordt het losgelaaten, en met eenige weinige fterke fprongen vindt deze zig agterhaald en geworgd". Gesner *Hift. Quadr.* pag. 831.

Emanuel, Koning van Portugal, zondt aan Leo den Xden een panther op de jagt afgerigt. *Hift. des Conquetes des Portugais, par le* P. Lafiteau Paris 1733. *Tom. X.* pag. 525. Die panther was een onca, want de genoemde Schryver zegt ook, dat men zig in Perfie van den onca of panther bedient om de gazelles te jaagen; dat men deze dieren uit Arabie laat komen, en dat zy zo tam zyn, dat men hen agter zig op 't paard kan medevoeren.

(*p*) „ Wy hebben tygers gezien, die uit Ethyopie naar Egypte gevoerd waren, fchoon dezelve zig op geenerhande wyze laaten temmen, noch ooit hunne woefte natuur verlaaten; zy zyn in geftalte zeer gelyk aan de leeuwinnen en van eene witagtige kleur, met ronde geelagtige vlakken bezaaid, maar zy zyn grooter dan de leeuwinnen". Prosper Alpinus *Hift. Egypt.* pag. 237.

„ Wanneer men eenige gazelles ontdekt heeft, tragt men dezelve aan den luipaard te doen bemerken, welken men op een klein karretje aan een keten vafthoudt; dat liftige dier fnelt dezelve niet aanftonds na, zo als men zig ligtelyk verbeelden zoude, maar het maakt wendingen en draaijen, het verbergt zig, het kromt zig om hen naby te komen en te verraffen; en dewyl hy in ftaat is om vyf of zes fprongen of vlugten, om zo te fpreeken, met eene ongelooflyke vaardigheid te doen, zo werpt hy zig, zodra hy oordeelt zyn prooy onder zyn bereik te hebben, op denzelven, verworgt de gazelle, en verzadigt zig met het bloed, het hart, en de lever; en zo hy zyn flag mift, het welk vry dikwils gebeurt, blyft hy ftok ftil ftaan, ook zoude het vrugtloos zyn, dat hy hen met loopen poogde te agterhaalen, dewyl de gazelles beter en langer loopen kunnen dan hy; de meefter of beftierder komt vervolgens zagtjes by hem; hy ftreelt en liefkooft hem, en werpt hem eenige ftukken vleefch toe; terwyl hy hem dus bezig houdt, werpt hy hem de bril of wrong, die hem de oogen bedekt, over 't hoofd, ketent hem, en brengt hem weder als te voren op het karretje". *Voyage de* Bernier *dans le Mogol* Amft. 1710. *Tom. II.* pag. 243. env. Het fchynt van de groote panthera te zyn, dat de Hr. Bernier hier fpreekt, omdat het niet noodig is met de Onca zo veele voorzorgen te gebruiken, als hier op het einde van dit berigt worden aangeduid.

lammeren of jonge rheetjes, met zig te neemen, waarvan hy hem een toewerpt om zyne woede te ftillen.

Voor het overige fchynt de foort van de onca talryker en meer verfpreid te zyn dan die van de panthera; men vindt dezelve zeer gemeen in Barbarije, in Arabie, en in alle de Zuidelyke deelen van Afie, met uitzondering misfchien van Egypte (*q*); zy heeft zig zelfs tot in China uitgeftrekt, alwaar men haar *hinen-pao* noemt (*r*).

De reden, waarom men zig in de heete klimaaten van Afia van de onca bedient om te jaagen, is omdat de honden daar zeer zeldzaam zyn (*s*); daar zyn, om zo te fpreeken, geene andere dan welken men derwaards brengt, en nog verliezen zy daar in korten tyd hunne ftem en natuurlyke geaartheid; daarenboven kunnen noch de panthera, noch de onca, noch de luipaard, de honden verdraagen, zy fchynen hen op te zoeken, en by voorkeur boven alle andere dieren aan te tasten (*t*): in Europa hebben onze jagthonden geene andere vyanden dan den wolf, maar in een land vol tygers, leeuwen, panthers, luipaarden, en onca's, die allen fterker en wreeder zyn dan de wolf, zoude het niet mogelyk zyn honden te behouden: voor het overige heeft de onca zulk een fynen reuk niet als de hond, hy volgt de beeften niet fnuffelende langs hun fpoor; even onmogelyk zou het voor hem zyn dezelve in een agtervolgden loop te onderhaalen; hy jaagt niet dan op 't gezigt, en doet, om zo te fpreeken, niet dan het wild befpringen, en zig op het zelve werpen; zyne fprongen zyn zo vaardig en fterk, dat hy een graft of muur van verfcheiden voeten breedte of hoogte ligtelyk overwipt; dikwils klautert hy op de boomen, om de dieren in hunnen doortogt waar te neemen, en zig boven op dezelve te laaten vallen: deze manier om hunnen prooy magtig te worden hebben de panthera en de luipaard met den onca gemeen.

De luipaard (*v*) heeft dezelfde manieren en dezelfde geaartheid, als de pan-

(*q*) „ Daar zyn geene leeuwen, noch tygers, noch luipaarden in Egypte". MASCRIER Befchryving van Egypte 2de Deel, blz. 86. 's Gravenh. 1737.

(*r*) „ Hinen-pao; dit is eene foort van luipaard of panther, welke men in de Provintie van-
„ Pekin vindt; hy is zo woeft niet als de gemeene tygers; de Chineefen maaken 'er veel werk
„ van". THEVENOT *Relat. de la Chine*, Paris 1696. pag. 19.

(*s*) „ Dewyl de Mooren te Suratte en op de kuften van Malabar geene honden hebben om
„ de gazellen en damherten te jaagen, zo tragten zy dit gebrek te vervullen door middel van
„ tam gemaakte luipaarden, welken zy op die oeffening afrigten: deze dieren werpen zig be-
„ hendig op hunnen prooy, en wanneer zy dien agterhaald hebben, laaten zy hem niet los,
„ maar houden zig daar vaft aan gehegt". *Voyage de* JEAN OVINGTON, Paris 1725. *Tom. I.* pag. 278.

(*t*) „ De luipaarden zyn doodvyanden van de honden, en zy verflinden 'er zo veelen van
„ als zy kunnen magtig worden". *Voyage de* LE MAIRE, 1695. pag. 99.

(*v*) De luipaard van Guinée is gemeenlyk van hoogte en dikte als een flagters hond; hy is wild, woeft, en niet gefchikt om getemd te worden; hy werpt zig met woede op alle foorten van dieren, zelfs op de menfchen, het geen de leeuwen en de tygers van deze kuft van Guinée niet doen, ten zy zy door een geweldigen honger gedrongen worden; hy heeft iets van den leeuw en iets van de groote wilde kat; zyn vel is geheel beftipt met ronde vlakken, die, op een grysagtigen grond, met verfcheiden fchaduwingen, ligter en donkerer zwart zyn; hy heeft een middelmaatig zwaaren kop, korten fnuit, wyde muil, wél gewapend met tanden, daar de vrouwen van 't land halsbanden van maaken; zyn tong is voor 't minft zo ruw als die van den leeuw; zyne oogen zyn leevendig en in eene geduurige beweeging, zyn uitzigt is wreed: hy

thera; en ik vind niet, dat men hem ergens getemd heeft gelyk den onca, noch dat de Negers van Senegal of van Guinée, alwaar hy zeer gemeen is, zig ooit van hem bediend hebben om te jaagen: gemeenlyk is hy grooter dan de onca, en kleiner dan de panthera; hy heeft een korter ftaart dan de onca, fchoon dezelve twee of derdehalf voet lang is.

Die luipaard van Senegal of van Guinée, waaraan wy byzonderlyk den naam van luipaard gegeeven hebben, is waarfchynlyk het dier, 't welk men te Congo *engoi* noemt (*w*); het is miffchien ook de antamba van Madagaskar (*x*) wy haalen die naamen aan, omdat het, voor de kennis der dieren, van merkelyk nut zou zyn, dat men de lyft hadt van de naamen, welken zy in de landen, daar zy zig onthouden, gemeenlyk voeren.

De foort van den luipaard fchynt aan meer verfcheidenheden onderhevig te zyn dan die van den panthera en de onca; wy hebben eene groote menigte luipaards-vellen gezien, die altoos van malkanderen verfchillen, het zy in de fchaduwingen van den grond des hairs, 't zy in die der vlakken, waarmede de ringen of roozen getekend, en in de eene meer dan in de andere uitgehaald zyn; maar deze ringen zyn altoos veel kleiner dan die van de panthera of de onca: in alle de vellen van den luipaard is yder ring ten naaftenby van dezelfde grootte, van dezelfde figuur, en het is meeft door de zwaarte der kleur dat zy verfchillen, als zynde in zommige vellen fterker, in anderen veel flaauwer, geteekend: de kleur van den grond des hairs verfchilt in die vagten niet, dan voor zo verre zommige ligter andere donkerer vaal zyn; maar gelyk zy alle ten naaftenby dezelfde grootte hebben, zo wel ten opzigte van het lighaam als ten opzigte van den ftaart, zo is het zeer waarfchynlyk, dat zy alle tot dezelfde foort van dieren behooren, en niet van verfchillende foorten van dieren zyn.

De panthera, de onca, en de luipaard, onthouden zig niet dan in Afrika,

ademt niet dan moord en flagting: zyn ronde en vry korte ooren ftaan altoos regt overeind; hy heeft een dikken en korten hals, dikke dijen, breede voeten, vyf vingers aan de voorfte, en vier aan de agterfte, de eene en andere met fterke, fcherpe, en fnydende klauwen gewapend; hy fluit dezelve toe gelyk wy de vingers van de hand, en laat zelden zyn prooy los, dien hy omvat heeft, en welken hy met de nagels zo wel als met de tanden verfcheurt; fchoon hy zeer gulzig is en veel vreet, is hy egter altoos mager: hy teelt fterk voort, maar hy heeft den tyger tot vyand, die fterker en vaardiger zynde een menigte van zyne foort verdelgt; de Negers vangen den tyger, den luipaard, den leeuw, in diepe graften met riet en eenige aarde overdekt, waarop zy eenige doode dieren voor lokaas nederleggen. *Voyage de* DESMARCHAIS *Tome I.* pag. 202.

„ De tyger van Senegal is woedender dan de leeuw; zyne hoogte en lengte is byna gelyk „ die van een windhond; hy taft onverfchillig de menfchen en de beeften aan: de Negers „ dooden hem met hunne zagayen en pylen, om zyn vel te bekomen: hoe doorboord hy zy „ door hunne fteeken, hy blyft zig egter tot zyn laatften fnik verweeren, en doodt altoos eenigen zyner aanvalleren". *Voyage de* LE MAIRE, Paris 1695. pag. 99.

(*w*) De tygers van Congo worden in dat land *Engoi* geheeten. „ *Voyage de* FRANC. DRAKE, Paris 1641. pag 105. Zie ook *Recueil des Voyages, qui ont fervi à l'établiffement de la Compagnie des Indes*, Amft. 1702. *Tom. IV.* pag. 326.

(*x*) De antamba van Madagaskar is een dier van de grootte als een hond; het heeft een ronden kop, en, volgens het berigt der Negers, gelykt het wel naar een luipaard; het verflindt de menfchen en het vee; het wordt niet dan in de woefte en eenzaamfte ftreeken van het eiland gevonden. *Voyage de Madagafcar, par* FLACCOURT, Paris 1661. *Tom. I.* pag. 154.

en in de heetste streeken van Asia; zy hebben zig nooit in de Noordsche landen, noch zelfs in de gemaätigde gewesten, verspreid. ARISTOTELES spreekt van den panther als van een dier van Afrika en Asia, en hy zegt uitdruklyk, dat 'er in Europa geene gevonden worden: dus hebben deze dieren, die, om zo te spreeken, tot de verzengde lugtstreek van de Oude wereld bepaald zyn, door de landen van het Noorden naar de Nieuwe niet kunnen overgaan, en men zal straks zien uit de beschryving, welke wy van de dieren van dit geslagt, die in Amerika t'huis hooren, geeven zullen, dat het verschillende soorten zyn, welke men met die van Afrika en Asia niet hadt moeten verwarren, gelyk de meeste Schryvers, die een Naamlyst gemaakt hebben, in dat gebrek vervallen zyn.

Deze dieren in 't algemeen onthouden zig liefst in digte bosschen, en bezoeken dikwils de oevers der rivieren, en de omtrekken der eenzaame wooningen, alwaar zy het tamme vee, en de wilde dieren, die daar water komen zoeken, poogen te overvallen: zy werpen zig zelden op de menschen, zelfs schoon zy getergt mogten zyn; zy klauteren gemaklyk op de boomen, alwaar zy de wilde katten, en de andere dieren, die hun niet ontsnappen kunnen, volgen: schoon zy niet dan van den roof leeven, en doorgaands zeer mager zyn, willen egter de Reisbeschryvers, dat hun vleesch niet kwaad te eeten is; de Indiaanen en de Negers vinden het goed, maar het is waar, dat zy dat van den hond nog beter vinden, en malkanderen daar op, als een voortreffelyk onthaal, vergasten: wat hunne vagten belangt, die zyn allen kostbaar en maaken zeer goede pelterijen; de schoonste en duurste is die van den luipaard; een enkeld dezer vellen kost, zo het vaal leevendig en schitterend is, en de vlakken wél zwart en wél gescheiden zyn, agt of tien Louisen.

De Seve del. C. F. Fritzsch sc.

LA PANTHERE MALE.

De Seve. del. C. F. Fritzsch sc.

LA PANTHERE FEMELLE.

De Seve del. C. F. Fritzsch sc.

L'ONCE.

De Seve, del. C. F. Fritzsch sc.

LE LEOPARD.

BESCHRYVING VAN DE PANTHERA.

Het hoofd van de panthera (*Pl. XI*) is breed en plat op de kruin: de bovenste zyde van den bek is minder lang dan de onderste, omdat de neus wat uitspringt, het welk het einde van de onderste lip, dat men de kin zou kunnen noemen, meer voor uitsteekende vertoont dan de bovenste lip en de neus; de bovenste lip is gelyk die van de kat, van den hond, enz, zeer kort onder den neus, en uitgehold door eene voor zonder hair, waar van het indrukzel zig tot op den neus tusschen de neusgaten uitstrekt: de oogen zyn zeer verre van malkander af; het voorhoofd is bolrond en de ooren zyn kort en aan het einde gerond; de hals is dik en kort: dit dier gelykt veel naar de kat in de gedaante des lighaams, der beenen, en van den staart, schoon alle deze deelen dikker en meer gevuld zyn, inzonderheid de voorste beenen en voeten, die naar evenredigheid veel dikker zyn dan de voorste beenen en voeten van de kat; maar het voornaamste verschil, dat in de uitwendige gedaante dezer dieren plaats heeft, is in den kop: de panther heeft veel dikker bek, meer blykbaare kin, minder uitspringenden neus, het neusbeen minder verheven, de oogen verder van malkanderen af en kleiner, den kop breeder, de ooren op een grooter afstand van malkanderen geplaatst, veel korter, en veel ronder aan het einde; onder alle deze verscheidenheden komt de treffendste van de gedaante van den neus en de kin, en van de dikte van den bek, die aan het aangezigt van den panther dat voorkomen van zagtheid en fynheid beneemen, 't welk dat van de kat heeft.

Het neusbeen was van eene vaale, weinig afschynende, en, om zo te spreeken, doove, kleur op een wyfjes panther (*Pl. XII*), die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft; de bogt der lippen, der neusgaten, en der oogleden hadt eene zwarte of zwartagtige kleur; het agterst gedeelte van het bovenst ooglid was met zwarte ooghairtjes geboord; daar was boven en onder het oog een streep van witagtig vaal, die zig van den eenen der hoeken van het oog tot den anderen uitstrekte; de bogt van de uitwendige zyde der ooren was zwart en het middelst hadt eene vaale kleur; het voorst van de bovenlip, het bovenst der wangen, de slaapen des hoofds, het voorhoofd, en het bovenst van den kop in 't geheel, het bovenst en de zyden van den hals, de rug, de lendenen, het kruis, de zyden des lighaams, de schouder, de buitenzyde van den arm, van den voorarm, van de dij en van het been hadden eene vaale kleur met zwarte vlakken; de vaale kleur was ten naastenby dezelfde op alle deze deelen, maar de zwarte vlakken verschilden veel van malkanderen in figuur; die van de lip, van 't voorhoofd, en van de zyden van den hals, waren meestal zeer klein en rond, en op de bovenlip, ter plaatse van de knevels, op drie of vier evenwydige reijen op den rand van die lip ge-

fchikt; de vlakken van de wangen van 't bovenfte des hoofds en van den hals, de fchouders en de armen, waren grooter en van eene onregelmaatige gedaante; die van het kruis, van den voorarm, van de dij, en van het been waren zeer groot, zy hadden tot twee duimen omtrek; de vlakken van den rug, van de lendenen, en van de zyden des lighaams, hadden de gedaante van onregelmaatige ringen, op een kleinen afftand van malkanderen geplaatft; daar was in 't midden van de meeften dezer ringen een kleine zwarte vlak; de onregelmaatige figuur van de ringen hadt een duim, anderhalf duim, of twee duim, middellyn, en naderde meer of min aan een cirkel of aan een vierkant; zommige beftonden uit verfcheiden afzonderlyke figuuren, en vertoonden op zekere wyze de omtrekken van eene roos: men zag op 't midden van den rug, van de lendenen, en van het kruis, zeer onregelmaatige vlakken, die op zekere wyze een zwarte en overlangfche ftreep formeerden, welke ftreep beftondt uit afzonderlyke figuuren, waarvan zommigen tot vyf duim lengte hadden; het onderft der wangen, het onderft kaakbeen, de hals, het onderft van den hals, de borft, de buik, en de binnenzyde der vier beenen hadden eene witagtige kleur met zwarte vlakken, de meefte zeer groot, voornaamlyk op de keel, op den buik, op den voorarm, en op het voorfte van den fchouder en het been; het grootfte gedeelte van den ftaart, van het begin af, hadt van boven eene vaale, van onderen eene witagtige, kleur met zwarte vlekken, en met vaal of witagtig hair vermengd; het einde van den ftaart was met zwarte en witagtige ringen omvangen, die op eene lengte van zeven of agt duim in 't verband geplaatft waren, het bovenft der vier voeten hadt eene gemengde kleur van vaale en witagtige tinten met kleine zwarte vlakken; de lengte van 't hair op den rug was omtrent negen lynen, zommige hairen waren tot een duim toe lang; dat van den buik hadt dezelfde lengte, en daar waren 'er verfcheiden onder, die negen lynen langer waren; in 't algemeen is 't hair van dit dier glad en zeer gellooten; de ftomp van den ftaart is kegelagtig, hy liep uit in een punt, het hair kwam flegts twee duimen verder dan de ftomp: de knevels waren gedeeltelyk zwart, en gedeeltelyk wit; derzelver langfte borftelhairen waren van zeven en een half duim.

De panthera heeft, gelyk de kat, vyf vingers aan de voorfte voeten, en flegts vier aan de agterfte; de nagels verfchilden niet van die van de kat dan in de dikte, die evenredig was aan die der voeten; zy waren wit en vouwden zig opwaards en agterwaards met den derden regel van yderen vinger, waar aan zy vaft zyn; de nagel en de derde regel plaatften zig aan de buitenfte zyde van den tweeden regel, gelyk als in de kat, den leeuw, enz: de knobbeltjes of eeltagtigheid van de plant der voeten geleeken juift naar die van de kat in 't getal en de gedaante, maar zy waren zwart.

De panthera (*Pl. XII*), welken ik hier befchryf, is langen tyd in de Dierengaarde te Verfailles geweeft met twee andere mannetjes panthera's, die nog tegenwoordig leevende zyn, en waarvan de eene (*Pl. XI*) niet verfchilt dan in de lengte des lighaams, dat my voorgekomen is wat meer verlengd te zyn, en in eenige verfcheidenheden in de kleuren, want dezelve is bleeker vaal,

de basis van de buitenzyde der ooren heeft minder zwart; de zwarte vlakken van de bovenlip zyn sterker en zigtbaarer op een grond van eene vaale kleur; daar is een zwarte streep als een halsband geplaatst op de onderste zyde van den hals onder eene andere streep, die evenwydig met dezelve loopt, maar die niet dan gedeeltelyk geformeerd is; het onderst kaakbeen, de keel, de borst, de buik, het onderst van de zyden des lighaams, en de binnenzyde der beenen, zyn van eene witagtige kleur met een zweemzel van geelagtig; daar zyn geene langwerpige vlakken op het midden van den rug, van de lendenen, en van het kruis, maar slegts kleine ringen zonder vlakken in 't middelpunt; de andere ringen van den rug en die der zyden des lighaams hebben ook geene vlakken in 't midden: het einde van den staart heeft slegts kleine zwarte vlakken in plaats van ringen; de buik en de buitenzyde van 't been zyn met groote zwarte vlakken geteekend: daar zyn eenige dwarsche streepen van deze kleur op de binnenzyde van den voorarm.

De andere mannetjes panthera uit de Dierengaarde van Versailles is van eene nog vaaler kleur dan de vorige, maar hy gelykt denzelven in de figuur zyner vlakken meer dan hy naar de wyfjes panthera gelykt: hy heeft het einde van den staart wit.

De maaten der uitwendige lighaams-deelen van de wyfjes panthera, die het voornaam onderwerp dezer beschryving uitmaakt, zyn in de volgende tafel bygebragt.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars . . .	3.	7.	6.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	9.	10.
Omtrek van het einde van den bek	0.	11.	3.
Omtrek van den bek onder de oogen gemeeten . . .	1.	1.	6.
Omtrek van de opening des monds	0.	9.	0.
Afstand tusschen de beide neusgaten	0.	0.	6.
Afstand tusschen het einde van den bek en den voorsten hoek van 't oog	0.	3.	6.
Afstand tusschen den agtersten hoek en 't oor . .	0.	3.	8.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen . . .	0.	0.	10.
Opening van het oog	0.	0.	7.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, over de kromming van het neusbeen gemeeten	0.	2.	11.
Dezelfde afstand in een regte lyn	0.	2.	7.
Omtrek van het hoofd tusschen de oogen en de ooren . .	1.	9.	6.
Lengte der ooren	0.	3.	0.
Breedte aan de basis op de buitenste kromming gemeeten . . .	0.	4.	2.
Afstand tusschen de beide ooren omlaag gemeeten . . .	0.	5.	4.
Lengte van den hals	0.	5.	10.
Omtrek van den hals	1.	5.	8.
Omtrek des lighaams agter de voorste pooten gemeeten	2.	5.	9.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats . . .	2.	8.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten gemeeten . .	2.	6.	3.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den ſtomp des ſtaarts	1.	8.	4.
Omtrek van den ſtaart aan 't begin van den ſtomp	0.	7.	4.
Lengte van den voorarm van den elleboog tot aan 't gewrigt van de hand	0.	10.	4.
Breedte van den voorarm by den elleboog	0.	5.	0.
Dikte op dezelfde plaats	0.	2.	7.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	7.	3.
Omtrek van de agterhand	0.	8.	2.
Lengte van 't gewrigt van de hand tot aan 't einde der nagelen	0.	6.	6.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	10.	9.
Breedte van het bovenſt des beens	0.	4.	6.
Dikte	0.	2.	0.
Breedte ter plaatſe van de hiel	0.	3.	0.
Omtrek van den agtervoet	0.	5.	9.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	0.	9.	6.
Breedte van den voorſten voet	0.	3.	8.
Breedte van den agterſten voet	0.	2.	11.
Lengte der grootſte nagelen	0.	1.	2.
Breedte aan de baſis	0.	0.	2.

Deze wyfjes panthera woog honderd en één pond: het net hadt zo veel uitgeſtrektheid als dat van een kat, die ik terzelfder tyd ontleed heb; het was even dun en doorſchynend op de plaatſen die niet met vet beladen waren; het voegde zig tuſſchen de darmen in; klom agter de blaas weder op, en overdekte nog weder eenig gedeelte der darmen door zig voorwaards in het bovenſt gedeelte van den onderbuik-ſtreek uit te ſtrekken.

De twaalfvingerigedarm van de panthera ſtrekte zig in de regterzyde niet zo verre uit als die van de kat, hy liep niet voorby de nier; de omwentelingen van den nugterendarm en van den omgebogendarm waren meer onder malkanderen vermengd dan die van de kat: de nugteredarm van de panthera bevondt zig in grooteren deele in de linker-dan in de regterzyde; hy ſtrekte zig ook, maar voor een klein gedeelte, in den eigenlyk gezegden onderbuik en in de darmbeenſtreek uit; en de omgebogendarm, die dezelve byna geheel beſloeg, ſtrekte zig ook in de navelſtreek, en in de linker-en regterzyde uit: de plaatſing en de rigting van den blindendarm, van den kronkeldarm, en van den regtendarm, waren dezelfde als in de kat; de blindedarm was in de regterzyde geplaatſt en agterwaards gerigt; de kronkeldarm ſtrekte zig voorwaards uit, kromde zig naar binnen; ging agter de maag door, en vouwde zig weder naar agteren in de linkerzyde, voor dat hy zig met den regtendarm ſamenvoegde.

De dunne darmen hadden alle ten naaſtenby dezelfde dikte als in de kat; dewyl ondertuſſchen de omtrek der darmen van de panthera grooter was; zo zig men daar in duidelyk, dat de darmbuis allengs in dikte verminderde van den portier tot aan den blindendarm: deze darm was kort, van eene kegelagtige gedaante, en naar den kant van den omgebogendarm weder gekromd, gelyk de blindedarm van de kat; de kronkeldarm van de panthera was dikker

De Seve del. C. F. F. sc.

Buvée. del. C.F.F. sc.

aan zyn oorſprong dan de blinde, vervolgens verminderde zyne dikte allengs tot aan den regten, die allengs dikker wierdt naarmaate hy nader by den aars kwam, waarby hy ten naaſtenby van dezelfde dikte was als het eerſt gedeelte van den kronkeldarm.

De maag was zeer verlengd, omdat 'er een groote afſtand was tuſſchen den ſlokdarm en den hoek, dien het regtergedeelte maakt; de groote blindezak hadt weinig diepte; deze maag verſchilde niet van die van de kat voor zo verre de uiterlyke gedaante betreft, dan hier in alleen, dat de groote kromming minder bolrond was; daar wierden van binnen in dit ingewand (*Pl. XV*, *fig.* 1) duidelyker verſchillen beſpeurd; het hadt, even als de maag van den leeuw (*a*) overlangſche rimpels (*A A A*) van twee of drie lynen hoogte, die niet in de maag van de kat zyn: zy ſtrekten zig van de bovenſte opening (*B*), die den ſlokdarm (*C*) bepaalt, uit tot de plaats (*D*) alwaar het regtergedeelte een hoek maakt wanneer de maag opgeblazen is, daar waren ook van die rimpels by den portier (*E*); men zag op den fluweeligen rok openingen van de klieren, waaruit een ſnotterig vogt uit ſypelde; die openingen vertoonden zig in grooten getale onder de kleine kromming (*F*) van de maag en op de zyden (*G H*), men bemerkte hen niet op het overige der binnenwanden van dit ingewand.

De lever was byna geheel gelyk aan die van de kat, niet ſlegts in het getal der kwabben, maar ook ten opzigte van de figuur van ydere kwab in 't byzonder: daar waren dan twee kwabben aan de linkerzyde van den draagband en drie aan de regter, het welk in alles vyf uitmaakte; de buitenſte kwab van de regterzyde, dat is te zeggen die, welke aan de nier raakt, is my kleiner voorgekomen dan in de kat en ſcheen eene verſchillende gedaante van dezelve te hebben: de lever van de panthera woog een pond en veertien oncen, zy hadt een zeer bleeke roode kleur, en was, even als de lever van de wilde kat, veel bleeker dan die van de huiskat.

Het galblaasje (*Pl. XVI*, *fig.* 1) was geplaatſt in eene ſplyting, die de binnenſte regter kwab in twee ongelyke deelen kliefde, waarvan het regter gedeelte veel grooter was dan het linker: het einde van het galblaasje vertoonde zig op de voorſte zyde van de lever; dat galblaasje was zeer groot, deszelfs voetje (*A B*) maakte plooijen gelyk die van het galblaasje van de kat en den leeuw.

De milt was zeer verlengd en zeer dun; zy hadt evenwel twee overlangſche binnenzyden; de buitenzyde was in het midden van het bovenſt gedeelte ſchuinſch gevoord, als of men daar eene diepe inſnyding in gemaakt hadt; dit ingewand hadt eene roodagtige kleur wat helderer op deszelfs oppervlakte dan van binnen; het woog twee oncen en twee groſſen.

De nieren zyn my niet voorgekomen van die der kat te verſchillen, dan voor zo verre de linker een derde haarer lengte meer vooruitſtak dan de regter.

De longen geleeken naar die van de kat ten opzigte van de plaatſing, het getal, en zelfs de figuur, der kwabben uitgezonderd de tweede van de regter-

(*a*) Zie blz. 58 van dit Deel.

zyde, die byna geheel in twee gedeelten door eene diepe kloof gescheiden was, en die aan de voorste kwab vasthieldt, zodat men het voorste gedeelte van de tweede kwab voor een gedeelte van de eerste zou hebben kunnen neemen; maar in dat geval zou de tweede, in vergelyking van de eerste en van de derde, veel kleiner zyn geweest dan zy in de kat was: het hart was dik, kort, gelyk dat van de kat, maar het scheen stomper aan het einde; het was schuinsch naar de linkerzyde gerigt; daar kwamen twee groote takken uit den boog van de groote slagader.

De tong van de panthera geleek naar die van de kat, maar men onderscheidde, in deze eerste, deelen die byna onmerkbaar waren in de andere: de stekels, die zig op 't midden van 't voorste gedeelte bevonden, vertoonden zig als aan het einde afgestompt, in plaats van puntig te zyn gelyk als die van de kat; (de steekels van de panthera worden vertoond in de 2. *fig.* van de *XV Plaat* door het mikroskoop gezien, en die van de kat in de 3. *fig.* door hetzelfde vergrootglas beschouwd;) daar waren op het agter-gedeelte van de tong van de panthera kelkklieren geschaard op twee lynen, aan weêrzyden, eene schuinsch gerigt van buiten naar binnen, en van voren naar agteren; ik heb drie van deze klieren op de regter en vier op de linker lyn geteld, en ik heb 'er evenveel op de tong van de kat waargenomen.

Daar waren agt vooren in 't verhemelte, volmaakt gelyk aan die van de kat, de laatste hadden tot zes lynen breedte in 't midden; de randen waren zeer weinig verheven.

De strotklap is my voorgekomen aan 't einde naar evenredigheid dikker te zyn dan die van de kat.

De herssenen bedekten, gelyk als in de kat, voor een gedeelte de agterherssenen, die byna geheel naar de agterherssenen van de kat geleeken, niet slegts ten opzigte van de plaatsing, maar ook in de figuur en den loop der bogtigheden; en daar was maar een gering verschil tusschen de herssenen dier twee dieren; die van de panthera woogen vyf oncen drie gros, en de agterherssenen een once en een gros.

Ik heb maar vier buik-mammen aan de panthera gevonden; de twee eerste, aan weerzyden eene, waren op negen duimen afstands van de klink en twee duimen van malkanderen, geplaatst; het tweede paar op vier duimen afstands van de twee eerste, en drie duimen van malkanderen; alle deze mammen vertoonden zig zeer duidelyk, want zy waren een half duim lang, en hadden omtrent vier lynen middellyns.

Het hoofdje (*A*, *Pl. XVI*, *fig.* 2) van den kittelaar was zeer klein; de schede (*A B*) hadt weinig middellyns; haare vliezen waren zeer dik en haare binnenwanden maakten overlangsche rimpels, die zig van het een einde tot het ander uitstrekten: de blaas (*C*) was van eene byna eyronde gedaante; de opening (*D*) van de pisbuis (*E*) bevondt zig op omtrent anderhalf duim afstands van den rand van de klink; daar waren ten naastenby op denzelfden afstand van dien rand, twee klieren (*F*) geplaatst op de bovenzyde der buitenwanden van de schede; die klieren hadden agt lynen lengte, zes breedte,

en drie dikte; de ontlaftbuis van elke derzelver liep door in de fchede by de klink, door eene opening (in de figuur aangewezen door een ftilet *G H*); de klieren bevatteden een zeer lymerig vogt; de randen der binnenfte opening van de lyfmoeder maakten een knobbel *I*, die een half duim middellyns hadt, en die over de geheele oppervlakte gekarreld was; de hals (*K*) het lighaam (*L*) en de hoornen (*M N*) van de lyfmoeder hadden naar evenredigheid, zo weinig middellyn als de fchede, en even dikke vliezen; de trompetten waren dik en hielden aan een wyd en wél gefranjed loofwerk vaft; de zaadballen waren langwerpig, breeder in 't midden dan aan de einden, en beftonden uit lymphatifche blaasjes, waarvan zommigen zeer dik waren, en uit kleine knobbeltjes van een fraaije oranjekleur, die zig aan elken bal uit-en inwendig vertoonde; het regter loofwerk (*O P Q*) wordt vertoond uitgeftrekt op den zaadbal (*R*) welken men daar door heen bemerkt; het linker loofwerk (*S T V*) is uitgeftrekt ter zyde van den zaadbal (*X*) welken het bloot laat; men ziet op de binnenzyde van dit loofwerk de opening (*Y*) van de linker trompet (*a b Y*) men ziet ook in dezelfde figuur de regter trompet (*c d e*) op de buitenfte oppervlakte van het regter loofwerk, en de zaadvaten (*f g*).

Aan weerkanten van den regtendarm (*h*) by den aars (*i*) wierdt een groot blaasje (*k*) gevonden, dat dertien lynen in de lengte, tien lynen in de breedte, en agt lynen in de dikte hadt; zyn ontlaftbuis opende zig op den rand van den aars door eene opening (*l*) die zeer zigtbaar was; hetzelve bevattede een dik en geelagtig vogt: ik heb geene klieragtige lighaamen dan in het linker blaasje gevonden; daar waren 'er twee (*m*), hunne middellyn was van twee of drie lynen; zy waren zeer plat, en men zag onderfcheidenlyk hunne opening.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier tot aan den blindendarm.	13.	6.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikfte plaatfen	0.	3.	6.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	3.	0.
Omtrek van den nugterendarm op de dikfte plaatfen	0.	3.	0.
Omtrek aan de dunfte plaatfen	0.	2.	9.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikfte plaatfen	0.	2.	9.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	2.	6.
Lengte van den blindendarm	0.	3.	3.
Omtrek aan de dikfte plaats	0.	3.	3.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	1.	9.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatfen	0.	5.	2.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	4.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	4.	0.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	5.	9.
Lengte van den kronkeldarm en den regtendarm te famen genomen.	3.	0.	0.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm daar niet mede onder begreepen	16.	6.	0.
Groote omtrek van de maag	2.	10.	0.
Kleine omtrek	1.	7.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van de kleine kromming van den ſlokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	7.	0.
Lengte van den ſlokdarm af tot aan den grooten blindenzak	0.	2.	4.
Omtrek van den ſlokdarm	0.	4.	0.
Omtrek van den portier	0.	3.	7.
Lengte van de lever	0.	9.	0.
Breedte	0.	9.	6.
Haare grootſte dikte	0.	1.	2.
Lengte van het galblaasje	0.	4.	0.
Deszelfs grootſte middellyn	0.	1.	2.
Lengte van de milt	0.	11.	6.
Breedte van het onderſt einde	0.	2.	4.
Breedte van het bovenſt einde	0.	0.	8.
Dikte in 't midden	0.	0.	4.
Dikte van het alvleeſch	0.	0.	4.
Lengte der nieren	0.	3.	5.
Breedte	0.	2.	5.
Dikte	0.	1.	4.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	3.	9.
Breedte	0.	7.	8.
Breedte van het vleezig gedeelte tuſſchen het zenuwagtig middelpunt en het borſtbeen	0.	1.	7.
Breedte van ydere zyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	2.	8.
Omtrek van de baſis van 't hart	0.	9.	6.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longſlagader	0.	4.	2.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	2.	9.
Middellyn van de groote ſlagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	9.
Lengte van de tong	0.	7.	6.
Lengte van het voorſte gedeelte van het toompje af tot aan 't einde.	0.	2.	7.
Breedte van de tong	0.	2.	1.
Lengte van de randen des ingangs van het ſtrottenhoofd	0.	0.	6.
Breedte van dezelfde randen	0.	0.	1½.
Afſtand tuſſchen derzelver onderſte einde	0.	0.	2½.
Lengte der voorherſſenen	0.	3.	0.
Breedte	0.	2.	8.
Dikte	0.	1.	2.
Lengte der agterherſſenen	0.	1.	9.
Breedte	0.	2.	1.
Dikte	0.	1.	1.
Afſtand tuſſchen den aars en de klink	0.	1.	5.
Lengte van de klink	0.	0.	7.
Lengte van de ſchede	0.	4.	6.
Omtrek aan de dikſte plaats	0.	2.	2.
Omtrek aan de dunſte plaats	0.	1.	5.
Groote omtrek van de blaas	0.	10.	2.
Kleine omtrek	0.	6.	7.
Lengte van de pisbuis	0.	2.	6.
Omtrek	0.	1.	6.
Lengte van het lighaam en den hals der lyfmoeder	0.	2.	6.
Omtrek	0.	3.	0.

Lengte

	voeten,	duimen,	lynen
Lengte der hoornen van de lyfmoeder	0.	3.	3.
Omtrek aan de dikfte plaatfen . . .	0.	1.	7.
Omtrek aan 't einde van yderen hoorn . . .	0.	1.	0.
Afftand in een regte lyn tuffchen de zaadballen en het einde van yderen hoorn	0.	0.	3.
Lengte van de kromme lyn die de trompet doorloopt . .	0.	2.	2.
Lengte der zaadballen	0.	0.	11.
Breedte	0.	0.	5½.
Dikte	0.	0.	3.

De ontvleesde kop van de panthera heeft een korter bek dan die van den tyger is; de neusbeenderen komen meer voorwaards, de rand van 't agterhoofd is minder uitfpringende, die van de kruin is verhevener, het uitfteekzel van de bogt der takken van het onderft kaakbeen is veel korter, en men kan het verder verfchil in de evenredigheden der deelen zien in de volgende tafel door dezelve te vergelyken met die der maaten van de beenderen des tygers.

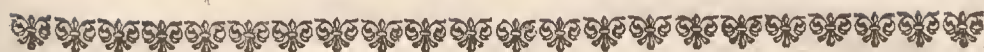
De panthera heeft dertig tanden gelyk aan die van de kat, den leeuw, den tyger, enz.

De beenderen van den arm, den voorarm, en het been zyn veel korter dan die van den tyger, en zy hebben meeftal dikker knobbels; de beenderen van den arm en dat van de dije zyn ook veel krommer.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterhoofd	0.	9.	0.
De grootfte breedte van den kop . . .	0.	6.	9.
Lengte van het onderft kaakbeen van zyn voorfte einde af tot aan den agterften rand van het knokkelwyze uitfteekzel . .	0.	6.	2.
Breedte van het onderft kaakbeen ter plaatfe der hondstanden .	0.	1.	7.
Breedte van het bovenft kaakbeen ter plaatfe der fnytanden . . .	0.	1.	2½.
Breedte ter plaatfe der hondstanden . . .	0.	2.	6.
Afftand tuffchen de oogputten en de opening der neusgaten . . .	0.	1.	8.
Lengte van deze opening	0.	1.	5.
Breedte	0.	1.	4.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen . . .	0.	2.	8½.
Breedte aan de breedfte plaats	0.	0.	9.
Breedte der oogputten	0.	1.	8.
Hoogte	0.	1.	7.
Lengte der langfte fnytanden buiten het been . . .	0.	0.	6½.
Lengte der hondstanden	0.	1.	7.
Breedte aan de bafis	0.	0.	8.
Lengte der dikfte baktanden buiten het been . . .	0.	0.	7½.
Breedte	0.	1.	0.
Dikte	0.	0.	6½.
Lengte der twee voornaame ftukken van het tongbeen . .	0.	1.	4.
Lengte der tweede beenderen	0.	0.	7.
Lengte der derde	0.	0.	6.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het been in 't midden	0.	1.	0.
Lengte der takken van de vork	0.	1.	0.
Lengte van het schouderbeen	0.	8.	8.
Omtrek aan de kleinste plaats	0.	2.	10.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	1.	5.
Breedte van het onderst gedeelte	0.	2.	3.
Lengte van de ellepyp	0.	9.	0.
Hoogte van den elleboogsknokkel	0.	1.	5.
Lengte van het straalbeen	0.	7.	3.
Lengte van het dijebeen	0.	9.	0.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	1.	0.
Middellyn van 't middelst des beens	0.	0.	10½.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	8½.
Lengte van het scheenbeen	0.	8.	1.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	1.	8½.
Omtrek van 't midden des beens	0.	2.	2.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	4.
Lengte van het kuitbeen	0.	7.	4½.
Omtrek aan de dunste plaats	0.	0.	7.

BESCHRYVING

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

HETWELK BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN TYGER, VAN DEN PANTHERA, VAN DEN ONCA, EN VAN DEN LUIPAARD.

No. DCCCLIV. *Een vel van een opgezetten tyger.*

De beſchryving der kleuren van den tyger is naar dit vel gemaakt.

No. DCCCLV. *Het geraamte van een tyger.*

Dit geraamte heeft ten onderwerpe voor de beſchryving en de afmeetingen van de beenderen des tygers gediend; het is van Trianon naar des Konings Kabinet gebragt met het geraamte van de leeuwin onder No. DCCCL gemeld; deszelfs lengte is van vyf voet en twee duimen van het einde der kaakbeenen tot aan het agterſt einde van het heiligbeen: de kop heeft een voet elf duim omtrek, op de dikſte plaats gemeeten.

No. DCCCLVI. *Het vel van een panthera.*

Het is het vel van de panthera die ontleed is om 'er de beſchryving van dit dier naar te maaken; de beenderen van den kop en der vier voeten zitten aan dit vel vaſt.

No. DCCCLVII. *Het tongbeen van een panthera.*

Dit been beſtaat uit negen ſtukken, gelyk dat van de kat; maar hierin verſchilt het inzonderheid van hetzelve, dat de beenderen van de vork, naar evenredigheid van de eerſte, de tweede, en de derde, beenderen dikker zyn dan die van de kat.

No. DCCCLVIII. *De beenderen van den arm, van den voorarm, van de dij, en van het been van een panthera.*

Deze beenderen komen van de panthera, die voor onze beſchryving van dit dier ontleed is.

No. DCCCLIX. *Het vel van een luipaard.*

Dit vel heeft omtrent vier voeten lengte van het einde van den bek tot aan het begin van den ſtaart, die twee en een half voet lang is; de ooren hebben maar een duim negen lynen lengte, en twee en een vierde duim breedte aan

de basis: daar zyn over de geheele uitgestrektheid van het vel zwarte vlakken, van verschillende grootte en verschillende figuuren, zeer digt by malkanderen geplaatst; de vlakken van boven en ter zyden van den bek, van den kop, en van den hals, die van den schoft, van de schouderen, van den rug, van het bovenst der zyden des lighaams, der lendenen, van het kruis, van het bovenst van den staart, en van de buitenzyde der beenen en die der voeten, zyn op een grond van een vaale, meerder of minder donkere, kleur; zy zyn in vier rijen geschaard op de bovenlip, ter plaatse van de knevels; die rijen zyn niet zo regtlynig als op de panthera, en de vlakken maaken daar byna doorgaande streepen, zo digt zyn zy by malkanderen; daar zyn twee vlakken onder de eerste rij, en drie boven de vierde: de vlakken onder het onderst kaakbeen, die van den hals en den staart, die van de borst, den buik, en der binnenzyde van de beenen zyn op een witten of witagtigen grond; die van de schouderen en van de zyden des lighaams, en eenige van die, welke boven op den hals en by het begin van den staart zyn, zyn by groupen van twee, drie, of vier tevens geschikt, dewelke deelen van een omtrek of een onregelmaatigen ring schynen te maaken, waarvan het binnenst eene vaale kleur heeft, donkerer dan die welke tusschen deze ringen en de andere zwarte vlakken is; de grootste ringen hebben anderhalf duim middellyn: al het overige van het vel is bezaaid met vlakken, die geene omtrekken maaken; zy zyn klein en byna rond op den bek, op den kop, op de buitenzyde der voorste beenen, op het onderst van die der agterste, en op de vier voeten; zy zyn langwerpig en overlangsch geplaatst op het grootst gedeelte van het bovenst des staarts, van deszelfs oorsprong af; de vlakken van de borst, van den buik, van het benedenste des staarts, en zelfs van het bovenst en van de zyden aan het einde, zyn de grootste; daar zyn groote, maar langwerpige, dwarsch geplaatst onder den hals, en op de binnenzyde van den voorarm; men ziet langs het midden der lendenen vlakken van eene middelmaatige grootte en wat langwerpig, geplaatst op twee rijen, elk van twaalf: de lippen zyn aan weerskanten van den bek met zwart geboord; de ooren hebben een zwarte vlak aan hunne basis, en zyn met dezelfde kleur geboord; het hair heeft omtrent een duim lengte, uitgezonderd onder de borst en onder den buik, alwaar het twee, en meer, duimen lang is; de borstelhairen der knevels zyn de eene zwart en de andere wit, en hebben tot drie en een half duim lengte; de nagels gelyken naar die van den tyger en van den panthera; zy zyn wit en hebben tien en een halve lyn lengte, en anderhalf lyn breedte aan de basis.

No. DCCCLX. *Een opgezette luipaard.*

Deze luipaard heeft omtrent vier voeten lengte van het einde van den neus tot aan het begin van den staart, die daarenboven twee voeten lang is: zyn vel is door ouderdom voor een gedeelte hairloos; ik heb reden van te denken, dat het de huid is geweest van een der dieren, waarvan men de ontleedkundige beschryving vindt in de Memories door den Hr. PERRAULT gegeeven (b),

(b) *Mémoires pour servir à l'Histoire Naturelle des Animaux, Part. III*, pag. 3 & *suiv.*

Buvée. del. C.F.F. sc.

onder den naam van tygers; het was in het Kabinet gesteld met een lyst-of nommerbriefje, dat den naam van tyger aanwees.

No. DCCCLXI. *Het geraamte van een luipaard.*

Dit geraamte (*Pl. XVII*) was ook in 't Kabinet onder den naam van dat eens tygers geplaatst; het komt my voor van een dier van dezelfde soort, en ten naastenby van dezelfde grootte, te zyn als de luipaard, onder het vorig Nommer bygebragt; en daar is reden van te denken, dat het ook het geraamte is van een der dieren waarvan de Hr. PERRAULT de beschryving heeft gegeven onder den naam van tygers: de lengte van dit geraamte is van drie voet agt en een half duim, van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterste einde der heupbeenen; de kop heeft een voet en drie duim in den omtrek op de dikste plaats gemeeten; deze kop gelykt meer naar dien van den panthera dan naar dien van den tyger; hy is egter naar evenredigheid minder breed dan die van den panthera, en, ter plaatse van het voorhoofd, meer verheven; de neusbeenderen van den luipaard zyn wat bolronder over hunne lengte, terwyl die van den tyger wat holrond zyn: de verhevenheid van de kruin des hoofds is wat minder verheven in den luipaard dan by den panthera, maar het uitsteekzel van de bogt der takken van het onderst kaakbeen is grooter.

De luipaard heeft dertig tanden gelyk de panthera, de tyger, de leeuw, en de kat.

De onderste tak van het bykomend uitsteekzel van het zesde nek-wervelbeen is dieper uitgerand dan in den leeuw, en het agterst gedeelte van dien ondersten tak is breeder.

De doornagtige uitsteekzels der tien eerste rug-wervelbeenderen zyn agterwaards gebogen: het elfde wervelbeen heeft geen doornagtig uitsteekzel, en die der twaalfde, dertiende, en laatste wervelbeenderen zyn voorwaards gebogen: de ribben, het borstbeen, de lendenwervelbeenderen en de beenderen van 't bekken gelyken naar die van den leeuw en de kat.

De valsche wervelbeenderen van den staart zyn ten getale van drie-en-twintig.

De voorste zyde van het schouderblad is over deezelfs lengte meer bolrond dan in den leeuw, voornaamlyk aan het onderst gedeelte.

Al het overige van het geraamte van den luipaard verschilt niet van dat des leeuws, dan in evenredigheden betrekkelyk tot het verschil van grootheid, dat tusschen deze twee dieren plaats heeft, gelyk men zien kan uit de maaten in de volgende tafel bygebragt.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde des bovensten kaakbeens tot aan 't agterhoofd	0.	8.	6.
De grootste breedte van den kop	0.	5.	6.
Lengte van het onderste kaakbeen, van het voorste einde af tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	5.	7.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	1.	3.

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der snytanden	0.	0.	10.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	2.	0.
Afstand tusschen de oogholen en de opening der neusgaten	0.	1.	5.
Lengte van deze opening	0.	1.	3.
Breedte	0.	1.	1.
Lengte der eigenlyk gezegde neusbeenderen	0.	2.	1.
Breedte aan de breedste plaats	0.	0.	7.
Breedte der ooghutten	0.	1.	10.
Hoogte	0.	1.	7.
Lengte der grootste snytanden buiten het been	0.	0.	5½.
Lengte der hondstanden	0.	1.	3.
Breedte aan de basis	0.	0.	6.
Lengte der dikste baktanden buiten het been	0.	0.	6½.
Breedte	0.	0.	11.
Dikte	0.	0.	5½.
Lengte van den hals	0.	7.	4.
Breedte van het gat des eersten wervelbeens van boven naar beneden	0.	0.	8.
Lengte van den eenen kant naar den anderen	0.	0.	11.
Breedte van het eerste wervelbeen op de dwarsche uitsteekzels gemeeten	0.	3.	8.
Lengte der dwarsche uitsteekzels van voren naar agteren	0.	1.	7.
Lengte van het lighaam des tweeden wervelbeens	0.	1.	9.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel	0.	0.	9.
Breedte	0.	2.	5.
Lengte van het doornagtig uitsteekzel van het derde rugwervelbeen dat het langste is	0.	2.	3.
Lengte van het lighaam des laatsten wervelbeens dat het langst is.	0.	1.	2.
Lengte der eerste ribben	0.	2.	9.
Afstand tusschen de eerste ribben aan de breedste plaats	0.	2.	4.
Lengte van de elfde ribbe, die de langste is	0.	7.	0.
Lengte van de laatste der valsche ribben	0.	6.	1.
Breedte van de breedste rib	0.	0.	4.
Lengte van het borstbeen	1.	1.	9.
Lengte van het eerste beentje dat het langst is	0.	2.	3.
Lengte van het lighaam des zesden lendenwervelbeens, dat het langst is	0.	1.	9.
Hoogte der doornagtige uitsteekzels der laatste wervelbeenderen, die de langste zyn	0.	1.	1.
Lengte van het bykomend uitsteekzel van het zesde wervelbeen, dat het langst is	0.	1.	8.
Lengte van het heiligbeen	0.	3.	2.
Breedte van het voorste gedeelte	0.	2.	5.
Lengte van het negende valsche wervelbeen van den staart, dat het langst is	0.	1.	11.
Breedte van het voorste gedeelte van het heupbeen	0.	1.	6.
Hoogte van het been van het midden der knokkelwyze holligheid.	0.	4.	11.
Middellyn van deze holligheid	0.	1.	1.
Lengte van de goot	0.	3.	3.
Breedte in 't midden	0.	2.	2.

	voeten,	duimen,	lynen.
Diepte	0.	1.	8.
Diepte van de uitranding van het agterſt einde	0.	1.	3.
Lengte der eyronde gaten	0.	1.	11.
Breedte	0.	1.	2.
Breedte van het bekken	0.	2.	2.
Hoogte	0.	2.	11.
Lengte van het ſchouderblad	0.	6.	7.
Breedte aan de breedſte plaats	0.	3.	11.
Breedte aan de ſmalſte plaats	0.	1.	3.
Hoogte van den doorn aan de verhevenſte plaats	0.	1.	1.
Middellyn van de panswyze holligheid	0.	1.	0.
Lengte van het ſchouderbeen	0.	8.	8.
Omtrek aan de kleinſte plaats	0.	2.	5.
Middellyn van 't hoofd	0.	1.	1.
Breedte van het onderſt gedeelte	0.	1.	1.
Lengte van het halsbeen	0.	9.	2.
Lengte van den elleboogsknokkel	0.	1.	5.
Lengte van het ſtraalbeen	0.	7.	6.
Lengte van het dijbeen	0.	10.	1.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	11.
Omtrek van 't midden des beens	0.	2.	6.
Breedte van het onderſt einde	0.	1.	9.
Lengte der knieſchyven	0.	1.	4.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	6½.
Lengte van het ſcheenbeen	0.	9.	0.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	1.	11.
Omtrek in 't midden des beens	0.	2.	8.
Breedte van het onderſt einde van het ſcheenbeen	0.	1.	4.
Lengte van het kuitbeen	0.	8.	6.
Omtrek aan de dunſte plaats	0.	0.	9.
Hoogte van de voorhand	0.	0.	9.
Lengte van het hielbeen	0.	2.	6.
Lengte van het eerſte beentje van de agterhand, dat het kortſt is.	0.	0.	11.
Lengte van het derde beentje dat het langſt is	0.	2.	9.
Lengte van het eerſte beentje van den agtervoet dat het korſt is.	0.	3.	0.
Lengte van het tweede dat het langſt is	0.	3.	6.
Lengte van den eerſten regel van den middelſten vinger van den voorſten voet	0.	1.	6.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	2.
Lengte van den derden regel	0.	0.	11.
Lengte van den eerſten regel van den duim	0.	0.	8.
Lengte van den tweeden	0.	0.	11.
Lengte van den eerſten regel des tweeden vingers van de agterſte voeten	0.	1.	4.
Lengte van den tweeden regel	0.	1.	0.
Lengte van den derden	0.	0.	11.

No. DCCCLXII. *Een ander geraamte van een luipaard.*

Dit geraamte was in 't Kabinet met het vorige; het is ten naaſtenby van

dezelfde lengte, en het gelykt daar byna geheel naar in het getal en de gedaante der beenderen en tanden: daar is geen verſchil in de maaten van den kop van die twee geraamten, maar de beenen van dit, daar wy hier van ſpreeken, zyn korter; het armbeen heeft agt en een half duim lengte, de ellepyp negen duim, het dijbeen negen duim en negen lynen, en het ſcheenbeen agt duim en elf lynen, de ſtaart is niet volkomen.

No. DCCCLXIII. *Ander geraamte van een luipaard.*

Het dier daar men dit geraamte van bewaard heeft, was jong, want de aanwaſſen zyn daarin wel onderſcheiden van het lighaam der beenderen, en derzelver maaten zyn niet zo groot als die der geraamten onder de twee vorige Nommers bygebragt; maar voor het overige gelykt het daar volkomen naar, want het grootſt verſchil, dat ik 'er in opgemerkt heb, is dat de verhevenheid van de kruin des hoofds veel kleiner is, en dat men langs die verhevenheid aan weerskanten een indrukzel ziet, dat in die twee andere geraamten niet is: daar zyn vier-en-twintig valſche wervelbeenderen in den ſtaart, die volkomen ſchynt te zyn, en die twee voet vier duim lang is; de lengte van het geraamte is drie voet en een duim van het einde der kaakbeenen tot aan het agterſt einde van het heiligbeen; de kop heeft zeven duim en negen lynen lengte, vyf duim breedte, en een voet een duim en negen lynen omtrek op de dikſte plaats; het armbeen heeft zeven en een half duim lengte; de ellepyp agt duim en vier lynen; het dijbeen agt duim tien lynen, en het ſcheenbeen zeven duim elf lynen; de grootſte nagels zyn een duim en negen lynen lang: dit geraamte is van Trianon overgebragt met dat van de leeuwin No. DCCCL. en dat van den tyger No. DCCCLV.

No. DCCCLXIV. *Het vel van een onca.*

Dit vel is omtrent vier voet lang van het einde van den bek tot aan 't begin van den ſtaart, die drie voeten lengte heeft; het hair van den rug en van den ſtaart is anderhalf duim lang, en dat van den buik derdehalf duim: dit hair is bygevolg veel langer dan dat van den panthera en den luipaard; het heeft eene witagtig-grauwe kleur met een ligte vertooning van geelagtig op den kop, op den hals, op den rug, de zyden des lighaams, het kruis, de ſchouders, de buitenzyde der beenen, het bovenſt en de zyden van den ſtaart; de kleur van het onderſt kaakbeen, van de keel, van de borſt, van den buik, enz. en van het onderſt van den ſtaart heeft een duidelyker zweemzel van witagtig; alle de deelen van dit dier hebben zwarte vlakken, voor het grootſt gedeelte van verſchillende grootten en verſchillende figuuren; die van den kop en der agterſte voeten zyn byna rond en klein, uitgezonderd ééne groote, die agter yder oor gevonden wordt; de vlakken van den hals zyn wat grooter dan die van het hoofd, en maaken door haare ſchikking kleine ringen op het bovenſt van den hals, en grootere aan de zyden en het onderſte: daar zyn op den rug, op het bovenſt der zyden van het lighaam, en op de dijen nog grootere ringen, want hunne lengte gaat tot drie duimen; maar die van den rug en de lendenen hebben eene zeer onregelmaatige figuur, zy

zyn zeer verlengd, en maaken overlangſche golvende ſtreepen, die op verſcheidene plaatſen afgebroken zyn: daar is zelfs eene doorgaande en vry breede band die zig langs de lendenen uitſtrekt en byna tot het begin van den ſtaart loopt: het onderſt van de zyden des lighaams, de borſt, de buik, enz, hebben groote zwarte of bruine vlakken: daar zyn boven op den ſtaart, by deszelfs begin, eenige golvende ſtreepen, de een aan 't einde van de andere op het midden geplaatſt, en daar zyn ringen aan weerzyde van die ſtreepen; al het overige van den ſtaart heeft groote bruine zwartagtige vlakken met eenig grauw hair vermengd, en zeer digt by malkanderen geplaatſt, uitgezonderd op het onderſt van den ſtaart, alwaar by deszelfs begin, de vlakken verder van malkander afſtaan, en alwaar geene vlakken by het einde gevonden worden.

DE JAGUAR *.

De jaguar gelykt naar de onca in de grootte des lighaams, in de gedaante der meeſte vlakken, daar zyn vagt mede bezaaid is, en zelfs in de natuurlyke geaartheid; hy is minder fier en minder woeſt dan de luipaard en de panthera; de grond van zyn hair is van eene ſchoone vaale kleur gelyk die des luipaards, en niet grauw gelyk die van de onca; hy heeft een korter ſtaart dan de een en ander dezer dieren; hy heeft langer hair dan de panthera en korter dan de onca; hetzelve is gekroesd terwyl hy nog jong, en wordt glad zodra hy volwaſſen, is: wy hebben dit dier niet leevende gezien, maar de Hr. Pages, des Konings Geneesmeeſter aan de Kaap van 't eiland St. Domingo, heeft ons een in zyn geheel, en in een geeſtig vogt wél bewaard, toegezonden, en dewyl dit onderwerp in een volmaakt goeden ſtaat was, zo hebben wy onze teekening en beſchryving naar het zelve gemaakt: het dier was zeer jong gevangen, en in huis opgevoed, tot den ouderdom van twee jaaren, toen men het doodde om het ons toe te zenden; het hadt derhalven de volkomen uitgeſtrektheid zyner natuurlyke afmeetingen nog niet gekreegen, maar het is, uit de enkele beſchouwing van dit tweejaarig dier, niet minder blykbaar, dat het nauwelyks de geſtalte van een gemeenen bulhond, of een dog van het middelras heeft, wanneer het tot zyn volkomen grootte is uitgegroeid: het is ondertuſſchen het gedugtſte, het wreedſte, dier, het is, met een woord, de tyger van de nieuwe wereld, waarin de Natuur alle ſoorten van viervoetige dieren ſchynt verkleind te hebben.

De Hr. Pages, die in zynen brief, waarmede hy de afzending van dit dier vergezelde, hetzelve den naam van kat-tyger geeft, meldt in denzelven tevens, dat het op St. Domingo was gebragt door een Spaanſch Schip, dat hetzelve van 't groote land, alwaar het zeer gemeen is, hadt medegebragt; hy voegt 'er by, dat het zo dik niet was toen het gedood wierdt, als het geworden was in den geeſt van de taffia, of de zogenaamde rum, waarin het vry wat gezwollen was: verder meldt hy, dat het beeſt op dezelfde wyze

* De *Jaguar*, of *Jaguara*; dit is de naam van het dier in Braſiliën, welken naam wy hebben overgenomen om het te onderſcheiden van den tyger, de panthera, de onca, en den luipaard, met welken men het dikwils verward heeft; de eerſte beſchryvers der nieuwe wereld noemden dit dier janou-are, of janouar; het zyn Pison en Marcgrave, die de eerſten jaguara in plaats van janouara geſchreeven hebben: de Mexikaanen noemden het *Tlatlaubqui occlotl*, volgens Hernandes, pag 498. De Portugeezen hebben het onca geheeten, omdat het inderdaad in zommige opzigten naar den onca gelykt.

Jaguara. Pison *Hiſt. Nat.* pag. 103.

Jaguara Braſilienſibus. Marcgravius *Hiſt. Braſil.* pag. 235.

Pardus an linx Braſilienſis, Jaguara dicta Marcgravii. Ray *Synopſ. Quadrup.* pag. 168.

Tigris Americana Jaguara Braſilienſis. Klein *de Quadrup.* pag. 80.

Tigre de la Guiane. Voyage de Desmarchais, *Tom. III.* pag. 299.

dronk, at, en hetzelfde geſchreeuw maakte, als een kat die niet wel tam is; dat het mauwde, en liever viſch at dan vleeſch. PISON en MARCGRAVE zeggen insgelyks, dat de jaguars van Brazil veel van viſch houden: voor het overige heeft de naam van kat-tyger, welken de Hr. PAGES aan 't zelve geeft, ons niet belet van het voor den jaguar te herkennen, omdat die Braziliaanſche naam onder de Franſchen op de Koloniën niet in gebruik is, en omdat deze de kat-pardels en de tygers onverſchillig kat-tygers noemen. „ De kat-tyger, „ zegt DAMPIER (*a*), die in de baay van Campeche zeer gemeen is, heeft „ korte pooten, en een gedrongen lighaam, gelyk een wagthond, maar in „ den kop, in het hair, en in de wyze van op zyn prooy te loeren gelykt hy „ naar een tyger".

De jaguar is een roofdier gelyk de tyger, en ondertuſſchen heeft men ſlegts een brandende fakkel noodig om hem op de vlugt te dryven, en zelfs verlieſt hy, zodra hy wél verzadigd is, in zo verre al zyn moed en alle zyne leevendigheid, dat een enkele hond genoeg is om hem te verjaagen; hy heeft in 't geheel de logheid en werkeloosheid van het klimaat, hy is niet vaardig, lugtig, gezwind, dan wanneer de honger hem dringt (*b*): de Wilden, uit der aart blohartig, zyn altoos bang in hem te ontmoeten; zy beweeren, dat hy een byzonderen ſmaak in hun vleeſch heeft, dat hy, wanneer hy hen met de Europeaanen ſlaapende vindt liggen, dezen ſpaart en zig by voorkeur alleen op hen werpt (*c*): men vertelt hetzelfde van den luipaard (*d*), men zegt, dat hy de zwarte menſchen boven de blanken verkieſt, dat hy hen door den reuk ſchynt te kennen, en hen des nagts zo wel als des daags onderſcheidt en aanpakt.

(*a*) DAMPIER, *Tom. III.* pag. 306.

(*b*) „ Daar zyn tygers in Brazil, die door de woede van den honger aangezet, zig moe„ dig toonen, maar die verzadigd zynde zo lafhartig worden, dat zy zig terſtond op de „ vlugt begeeven uit vreeze voor de honden. *Deſcript. des Indes Occident. par* HERRERA, „ Amſt. 1622. pag. 252.

„ Daar is eene groote menigte tygers in Brazil, die door den honger zeer vaardig en „ zeer gedugt worden, maar die verzadigd zynde, het geen te verwonderen is, zo log en „ bloode zyn, dat de minſte hardershond hen op de vlugt dryft". *Hiſtoire des Indes, par* MAFFEE, Paris 1665. pag. 69.

„ Daar zyn tygers rondom Porto-bello, welks omliggende ſtreeken vry woeſt liggen; dit „ zyn waarſchynlyk tygers van de kleine ſoort, dewyl een menſch alleen hen met eene „ lans of ander blank geweer, ligtelyk overmeeſtert, en de pooten, den een na den ande„ ren, afhaakt, terwyl het dier zig ſchikt om hem aan te vallen". *Voyage de Dom* JUAN en *Dom* ANTONIO DE ULLOA. uitgetr. in de *Bibliotheque raiſonnée, Tom XLIV.* pag. 413.

(*c*) „ Ik heb zomtyds hooren vertellen, dat deze tygers op de Indiaanen gebeeten wa„ ren, en dat zy de Spanjaarden niet, of weinig, aantaſteden; dat zy zomtyds een Indiaan, „ midden tuſſchen de Spanjaarden liggende te ſlaapen, opnamen en wegvoerden". *Hiſtoire Naturelle des Indes, par* JOSEPH ACOSTA Paris 1600. pag. 190.

(*d*) „ De Provintie van Bamba, in 't Koningryk Kongo, heeft tygers, die nooit de blanke „ lieden aantaſten, maar die zig dikwils op de zwarten werpen, in zo verre, dat zy zom„ tyds twee menſchen vindende, die by malkander liggen te ſlaapen, verwoed op den zwar„ ten losgaan, zonder den blanken aan te roeren" DRAKE *Voyage autour du monde*, Paris 1641. pag. 105.

De Schryvers, die de Hiſtorie der nieuwe Wereld beſchreeven hebben, hebben bykans allen melding van dit dier gemaakt, de eene onder den naam van tyger of luipaard, de andere onder de eigen naamen, welken hy in Brazil, in Mexiko, enz, voerde: de eerſten, die 'er eene omſtandige beſchryving van gegeeven hebben, zyn PISON en MARCGRAVE; zy hebben het *jagouara* genaamd in plaats van *janouara*, zo als het in de Braziliaanſche taal geheeten wierdt (*e*): zy hebben nog een ander dier van 't zelfde geſlagt, en misſchien van dezelfde ſoort, onder de benaaming van *jaguareta* aangeduid; wy hebben het in onze optelling, op 't voorbeeld der gemelde Schryveren, van den jaguar onderſcheiden, omdat 'er eenige waarſchynlykheid is, dat het dieren van verſchillende ſoort kunnen zyn; dewyl wy egter maar één dezer dieren gezien hebben, zo kunnen wy niet wél beſliſſen, of zy inderdaad twee onderſcheidene ſoorten uitmaaken, dan of het alleenlyk eene verſcheidenheid zy in dezelfde ſoorten? PISON en MARCGRAVE zeggen, dat de jagaureta van den jaguar hier in verſchilt, dat hy korter, glanziger, en verſchillend gekleurd hair heeft, als zynde zwart, met nog zwarter vlakken doorzaaid: maar voor het overige gelykt hy zo ſterk naar den jaguar in de geſtalte des lighaams, in geaartheid, en in wyzen van doen, dat hy miſſchien niet dan eene verſcheidenheid in dezelfde ſoort zy; en wel des te meer, omdat men in het getuigenis zelf van PISON heeft moeten opmerken, dat, by den jaguar, de kleur van den grond des hairs en die der vlakken, waarmede hy geteekend is, in de verſchillende individu's van deze zelfde ſoort verſchillen; hy zegt, dat zommige met zwarte vlakken, en andere met roſſe of geele vlakken, geteekend zyn; en wat het volſtrekt verſchil van kleur, dat is te zeggen van het wit tot het grauw, of van het vaal tot het zwart, betreft, men vindt dat in verſcheiden andere dieren; daar zyn zwarte wolven, zwarte voſſen, zwarte eekhoorns, enz: en zo deze veranderingen of verſcheidenheden der Natuur zeldzaamer zyn in de wilde dan in de tamme of huiſſelyke, dieren, is dit hier uit te verklaaren, omdat het getal der kanſen of oorzaaken, die deze verſcheidenheden kunnen voortbrengen, zo groot niet is by de eerſten, welker leevenswyze eenpaariger, welker voedzel minder verſchillend, en welker vryheid grooter is dan by de laatſten, en welker natuur dus ſtandvaſtiger, dat is te zeggen minder onderhevig moet zyn aan veranderingen, en inzonderheid aan die veranderingen, welke men, wanneer zy niet dan op de kleur van 't hair vallen, als toevallig moet beſchouwen.

(*e*) „ Daar is in Braziliën een roofdier, 't welk de Wilden *janou-ara* noemen, dat byna „ zo hoog op zyn pooten is als een windhond; het heeft groote hairen rondom de kin, „ (hier moet men de knevels onder verſtaan) eene ſchoone en gevlakte vagt, gelyk die „ van de onca, daar hy in al het overige ook zeer wel naar gelykt" *Voyage par* JEAN DE LERY, Paris 1678 pag. 162.

„ De janouar is een ſoort van onca; van grootte als een Engelſche dog, hebbende eene „ zeer ryke en geheel geſpikkelde vagt". *Miſſions des Capucins par le Pere* D'ABBEVILLE, Paris 1614. pag. 251.

„ De janouara van Brazil leeft niet dan van den roof; hy is van geſtalte als een windhond „ en heeft eene gevlakte huid". *Voyage de* COREAL, *Tom. I.* pag. 173.

De jaguar wordt in Braziliën, in Paraguay (*f*), in Tucuman (*g*), in Guiane (*h*), in 't land der Amazonen (*i*), in Mexiko (*k*), en in alle de Zuidelyke ſtreeken van Amerika, gevonden; hy is op Kayenne egter zeldzaamer dan de cougar, dien zy *rooden tyger* geheeten hebben; en de jaguar is thans minder gemeen in Brazil, dat zyn geboorteland ſchynt te zyn, dan hy voormaals was; men heeft zyn kop op prys geſteld, men heeft veelen van zyne ſoort verdelgd, en hy is verre van de kuſten af, in de diepte des lands, geweeken (*l*): de jaguareta is altoos zeldzaamer geweeſt, of verwydert zig althans nog meer van de bewoonde plaatſen (*m*); en de weinige Reisbeſchryvers, die 'er gewag van gemaakt hebben, ſchynen 'er niet dan volgens MARCGRAVE en PISON van te ſpreeken.

(*f*) *Hiſtoire du Paraguay, par le Pere* CHARLEVOIX, *Tom. I.* pag. 31. en 171. en *Tom. IV.* pag. 95.
(*g*) IDEM, *ibidem.*
(*h*) *Voyage de la France Equinox. par* BINET, Paris 1664. pag. 343. en DESMARCHAIS, *Tom. III.* pag. 299.
(*i*) Men vindt den jaguar in de landen van den Maragnon". *Hiſtoire de la Miſſion des Capucins dans l'Isle du Maragnon, par le Pere* D'ABBEVILLE, Paris 1614. pag. 251.
(*k*) Men ziet, in de gebergten van Mexiko een woeſt dier, 't welk men onca noemt; het „ heeft de gedaante en grootte van een hert-wolf, maar het heeft klauwen, en zyn kop ge„ lykt meer naar dien van een tyger". *Voyage de* WOODES ROGERS, *trad. de l'Anglois*, Amſt. 1710. *Tom. II.* pag. 42.
(*l*) *Voyage de* DAMPIER, Rouen 1715. *Tom. IV.* pag. 69.
(*m*) *Voyage de* DESMARCHAIS, *Tom. III,* pag. 300.

BESCHRYVING VAN DEN JAGUAR.

De jaguar (*Pl. XVIII*) is my voorgekomen niet te verschillen van den panthera (*Pl. XI en XII*) in de evenredigheden des lighaams, dan voor zo verre hy korter pooten hadt; maar geen panthera hebbende, toen ik den jaguar beschreef, heb ik dezen met een kat vergeleeken, en ik heb bemerkt, dat hy langer kop, korter en meer geronde ooren, minder ronde oogen, het neusbeen en den neus platter en breeder, en den bek dikker hadt.

Deze jaguar was met zwarte vlakken van verschillende grootte en van verschillende figuuren over het geheele lighaam geteekend, uitgezonderd aan den hals en de zyden des hoofds, alwaar streepen waren; die vlakken en die streepen waren op een grond van eene gemengde witagtige, geelagtige, of rosagtige kleur: het voorste gedeelte van yder lip was bezaaid met kleine ronde en zwarte vlakjes van eene lyn of anderhalf lyn middellyns, op een rosagtigen grond; de neus en het neusbeen hadden rosagtige en zwarte tinten; de oogleden waren geboord met een zwarte streep, die meer breedte hadt aan den voorsten hoek van 't oog dan aan den agtersten; daar was by de zwarte streep van yder ooglid een witagtige streep, die insgelyks breeder was by den voorsten dan by den agtersten hoek van 't oog: men zag op het voorhoofd en op den kruin des hoofds zwarte vlakken van verschillende figuuren op een rosagtigen grond: die van 't midden waren klein en rond, die van de zyden waren langwerpig en op twee draaden van voren naar agteren gerigt: de agterste deelen van de bovenlip, en de ruimte die tusschen het oog en het oor is, hadden eene rosagtige kleur zonder vlakken; daar waren aan de zyden des hoofds zwarte vlakken van eene onregelmaatige figuur, die zig schuinsch van de oogen tot aan de hoeken van het onderst kaakbeen uitstrekten, en een dwarsche streep, die op twee der langste schuinsche streepen uitliep, en met dezelve eene figuur maakte naar een H. gelykende; het onderst kaakbeen, en de onderste zyde van den hals waren witagtig, en daar was een kleine zwarte en eyronde vlak aan weerskanten van dit kaakbeen; een dwarsche streep en van dezelfde kleur op de keel, en een andere gelyke streep op het agterst gedeelte van den hals, die zig van weerzyde uitstrekte op het voorst van den schouder alwaar hy zig in twee takken splitste: men zag op den bovenkant en aan de zyden van den hals zeven zeer verlengde vlekken van eene onregelmaatige figuur, op een rosagtigen grond, die zig van 't een einde van den hals tot het ander uitstrekten, en de kleur van den grond in 't midden van hun agterst gedeelte vertoonden: het binnenst van het oor was witagtig het buitenst hadt eene zwarte kleur, die zig aan weerzyde van den hals in de gedaante van een bloemstuk uitstrekte; die zwarte kleur wierdt afgebroken door eene witagtige vlak op het buitenst gedeelte der agterzyde van het oor: het lighaam en de

De Seve. del. *C.F. Fritzsch. sc.*

LE JAGUAR.

beenen hadden zwarte vlakken op een grond, die rosagtig was op den ſchoft, op den rug, en op het kruis; geelagtig op de ſchouders, de zyden des lighaams, en de dijen; witagtig op de borſt, den buik, en de vier beenen: de vlakken op deze verſchillende deelen hadden verſchillende figuuren; die der lendenen maakten vyf overlangſche vooren; de vlakken in 't midden, die zig langs de wervelbeenskolom bevonden, waren vol en zo digt by malkanderen geplaatſt, dat zy een byna doorloopenden band formeerden; daar waren ook volle vlakken op 't bovenſt van den rug; die der zyden van het lighaam formeerden ſtreepen die in kringen of eyronden geſchikt waren of onregelmaatige figuuren hadden; de grootſte waren op de zyden van de borſt, en hadden tot een duim negen lynen lengte; de vlakken van 't onderſt van de borſt, van den buik, van 't benedenſt der dijen en der vier beenen waren van middelbaare grootte en van eene ten naaſtenby ronde of eyronde figuur; daar waren maar kleine vlakjes op de voeten; de plant der voeten en de onderſte zyde van den agtervoet, waren van eene zwartagtige kleur: de vlakken van de bovenzyde of buitenkant van den ſtaart waren groot, onregelmaatig van figuur, en onregelmaatig geplaatſt op een rosagtigen grond; die niet dan kleine ſmalle en dwarſche ſtreepen formeerde: de vlakken van de onder-of binnenzyde van den ſtaart waren veel kleiner, en geplaatſt op een geelagtigen en witagtigen grond, die meerdere ruimte dan de vlakken beſloeg: het hair van dit dier hadt maar vier of vyf lynen lengte, de knevels waren wit en tot drie en een half duim lang: de knobbeltjes van de plant der voeten, de vingers, en de nagels geleeken naar die der katten, in de kleur, in 't getal, in de figuur, en in de plaatſing.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van 't geheele lighaam, in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars	2.	5.	4.
Hoogte van het voorſtel	1.	4.	0.
Hoogte van het agterſtel	1.	4.	9.
Lengte van het hoofd van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	5.	6.
Omtrek van het einde van den bek	0.	7.	3.
Omtrek van den bek, onder de oogen gemeeten	0.	10.	0.
Omtrek van de opening des monds	0.	5.	8.
Afſtand tuſſchen de beide neusgaten	0.	0.	7.
Afſtand tuſſchen het einde van den bek en den voorſten hoek van 't oog	0.	1.	7.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor	0.	2.	4.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen . . .	0.	0.	11.
Opening van 't oog	0.	0.	7.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen volgens de kromming van 't neusbeen gemeeten	0.	1.	9.
Dezelfde afſtand in een regte lyn	0.	1.	1.
Omtrek van het hoofd tuſſchen de oogen en de ooren gemeeten.	1.	1.	8.
Lengte der ooren	0.	2.	3.
Breedte van derzelver baſis op de uitwendige kromming gemeeten.	0.	3.	2.
Afſtand tuſſchen de twee ooren om laag gemeeten . . .	0.	3.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den hals	o.	3.	11.
Omtrek van den hals	o.	11.	3.
Omtrek des lighaams agter de voorste pooten gemeeten	1.	4.	3.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	7.	o.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten	1.	3.	3.
Lengte van den stomp des staarts	1.	2.	o.
Omtrek van den staart aan 't begin van den stomp.	o.	4.	3.
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan 't gewrigt van de hand	o.	6.	3.
Breedte van den voorarm by den elleboog	o.	2.	9.
Dikte aan dezelfde plaats	o.	1.	8.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	o.	4.	3.
Omtrek van de agterhand	o.	4.	5.
Lengte van het gewrigt af tot aan 't einde der nagelen	o.	3.	6.
Lengte van het been van de knie af tot aan de hiel	o.	7.	5.
Breedte van het bovenst des beens	o.	4.	o.
Dikte	o.	1.	6.
Breedte ter plaatse van de hiel	o.	1.	9.
Omtrek van den agtervoet	o.	4.	o.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	o.	6.	6.
Breedte van den voorsten voet	o	1.	9.
Breedte van den agtersten voet	o.	1.	5.
Lengte der grootste nagelen	o.	o.	7.
Breedte aan derzelver basis	o.	o.	1½.

De jaguar, daar wy hier van spreeken, woog zestien pond en twaalf oncen; hy was ons in rum toegezonden; het lang verblyf in dat vogt hadt verscheiden deelen van het lighaam dezes diers veranderd, inzonderheid het alvleesch, de lever, de milt, de hersenen, en de deelen der voortteeling; het net strekte zig tot het schaambeen uit, het scheen een eigenlyk net met mazen te vertoonen.

De twaalfvingerigedarm strekte zig veel verder dan de regter nier uit; hy vouwde zig weder naar binnen en verlengde zig naar voren om zig aan den nugterendarm te voegen: deze darm maakte zyne omwentelingen in het agterst gedeelte van de navelstreek en in den eigenlyk gezegden onderbuik, en strekte zig van agteren naar voren langs de linkerzyde uit: de omgebogendarm maakte eenige kleine omwentelingen in de bovenbuikstreek, en groote, die zig overlangs van het een tot het ander einde van den buik uitstrekten; de blindedarm was geplaatst in het regter gedeelte van de bovenbuikstreek en voorwaards gerigt: de kronkeldarm hadt weinig lengte, want hy besloeg met den regtendarm niet dan de plaats, die zig in een regte lyn bevindt van den blindendarm af tot aan den aars.

De maag was groot, schoon de blinde zak diep was; de slokdarm was geplaatst op een langen afstand van den hoek, dien het regter gedeelte formeert; ook hadt het gedeelte van de maag, dat agter dezen hoek was tot aan de portier, weinig lengte en dikte; de groote kromming was vry gering en de kleine byna niets.

De

De twaalfvingerige en de nugteredarm hadden byna eene gelyke dikte; de omgebogendarm was dikker; dewyl de blindedarm door een toeval gedeeltelyk verdelgd was, heb ik deszelfs waare gedaante niet kunnen herkennen; hy was zeer kort en van dezelfde dikte als het begin van den kronkeldarm, wiens einde wat minder middellyns hadt: de regtedarm was niet dikker, zelfs niet by den aars.

De lever ftrekte zig byna zo veel ter linker-als ter regterzyde uit; zy is my voorgekomen flegts uit vier kwabben te beftaan; die van 't midden was door twee klooven in drie deelen gefplitft; het galblaasje bevondt zig by het een en de draagband liep door het ander; het regter gedeelte was het grootfte, de twee andere waren ten naaftenby gelyk onder malkanderen: daar was maar eene kwab aan de linkerzyde, en nog was dezelve niet geheel van de middelfte kwab afgefcheiden; zy was zeer verlengd en liep uit in twee takken door eene diepe uitranding geformeerd: de twee andere kwabben waren aan de regterzyde; die, welke de middelfte kwab raakte, was minder groot dan de linker; de andere regter kwab was zo verlengd dat ik dezelve niet heb kunnen herkennen in deze lever, die door de rum hoornagtig en mismaakt geworden was.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif hadt weinig uitgeftrektheid; de regterlong beftondt uit vier kwabben; de kleinfte die by de bafis van 't hart was, is my, in vergelyking der drie andere, dikker voorgekomen, dan dezelve is in de meefte dieren, die deze vierde kwabbe hebben: daar waren drie kwabben in de linker-long, of ten minften, de voorfte kwab was byna geheel in twee deelen gefcheiden door eene zeer diepe kloove; het hart was byna rond; daar kwamen maar twee takken uit den boog van de groote flagader.

De tong was dun en aan 't einde gerond; daar waren op het voorfte gedeelte flegts weinig blykbaare tepeltjes en eenige roode en witte korrels; maar de tepels van het voorfte middel-gedeelte waren lang, fmal, ftyf, puntig, en agterwaards overliggende; die van het agterft middel-gedeelte waren nog fmaller, puntiger, en fchuins van voren naar agteren en van buiten naar binnen gerigt: die van het agterft gedeelte waren lang, pyramieds-gewyze, week, en agterwaards gerigt: daar waren ook op 't agterft gedeelte vyf kelkklieren aan weêrzyde, onregelmaatig geplaatft, maar op eene wyze, dat zy twee fchuinfche lynen maakten, waarvan de agterfte einden nader by malkander kwamen dan de voorfte.

De ftrotklap was in 't midden zyner boorden uitgerand: daar waren op het verhemelte zeven dwars-vooren, waarvan de randen weinig verheven waren; de grond was bezaaid met kleine ftyve tepeltjes, die agterwaards gerigt waren; de randen maakten eene bolrondte naar voren; daar was tuffchen de twee middelfte fnytanden en den voorften rand van de eerfte voor een knobbeltje, bezet met tepeltjes, gelyk aan die der vooren.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm	6.	7.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikſte plaatſen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	3.
Omtrek van den nugterendarm op de dikſte plaatſen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	6.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikſte plaatſen	0.	2.	0.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	6.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	8.
Omtrek	0.	2.	4.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikſte plaatſen	0.	2.	4.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	2.	3.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te ſamen genomen	0.	11.	6.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm daar niet mede onder begreepen	7.	6.	6.
Groote omtrek van de maag	1.	7.	6.
Kleine omtrek	1.	0.	6.
Lengte der kleine kromming van den ſlokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	4.	1.
Lengte van den ſlokdarm af tot aan den grond van den grooten blindenzak	0.	1.	11.
Omtrek van den ſlokdarm	0.	2.	0.
Omtrek van den portier	0.	1.	4.
Lengte van de milt	0.	5.	6.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	3.
Breedte	0.	1.	9.
Breedte van het vleezig gedeelte tuſſchen het zenuwagtig middelpunt en het borſtbeen	0.	2.	7.
Breedte van ydere zyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	2.	11.
Omtrek van de baſis van 't hart	0.	5.	3.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longſlagader	0.	1.	11.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	1.	7.
Middellyn van de groote ſlagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	$5\frac{1}{2}$.
Lengte van de tong	0.	3.	3.
Lengte van het voorſte gedeelte van het toompje af tot aan het einde	0.	1.	8.
Breedte van de tong	0.	1.	4.
Afſtand tuſſchen den aars en de klink	0.	0.	8.
Lengte van de klink	0.	0.	8.

DE COUGAR *.

De cougar is even lang, maar minder gevuld van lighaam, als de jaguar; hy, is fpigtiger, dunner, en hooger op zyn pooten; hy heeft een kleiner kop, langer ftaart; kort en bykans eenkleurig hair, van eene leevendig roffe, met eenige zwartagtige tinten gemengde, kleur, dit laatfte heeft inzonderheid plaats op den rug; hy is noch met lange banden geteekend gelyk de tyger, noch met ronde en volle vlakken gelyk de luipaard, noch met ringen of roozen gelyk de onca en de panthera; hy heeft de kin witagtig, gelyk ook den gorgel, en alle de onderfte deelen zyns lighaams: fchoon zwakker, is hy niet minder woeft, en miffchien wreeder, dan de jaguar; hy fchynt zyne prooy nog verwoeder aan te vallen (*a*), hy verflindt die met huid en hair; zodra hy dezelve gegreepen heeft, zet hy 'er den muil in, zuigt haar uit, vreet haar vervolgens op zo veel hy kan, en verlaat haar niet voordat hy ten vollen zat is.

Dit dier is vry gemeen in Guiana; voormaals heeft men het zwemmende, en in getale, op 't eiland Kayenne (*b*) zien aankomen, om de troepen vee aan te taften en te vernielen; dit was in den beginne een geeffel voor de Kolonie, maar allengs heeft men hem verdreeven en verdelgd, of verre van de woonplaatfen doen wyken; men vindt hem in Braziliën, in Paraguay, in 't land der Amazoonen, en het is zeer waarfchynlyk, dat het dier, 't welk ons in zommige Reisbefchryvingen, onder den naam van Ocorome (*c*) in het land der Moxen in Peru, wordt opgegeeven, hetzelfde is als de cougar, zo wel als dat van 't land der Iroquoïfen (*d*), 't welk men als een tyger befchouwd heeft,

* De Cougar; wy hebben dien naam aan het dier gegeeven door eene famentrekking van zyn Braziliaanfchen naam *cuguacu ara*, 't geen men uitfpreekt als *cougouacouare*; men noemt hem in Guiane *rooden tyger*.

Cuguacu ara. PISON *Hift. Nat.* pag. 105.

Cuguacu arana. MARCGRAVII *Hift. Brafil.* pag. 245.

Cuguacu arana Brafilienfibus. RAY *Synopf. Quadrup.* pag. 169.

Tigris fulvus. BARRERE *Hift. de la France aequinoct.* pag. 166.

Felis ex flavo rufefcens, mento & infimo ventre albicantibus . . . . Tigris fulva le Tigre rouge. BRISSON *Regn. Animal.* pag. 272.

Tigre, en Amerique, dont la peau eft brune fans être mouchetée. Voyage de Mr. DE LA CONDAMINE *fur la riviere des Amazones*, Paris 1745. pag. 162.

(*a*) Cuguacu arana; roode, of liever bruin-roode-tyger, die de gulzigfte en vraatigfte van allen is. BARRERE *Hift de la France Equinoctial* pag. 166.

(*b*) *Voyage de* DESMARCHAIS pag. 300. „ De Kolonie van Cayenne hadt geen zwaarer geesfel te ondergaan, dan dien der tygers". *Voyage de* WOODES ROGERS, Amfterd. 1710. *Tom. III.* pag. 28.

(*c*) „ De ocorome, van het land der Moxen in Peru, heeft de grootte van een grooten „ hond, zyn hair is ros, zyn fnuit puntig, zyne tanden zeer dun en lang". *Lettres Edif. X. Recueil.* Paris 1715. Zie ook het *II Vol. des Voyages de* CORRAL. Paris 1722. pag. 352.

(*d*) „ Men vindt, in 't land der Iroquoïfen, tygers van eene ligtgrauwe kleur, die niet ge-

ſchoon het niet gevlakt zy gelyk de panthera, noch met lange banden geteekend gelyk de tyger.

De cougar moet, door de meerdere ligtheid van zyn lighaam en de grootere lengte zyner pooten, beter loopen, en gemaklyker op de boomen klauteren dan de jaguar; zy zyn beiden even log en bloode zodra zy verzadigd zyn; zy taſten de menſchen byna nooit aan, ten zy zy hen ſlaapende vinden; zo men den nagt in de boſſchen wil doorbrengen, of zig daar in ophouden, is het genoeg vuur te maaken om hen te beletten van te naderen (*e*): zy vermaaken zig in 't lommer in de groote wouden; zy verbergen zig in eene ſterkte of zelfs op een digtgetakten boom, waaruit zy zig werpen op de dieren die voorbytrekken: ſchoon zy niet dan van den roof leeven en hunnen dorſt meer met bloed dan water leſſchen, wil men egter dat hun vleeſch zeer goed is om te eeten. Pison zegt uitdruklyk dat het zo goed is als kalfsvleeſch (*f*), anderen vergelyken het by ſchaapenvleeſch (*g*); ik kan my bezwaarlyk overreeden, dat het inderdaad een aangenaam vleeſch zy, en ik ben meer geneigd om het getuigenis van Desmarchais (*h*) aan te neemen, die zegt dat het beſt 't welk men aan deze dieren vindt, in 't vel beſtaat, daar men ſchabrakken voor paarden van maakt, en dat men weinig ſmaak vindt in hun vleeſch, dat doorgaands mager en van een onaangenaamen geur is.

„ vlakt zyn; zy hebben een zeer langen ſtaart en maaken jagt op 't ſtekelvarken: de Iro„ quoïſen dooden hen meermaalen op de boomen dan op den grond . . . . Zommigen heb„ ben roodagtig hair; allen hebben zy het zeer fyn, en hunne vagten verſchaffen goede pel„ tery". *Hiſtoire de la nouvelle France, par le Pere* Charlevoix, Paris 1744. *Tom. I.* pag. 272.

(*e*) „ De Indiaanen aan de oevers van de Orenoque in Guiane maaken des nagts vuur, om de „ tygers af te ſchrikken, die alsdan niet durven naderen, zo lang het vuur brandt . . . Men „ heeft niets van deze tygers te vreezen, al waren zy in grooten getale, zo lang het vuur „ duurt". *Hiſtoir. Nat. de l'Orenoque, par le Pere* Joseph Jumilla, *traduit de l'Eſpagn.* Avign. 1758 *Tom. II.* pag. 3.

(*f*) „ En men denke niet, dat het de Wilden alleen zyn, die het vleeſch van deze roof„ dieren eeten, want alle die dieren, die rosagtige en geelagtige vlakken hebben, worden van „ alle Europëers voor zo goed als kalfvleeſch gehouden". Pison *Hiſt. Nat.* pag. 103.

(*g*) „ De tygers van 't land der Iroquoïſen zyn goed naar 't oordeel zelf der Franſchen, „ die derzelver vleeſch zo waardig houden als het ſchaapenvleeſch". *Hiſtoire de la nouvelle France, par le Pere* Charlevoix, Paris 1744. *Tom. I.* pag. 272.

(*h*) *Voyage de* Desmarchais, Paris 1730. *Tom. III.* pag. 299 en 300.

De Seve del. C. F. Fritzsch sc.

LE COUGUAR.

BESCHRYVING VAN DEN COUGAR.

De cougar (*Pl. XIX*) heeft het lighaam lang en ſpigtig, den ſtaart ſleepende, en rolrond, de beenen lang en dik, en den kop zeer klein in vergelyking van het overige des lighaams, de ooren gelyken naar die van de kat, maar zy zyn korter: deze beſchryving is gemaakt naar een wyfjes cougar, die de kruin van den kop meer geplat en het voorhoofd meer verheven, den bek langer, dikker, breeder, hadt dan de kat; het neusbeen was wat geboogd en het einde van den neus gerond; de neus was egter meer uitſpringende dan die van de kat, want hy kwam meer voorwaards dan de bovenſte lip, terwyl hy by de kat agterwaards ſchynt ingetrokken; de knobbeltjes van de planten der voeten, de vingers en de nagels, verſchilden niet van die zelfde deelen in de kat gezien, dan voor zo verre de grootte betreft.

De zyden van het hoofd en van het agterhoofd, het bovenſt van den hals, de ſchouders, de rug, de lendenen, het kruis, de ſtaart, met uitzondering van het einde, de zyden des lighaams en de buitenſte zyde der vier beenen, hadden eene vaale kleur, die meer of minder donker en op eenige deelen met zwartagtige tinten vermengd was, omdat de punt van 't hair daar zwart was; die ſchaduwing van zwart of zwartagtig vertoonde zig niet dan op den hals en langs den rug en de lendenen tot aan den ſtaart; de donkerſte vaale kleur was op de dij ter plaatſe van de bil; het einde van den ſtaart was zwartagtig; de neus de bogt der oogen, en het bovenſt van 't hoofd waren van eene vaale, vuile, en met grauw en zwartagtig gemengde, kleur: het grauw was zeer zigtbaar boven en onder de oogen; de binnenzyde van 't oor hadt eene witte kleur met een ligt zweemzel van vaal; de buitenzyde, was van eene zwartagtige kleur met tinten van vaal en grauw: daar was zwart hair, of zwarte ooghairtjes, op den rand van het bovenſt ooglid, de oogen waren met zwart geboord: de plaats der knevels hadt ook eene zwarte kleur; het overige van de bovenlip was wit met eenige zweemzels van vaal; de onderſte lip en de keel hadden eene witte kleur zonder vermenging; het onderſt van den hals was van eene vaale bleeke, met witagtig vermengde, kleur: het voorſte gedeelte van de borſt, en de binnenzyde van den arm, hadden eene witte kleur met asgrauw en vaal, die zig vertoonde wanneer men het hair verwyderde, omdat hetzelve eene aſchgrauwe kleur hadt by den wortel, wit aan de punt, en vaal over 't midden van deszelfs lengte was; het vaal en het aſchgrauw waren zo zigtbaar als het wit op de binnenzyde van den voorarm en van het been; het agterſt gedeelte van de borſt en den buik hadden wat wit in 't midden; zy waren voor het overige van dezelfde kleur als de zyden des lighaams; de binnenzyde van de dij was wit met eenige ligte zweemzels van aſchgrauw en rosagtig, omdat yder hair deze tinten by den wortel hadt, terwyl hetzelve

over het overig gedeelte zyner lengte wit was: de langſte hairen waren in de liezen, en deze hadden tot twee en een half duim lengte; die van den rug, van de lendenen, van de zyden, waren omtrent een duim lang: de borſtelhairen der knevels waren gedeeltelyk zwartagtig en ten grooten deele wit; de langſte konden maar twee en een half duim haalen.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams, in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek af tot aan den aars	3.	6.	0.
Lengte des hoofds van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd.	0.	7.	9.
Omtrek van het einde van den bek	0.	9.	0.
Omtrek van den bek, onder de oogen gemeeten	0.	11.	9.
Omtrek van de opening des monds	0.	5.	8.
Afſtand tuſſchen de neusgaten	0.	0.	4.
Afſtand tuſſchen het einde van den bek en den voorſten hoek van 't oog	0.	2.	11.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor	0.	3.	2.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	1.	0.
Opening van 't oog	0.	0.	6½.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen volgens de kromming van 't neusbeen	0.	2.	8.
Dezelfde afſtand in een regte lyn	0.	1.	9.
Omtrek van 't hoofd tuſſchen de oogen en de ooren	1.	3.	0.
Lengte der ooren	0.	3.	6.
Breedte van de baſis op de buitenſte kromming gemeeten	0.	3.	6.
Afſtand tuſſchen de ooren om laag gemeeten	0.	3.	3.
Lengte van den hals	0.	4.	0.
Omtrek van den hals	1.	0.	0.
Omtrek des lighaams agter de voorſte pooten gemeeten	1.	9.	0.
Dezelfde omtrek op de dikſte plaatſen	1.	10.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterſte pooten genomen	1.	6.	6.
Lengte van den ſtomp des ſtaarts	2.	3.	0.
Omtrek aan 't begin des ſtaarts	0.	5.	6.
Lengte van den voorarm van den elleboog tot aan 't gewrigt van de hand	0.	9.	2.
Breedte van den voorarm aan den elleboog	0.	3.	0.
Dikte aan dezelfde plaats	0.	2.	0.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	5.	3.
Omtrek van de agterhand	0.	5.	1.
Lengte van 't gewrigt van de hand af tot aan 't einde der nagelen	0.	7.	9.
Lengte van het been van de knie af tot aan de hiel	0.	11.	7.
Breedte van het bovenſt des beens	0.	4.	10.
Dikte	0.	1.	11.
Breedte ter plaatſe van de hiel	0.	2.	8.
Omtrek van den agtervoet	0.	4.	6.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	0.	10.	0.
Breedte van den voorſten voet	0.	2.	6.
Breedte van den agterſten voet	0.	2.	3.
Lengte der grootſte nagelen	0.	0.	11.
Breedte aan de baſis	0.	0.	2.

Dit dier woog vier-en-vyftig en een half pond; het netvlies ſtrekte zig onder de darmen tot aan 't ſchaambeen uit, en verlengde zig boven de darmen tot aan 't midden van de navelſtreek; het geleek naar 't netvlies van de panthera en van de kat: de lever was byna zo veel in de linker als in de regterzyde geplaatſt; de maag bevondt zig in 't midden van de bovenbuiks ſtreek.

De twaalfvingerigedarm ſtrekte zig uit tot in 't midden van de regterzyde, alwaar hy zig weder binnenwaards vouwde; hy verlengde zig voorwaards, om zig te voegen aan den nugterendarm, die zyne omwentelingen in de navelſtreek en in de zyden maakte; de omwentelingen van den omgebogendarm waren in de ſtreeken van den eigenlyk gezegden onderbuik, en in de darmbeenſtreeken, zy eindigden in de regterzyde, uitloopende op den blindendarm, die in de regter buikzyde geplaatſt en agterwaards gerigt was: de kronkeldarm maakte een boog agter de maag, gaande van de regter naar de linkerzyde, voor dat hy zig met den regtendarm vereenigde.

De maag en de darmen geleeken naar die van de panthera en de kat, voor zo verre de uitwendige gedaante betreft; het eenigſt verſchil, dat ik daarin heb opgemerkt, is, dat de kronkeldarm, in plaats van eenpaarig in dikte te verminderen, van zyn oorſprong af tot aan den regtendarm toe, minder middellyns hadt op twee duimen afſtands van den blindendarm dan op drie duimen.

De binnenwanden van de maag maakten, even als in de panthera, plooijen, die tot drie lynen hoogte hadden; deze plooijen waren in grooten getale op het midden der beide zyden van de maag en op het regter gedeelte van de groote kromming; zy formeerden vry nauwe maazen; daar waren maar weinig plooijen op de kleine kromming, en dezelve waren overdwarſch; daar was 'er niet een in den grooten blindenzak; dat ſtuk van het regter gedeelte, dat zig uitſtrekte van den hoek, dien dit gedeelte maakte, tot aan den portier, hadt maar weinig rimpels, en dezelve waren zeer klein: het fluweelige bekleedzel van de maag was zeer zigtbaar, maar men zag 'er geene openingen van klieren gelyk als in de panthera: de rokken van den grooten blindenzak waren dun, dezelve hadden veel meer dikte in het overige van dit ingewand, die der darmen waren ook dikker.

De lever geleek naar die van de panthera en van de kat, zy woog een pond, een once, en zeven gros; zy hadt eene roodagtige kleur, die zeer bleek was, voornaamelyk van binnen.

Het galblaasje maakte vier zeer zigtbaare plooijen; en zelfs zes, omdat 'er ellebcogen in waren, die, niet regelmaatig zynde, twee hoeken in plaats van een formeerden: dit blaasje bevattede maar zeer weinig vogt.

De milt was zeer breed en hadt weinig dikte aan haar onderſt einde; zy was ſchuinſch gevoord, en ſcheen eeniger wyze ingeſneeden te zyn in het onderſt middelgedeelte van haar agterſten rand; zy hadt van buiten eene vry heldere roode kleur, en was van binnen zwartagtig; zy woog twee oncen drie en een half gros.

Het alvleeſch hadt twee takken; de kortſte en breedſte ſtrekte zig uit ter linkerzyde tot aan het onderſt einde van de milt; de andere tak volgde den twaalfvingerigendarm.

De regter nier ſprong omtrent een vierde haarer lengte meer vooruit dan de linker; zy geleeken zo wel van binnen als van buiten naar die van de kat: het middelrif, de longen, het hart, de tong, het verhemelte, het ſtrottenhoofd, de herſſenen, en de agterherſſenen geleeken ook naar diezelfde deelen in de kat gezien; de herſſenen woogen twee oncen zes gros, en de agterherſſenen vyf en een half gros.

Ik heb maar zes mammen gevonden, drie aan wederzyden, twee op den buik en een op de borſt, de twee eerſten waren veertien duimen van de klink, en anderhalf duim van malkanderen af; de twee tweede waren op vier duimen afſtands van de eerſte en de derde, en deze waren drie en een half duim van malkanderen verwyderd.

De teeldeelen zyn my niet verſchillende voorgekomen van die van den panthera; de opening der pisbuis was op een duim afſtands van den rand van de klink; de klieren, die zig op de buitenſte randen van de ſchede bevonden, hadden elk zes lynen lengte, drie lynen breedte, en anderhalve lyn dikte, de vleezige heuveltjes der zaadballen waren zeer klein en van eene geelagtige kleur.

Daar was, even als in de panthera, aan weerzyde van den aars, een dik blaasje; ik heb op de binnenwanden van elk dier blaasjes vyf of zes klieragtige lighaamen geteld, gelyk aan die, waarvan in de beſchryving van den panthera melding is gemaakt, behalven in de grootte, want die van den cougar waren kleiner.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier tot aan den blindendarm	10.	4.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikſte plaatſen . . .	0.	2.	6.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	9.
Omtrek van den nugterendarm op de dikſte plaatſen . .	0.	2.	0.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	7.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikſte plaatſen	0.	1.	10.
Omtrek aan de dunſte plaatſen	0.	1.	8.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	6.
Omtrek op de dikſte plaats	0.	3.	6.
Omtrek op de dunſte plaats	0.	1.	0.
Omtrek van den kronkeldarm aan de dikſte plaatſen	0.	4.	0.
Omtrek aan de dunſte plaatſen	0.	3.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm . . .	0.	2.	9.
Omtrek van den regtendarm by den aars . . .	0.	5.	6.
Lengte van den kronkeldarm en den regtendarm te ſamen genomen.	2.	2.	0.
Lengte van de geheele darmbuis den blindendarm daar niet mede onder begreepen	12.	6.	0.
Groote omtrek van de maag	2.	1.	0.
Kleine omtrek	1.	2.	0.
Lengte der kleine kromming van den ſlokdarm af tot aan den hoek dien het regter gedeelte maakt	0.	5.	9.
Lengte van den ſlokdarm af tot aan den grond van den grooten blindenzak	0.	2.	2.

Omtrek

	voeten,	duimen,	lynen.
Omtrek van den ſlokdarm	0.	1.	6.
Omtrek van den portier	0.	2.	0.
Lengte van de lever	0.	7.	0.
Breedte	0.	7.	6.
Haare grootſte dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	2.	8.
Deszelfs grootſte middellyn	0.	1.	2.
Lengte van de milt	0.	9.	0.
Breedte van het onderſt einde	0.	2.	6.
Breedte van het bovenſt einde	0.	0.	5.
Dikte in 't midden	0.	0.	4.
Dikte van 't alvleeſch	0.	0.	2.
Lengte der nieren	0.	2.	8.
Breedte	0.	1.	8.
Dikte	0.	0.	11.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader tot aan de punt	0.	2.	3.
Breedte	0.	2.	4.
Breedte van het vleezig gedeelte tuſſchen het zenuwagtig middelpunt en het borſtbeen	0.	2.	5.
Breedte van weerzyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	3.	9.
Omtrek van de baſis van 't hart	0.	7.	8.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de long-ſlagader	0.	3.	4.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	2.	7.
Middellyn van de groote ſlagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	9.
Lengte van de tong	0.	4.	8.
Lengte van het voorſte gedeelte van het toompje tot aan 't einde.	0.	1.	9.
Breedte van de tong	0.	1.	9.
Lengte der herſſenen	0.	2.	6.
Breedte	0.	2.	4.
Dikte	0.	1.	3.
Lengte der agterherſſenen	0.	1.	5.
Breedte	0.	1.	8.
Dikte	0.	1.	0.
Afſtand tuſſchen den aars en de klink	0.	0.	5.
Lengte van de klink	0.	0.	5.
Lengte van de ſchede	0.	3.	9.
Omtrek op de dikſte plaats	0.	2.	0.
Omtrek op de dunſte plaats	0.	0.	9.
Groote omtrek van de blaas	0.	9.	6.
Kleine omtrek	0.	6.	6.
Lengte van de pisbuis	0.	3.	6.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte van het lighaam en den hals der lyfmoeder	0.	2.	0.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte der hoornen van de lyfmoeder	0.	6.	0.
Omtrek op de dikſte plaatſen	0.	0.	7.
Omtrek aan 't einde van yderen hoorn	0.	0.	6.
Afſtand in een regte lyn tuſſchen de zaadballen en het einde van den hoorn	0.	0.	4.
Lengte van de kromme lyn, die de trompet doorloopt	0.	2.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der zaadballen	0.	0.	8.
Breedte	0.	0.	4.
Dikte	0.	0.	3.

De kop van het geraamte (*Pl. XX*) van den cougar verschilt niet van dien van den luipaard, dan voor zo verre hy naar evenredigheid kleiner, en het voorhoofd verhevener, is; bygevolg is deze kop meer bolrond over deszelfs lengte, van het voorste einde der neusbeenderen af tot aan het einde van den rand des agterhoofds.

De tanden gelyken naar die van de kat, den leeuw, den tyger, den panthera, enz, ten opzigte van het getal, de figuur en de plaatsing.

De onderste tak van het schuinsch uitsteekzel van het zesde nek-wervelbeen heeft een grootere uitranding dan in het geraamte van den luipaard.

De goot, uit de schaambeenderen en de heupbeenderen bestaande, is minder diep dan in den luipaard, omdat de heupbeenderen door hunne vereeniging een stomper hoek maaken.

De staart bestaat uit drie-en-twintig valsche wervelbeenderen.

Het straalbeen is breeder en het scheenbeen is net zo lang als by den luipaard, schoon het geraamte van den cougar, dat wy thans voor ons hebben, kleiner is.

Voor het overige gelyken de geraamten dezer twee dieren malkanderen in het getal, de figuur, en de plaatsing der beenderen; men zal in de volgende tafel de voornaame verschillen zyn, die in hunne afmeetingen mogen zyn betreklyk met die der beenderen van den luipaard.

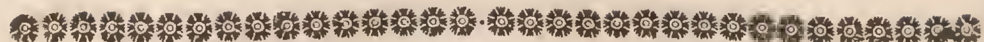
	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde des bovensten kaakbeens tot aan 't agterhoofd			
De grootste breedte van den kop	0.	6.	10.
Lengte van het onderst kaakbeen van deszelfs voorste einde tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	4.	9.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	4.	7.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der snytanden	0.	1.	0.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	9.	9.
Afstand tusschen de ooghollen en de opening der neusgaten	0.	1.	10.
Lengte van deze opening	0.	1.	4.
Breedte	0.	1.	2.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	1.	1.
Breedte aan de breedste plaats	0.	2.	0.
Breedte der oogputten	0.	0.	7.
Hoogte	0.	1.	8.
Lengte der langste snytanden buiten het been	0.	1.	6.
Lengte der hondstanden	0.	0.	3½.
Breedte aan de basis	0.	0.	11.
Lengte der grootste baktanden buiten het been	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	5½.
Dikte	0.	0.	10.
Lengte van de goot van 't bekken	0.	0.	4½.
	0.	3.	1.

De Seve. del. *C.F.F. sc.*

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte in 't midden	0.	2.	0.
Diepte	0.	1.	3.
Diepte der uitranding van het agterste einde	0.	0.	8.
Lengte van het schouderbeen	0.	8.	0.
Lengte van de ellepyp	0.	8.	7.
Lengte van het straalbeen	0.	6.	11.
Lengte van het dijbeen	0.	9.	8.
Lengte van het scheenbeen	0.	8.	9.
Lengte van het kuitbeen	0.	8.	3.

DE LYNX OF HERTENWOLF *.

De Heeren van de Akademie der Weetenschappen hebben ons eene zeer goede beschryving van den lynx of hertenwolf (*a*) gegeeven, en zy hebben de byzonderheden, en de naamen, die in de schriften der Ouden gevonden worden, en tot dit dier betrekking hebben, als bedreeven Oordeelkundigen onderzogt; zy toonen, dat de *lynx* van ÆLIANUS het zelfde dier is als dat, 't welk zy onder den naam van hertenwolf beschreeven en ontleed hebben, en zy berispen met rede de zulken, die het voor den *thos* van ARISTOTELES hebben genomen; dat onderzoek is vermengd met waarneemingen en opmerkingen die waarlyk van belang en bondig zyn: in het algemeen is de beschryving van dit dier eene der beste beschryvingen in het geheele Werk; en men kan die Heeren zelfs niet laaken, dat zy, na getoond te hebben, dat dit dier de lynx van ÆLIANUS en niet de *thos* van ARISTOTELES, is, het zelve zyn waaren naam van lynx niet laaten behouden, maar hem in 't Fransch denzelfden naam gegeeven, hebben als GAZA aan den *thos* van ARISTOTELES in 't Latyn gegeeven hadt. GAZA is inderdaad de eerste, die in zyne overzetting der dieren van ARISTOTELES, Θῶς door *lupus cervarius* heeft vertaald; alleenlyk hadden zy hier by behooren te berigten, dat zy onder den naam van hertenwolf niet den *lupus cervarius* van GAZA, of den thos van ARISTOTELES, maar den *lupus cervarius* of den *chaus* van PLINIUS begreepen: ook is het ons voorgekomen, dat zy, na op het geleide van OPPIANUS, zeer wel aangeweezen te hebben, dat 'er twee soorten, of twee rassen, van hertenwolven waren, de eene grooter, die de damherten en de herten aantasten en jaagen, de andere kleiner, die enkel op de haazen jagt maaken, twee wezendlyk verschillende soorten samenvoegen; te weeten den lynx

* De Lynx of Hertenwolf is de Λύγξ van ÆLIANUS; de *Chaus*, *lupus cervarius* van PLINIUS. hy wierdt, volgens 't getuigenis van PLINIUS, by de Gallen *Raphius* of *Rufius* geheeten; de Franschen noemen hem thans *Lynx* of *Loup-cervier*; de Italiaanen *Lupo cerveiro*, *Lupo gatto*; de Spanjaarden *Lynce*; in 't Hoogduitsch heet hy *Luchs*; in 't Poolsch *Rys*, *Ostrowidz*; in 't Engelsch *Ounce*, volgens RAY; *Luzarne* volgens CAJUS; in 't Zweedsch *Warglo* volgens LINNÆUS.

Lupus Cervarius, *Lynx*, *chaus*, *raphius*. GESNER *Hist. Quadrup.* pag. 678.

Lynx. ALDROVANDUS *de Quadrup. digit. vivip.* pag. 90 en 92.

Lynx. RAY *Synops. Quadrup.* pag 166.

Felis cauda truncata, corpore rufescente maculato. LINNÆI *Syst. Nat. Edit. IV.* pag. 64. en *Edit. VI.* pag. 4. *Felis cauda abreviata apice atrâ, auriculis apice barbatis.* LINNÆI *System. Nat. Edit X.* pag. 43.

Lynx. JONSTON *de Quadrup.* pag. 83.

Loup-Cervier. Mémoires pour servir à l'Histoire des Animaux, *Part. I.* pag. 127.

Lynx Aldrovandi. KLEIN *de Quadrup.* pag. 77.

Felis auricularum apicibus pilis longissimis praeditis, cauda brevi. Lynx. Le Loup-cervier. BRISSON *Regn. Animal.* pag. 275.

(*a*) *Mémoires pour servir à l'Histoire des Animaux*, *Part. I.* pag. 127. env.

met vlakken geteekend, die gemeenlyk in de Noordelyke landen gevonden wordt, en den lynx van de Levant of van Barbaryen, wiens vel zonder vlakken, en wiens kleur eenpaarig is: wy hebben die beide dieren leevende gezien, zy gelyken malkanderen in veele opzigten, zy hebben beiden een lang penſeel van zwart hair aan 't eind der ooren; dat byzonder kenmerk, waarby ÆLIANUS het eerſte den lynx heeft aangeduid, behoort inderdaad niet dan tot deze twee dieren; en het is dit kenmerk waarſchynlyk, dat de Heeren van de Akademie bepaald heeft om hen beiden als een en het zelfde dier te beſchouwen: maar behalven dit verſchil van kleur en vlakken van 't vel, zal men uit de volgende Hiſtorie en beſchryving zien, dat het zeer waarſchynlyk dieren van verſchillende ſoorten zyn.

De Hr. KLEIN (*b*) zegt, dat de fraaiſte lynxen in Afrika en in Aſia vallen, byzonderlyk in Perſie; dat hy 'er een te Dresden gezien heeft, die uit Afrika was gekomen, die wél gevlakt, en hoog op zyn pooten was; dat die van Europa, en byzonderlyk die, welke van Pruiſſen en andere Noordelyke landen komen, minder fraay zyn; dat zy geen of weinig wit hebben, dat zy eer ros zyn met verwarde of ſamenloopende vlekken, (*maculis confluentibus &c.*). Zonder volſtrektelyk te willen wraaken 't geen de Hr. KLEIN hier zegt, beken ik nergens elders gevonden te hebben, dat de lynx zig in de heete landen van Afrika en Aſia onthoude; KOLBE (*c*) is de eenigſte, die zegt, dat hy aan de Kaap de Goede-hoop gemeen is, en dat hy volmaakt naar die van Brandenburg in Duitſchland gelykt; maar ik heb zo veele andere verzinnigen by dezen Schryver gevonden, dat ik byna geen geloof durf ſlaan aan zyn getuigenis, ten zy het door dat van anderen beveſtigd worde: alle de Reisbeſchryvers nu, zeggen, dat zy lynxen of hertwolven met gevlakt vel gezien hebben in 't Noorden van Duitſchland, in Lithauwen, in Moskovie, in Syberië, in Kanada, en in de andere Noordelyke deelen van de eene en andere wereld, maar geen hunner, ten minſten niet van die, welken ik geleezen heb, verhaalt, dat hy dit dier in de heete klimaaten van Afrika en Aſia heeft aangetroffen: de lynxen van de Levant, van Barbarye, van Arabie, en de andere heete landen, zyn, gelyk wy hier boven gezegd hebben, van eene eenpaarige kleur zonder vlakken; deze zyn derhalven niet die, daar de Hr. KLEIN van ſpreekt, die volgens zyne opgave wél gevlakt zyn, noch ook die van KOLBE, die, zegt hy, naar de Brandenburgſche volmaakt gelyken: men kan deze getuigeniſſen bezwaarlyk overeenbrengen met het geen wy van elders weeten; de lynx is zekerlyk een gemeener dier in de koude dan in de gemaatigde landen, en hy is ten minſten even zeldzaam in de heete landen: hy was, wel is waar, by de Grieken (*d*) en Latynen bekend, maar dat onderſtelt niet, dat hy van Afrika of van de Zuidelyke geweſten van Aſie kwam;

(*b*) KLEIN *de Quadrup.* pag. 77.
(*c*) *Mémoires* de KOLBE, Amſt. 1741. *Tom. III.* pag. 63.
(*d*) De Grieken, die, in hunne verdigtzelen, altoos de waarſchynlykheden bewaarden, en byzonderlyk de omſtandigheden van tyden en plaatſen in acht namen, hebben gezegd, dat het een Koning van Scythie was, die in een lynx veranderd was, het welk te kennen ſchynt te geeven, dat de lynx een dier van Scythie is.

Plinius zegt integendeel, dat de eerfte, welken men ten tyde van Pompejus te Rome zag, uit de Gallien gezonden waren: tegenwoordig zyn zy niet meer in Frankryk, behalven misschien eenigen in de Pyreneen en de Alpen; maar de Romeinen begreepen onder den naam van Galliën ook de Noordelyke landen, en daarenboven weet elk, dat Frankryk tegenwoordig minder koud is dan oud Gallie was: de fraaifte lynxvellen koomen uit Siberie, onder den naam van hertenwolfsvellen (e), en van Kanada (f) onder dien van hertkatten, omdat deze dieren, even als alle andere, kleiner vallende in de nieuwe dan in de oude wereld, ten opzigte van de grootte by den wolf in Europa, en by de wilde kat in Amerika, vergeleeken zyn geworden (g).

Het geen den Hr. Klein fchynt verleid te hebben, en het geen veele anderen, minder bekwaam dan de Hr. Klein, zig zou kunnen doen vergiffen, is voor eerft, omdat de Ouden gezegd hebben, dat Indië lynxen aan den God Bacchus hadt verfchaft (h): ten anderen, omdat Plinius de lynxen in Ethiopie geplaatft (i), en gezegd heeft, dat men derzelver vel en nagels bereidde te Karpathos, thans Scarpantho, of Zerpanto, een eiland in de Middelandfche Zee, tuffchen Rhodus en Kandia; eindelyk dat Gesner (k) een byzonder artikel heeft gemaakt van den Afiatifchen of Afrikaanfchen lynx, welk artikel

(e) „ Men vindt in Rusland veele hertenwolven, die een fchoon vel hebben, fchoon zy „ zo waardig niet zyn als die van Siberie". *Nouveau Mémoire fur la grande Ruffie*, Paris 1725. *Tom. II.* pag. 73.

(f) „ De hertenwolf van Noord-Amerika is eene foort van kat, maar zwaarer; hy klimt „ ook op de boomen, leeft van dieren, die hy kan betrappen; zyn hair is lang, van eene „ ligte grauwe kleur, en de vagt maakt eene goede peltery; zyn vleefch is blank en zeer „ goed van fmaak". *Defcription des cotes de l'Amérique Septentrionale*, Paris 1672. *Tom. II.* pag. 441.

(g) „ Daar zyn in de boffchen van Kanada veel wolven, of liever hertkatten. want zy „ hebben niets van den wolf, dan eene foort van gehuil, in al het overige, zegt de Hr. Sarrasin, zyn zy *ex genere felino*, en behooren tot het katten-geflagt; het zyn waare jagers, „ die enkel leeven van het wild, dat zy betrappen kunnen en dat zy tot op de toppen der „ hoogfte boomen vervolgen; hun vleefch is blank en goed om te eeten; hun hair en vel zyn „ zeer bekend in Frankryk, het is een der fraayfte pelteryen van dat land, en daar de meefte „ handel in gedreeven wordt". *Hiftoire de la Nouvelle France, par le Pere* Charlevoix, *Tom. III.* pag. 333.

(h) *Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.* Ovid. *Metam.*

(i) Plinius *Hift. Nat. lib. VIII. cap.* 21. *lib. XXVIII. cap.* 8. Men moet aanmerken, dat Plinius hier alleen fpreekt van den lynx en niet van den lupus-cervarius; dat alle de deugden en eigenfchappen van het hair, de nagels, de pis, enz. geene betrekking hebben dan tot het dier, 't welk hy lynx noemt, en 't welk hy als een buitengemeen dier, een monfter van Ethiopië, aanhaalt; en dat hier de hertenwolf in geene aanmerking komt, dewyl hy ftellig verzekert, dat deze uit de Gallien naar de fchouwfpelen te Rome gezonden was: het eenigft, dat zou kunnen doen vermoeden, dat de chaus of lupus-cervarius van Plinius niet dezelfde ware met onzen hertenwolf, is, dat hy zegt, dat dezelve de gedaante van den wolf, en de vlakken van den panther heeft; maar die twyffeling zal verdwynen, zo men alle de omftandigheden in acht neemt, en zig daar te boven herinnert, dat van alle de roofdieren, die in de Noordelyke landen gevonden worden, de hertenwolf de eenigfte is, wiens vel gevlakt is, gelyk dat van de panther.

(k) Gesner, *Hift. Quadrup.* pag. 683.

het uittrekzel van een Brief van eenen Baron de BALICZE behelst. „ Gy hebt „ in uw Werk over de Dieren, schryft hy aan GESNER, geen gewag gemaakt „ van den Indiaanschen of Afrikaanschen lynx; dewyl PLINIUS daarvan ge- „ sprooken heeft, zo heeft het gezag van dien grooten man my overgehaald „ om u de afteekening van dit dier te zenden, opdat gy 'er van spreeken mogt.... „ Het is te Konstantinopel geteekend, het is zeer verschillende van den her- „ tenwolf van Duitschland, het is veel grooter, het heeft veel ruwer en kor- „ ter hair, enz". GESNER, zonder eenige aanmerkingen op dezen Brief te maaken, vergenoegt zig met het hoofdzaaklyke daarvan by te brengen, en te zeggen, dat de teekening van het dier hem niet geworden is.

Om te verhoeden, dat men niet langer in dezelfde verzinning valle, zullen wy aanmerken, voor eerst, dat de Poëeten en Schilders den wagen van Bacchus bespand hebben met tygers, panthers en lynxen, naar hunne grillige verbeelding, of liever, omdat alle deze wilde dieren, met gevlakte huiden, eveneens aan dezen God geheiligd waren: vervolgens, dat het de naam van lynx is, die hier alle de dubbelzinnigheid heeft voortgebragt, naardien het, zodra men PLINIUS met zig zelven vergelykt, duidelyk blykt, dat het dier, 't welk hy lynx noemt, en dat hy zegt in Ethiopie te zyn, geensins dat is, 't welk hy chaus of lupus cervarius noemt, dat uit de Noordelyke landen kwam: ik zal de oorspronkelyke woorden van PLINIUS hier onder plaatsen, en derzelver overzetting inlassen, om myn leezer zelven te laaten oordeelen. „ De spelen van Pompejus den grooten, zegt PLINIUS (*l*), hebben eerst den „ chaus vertoond, welken de Gallen raphius noemden, hebbende de gedaan- „ te van een wolf, met pardel vlakken: daar zyn, zegt hy elders, in dit „ geslagt, (van wolven namelyk,) die hertwolven genaamd worden, hoeda- „ nig eenen wy gemeld hebben, dat, uit Gallie gezonden, op de Schouw- „ plaats van Pompejus gezien is". —— Eindelyk drukt hy zig dus uit; „ E- „ thiopie teelt vry gemeen lynxen en sphynxen, met bruin hair, met twee „ mammen op de borst, en veele andere dergelyke monsters". Het is, zo men deze drie plaatsen met malkanderen vergelykt, klaar, dat de chaus en de lupus cervarius het zelfde dier zyn, en dat de lynx een ander dier is; het eenigst dat men hier aan PLINIUS kan verwyten is, dat hy, door den naam bedroogen, zegt, dat dit dier de gedaante van den wolf heeft (*effigie lupi*); de hertenwolf is, gelyk als de gemeene wolf, een roofdier, hy gelykt daar ook naar in de grootte des lighaams; hy heeft even als dezelve een gehuil of gerekt geschreeuw, maar voor het overige verschilt hy 'er volstrektelyk van.

Het is door dien zelfden naam, kwalyk toegepast, dat de Baron de BALICZE bedrogen is geweest, schoon hy den Indiaanschen lynx beschouwt als een ver-

(*l*) „ *Pompeji magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie* „ *lupi, pardorum maculis.* PLINIUS *Lib. VIII. cap.* 19.

„ *Sunt in eo genere, (scilicet luporum,) qui cervarii vocantur, qualem e Gallia in Pompeji* „ *magni arena spectatum diximus: Lib. VIII. cap.* 22.

„ *Lyncas vulgo frequentes, & sphingas, fusco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia* „ *generat, multaque alia monstra similia, Lib. VIII. cap.* 21.

fchillend dier van den *luchs* van Duitfchland, dat is te zeggen van onzen lynx of hertenwolf; die Indiaanfche of Afrikaanfche lynx, welken hy zegt veel grooter en beter gevlakt te zyn dan onze hertenwolf, zoude wel niet dan eene foort van panther kunnen zyn: wat 'er ook van die laatfte gifling wezen moge, het fchynt dat de lynx hertenwolf, die hier het onderwerp is, niet in de Zuidelyke gewesten, maar alleen in de Noordelyke landen der oude en nieuwe Wereld, gevonden wordt. Olaus zegt (*m*), dat hy gemeen is in de bosfchen van 't Noorden van Europa; Olearius (*n*) verzekert het zelfde van Moskovie fpreekende; Rosinus Lentilius, zegt dat de lynxen gemeen zyn in Kourland, in Litthauwen, en dat die van Kaffubien, (eene Provintie van Pommeren) kleiner en minder gevlekt zyn dan die van Polen en Litthauwen (*o*); eindelyk voegt Paulus Jovius by alle deze getuigeniffen nog dit, dat de fchoonfte vellen van den hertenwolf uit Siberie komen (*p*), en dat men 'er een grooten handel in doet te Uftivaga, eene ftad zeshonderd mylen van Moskou afliggende.

Dit dier, dat, gelyk men ziet, zig liever in de koude dan in de warme klimaaten onthoudt, behoort onder die, welke door de landen van 't Noorden uit de oude naar de nieuwe wereld hebben kunnen doortrekken; dus vindt men het ook in Noord-Amerika: de Reisbefchryvers (*q*) hebben het zo duidelyk voorgedraagen, dat men zig daar niet in vergiffen kan; en daarenboven weet men, dat het vel van dit dier een voorwerp van koophandel van Amerika op Europa uitmaakt: die hertwolven van Kanada zyn alleenlyk, gelyk ik gezegd heb, kleiner en witter dan de Europeaanfche, en het is dat verfchil van grootte, het welk hen hertkatten heeft doen noemen, en 't welk de Naamlyftmaakers (*r*) heeft overgehaald om hen als dieren van verfchillende

(*m*) *Hift. de Gentibus feptentrion. ab* Olao Magno, Antw. 1558. *Lib. XVIII.* pag. 139.

(*n*) *Rélation* d'Adam Olearius, *Tom. I.* pag. 121.

(*o*) *Auctuarium Hift. Nat. Poloniae.* Gabriele Rzaczynski, Gedani 1742.

(*p*) Aldrovandus, *de Quadrup. digit.* pag. 96.

(*q*) „ Men vindt nog by de Gafpefiers drie foorten van wolven: de hertenwolf heeft een „ zilverkleurig hair; hy heeft twee hoorntjes op den kop; (hy wil zeggen op de ooren) die „ van geheel zwart hair zyn: zyn vleefch is vry goed, fchoon het wat al te fterken wild- „ fmaak heeft: dit dier is yffelyker in het aanzien, dan het wreed is; deffelfs huid is zeer „ goed om 'er pelterijen van te maaken". *Nouvelle Relation de la Gafpefie, par le Pere* Chretien Leclerq. Paris 1691. pag. 488

„ In 't land der Hurons zyn de hertenwolven menigvuldiger dan de gemeene wolven, die „ daar vry zeldzaam zyn". *Voyage de* Saguar Theodat. Paris 1632. pag. 307.

„ In Amerika worden wel verflindende beeften gevonden, gelyk de luipaarden en herten- „ wolven, maar nergens leeuwen". *Singularités de la France Antarctique, par* Thevet. Paris 1558. pag. 103.

(*r*) De Hr. Linnæus, die te Upfal woont, en die dit dier moet kennen, dewyl het in Zweeden en in de aangrenzende landen gevonden wordt, hadt eerft den hertwolf van de hertkat onderfcheiden; hy noemde den eerften *felis cauda truncata, corpore rufefcente maculato. Syft. Nat. Edit. IV.* pag. 64. en *Edit. VI.* pag. 4. Hy noemde den tweeden *Felis cauda truncata corpore albo maculato. Syft. Nat.* l. c. Hy noemt den eerften zelfs in 't Zweedfch *Warglo*, en den tweeden *Kattlo. Fauna Suec.* pag. 2. Maar in zyne laatfte uitgave onderfcheidt hy deze dieren niet meer, en hy maakt alleenlyk gewag van eene enkele foort. die hy door de volgende uit-

de soort te beschouwen (*s*); zonder dit geschil stellig te willen beslissen, zal ik alleenlyk zeggen, dat het ons voorgekomen is, dat het kathert van Kanada en het wolfhert van Moskovie van dezelfde soort zyn: voor eerst, omdat het verschil van grootte niet zeer aanmerkelyk, en, betrekkelyk tot malkander, omtrent hetzelfde, is als dat, 't welk tusschen de dieren, die aan de beide Werelddeelen gemeen zyn, gevonden wordt; dewyl de wolven, de vossen, enz, kleiner vallen in Amerika dan in Europa, zo moet het met den lynx of den hertenwolf eveneens zyn: ten anderen omdat deze dieren in 't Noorden van Europa zelve in grootte verschillen, en omdat de Schryvers (*t*) van twee soorten, de eene de kleine, de andere de grootere, gewaagen: eindelyk omdat deze dieren, zig in dezelfde klimaaten onthoudende, en van dezelfde geaartheid, van hetzelfde maakzel, zynde, niet dan in de grootte des lighaams, en in eenige schaduwingen van kleur, van malkanderen verschillen, welke karakters my niet voldoende toeschynen, om hen te onderscheiden, en te zeggen dat zy van twee verschillende soorten zyn.

De lynx, waarvan de Ouden gezegd hebben, dat hy zulk een doordringend gezigt hadt, dat hy door ondoorschynende lighaamen heen konde zien; wiens pis de verwonderlyke eigenschap bezat, dat zy een vast lighaam, een edel gesteente, *lapis lyncurius* geheeten, konde worden, is een fabelagtig dier, gelyk als alle de eigenschappen, die men het toeschryft; de harsenschimmige lynx heeft geene andere overeenkomst met den waaren lynx dan die van den naam; men moet zig derhalven wagten voor de fout, daar de meeste Natuuronderzoekers in gevallen zyn, van namelyk aan dezen laatsten, die een werkelyk bestaand wezen is, de eigenschappen van dat ingebeeld dier toe te schryven, aan welks bestaan PLINIUS zelf geen geloof schynt te geeven, dewyl hy 'er niet dan als van een buitengemeen dier van spreekt en hem aan 't hoofd stelt der sphinxen, der pegasussen, der eenhoornen, en der andere wonderen of monsters, die Ethiopie voortbragt.

Onze lynx ziet niet door muuren of planken heen; het is ondertusschen waar, dat hy schitterende oogen, een zagten opslag, een aangenaam en vrolyk voorkomen, heeft; zyne pis maakt geene edele gesteenten, maar hy bedekt dezelve alleenlyk met aarde, gelyk de katten, daar hy veel naar gelykt, en daar hy de manieren, en zelfs de zinlykheid, van heeft: hy heeft niets van den wolf dan eene soort van gehuil, 't welk, zig van verre doende hooren, de jagers heeft moeten bedriegen, en hen doen denken, dat zy een wolf hoorden: dit alleen heeft genoeg kunnen zyn om hem den naam van wolf te doen geeven, daar de jagers, om hem van den waaren wolf te onder-

drukking aanduidt. *Felis cauda abbreviata, apice atra auriculis apice barbatis*, en waarvan hy eene korte en goede beschryving geeft: het blykt derhalven, dat die Schryver, die eerst den hertenwolf van de hertkat onderscheidde, van begrip veranderd, en tot onze gedagten overgegaan is, te weeten dat zy beiden slegts één en het zelfde dier zyn.

(*s*) *Felis alba, maculis nigris variegata, cauda brevi* . . . . *Catus cervarius. Le chat cervier.* BRISSON, *Regn. Anim.* pag 274 en 275.

(*t*) *Lynces ambae, magnae & parvae, corporis figura similes sunt, & similiter utrisque oculi suaviter fulgent, facies utrisque alacris perlucet, parvum utrisque caput, &c.* OPPIANUS.

ſcheiden, den naam van hert bygevoegd, en waarvan zy dus hertwolf, of hertenwolf, gemaakt zullen hebben, omdat hy de herten aantaſt, of omdat zyn vel met vlakken geteekend is, ten naaſtenby gelyk dat der jonge herten terwyl zy in de verandering van hair zyn; de lynx is zo groot niet als de wolf (*v*) en laager op zyn pooten, hy heeft gemeenlyk de grootte van een vos; hy verſchilt van de panthera en de onca in de volgende kenmerken: hy heeft langer hair, minder leevendige en kwalyk eindigende vlakken; zyn ooren zyn grooter, en aan 't einde met een penſeel of kwaſtje van zwarte hairtjes voorzien; de ſtaart is veel korter en aan 't einde zwart, de omtrek der oogen wit, en het voorkomen des gelaats aangenaamer en minder woeſt: de vagt van 't mannetje is beter geteekend dan die van 't wyfje; hy loopt niet eenpaarig door gelyk de wolf, hy gaat en ſpringt gelyk de kat; hy leeft van den roof, en vervolgt zyn wild tot op de toppen der boomen; de wilde katten, de marters, de hermelynen, de eekhoornen, kunnen hem niet ontſnappen; hy overvalt ook de vogels; hy wagt de herten, de rheën, de haazen, in hunnen doortogt op, beſpringt hen, vat hen by de keel, zuigt hun, nadat hy 'er zig meeſter van gemaakt heeſt, het bloed uit, en opent hun vervolgens den kop, om de herſſenen op te vreeten, waar na hy hen dikwils laat liggen, om een ander op te zoeken, en dit heeft aanleiding gegeeven, om te zeggen, dat onder alle dieren de lynx de kortſte memorie heeft: zyn hair verandert van kleur naar de klimaaten en het ſaiſoen; de winter-vagten zyn ſchooner, beter, en gevulder, dan die van den zomer, zyn vleeſch, even als dat van alle roofdieren, is zeer ſlegt om te eeten (*w*).

„ In Duitſchland alwaar men de lynxen het menigvuldigſt vindt, is, in de „ gebergtens van 't Saltsburgiſche, en in die van Tyrol, daar men hen by „ benden van tien, vyftien, enz, te zaam ziet loopen, en in gemeenſchap „ jaagen, als de honger hen naagt, op allerhande ſoorten van wild, en by- „ zonder op de herten, waarvan hy den naam van hertenwolf, mag gekre- „ gen hebben".

(*v*) *Lynces noſtrae lupis minores ſunt, tergo maculoſae*, STUMPHIUS.
(*w*) RZACZYNSKY, *Auct. Hiſt. Nat. Pol.* pag. 314.

De Seve. del. C. F. Fritzsch. sc.

LE LYNX.

BESCHRYVING VAN EEN LYNX.

De lynx (*Pl. XXI*) heeft den naam van hertenwolf gekreegen, meer door overeenkomst van gebruiken of zeden, dan uit hoofde van haare figuur of kleur, want zy gelykt naar de kat in de gedaante haars lighaams, en haare kleuren hebben niets gemeens met die van het hert dan de tinten van vaal, die in veele andere dieren gevonden worden: de lynx heeft den neus en het neusbeen minder verheven dan de kat en den agterften hoek der oogen verder naar het oor verwyderd, welk oor minder lang en aan het einde minder gerond is dan dat van de kat; daar was op de punt der ooren van de lynx, die ten onderwerpe voor deze befchryving gediend heeft, en die een wyfje was, een kwaftje zwarte hairtjes in de gedaante van een penceel, waarvan de langfte anderhalf duim haalen konden; de beenen en de voeten van dit dier waren dik; de ftaart hadt weinig lengte, en fcheen gedeeltelyk afgeknot te zyn, fchoon hy in zyn geheel was.

Het hair hadt verfchillende tinten van vaal, wit, en zwart; de neus, het voorhoofd, het bovenft en de zyden des hoofds, de rug, de fchouders, de buitenzyde der voorfte beenen tot aan 't einde der vingeren, de zyden van de borft en het lighaam, de lendenen, het kruis, de agterfte zyde van den verlaagden ftaart, de buitenzyde van de dij en van het been, de voorvoet, de agtervoet, en het bovenft der agterfte voeten hadden elk een vaale, rosagtige en byna uitgedoofde kleur, vermengd met wit, met grauw, met bruin en met zwart, omdat de meefte hairen wit, grauw, bruin, of zwart, waren aan de punt; het wit en het grauw waren met gelyke fchaduwingen vermengd met het vaal, maar het bruin en het zwart maakten kleine vlakken, en byna ftreepen, langs den rug en de lendenen: de fterkfte bruine vlakken waren op den fchouder en op de dije, en de zwarte op de lippen, voornaamlyk ter plaatfe van de knevels, op den voorarm en op het voorfte van het been: het onderft kaakbeen, de keel, het onderft van den hals, de binnenzyde der voorfte beenen, de borft, de buik, de binnenzyde van de dij en het been, en de voorfte zyde van den ftaart hadden eene witte kleur met een ligt zweemzel van vaal en eenige zwarte vlakken vermengd, inzonderheid op de binnenzyde van den voorarm; de rand der oogleden was zwart, en daar was op elk ooglid een witte band met een zweemzel van vaal gemengd; het hair van het binnenft der fchelp van het oor was wit; de rand hadt eene zeer bleeke vaale kleur; de buitenzyde van de fchelp was zwartagtig op de bafis, zwart by de randen en de punt, en wit in 't midden; het einde van den ftaart hadt eene zwarte kleur over de lengte van drie duimen: het hair van dit dier was zagt en op zyn hoogft anderhalf duim lang; de voorfte voeten hadden vyf vingers, en de agterfte flegts vier: alle de voeten waren geheel met hair gedekt behalven de knobbeltjes, welker getal en gedaante dezelfde waren als in de kat.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars	2.	5.	6.
Hoogte van het voorstel	1.	3.	6.
Hoogte van het agterstel	1.	4.	8.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	5.	3.
Omtrek van het einde van den bek	0.	5.	8.
Omtrek van den bek onder de oogen gemeeten	0.	7.	0.
Omtrek van de opening des monds	0.	4.	8.
Afstand tusschen de beide neusgaten	0.	0.	2½.
Afstand tusschen het einde van den bek en den voorsten hoek van 't oog	0.	1.	10.
Afstand tusschen den agtersten hoek en 't oor	0.	2.	7.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	11.
Opening van 't oog	0.	0.	7.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen volgens de kromming van 't neusbeen gemeeten	0.	1.	6.
Dezelfde afstand in een regte lyn	0.	1.	1.
Omtrek van 't hoofd tusschen de oogen en de ooren	0.	11.	4.
Lengte der ooren	0.	3.	0.
Breedte van de basis op de buitenste kromming gemeeten	0.	3.	4.
Afstand tusschen de ooren om laag gemeeten	0.	2.	6.
Lengte van den hals	0.	4.	6.
Omtrek van den hals	0.	8.	3.
Omtrek des lighaams agter de voorste pooten genomen	1.	3.	0.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	8.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten	1.	2.	0.
Lengte van den stomp des staarts	0.	6.	6.
Omtrek van den staart aan 't begin van den stomp	0.	2.	6.
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan 't gewrigt van de hand	0.	7.	0.
Breedte van den voorarm by den elleboog	0.	1.	3.
Dikte terzelfder plaatse	0.	1.	0.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	4.	0.
Omtrek van de agterhand	0.	3.	8.
Lengte van 't gewrigt van de hand af tot aan 't einde der nagelen.	0.	4.	8.
Lengte van het been van de knie af tot aan den enkel	0.	8.	6.
Breedte van het bovenst des beens	0.	3.	10.
Dikte	0.	1.	3.
Breedte ter plaatse van de hiel	0.	1.	10.
Omtrek van den agtervoet	0.	3.	6.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	0.	7.	0.
Breedte van den voorsten voet	0.	1.	10.
Breedte van den agtersten voet	0.	1.	7.
Lengte der grootste nagelen	0.	0.	9.
Breedte aan de basis	0.	0.	1¼.

Deze lynx woog drie-en-twintig pond en zes oncen; het netvlies strekte zig tot het schaambeen uit en klom weder voorwaards op de darmen tot aan de

nieren, het was zeer dun en maakte maazen, die zeer beladen waren met vet.

De twaalfvingerigedarm ſtrekte zig voorwaards uit tot aan de lever, by dewelke hy zig opwaards vouwde, hy verlengde zig tot aan 't einde van de regterzyde, en kromde zig weder naar binnen, voordat hy zig vereenigde met den nugterendarm, die groote omwentelingen in de navelſtrek en in de zyden maakte: de blindedarm was geplaatſt in de bovenbuikſtreek, en liep dwarſch van de linker-naar de regterzyde; de omwentelingen van den omgebogendarm waren in de onderbuikſtreeken en in de darmbeenſtreeken; de kronkeldarm was zeer kort, en maakte met den regtendarm een boog, die zig uitſtrekte van de bovenbuikſtreek tot aan 't bekken loopende in de linkerzyde.

Schoon de maag niet zeer in 't lang liep, was 'er egter een groote afſtand tusſchen den ſlokdarm en den hoek van 't regter gedeelte, ook was 'er maar weinig ruimte tuſſchen dezen hoek en den portier, en de groote blindezak hadt weinig diepte; het gedeelte van den ſlokdarm, dat op de maag uitliep, was zeer dik; de vliezen van dit ingewand waren zeer dun, daar was maar weinig fluweelig op de binnenwanden; de dunne darmen hadden verſchillende dikten; de blindedarm was kort en geleek naar dien van de kat, hy was egter niet gekromd, en hadt minder dikte dan het eerſte gedeelte van den kronkeldarm.

De lever ſtrekte zig maar weinig ter linkerzyde uit; zy beſtondt uit vyf kwabben, twee ter linkerzyde van den draagband en drie ter regterzyde; de agterſte kwab van de linkerzyde en de voorſte van de regterzyde waren de grootſte; de voorſte linker kwab hadt byna zo veel omtrek als de twee agterſte regter kwabben; dit ingewand hadt van buiten eene zwartagtige kleur, en het was van binnen van eene bruine kleur met grauw gemengd; het woog zeven oncen en zes groſſen.

Het galblaasje was groot en byna rolrond; deszelfs voetje maakte drie vouwen gelyk die van het galblaasje van de huiskat; het bevattede een vogt van de zwaarte van een half gros, en van eene oranjeagtige kleur, roodagtig terwyl het dikte hadt en groenagtig terwyl het verdund was.

De milt was van voren naar agteren gerigt, en aan haar agterſt einde om hoog gekromd; haare twee binnenzyden waren weinig onderſcheiden; de twee einden hadden meer breedte dan het midden; dit ingewand was van buiten van eene roode kleur, en van binnen bruin roodagtig; het woog drie en een half gros.

Het alvleeſch ſtrekte zig aan de linkerzyde tot aan de milt uit; ter regterzyde kromde het zig naar agteren langs den twaalfvingerigendarm, en vervolgens naar binnen met dit ingewand; en eindelyk verlengde het zig voorwaards, zodat deze lange tak een byna volkomen ring maakte, omdat zyn einde uitliep tot dat gedeelte van het alvleeſch, dat zig onder de wervelbeenskolom bevondt; het linker gedeelte was breeder dan het regter.

De regter nier ſtak de helft haarer lengte meer vooruit dan de linker; zy hadden beide eene zeer regelmaatige gedaante, en zeer overeenkomende met

het denkbeeld, 't welk men gemeenlyk van een nier of van een boon maakt: zy lagen niet zeer diep, daar waren geen tepeltjes, en het bekken was verdeeld in twee verblyven of gedeeltens, door eene verlenging van de zelfstandigheid der nier, die zig byna tot aan de opening van den pisleider uitstrekte.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif was weinig uitgestrekt en zeer dun; het vleezig gedeelte hadt ook maar weinige dikte.

De regter long hadt vier kwabben, en de linker twee, alle geplaatst zo als zy in de meeste dieren zyn; de kleine kwab van de regterzyde hadt eene zonderlinge gedaante, haar agterst gedeelte was verlengd en puntig; het voorste was gerond, en hadt eene uitranding aan de regterzyde: het hart was wat verlengd; daar kwamen twee takken uit den boog van de groote slagader.

De tong (*A B*, *Pl. XXII*, *fig.* 1) hadt eene gelyke breedte over haare geheele lengte; het einde (*B*) was gerond en zeer dun; daar waren op het einde (*C*) in de lengte van vyf lynen, en op de randen (*D D*) tot in 't midden (*E*) van de lengte der tong, tepeltjes, maar dezelve waren zo klein, dat men hen nauwelyks bemerken konde; het midden (*F*) van het voorste gedeelte was bedekt met groote zeer harde tepels, die puntig en agterwaards gerigt waren: dezelve door het vergrootglas beschouwende, zo als zy (in de 2. *fig.*) vertoond zyn, bemerkt men hunne regelmaatige ruits-gewyze schikking; elk dezer groote tepeltjes uitgetrokken zynde hadt eene basis (*A*) geformeerd door een dun rond, en holrond, kraakbeentje, dat een klein mammetje of eene soort van borst-tepeltje bedekte; het middelste gedeelte van de tong hadt even harde maar niet zo groote tepeltjes als die van 't midden (*F*, *fig.* 1) van het voorste gedeelte; die van 't midden van 't middelst gedeelte waren zeer klein en agterwaards neerliggende; die der zydelyke deelen (*G G*) waren wat grooter schuinsch gerigt van buiten naar binnen en van voren naar agteren; het agterst gedeelte (*H*) hadt ook tepeltjes, maar zy waren dik, week, agterwaards gerigt, en verre van malkanderen geplaatst; daarenboven waren 'er op het agterst gedeelte kelkklieren; eene (*I*) aan wederzyde op den rand van de tong en agt of negen op 't midden in twee reijen (*K K*) elk van vier of vyf klieren geschikt; deze reijen waren schuinsch van voren naar agteren, en van buiten naar binnen gerigt.

Ik heb op de tong van de lynx, daar wy hier van spreeken, geene tepeltjes gezien, die voorwaards gerigt waren, waarvan gewag gemaakt wordt in de Ontleedkundige beschryving van den hertenwolf, door den Hr. Perrault (*a*) gegeeven; daar is evenwel geene reden om te twyffelen of de hertenwolf het zelfde dier zy als onze lynx, dit blykt genoeg uit alles wat van het overige der beschryving gemeld wordt.

De strotklap (*L*) was groot en liep uit in een stompe punt, die dik was aan zyne randen: men ziet in dezelfde *fig.* 1, de randen (*M M*) van den ingang van het strottenhoofd; het bovenst gedeelte (*N*) van de longepyp, waarvan de ringen (*O O O*) voor een gedeelte (*P P P*) vliezig zyn; de twee eerste stukken (*Q Q*) van het tongbeen, de tweede (*R R*) en de twee derde (*S S*).

(*a*) *Mémoires pour servir à l'Histoire Naturelle des Animaux, Prem. Part.* pag. 129.

De Seve, del. C.F.F. sc.

Het verhemelte was doorsneeden met zeven of agt breede vooren, weinig diep en bolrond van voren; zy waren onregelmaatig en bezaaid met kleine verhevenheden in de gedaante van tepeltjes; de agterherssenen waren, even als in de meeste dieren, agter de herssenen geplaatst: de herssenen woogen twee oncen een gros en agt-en-veertig grein, en de agterherssenen vier gros.

Het onderste einde van den ingang van de klink maakte een punt; de kittelaar vertoonde zig niet uitwendig dan onder de gedaante van een zeer klein knobbeltje; de opening van de pisbuis was op een half duim afstands van de boorden van de klink; het gedeelte der schede, dat tusschen beiden was hadt veel meer dikte dan het overige der schede; de pisgang was zeer lang, en de blaas hadt de gedaante van een ey, en zeer dunne vliezen; het lighaam van de lyfmoeder was lang, het hadt maar weinig middellyns, even als de hoornen, die in eene regte lyn gerigt waren: de trompetten hadden naar evenredigheid, meer middellyns; de zaadballen geleeken in hunne gedaante naar nieren; zy waren van buiten van eene grauwe kleur en van binnen roodagtig, uitgezonderd eene korst van twee derde van eene lyn dikte, die eene grauwe kleur hadt gelyk de buitenste oppervlakte.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm toe	7.	2.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	3.
Omtrek van den nugterendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	0.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	7.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	2.
Lengte van den blindendarm	0.	0.	10.
Omtrek op de dikste plaats	0.	1.	6.
Omtrek op de dunste plaats	0.	0.	10.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	2.	6.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	3.	0.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te samengenomen	1.	3.	0.
Lengte van de geheele darmbuis den blindendarm daar niet mede onder begreepen	8.	5.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	8.	0.
Kleine omtrek	1.	1.	0.
Lengte der kleine kromming van den slokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	3.	9.
Lengte van den slokdarm af tot aan den grond van den grooten blindenzak	0.	1.	7.
Omtrek van den slokdarm	0.	3.	0.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	4.	6.
Breedte	0.	5.	2.
Haare grootste dikte	0.	1.	6.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	9.

	voeten,	duimen,	lynen.
Deszelfs grootste middellyn	0.	0.	6.
Lengte van de milt	0.	4.	11.
Lengte der beide einden	0.	0.	11.
Breedte in 't midden	0.	0.	7.
Dikte	0.	0.	3.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	2½.
Lengte der nieren	0.	1.	10.
Breedte	0.	1.	2.
Dikte	0.	0.	9½.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	5.
Breedte van het vleezig gedeelte tusschen het zenuwagtig middelpunt en het borstbeen	0.	1.	8.
Breedte van weerskanten van het zenuwagtig middelpunt	0.	2.	8.
Omtrek van de basis van 't hart	0.	5.	4.
Hoogte van de punt af tot aan den oorsprong van de longslagader.	0.	2.	5.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	1.	9.
Middellyn van de groote slagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	3½.
Lengte van de tong	0.	4.	0.
Lengte van deszelfs onderst gedeelte van het toompje af tot het einde	0.	1.	6.
Breedte van de tong	0.	1.	3.
Lengte der herssenen	0.	2.	1.
Breedte	0.	2.	3.
Dikte	0.	1.	2.
Lengte der agterherssenen	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	5.
Dikte	0.	0.	10.
Afstand tusschen den aars en de klink	0.	0.	6.
Lengte van de klink	0.	0.	3.
Lengte van de schede	0.	2.	7.
Omtrek aan de dikste plaats	0.	1.	6.
Omtrek aan de dunste plaats	0.	0.	4.
Groote omtrek van de blaas	0.	8.	6.
Kleine omtrek	0.	7.	0.
Lengte der pisbuis	0.	2.	10.
Omtrek	0.	0.	4½.
Lengte van het lighaam en den hals van de lyfmoeder	0.	1.	6.
Omtrek	0.	0.	4.
Lengte der hoornen van de lyfmoeder	0.	2.	11.
Omtrek op de dikste plaatsen	0.	0.	4.
Omtrek aan het einde van yderen hoorn	0.	0.	2.
Afstand in een regte lyn tusschen de zaadballen en het einde van den hoorn	0.	0.	1.
Lengte der kromme lyn, die de trompet doorloopt	0.	1.	0.
Lengte der zaadballen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	3.
Dikte	0.	0.	2.

De

De Seve del. C.F.F. sc.

De kop van het geraamte (*Pl. XXIII*) van de lynx is, naar evenredigheid, zo lang en zo breed als die van de kat; maar de bek is langer dan die van dit dier; daar is geen rand op de kruin, maar het agterhoofd ſpringt agterwaards.

De lynx heeft ſlegts drie baktanden aan weerzyde van het bovenſt kaakbeen; zy beantwoorden aan de drie laatſte tanden van de kat, van den leeuw, van den tyger, enz, die 'er vier hebben; de eerſte ontbreekt in den lynx; voor het overige gelyken de tanden dezer drie dieren malkanderen volmaakt ten opzigte van de gedaante en plaatſing; de lynx heeft 'er maar agt-en-twintig, te weeten zes ſnytanden, twee hondstanden, en zes baktanden in yder kaakbeen.

Alle de wervelbeenderen, de ribben, en de beenderen van 't borſtbeen van den lynx gelyken naar die van de kat in de gedaante en in 't getal; het heiligbeen beſtaat uit drie valſche wervelbeenderen en de ſtaart heeft 'er dertien.

De beenderen van 't bekken verſchillen niet van die van de kat dan voor zo verre hier een klein uitſteekzel is, op den rand van het bekken, beneden de panswyze holligheid, en dat de eyronde gaten een regelmaatiger eyrond maaken.

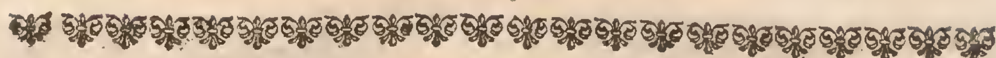
Het ſchouderblad en de beenderen der vier pooten en der voeten zyn my niet voorgekomen van die van de kat te verſchillen dan in de grootte.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterhoofd	0.	4.	11.
De grootſte breedte van 't hoofd	0.	3.	5.
Lengte van het onderſt kaakbeen van deszelfs voorſte einde tot aan den agterſten rand van het knokkelwyze uitſteekzel	0.	3.	4.
Lengte van het onderſt kaakbeen ter plaatſe der ſnytanden	0.	0.	8.
Afſtand tuſſchen de knokkelwyze uitſteekzels	0.	1.	8.
Dikte van het voorſte gedeelte van het been der bovenſte kaak.	0.	0.	1½.
Breedte van dit kaakbeen ter plaatſe der buitenſte ſnytanden	0.	0.	6½.
Breedte ter plaatſe van de hondstanden	0.	1.	3.
Lengte van den bovenkant	0.	2.	0.
Afſtand tuſſchen de oogholen en de opening der neusgaten	0.	0.	10.
Lengte van deze opening	0.	0.	9.
Breedte	0.	0.	8.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	1.	4.
Breedte aan de breedſte plaats	0.	0.	4.
Breedte der oogholen	0.	1.	4.
Hoogte	0.	1.	2.
Lengte der langſte ſnytanden buiten 't been	0.	0.	3½.
Lengte der hondstanden	0.	0.	9.
Breedte aan de baſis	0.	0.	4.
Lengte der dikſte baktanden buiten het been	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	8.
Dikte	0.	0.	4.
Lengte der twee voornaame deelen van het tongbeen	0.	0.	8.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der tweede beenderen	0.	0.	5.
Lengte der derde beenderen	0.	0.	4.
Lengte van het middenbeen	0.	0.	5.
Lengte der takken van de vork	0.	0.	7.
Lengte van den hals	0.	4.	6.
Breedte van het gat van het eerste wervelbeen van boven naar beneden	0.	0.	6.
Lengte van den eenen naar den anderen kant	0.	0.	7½.
Breedte van het eerste wervelbeen, op de dwarsche uitsteekzels gemeeten	0.	2.	1.
Lengte van het gedeelte der wervelbeens-kolom, die uit rug-wervelbeenderen bestaat	0.	7.	9.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het eerste wervelbeen.	0.	1.	1.
Hoogte van dat van het tweede, dat het langste is	0.	1.	2.
Hoogte van dat van het elfde, dat het kortste is	0.	0.	2.
Lengte van het lighaam des laatsten wervelbeens, dat het langst is.	0.	0.	9.
Lengte der eerste ribben	0.	2.	4.
Afstand der eerste ribben aan de breedste plaats	0.	2.	2.
Lengte van de tiende rib, die de langste is	0.	4.	4.
Lengte van de laatste der valsche ribben, die de kortste is	0.	3.	4.
Breedte van de breedste rib	0.	0.	3.
Lengte van het borstbeen	0.	7.	3.
Breedte van het eerste been, dat het breedste is, in 't midden.	0.	4.	0½.
Breedte van het eerste been, dat het smalst is, aan het voorste einde	0.	0.	1.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het vyfde lendenwervelbeen, dat het langst is	0.	0.	6½.
Lengte van het dwarsche uitsteekzel des zesden wervelbeens, dat het langst is	0.	1.	2.
Lengte van 't lighaam des zesden lendenwervelbeens, dat het langst is	0.	1.	3.
Lengte van het heiligbeen	0.	1.	7.
Breedte van het voorste gedeelte	0.	1.	5.
Breedte van het agterste gedeelte	0.	0.	10.
Lengte van het agtste valsche wervelbeen van den staart, dat het langst is	0.	0.	7.
Breedte van het bovenst gedeelte van het heupbeen	0.	0.	11.
Hoogte van het been, van het midden der panswyze holligheid tot aan het bovenste einde	0.	2.	9.
Lengte van de goot	0.	1.	8.
Breedte in 't midden	0.	1.	2.
Diepte van de goot	0.	0.	9.
Diepte van de uitranding van het agterst gedeelte	0.	0.	11.
Lengte der eyronde gaten	0.	1.	2.
Breedte	0.	0.	8.
Breedte van het bekken	0.	1.	3.
Hoogte	0.	1.	6.
Lengte van 't schouderblad	0.	4.	0.
Breedte aan de breedste plaats	0.	2.	3.
Lengte van de agterste zyde	0.	0.	9.
Breedte van het schouderblad aan de smalste plaats	0.	3.	7.
Hoogte van den doorn aan de verhevenste plaats	0.	0.	10.

	voeten,	duimen,	lynen,
Middellyn van de panswyze holligheid	0.	0.	7.
Lengte van het fchouderbeen	0.	5.	8.
Omtrek aan de kleinfte plaats	0.	1.	4.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	10.
Breedte van het bovenfte gedeelte	0.	0.	11½.
Breedte van het onderft gedeelte	0.	1.	3.
Lengte van de ellepyp	0.	0.	7.
Hoogte van de elleboogsknokkel	0.	0.	10.
Lengte van het ftraalbeen	0.	5.	4.
Breedte van het bovenfte einde	0.	0.	7.
Breedte van het onderfte einde	0.	0.	11.
Lengte van het dijbeen	0.	6.	11.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	6½.
Middellyn van het midden des beens	0.	0.	5½.
Breedte van het onderfte einde	0.	1.	0½.
Lengte der kniefchyven	0.	0.	11.
Breedte	0.	0.	5.
Dikte	0.	0.	3½.
Lengte van het fcheenbeen	0.	7.	0.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	1.	2.
Omtrek van 't midden des beens	0.	1.	6.
Breedte van het onderft einde	0.	0.	10.
Lengte van het kuitbeen	0.	6.	7.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	0.	3½.
Hoogte van de voorhand	0.	0.	6.
Lengte van het hielbeen	0.	1.	9.
Hoogte van het eerfte wiggebeen en fchuitbeen te famengenomen.	0.	0.	8.
Lengte van het derde beentje der agterhand dat het langfte is.	0.	2.	1.
Lengte van het eerfte beentje der agterhand, dat het kortfte is.	0.	0.	6.
Lengte van het tweede beentje van den agtervoet, dat het langft is	0.	3.	0.
Lengte van den eerften regel van den middelften vinger des voorften voets	0.	1.	2.
Lengte van den tweeden	0.	0.	10.
Lengte van den derden	0.	0.	8.
Lengte van den eerften regel van den duim	0.	0.	5½.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	9.
Lengte van den eerften regel van den tweeden vinger van den agterften voet	0.	1.	3.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	11.
Lengte van den derden	0.	0.	7.

BESCHRYVING

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

HETWELK BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN JAGUAR, DEN COUGAR, EN DEN LYNX OF HERTENWOLF.

No. DCCCLXV. *Een jonge jaguar.*

Dit is de jaguar, die ten onderwerpe voor de beschryving van dit dier gediend heeft; hy is opgezet, de beenderen van het hoofd en van de vier voeten zitten aan het vel vast.

No. DCCCLXVI. *Het vel van een cougar.*

Dit vel is van het onderwerp, 't welk ontleed is voor de beschryving van den cougar.

No. DCCCLXVII. *De maag van een cougar.*

No. DCCCLXVIII. *De tong van een cougar.*

Deze maag en deze tong zyn van hetzelfde dier als het vel onder No. DCCCLXVI bygebragt; men ziet op de tong haare tepeltjes, en op de maag plooijen van haare binnenste wanden.

No. DCCCLXIX. *Het geraamte van een cougar.*

Dit is het geraamte, 't welk ten onderwerpe voor de beschryving en de afmeetingen van den cougar gediend heeft: deszelfs lengte is van drie voet drie duim van het einde der kaakbeenen tot het agterste einde van het heiligbeen; de kop heeft een voet en negen lynen omtrek op de dikste plaats gemeeten.

No. DCCCLXX. *Het tongbeen van een cougar.*

Dit been bestaat uit negen stukken gelyk dat van den panthera, maar het verschilt hier in voornaamlyk van het zelve, dat de tweede, naar evenredigheid van de lengte der derde, langer zyn, en dat de eerste op de zyden geplat zyn.

No. DCCCLXXI. *Het vel van een lynx.*

Dit vel is opgezet; de kleuren van 't hair zyn dezelfde als die van den lynx, waarnaar de beschryving van dit dier gemaakt is.

No. DCCCLXXII. *Het geraamte van een lynx.*

Het is dat, 't welk ten onderwerpe voor de beschryving en de afmeetingen der beenderen van den lynx gediend heeft, zyne lengte is van twee voet en twee duim, van 't einde der kaakbeenen tot aan 't agterst einde van het heiligbeen; de kop heeft negen duim vier lynen omtrek op de dikste plaats gemeeten.

No. DCCCLXXIII. *Het tongbeen van een lynx.*

Dit been bestaat uit negen stukken; het heeft meer gelykheid naar het tongbeen van den cougar, dan naar dat van de panthera; de tweede beentjes zyn, naar evenredigheid, evenwel korter in den lynx.

DE CARACAL *.

Schoon de caracal, in de grootte en het maakzel des lighaams, en in het voorkomen van den kop, naar den lynx gelykt; schoon hy, even als deze, het zonderling, en, om zo te spreeken, het eenig kenmerk heeft, van met een lang penseel van zwart hair aan de punt zyner ooren voorzien te zyn, hebben wy egter uit het onderscheid, dat tusschen deze twee dieren gevonden wordt, vermoed, dat zy van twee verschillende soorten zyn; de caracal is niet gespikkeld, gelyk de lynx, hy heeft een ruwer en korter hair, een veel langer en eenpaarig gekleurden, staart, den snuit meer verlengd, veel minder zagt voorkomen, en veel woester geaartheid: de lynx onthoudt zig alleenlyk in de koude of gemaatigde landen, de caracal wordt niet dan in de heetste gewesten gevonden; het is uit hoofde van dit verschil van geaartheid en klimaat, niet minder dan uit aanmerking van de straks gemelde onderscheidingen, dat wy deze twee dieren geoordeeld hebben twee verschillende soorten uit te maaken; gelyk wy hier in ook bevestigd zyn door derzelver vergelyking, want wy hebben hen beiden leevende gezien, en het is ten hunnen opzigte, zo wel als ten opzigte van alle de dieren, welke wy tot dus verre gegeeven hebben, eveneens waar, dat zy naar de natuur geteekend en beschreeven zyn.

Dit dier is gemeen in Barbarije, in Arabie, en in alle de landen waar zig de leeuw, de panthera, en de ouca onthouden; het leeft even als deze van den roof, maar kleiner en zwakker zynde heeft het meer moeite om zig zyn bestaan te verschaffen: hy heeft, om zo te spreeken, niet dan 't geen anderen hem laaten, en dikwils is hy genoodzaakt zig met het geen zy niet kunnen of willen eeten, te vergenoegen: hy schuwt den panthera, omdat deze zyne wreedheden zelfs dan oeffent, wanneer hy ten vollen verzadigd is; maar hy volgt den leeuw, die, zodra hy verzadigd is, aan geen dier leet toebrengt: de caracal doet zyn voordeel met den afval van zyn tafel, en hy vergezelt hem, ten dien einde, al vry naby, omdat hy, vaardig op de boomen klauterende, niet vreest voor den toorn des leeuws, die hem derwaards niet kan volgen, gelyk de panthera doet; het is om alle deze redenen, dat men van

* De Caracal, is een naam, dien wy aan dit dier gegeeven, en welken wy van zyn naam in de Turksche taal *Karrab kulak*, of *Karacoulak*, overgenomen, hebben, in 't Arabisch heet hy *Gat* en *Challab*; in 't Persiaansch *Siyab-gutb*, het welk in alle die drie taalen wil zeggen, kat met lange ooren.

Siyab-gutb. CHARLETON *Exercitat.* Oxon. 1677. pag. 21, 22, 23.

Siyab gutb, *Auricula atra*, SCHEICH SAADI *in libro* GULISTAN, *seu* ROSARIO, *sexcentis circiter abhinc annis conscripto, quem Persice & Latine edidit Georg.* GENTIUS. *ubi vide Apologum Leonis & auriculae atrae*, pag. 81.

De proviandbezorger des leeuws, volgens verscheiden Reisbeschryvers.

De leidsman van den leeuw, volgens andere.

den caracal gezegd heeft, dat hy de geleider (*a*) of de proviandmeester van den leeuw was; dat deze, wiens reuk niet fyn is, zig van hem bediende, om de andere dieren van verre op te fpooren, en dezelve geveld hebbende den buit met hem te deelen (*b*).

De caracal heeft de grootte van een vos, maar hy is veel woefter, en veel fterker; men heeft hem een vry grooten hond, die, voor zyn leeven vegtende, zig met alle zyne kragten verdedigde, zien aanvallen, en in weinige oogenblikken verfcheuren en om hals brengen; hy wordt zeer bezwaarlyk getemd; wanneer hy egter jong gevangen, en vervolgens zorgvuldig opgevoed, is, kan men hem afrigten tot de jagt, die hy natuurlyk bemint, en daar hy zeer wel in flaagt, mits men de voorzigtigheid hebbe van hem nooit los te laaten dan tegen dieren, welken hy overmag; anders wordt hy afgefchrikt, en weigert te dienen zodra 'er gevaar is; men gebruikt hem in de Indiën tot het vangen van haazen, konynen, en zelfs groote vogelen, welken hy met eene zonderlinge behendigheid weet te overvallen.

(*a*) „ De karacoulacs zyn dieren wat grooter dan katten, en van het zelfde maakzel; zy „ hebben zwarte ooren van bykans een half voet lengte, en 't is daar van dat zy hunnen naam, „ die zwart-oor uitdrukt, ontleenen; zy dienen den leeuwen voor chiaoux, zo als de lieden „ van 't land zeggen, want zy gaan eenige treden voor hen uit en zyn als hunne geleiders om „ hen te brengen naar de plaatfen, daar zy fpyze kunnen vinden, in vergoeding waarvoor zy „ hun aandeel daarvan krygen; wanneer dit dier den leeuw lokt, fchynt het de ftem te zyn „ van iemand die een ander roept, fchoon het geluid egter wat helderer is". *Voyage de* THEVENOT, Paris 1664. *Tom. II.* pag. 114, 115.

(*b*) „ Ik zag in een yzeren kooy een dier, 't welk de Arabieren den geleider van den leeuw „ noemen; hy gelykt veel naar de kat, waarom ook zommigen hem Syrifche kat noemen, en „ ik heb een ander van dien naam te Florence gezien; hy is zeer woeft, zo iemand het „ vleefch, dat hem aangeboden is, poogt te rug te neemen, wordt hy woedende, en, zo men „ hem niet bevredigt, werpt hy zig op dien perfoon: hy heeft kleine vlokjes hair aan de „ punt zyner ooren, en hy wordt de geleider van den leeuw geheeten, omdat men wil dat „ de leeuw zo zwak van reuk is, dat hy zig met den caracal, die zeer fyn riekt, verbindt, „ en denzelven volgende zyn prooy bekomt, waarvan hy dan een gedeelte aan zyn geleider „ geeft". *Voyage d'Orient du Pere* PHILIPPE, *Carme dechaussé*, Lyon 1669. *Liv. II.* pag. 76, 77.

„ De gat el challah der Arabieren, dien de Perfiaanen fiyah-guth, en de Turken karrah ku- „ lak, dat is te zeggen, zwartekat, of kat met zwarte ooren, zo als zyn naam in die drie „ taalen uitdrukt, noemen, heeft de grootte van een groote kat: het lighaam is bruin naar „ den roode trekkende, de buik van eene ligter kleur, en zomtyds gefpikkeld, de fnuit zwart, „ en de ooren van een donker grauw, waarvan de einden voorzien zyn met een klein bosje „ zwart en ftyf hair, gelyk dat van den lynx; de figuur van dit dier door CHARLETON gegee- „ ven, is zeer verfchillende van de fiyah-guth van Barbarye, die een ronder kop met zwarte „ lippen heeft, maar voor het overige geheellyk naar een kat gelykt". *Voyage de* SHAW, *à la Haye* 1743. *Tom. I.* pag. 320, 321. Men merke hier aan dat de figuur door CHARLETON gegeeven, hier in gebrekkig is, dat het hair daarin niet wordt uitgedrukt, en dat de kop, om zo te fpreeken, kaal is, het welk hem van zyne rondte ontneemt; maar het is niet minder waar, dat de fiyah-guth van CHARLETON, en die van Barbarye, waar van de Hr. SHAW hier fpreekt, beiden dieren van dezelfde foort zyn als onze caracal.

BESCHRYVING VAN DEN CARACAL.

De caracal, (*Pl. XXIV*) is ten naastenby van dezelfde grootte als de lynx; hy gelykt denzelven veel in de lighaamsgestalte, en hy heeft, gelyk de lynx, een bosje of kwastje zwarte hairtjes in de gedaante van een penseel, op de punt der ooren: ik heb de byzonderheden der beschryving van den caracal niet kunnen volgen, omdat ik slegts een dezer dieren gezien heb; dat in de Dierengaarde van Versailles was; en nog heb ik het zelve daar niet gezien dan door de traliën van een donker hok: dit dier is zo schuw, dat het zig altoos zoekt te verbergen, en tevens zo woest dat men het niet mag naderen of aanraaken: ondertusschen is het my voorgekomen in de lighaamsgestalte veel overeenkomst met de kat te hebben, schoon zyn bek langer en zyn staart korter is.

Het einde van den bek is wit; het bovenst en de zyden van den bek, het voorhoofd, en de kruin des hoofds hebben eene vaale kleur met een tint van bruin; de oogen zyn met wit geboord; daar is by de hoeken van den mond een vlak van dezelfde kleur, en boven het oog aan weerzyde van het voorhoofd, een kleine smalle witagtige streep, van voren naar agteren loopende; de randen der ooren zyn wit; de buitenste zyde is zwart, de binnenste zyde is van eene witagtige kleur in 't midden, en van eene vaale rosagtige kleur by de randen; het bovenst van den hals en de rug zyn van een vaale kleur met een zweemzel van bruin: deze kleur maakt een streep, die op den schoft dwarsch doorsneeden wordt door eene andere streep van dezelfde kleur; de zyden van den hals en van het lighaam, de uitwendige zyde der beenen, en de voeten hebben eene isabelle kleur, uitgezonderd het bovenst van de buitenzyde van den voorarm en van de dije, die rosagtig is; het onderst kaakbeen is wit; het onderst van den hals, de buik, en de binnenzyden der beenen zyn witagtig met een zweemzel van bleek vaal; de borst heeft een vuile vaale kleur met bruine zwartagtige vlakken, en de staart is van eene rosagtige vaale kleur.

VERVOLG DER BESCHRYVING VAN DEN CARACAL.

Dewyl de voorgaande beschryving, wegens de gemelde redenen, niet dan zeer onvolmaakt konde zyn, zo heb ik my den volgenden winter, nadat ik des zomers die beschryving gemaakt hadt, met vermaak bediend van de gelegenheid, welke my het sterven van dezen caracal, in des Konings Dierengaarde te Versailles, verschaftede, om een vollediger berigt te geeven: ik heb het dier ontleed en in orde beschreeven; ik heb het door eene alleruiterste vermagering mismaakt, en gedeeltelyk onthaird, gevonden: het hair, dat nog overig was, hadt niet nauwkeurig dezelfde kleuren, die zig vertoond hadden, toen het zig in een duister hok in de Dierengaarde onthielt.

Den

De Seve. del. C. F. Fritzsch. sc.

LE CARACAL.

Den caracal vergelykende met de kat, gelyk ik dezen met den lynx vergeleeken had, heb ik bevonden, dat de caracal langer kop, holronder neusbeen, verhevener voorhoofd, en puntiger ooren, heeft dan de kat; wat de kleuren van 't hair betreft, dat van het einde van den ſnuit, van den omtrek der oogen, van de hoeken des monds en des voorhoofds, was alleenlyk witagtig met een zweemzel van geelagtig; de bruine kleur der ſchouderen en van het bovenſt van den hals en den rug was met vaal gemengd, omdat yder hair een vaale kleur over het grootſt gedeelte zyner lengte hadt en bruin aan de punt was; daar wierden veele gryze hairen over het geheele lighaam gevonden; de bruine zwartagtige vlekken van de borſt waren ſlegts uitwerkzels van de vuiligheid die op het hair vaſt zat; de vaale kleur van de zyden des lighaams, van naby gezien zynde, wierdt bevonden vermengd te zyn met een tint van iſabelle kleur, die zig in een ſterk licht niet vertoonde: het hair des lighaams was omtrent een duim en drie lynen lang, de penſeelen of kwaſtjes der ooren twee duimen, en het borſtelhair der knevels twee en een half duim: bykans al dit hair was wit: daar waren vyf vingers aan de voorſte, en ſlegts vier aan de agterſte, voeten.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams, van het einde van den bek tot aan den aars	2.	2.	6.
Lengte van den kop, van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	5.	3.
Omtrek van het einde van den bek	0.	5.	3.
Omtrek van den bek onder de oogen gemeeten	0.	7.	9.
Omtrek van de opening van den mond	0.	4.	4.
Afſtand tuſſchen de beide neusgaten	0.	0.	4.
Afſtand tuſſchen het einde van den bek en den voorſten hoek van 't oog	0.	1.	8.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor	0.	2.	6.
Lengte van 't oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	11.
Opening van 't oog	0.	0.	7.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen	0.	1.	5.
Omtrek van den kop tuſſchen de oogen en de ooren	0.	10.	4.
Lengte der ooren	0.	3.	6.
Breedte van de baſis op de uitwendige kromming gemeeten	0.	3.	5.
Afſtand tuſſchen de beide ooren om laag gemeeten	0.	2.	0.
Lengte van den hals	0.	3.	0.
Omtrek van den hals	0.	7.	0.
Omtrek des lighaams agter de voorſte pooten gemeeten	0.	11.	6.
Dezelfde omtrek op de dikſte plaats	1.	3.	0.
Dezelfde omtrek voor de agterſte pooten	0.	11.	6.
Lengte van den ſtomp des ſtaarts	0.	10.	6.
Omtrek van den ſtaart aan 't begin des ſtomps	0.	2.	4.
Lengte van den voorarm van den elleboog tot aan 't gewrigt van de hand	0.	6.	9.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	3.	2.

	voeten,	duimen,	lynes.
Lengte van 't gewrigt af tot het einde der nagelen	0.	4.	4.
Lengte van het been van de knie af tot aan de hiel	0.	7.	8.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	0.	7.	2.
Breedte van den voorſten voet	0.	1.	7.
Breedte van den agterſten voet	0.	1.	5.
Lengte der grootſte nagelen	0.	0.	11.
Breedte aan de baſis	0.	0.	2.

Deze caracal was een mannetje, hy woog ſlegts twaalf pond elf oncen ter oorzaake zyner uiterſte magerheid; het netvlies was zeer dun, ſtrekte zig tot het ſchaambeen uit, en kwam weder voorwaards onder de ingewanden, gelyk dat van den lynx; de maag was ter linker-en de lever byna geheel ter regterzyde.

De twaalfvingerigedarm liep tot in 't midden van de regterzyde, alwaar hy zig voorwaards vouwde: de nugteredarm maakte zyne omwentelingen in de navelſtreek, in de zyden, en in den eigenlyk gezegden onderbuik; de omwentelingen van den omgebogendarm waren in dezelfde ſtreeken, en ten grooten deele in de regter darmbeenſtreek; vervolgens ſtrekte zig dit zelfde ingewand voorwaards in de regterzyde uit, alwaar het zig vereenigde met den blindendarm, die van voren naar agteren liep: de kronkeldarm maakte een boog van de regter naar de linkerzyde agter de maag, en die zig in de regterzyde verlengde voor dat hy zig met den regtendarm vereenigde.

De maag en het alvleeſch geleeken naar de maag en het alvleeſch van de lynx: het fluweelig bekleedzel van de maag was zeer zigtbaar; de blindedarm hadt meer uitgeſtrektheid dan die van den lynx en de punt was gekromd naar den kant van den omgebogendarm; de vliezen van de maag en de ingewanden waren zeer dik.

De lever hadt zes kwabben; de twee grootſte waren geplaatſt één in 't midden, en de andere ter linkerzyde; die van 't midden was verdeeld in drie deelen door twee ſplytingen; de draagband ging door de linker ſplyting, en het galblaasje was in de regter ſplyting; daar waren drie kwabben ter regterzyde, de onderſte was grooter dan de twee anderen; de lever hadt van buiten eene bleeke roodagtige, en van binnen eene bruin roodagtige, kleur; zy woog tien oncen zes gros; het galblaasje was groot, langwerpig, en byna rolrond.

De milt was veel breeder aan haar onderſt dan aan haar bovenſt einde; zy hadt van buiten en van binnen eene vry leevendige roodagtige kleur; zy woog drie en een half gros.

De regter nier ſtak wat meer vooruit dan de linker; zy lagen niet diep; het bekken was vry groot, maar men zag daar geene onderſcheidene tepeltjes; de nierklieren waren groot, langwerpig, en van eene geelagtige kleur.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif was weinig uitgeſtrekt, daar waren in de regter long vier kwabben, waarvan drie geſchikt waren gelyk als in de meeſte andere viervoetige dieren; de vierde hadt meer omtrek dan de

tweede, en ten naastenby zo veel als de eerste: de linker long bestondt slegts uit twee kwabben; het hart hadt een dikken, rondagtigen, en wat linkerwaards gedraaiden, punt, daar kwamen slegts twee takken uit den boog van de groote slagader.

De tong van den caracal geleek in alles naar die van den lynx, uitgezonderd de kelkklieren, die slegts ten getale van vier waren, drie aan de regter en eene aan de linkerzyde; de drie van de regterzyde waren geschikt op een ry, die schuinsch van voren naar agteren, en van buiten naar binnen, liep; de klier van de linkerzyde was schuinsch tegen over de agterste klier van de regterzyde geplaatst: de strotklap was meer verlengd en puntiger dan die van den lynx; het verhemelte was doorsneeden met zes of zeven vooren, die ten naastenby gelyk waren aan die van het verhemelte van den lynx.

De agterherssenen waren geplaatst gelyk die van den lynx; zy woogen twee gros en vyftig grein; en de voorherssenen een once vier gros en twaalf grein.

Daar waren agt tepels, vier aan weerszyde, twee op de borst, en twee op den buik; de twee eerste van den buik waren op 't midden van den onderbuik, de twee andere waren by de kraakbeenderen der valsche ribben; de twee eerste van de borst waren weinig verwyderd van dezelfde kraakbeenderen, de laatste tepels waren by de liezen geplaatst.

Het hoofdje van de roede was klein en van eene kegelagtige gedaante gelyk dat van de kat; maar men zag 'er geene tepeltjes op, alleenlyk bemerkte men met het vergrootglas eenige oneffenheden; daar waren geene zaadblaasjes; de zaadballen waren zeer klein en rond; hunne binnenste zelfstandigheid was van eene geelagtige kleur; de blaas hadt eene eyronde gedaante.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier tot aan den blindendarm	5.	9.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	6.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	0.
Omtrek van den nugterendarm op de dikste plaatsen . .	0.	2.	0.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen . .	0.	3.	0.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	1.	5.
Omtrek op de dikste plaats	0.	2.	6.
Omtrek op de dunste plaats	0.	1.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen . .	0.	3.	7.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	3.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm . .	0.	3.	7.
Omtrek van den regtendarm by den aars . . .	0.	3.	8.
Lengte van den kronkeldarm en den regtendarm te samengenomen.	1.	8.	0.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm daar niet mede onder begreepen	7.	5.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	6.	0.
Kleine omtrek	0.	11.	6.
Lengte van de lever	0.	6.	3.
Breedte	0.	6.	4.

	voeten,	duimen,	lynen.
Haare grootste dikte	0.	0.	10.
Lengte van het galblaasje	0.	2.	6.
Deszelfs grootste middellyn	0	0.	11.
Lengte van de milt	0.	4.	11.
Breedte van het ondereinde	0.	1.	1.
Breedte van het boveneinde	0.	0.	8.
Dikte in 't midden	0.	0.	2½.
Lengte der nieren	0.	1.	11.
Breedte	0.	1.	4.
Dikte	0.	0.	11.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader tot aan de punt	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	4.
Omtrek van de basis van 't hart	0.	4.	9.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longslagader	0.	2.	2.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	1.	6.
Middellyn van de groote slagader van buiten tot buiten gemeeten	0.	0.	5.
Lengte van de tong	0.	2.	9.
Lengte van de herssenen	0.	2.	4.
Breedte	0.	1.	10.
Dikte	0.	1.	0.
Lengte der agterherssenen	0.	1.	0.
Breedte	0.	1.	5.
Dikte	0.	0.	8.
Lengte van het hoofdje	0.	0.	5.
Omtrek	0.	0.	6.
Lengte van de roede, van de splitsing der sponsagtige lighaamen af tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	1.	4.
Omtrek	0.	0.	10.
Lengte der zaadballen	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	4½.
Dikte	0.	0.	3.
Lengte der afvoerende buizen	0.	8.	0.
Middellyn in 't grootste gedeelte van derzelver uitgestrektheid	0.	0.	½.
Groote omtrek van de blaas	0.	9.	3.
Kleine omtrek	0.	7.	6.
Lengte van de pisbuis	0.	4.	9.
Lengte van de voorstanders	0.	0.	5½.
Breedte	0.	0.	2½.

Schoon de caracal veel overeenkomst heeft met de kat, is deszelfs kop egter, van vleesch ontbloot, langer ten opzigte van zyn lighaam dan die van de kat; daarentegen heeft de snuit niet meer lengte ten opzigte haarer breedte: de caracal heeft bolronder voorhoofd dan de kat, ook is het zelve meer verheven aan 't voorste gedeelte; de eigenlyke neusbeenderen springen minder vooruit aan 't einde van den bek, en bygevolg heeft de opening der neusgaten, naar evenredigheid, meer lengte dan by de kat, daar zyn op 't voorste gedeelte en op den kruin van 't hoofd sterker en meer uitspringende beenagtige

verhevenheden: voor het overige is 'er weinig verſchil tuſſchen deze twee dieren ten opzigte van het getal, de figuur, en de plaatſing der beenderen van den kop.

De caracal heeft maar dertig tanden gelyk de kat, de cougar, de panther, en de leeuw; en die tanden gelyken in alle opzigten naar de tanden van de kat.

Alle andere beenderen van 't geraamte van de kat gelyken ook naar de beenderen die daar aan beantwoorden in 't geraamte van den caracal; die gelykheid houdt zelfs ſtand in 't getal der valſche wervelbeenderen van den ſtaart (*a*).

(*a*) Zie de beſchryving van 't geraamte van de kat in 't V Deel van dit Werk.

DE HYAENA *.

ARISTOTELES (*a*) heeft ons twee berigten wegens den hyaena nagelaaten, die alleen genoeg zouden zyn om dit dier te herkennen, en het van alle andere te doen onderſcheiden; des niettegenſtaande hebben de Reisbeſchryvers en de Natuuronderzoekers hetzelve met vier andere dieren verward, welker ſoorten alle vier onder malkanderen, en allen van den hyaena, verſchillende zyn; die dieren zyn de jakhals, de veelvraat, de civet, en de baviaan, die alle vier vleeſchvreetende en wilde dieren zyn, gelyk de hyaena, en die elk eenige kleine gelykeniſſen en overeenkomſten met dezelve hebben, die gelegenheid tot misvatting en dwaaling gegeeven hebben. De jakhals wordt omtrent in 't zelfde land gevonden, hy gelykt, even als de hyaena, in geſtalte vry wat naar den wolf; hy leeft, even als deze, van lyken, en wroet de graven op om 'er de lighaamen der afgeſtorvenen uit te haalen; overeenkomſt genoeg, om het eene dier voor het ander te doen neemen. De veelvraat heeft dezelfde gulzigheid, denzelfden trek naar bedorven vleeſch, dezelfde neiging om de lyken op te graaven, en ſchoon hy van een zeer verſchillend klimaat, en van een zeer verſchillend maakzel, is van dat der hyaena, is deze enkele overeenkomſt van inborſt genoeg geweeſt, om de Schryvers aanleiding te geeven van deze dieren te verwarren. De civet wordt ook in 't zelfde land als de hyaena gevonden, hy heeft, even als deze, lang hair op den rug, en eene byzondere opening of ſpleet; zonderlinge karakters, die niet dan aan eenige dieren behooren, en die BELLON hebben doen gelooven, dat de civet de hyaena der Ouden was; en wat den baviaan betreft, die nog minder dan de drie andere naar den hyaena gelykt, dewyl hy de handen en voeten even als die van den menſch of den aap heeft; men heeft hem met den hyaena niet verward dan wegens de gelykheid van den naam: de hyaena wordt, volgens berigt van Dr. SHAW, in Barbarije *dubbah* genaamd, en de baviaan heet volgens MARMOL en LEO AFRICANUS, *dabuh*; en dewyl de baviaan zig in 't zelfde klimaat onthoudt, gelyk hy ook de aarde opkrabt, en ten naaſtenby de grootte van den hyaena heeft, zo hebben deze overeenkomſten de Reisbeſchryvers, en ver-

* De Hyaena wordt in Arabie *Zabo*; in Barbarije *Dubbah*; in Perſië *Kaftaar* of *Caſtar*, geheeten.

Hyaena. ARISTOTELES *Hiſt. Animal. lib. VI. cap.* 32.

Taxus porcinus ſeu hyaena veterum. KAEMPFER *Amoenit.* pag. 411.

Hyaena. canis cauda recta annulata, pilis cervicis erectis, auriculis nudis. LINNÆUS *Syſt. Nat. Edit. X.* pag. 40. Ik moet hier aanmerken, dat dit kenmerk van een geringden ſtaart, 't welk door KAEMPFER insgelyks is opgegeeven, noch duidelyk, noch ſtandvaſtig, is; de hyaena, welke wy gezien hebben, heeft alle de kenmerken, welken LINNÆUS aan dit dier geeft, uitgezonderd dat van den ſtaart, die geene wél geteekende ringen maar ſlegts eenige tinten van bruin op een grauwen grond hadt, dewelke eer baaren dan ringen formeerden.

(*a*) ARISTOTELES, *Hiſt. Animal. lib. VI. cap.* 32. *en Lib. VIII. cap.* 5.

volgens de Natuuronderzoekers, die de Reisbeſchryvers hebben nageſchreeven, in dwaaling doen vallen; die geenen zelve, die deze twee dieren nauwkeurig hebben onderſcheiden, hebben den hyaena egter den naam van dabuh, 't welk die van den baviaan is, laaten behouden: de hyaena is dan niet de dabuh der Arabieren, noch de *jeſef* of *ſeſef* der Afrikaanen, gelyk onze Naturaliſten (*b*) zeggen; en even weinig moet men hem verwarren met den *deeb* van Barbarije: maar om die verwarring van naamen voor altoos voor te komen, zullen wy het hoofdzaaklyke der onderzoekingen, welke wy over deze dieren gemaakt hebben, in weinige woorden voordraagen.

Aristoteles geeft twee naamen aan den hyaena; doorgaands noemt hy hem *hyaena*, en zomtyds *glanus*: men behoeft, om verzekerd te zyn, dat die twee naamen het zelfde dier by dezen Schryver uitdrukken, de plaatſen, daar dezelve voorkomen, alleenlyk met malkanderen te vergelyken (*c*): dus ſpreekt hy 'er van: „ De hyaena heeft omtrent de kleur van den wolf, maar „ is ruiger en over 't geheele lyf met maanen bezet: maar 't geen men van dit „ dier vertelt, dat het tevens mannelyke en vrouwelyke teeldeelen hebbe, is „ verdigt; het mannelyk teellid is eveneens als in de wolven en honden, en „ 't geen het vrouwelyke ſchynt is onder den ſtaart geplaatſt, het is in figuur „ gelyk aan een vrouwelyk teellid maar het loopt niet door, en daar onder is „ de doorgang voor de uitwerpzelen; ja zelfs de wyfjes hyaena heeft, behalven haar wezendlyk teellid, ook nog zulk een ſpleet, die niet doorgaat, „ onder den ſtaart, even als het mannetje, en ter zelfder plaatſe, boven den „ doorgang der uitwerpzelen, en daar onder is het waare teellid: het wyfje „ heeft ook eene vulva gelyk de andere wyfjes-dieren van deze ſoort: maar „ zelden wordt 'er een wyfjes hyaena gevangen, zeker jager heeft verhaald, „ dat hy onder elf van deze dieren maar een wyfje gevangen hadt".

Dus ſpreekt de gedagte Schryver in een der plaatſen hier onder aangeweezen; in de andere drukt hy zig in dezer voegen uit. „ Het dier, 't welk zommigen glanus, anderen hyaena noemen, is zo groot als een wolf, het heeft „ maanhair als een paard, maar borſtelagtiger en langer, en over den geheelen „ rug opſtaande: het belaagt de menſchen, en vangt ook de honden door het „ braaken der menſchen natebootſen: het vroet de graven op, en dewyl het greetig is naar menſchenvleeſch, haalt het de lyken daar uit om die in te zwelgen".

(*b*) Charleton *Exercit.* pag. 14. Brisson *Regn. Animal.* pag. 234.

(*c*) „ *Hyaena colore lupi prope eſt, ſed hirſutior, & juba per totum corpus praedita eſt: quod „ autem de ea fertur, genitale ſimul & maris & foeminae eandem habere, commentitium eſt, ſed „ virile ſimiliter atque in lupis & canibus habetur; quod vero foemineum eſſe videtur ſub cauda „ poſitum eſt, figura ſimile genitali foeminae, ſed ſine ullo meatu; ſub hoc meatus excrementorum „ eſt; quin etiam foemina hyaena, praeter ſuum, illud etiam ſimile, ut mas habet ſub cauda ſine „ ullo meatu, a quo excrementorum meatus eſt, atque ſub eo genitale verum continetur: vulvam „ etiam hyaena foemina, ut caeterae hujuſcemodi foeminae animantes habet; ſed raro hyaena foemina capitur, jam inter undecim numero unam tantum cepiſſe venator retulit quidam". Lib. VI. cap.* 32. — „ *Quam autem alii glanum, alii hyaenam appellant, corpore non minore quam lupus „ eſt, juba qua equus, ſed ſeta duriore longioreque & per totum dorſum erecta: molitur haec inſidias homini, canes etiam vomitionem hominis imitando, capit & ſepulchra effodit humanae avida „ carnis, ac eruit.* Aristoteles *Hiſtor. Animal. Lib. VIII. cap.* 5.

De oude Latynen hebben den naam van hyaena behouden, en hebben dien van glanus niet aangenomen; men vindt alleenlyk by de hedendaagsche Latynsche Schryvers het woord van *ganus* of *gannus* (*d*) en dat van *Belbus* (*e*), om den hyaena aan te duiden: volgens Rasis (*f*) hebben de Arabieren den hyaena *kabo* of *zabo* geheeten, naamen die afkomstig schynen van het woord *zeeb*, 't welk in hunne taal de naam van den wolf is. In Barbarije draagt de hyaena den naam van *dubbah*, gelyk men zien kan uit de korte beschryving van dit dier, welke Dr. Shaw ons gegeeven heeft (*g*) „ In de Ryken „ van Tunis en Algiers, zegt hy, heeft de dubbah de grootte van den wolf „ . . . . hy heeft zulk een korten styven hals, dat hy, zo hy agter zig, of „ slegts ter zyde, wil zien, verpligt is het geheele lighaam om te draaijen, „ gelyk de varkens, de dassen, en de krokodillen; zyn kleur is dof bruin „ trekkende naar 't roode met eenige streepen, die nog donkerer bruin zyn; „ het hair agter op den hals heeft byna de grootte van een palm, maar is min„ der ruw en grof dan de varkensborstels: hy heeft groote en welgewapende voe„ ten, waarvan hy zig bedient om in den grond te wroeten, en 'er de uitspruit„ sels van den palmboom en andere wortels uit te haalen, en zomtyds om de „ lyken op te graaven: na den leeuw en de panthera is de dubbah het wild„ ste en wreedste van alle dieren van Barbarije; dewyl dit beest eene soort van „ maanen heeft, gelyk het den kop bezwaarlyk kan draaijen, en de graven „ omwroet, zo is het zeer waarschynlyk, dat het de hyaena der Ouden is".

In Turkije wordt de hyaena *zirtlam* geheeten volgens Nieremberg (*h*) en in Persie *kaftaar*, volgens Kaempfer (*i*). „ De kaftaar, dus beschryft hy het, „ dat is het dasvarken, of de hyaena der Ouden (zie Tab. § 4 No. 4.) is „ een dier, 't welk de grootte en gedaante heeft van een groot varken, met „ uitzondering van den kop, den staart, en de voeten: het is met lang grauw „ hair bekleed, 't welk, op de wyze der varkens, op den rug hooger, en „ byna een span lang, is met zwarte punten; het heeft een kop niet ongelyk „ aan dien van den wolf, met een zwarten bek, een breed voorhoofd, met „ oogen naby den snuit, die zwart en beweegbaar zyn, met kaale bruine en „ puntige ooren; zyn staart is zeer lang met dik hair bezet, en met zwartag„ tige ringen tot verfraaijing onderscheiden: de pooten zyn in de rondte met „ eene ringswyze verandering van kleur afgezet, de agterste zyn langer dan „ de voorste; de voeten zyn in vier nagels verdeeld, welke hy, op de wyze „ der wolven, samentrekt om dezelve niet te laaten zien; zyn lighaam is met „ weinige, breede, en ongelyke, streepen, beurtelings grauw en zwart, van „ den rug naar den buik, geteekend . . . . . Hy weet de aarde met eene „ verwonderlyke sterkte om te wroeten, en verkiest zig in holen te verber„ gen;

(*d*) Gesner, *Hist. Quadrup.* pag. 555.
(*e*) *Belbi, id est hyaenae, decem fuerunt sub Gordiano Romae.* Julius Capitolinus. Idem, *ibid.*
(*f*) Gesner, *Histor Quadrup.* pag. 555.
(*g*) *Voyage de* Shaw. *Tom I.* pag. 320.
(*h*) Euseb Nieremberg, *Hist Natur.* Antverpiae 1635. pag. 181.
(*i*) Kaempfer, *Amoenitat.* pag. 411, 412.

„ gen; overdag leeft hy zonder ſpys, en zoekt zyn beſtaan door den roof... „ want het wreed en verſlindend dier, tegen de menſchelyke lyken woeden- „ de, wroet dezelve des nagts driftig uit de graven op". Volgens PIETRO DELLA VALLE (*i*) wordt de hyaena by de Perſiaanen *caſtar* geheeten; en deze zyn de eenige naamen, welken men op de hyaena moet toepaſſen, dewyl zy de eenigſte zyn, waaronder men dezelve duidelyk herkennen kan; het komt ons egter zeer waarſchynlyk, ſchoon minder zeker, voor, dat de *lyacon* en de *crocuta* der Indiaanen en van Ethiopie, waarvan de Ouden ſpreeken, geene andere dan de hyaena zyn: PORPHYRIUS (*k*) zegt uitdruklyk, dat de crocuta der Indiaanen de hyaena der Grieken is; en inderdaad alles, wat deze fabelagtig over de lyacon en de crocuta geſchreeven hebben, paſt op de hyaena, waarvan zy ook meer fabelen dan egte byzonderheden verteld hebben: maar wy zullen hier mede onze giſſingen over dit onderwerp bepaalen, om ons van ons tegenwoordig voorwerp niet te zeer te verwyderen, en omdat wy voorhebben het geen de fabelagtige dieren betreft, en de overeenkomſten, die zy met wezendlyke dieren mogen hebben, in eene afzonderlyke Verhandeling te beſchouwen.

De panther der Grieken, de *lupus canarius* van GAZA, de *lupus armenius* der hedendaagſche Latynen en Arabieren, ſchynen ons het zelfde dier te zyn; en dat dier is de *chacal* of *jakhals*, 't welk de Turken volgens POLLUX (*l*) *cical*, volgens SPON (*m*) en WHELER *thacal* noemen; de hedendaagſche Grieken heeten het *zachalia* (*n*), de Perſiaanen *ſiechal* (*o*) of *ſchachal* (*p*) de Mooren van Barbarije *deeb* (*q*) of *jackal*: wy zullen het zelve den naam van *chacal*, *jakhals*, die door verſcheiden Reisbeſchryvers is aangenomen, blyven geeven, en wy zullen ons vergenoegen met hier aan te merken, dat het niet ſlegts in grootte, in maakzel, in kleur van hair, van de hyaena verſchilt; maar ook in natuurlyke gebruiken, als voegende zig gemeenlyk by troepen ſamen, terwyl de hyaena een eenzaam dier is: de nieuwe Naamlyſtmaakers hebben den jakhals, in navolging van KAEMPFER, *lupus aureus* genaamd, omdat zyn hair van eene geelbruine, leevendige, en ſchitterende kleur is.

De jakhals is, gelyk men ziet, een zeer verſchillend dier van de hyaena;

(*i*) „ Ik zag te Schiras een zeker dier leevende, 't welk de Perſiaanen in hunne taal caſtar „ noemen, zo ſterk als een groote hond, maar het hadt, denk ik, zyn volkomen groei nog „ niet: het hadt de grootte, de gedaante, en kleur van een tyger, (hy meent een panthera) „ en zyn kop en ſnuit waren gerekt als die van een varken; men zeide dat hy zig met men- „ ſchenvleeſch voedde, en de graven opkrabde om de lyken te vreeten, het geen my deedt „ denken, dat het wel de hyaena der Latynen zou kunnen zyn; het was ten minſten een wreed „ dier, dat ik nooit gezien had". *Voyage de* PIETRO DELLA VALLE, Rouen 1745. *Tom. V.* pag. 343.

(*k*) „ PORPHYRIUS zegt in zyn Werk over de onthouding van vleeſch, dat de hyaena door „ de Indiaanen crocuta genaamd wordt". GILLIUS *apud* GESNERUM, *Hiſtor. Quadrup.* pag. 555.

(*l*) GESNER, *Hiſtor. Quadrup.* pag 675.

(*m*) *Voyage de* JAC. SPON & GEORGE WHELER, Lyon 1678. *Tom. I.* pag. 114, 115.

(*n*) IDEM, *ibidem.*

(*o*) *Voyage de* CHARDIN en Perſe, Amſt. 1711. *Tom. II.* pag. 29.

(*p*) KAEMPFER, *Amoenitates exoticae*, pag. 413.

(*q*) *Voyage de* SHAW, *la Haye* 1743. *Tom. I.* pag. 313.

dit zelfde kan men zeggen van den veelvraat, dat een dier van 't Noorden is, naar de koudſte geweſten, gelyk Lapland, Rusland, Siberië, verjaagd; onbekend zelfs in de gemaatigde landen, en dat zig bygevolg nooit onthouden heeft in Arabie, even weinig als in de andere heete klimaaten, daar de hyaena gevonden wordt; ook verſchilt het 'er in allen opzigte van: de veelvraat heeft ten naaſtenby de geſtalte van een zeer grooten das, hy heeft korte pooten, zyn buik komt byna aan den grond; zyne voorſte en agterſte voeten zyn van vyf vingeren voorzien; hy heeft geene maanen aan den hals, zyn hair is zwart over het geheele lighaam, zomtyds bruin-grauw aan de zyden: hy heeft niets gemeen met den hyaena, dan dat hy zeer gulzig is, hy was niet bekend by de Ouden, die niet zeer diep in de landen van 't Noorden waren doorgedrongen: de eerſte Schryver, die van dit dier gewag heeft gemaakt, is OLAUS (r), hy heeft het ter oorzaake zyner groote gulzigheid, gulo of veelvraat geheeten; men heeft het vervolgens in de Sciavoniſche taal (s) *roſomak*, in 't Hoogduitſch *jerff* en *vielfraſſ* genaamd; onze franſche Reisbeſchryvers (t) hebben het door *glouton* aangeduid; daar zyn verſcheidenheden in deze ſoort van dieren zo wel als in die van den jakhals, daar wy in derzelver byzondere Historie van ſpreeken zullen; maar wy kunnen by voorraad verzekeren, dat die verſcheidenheden, wel verre van hen nader by den hyaena te brengen, hen daarentegen nog meer van derzelver ſoorte verwyderen.

De civet heeft met den hyaena niets gemeen dan de opening of zak onder den ſtaart, en het dikke grove maanhair langs den hals en de ruggegraat; zy verſchilt 'er van in maakzel en in grootte des lighaams, als zynde de helft kleiner; zy heeft ruige en korte ooren, daar de hyaena dezelve kaal en lang heeft; zy heeft daarenboven korter pooten, vyf vingers aan yderen voet, terwyl de hyaena lange pooten en ſlegts vier vingers aan alle de voeten heeft; de civet vroet de aarde niet op om de lyken uit te haalen, het is derhalven zeer gemaklyk hen van malkanderen te onderſcheiden. Wat den baviaan, die de *papio* der Latynen is, betreft, hy is voor den hyaena niet genomen dan door eene dubbelzinnigheid van naamen, daar eene plaats by LEO AFRICANUS (v) door MARMOL (w) nageſchreeven, aanleiding toe ſchynt gegeeven te hebben. „ De dabuh, zeggen die beide Schryvers, heeft de grootte en lighaams- „ geſtalte van den wolf, hy wroet de begraaven menſchen lyken uit hunne „ ruſtplaatſen op". De gelykheid van dien naam *dabub* met *dubhab*, welke

(r) *Inter omnia animalia, quae immani voracitate creduntur inſatiabilia, gulo in partibus Sueciae ſeptentrionalis praecipuum ſuſcepit nomen, ubi patrio ſermone* JERFF *dicitur, & lingua Germanica* VIELFRASS, *Sclavonice* ROSOMATA, *a multa comeſtione; latina vero non niſi fictitio* GULO, *videlicet a guloſitate, appellatur. Hiſt. de gent. ſeptent. ab* OLAO MAGNO, Antw. 1558. pag. 138.

(s) *Hiſtoire de la Laponie par* SCHEFFER, Paris 1678. pag. 314. RZACZYNSKI, *Auct. Hiſt. Nat. Polon.* pag. 311.

(t) *Rélation de la grande Tartarie*, Amſt. 1737. pag 8.

(v) *Dabub Arabica appellatione Africanis ſeſef dicitur. Animal & magnitudine & forma lupum refert; pedes & crura hominis ſimiles reliquo beſtiarum genere; non eſt noxius, ſed humana corpora ſepulchris evellit ac devorat.* LEON. AFRICANI *de Africa deſcriptio*, Lugd. Batav. 1632. *Tom. II.* pag. 756.

(w) *L'Afrique de* MARMOL, Paris 1667. *Tom. I.* pag. 57.

laatfte den hyaena uitdrukt, en die greetigheid naar lyken, die de dabuh en dubbah gemeen hebben, heeft hen voor 't zelfde dier doen neemen; fchoon in de zelfde, ftraks aangehaalde, plaatfen uitdrukkelyk gezegd wordt, dat de *dabub* handen en voeten heeft gelyk de menfch, het welk op den baviaan paft en niet kan overeenkomen met den hyaena.

Men zoude, het oog werpende op de figuur van den *lupus marinus* van BELLON (*x*), door GESNER overgenomen (*y*), dit dier insgelyks voor den hyaena kunnen neemen; want die figuur door BELLON gegeeven, gelykt veel naar die van onze hyaena; maar zyne befchryving ftrookt niet met de onze, dewyl hy zegt, dat het een tweeflagtig dier is, dat van vifch leeft, en dat nu en dan op de kuften der Britfche zee gezien is, en BELLON daarenboven geen gewag maakt van de zonderlinge kenmerken die de hyaena van andere dieren onderfcheidt. Het kan zyn dat BELLON, vooringenomen dat de civet de hyaena der Ouden was, de figuur van den waaren hyaena heeft gegeeven onder den naam van een ander dier, 't welk hy *lupus marinus* heeft genoemd, en dat zekerlyk de hyaena niet is; want, ik herhaal het, de kenmerken van den hyaena zyn zo duidelyk en zelfs zo zonderling, dat het zeer gemaklyk is zig daaromtrent voor misvattingen te wagten: het is miffchien het eenigft van alle viervoetige dieren, het welk, gelyk ik gezegd heb, maar vier vingers aan de voorfte zo wel als agterfte voeten heeft; het heeft even als de das, eene opening onder den ftaart, die niet tot binnen in 't lighaam doorloopt; het heeft lange, regte, en kaale ooren, een vierkanten en korter kop dan die van den wolf is, en langer pooten, byzonderlyk de agterfte; de oogen zyn geplaatft gelyk als die van den hond, het hair des lighaams en het maan-of borftel-hair is van een donker grauwe kleur met wat vaal en zwart vermengd, en met dwarfche en zwartagtige golven: hy heeft de grootte van den wolf en fchynt het lighaam alleenlyk korter en gedrongener te hebben.

Dit wild en eenzaam dier onthoudt zig in de holen der bergen, in de klooven der rotfen, of in onderaardfche verblyfplaatfen die het zig zelven maakt; het is van eene woefte geaartheid, en, fchoon zeer jong gevangen, laat het zig niet temmen. „ Zeker ryk Gaber of vuur-dienaar, zegt KAEMPFER, van „ de voorftad Gabriftaan, onderhieldt te Hifpahan, uit liefhebbery een man„ netjes-hyaena in de holen van een nabygelegen berg gevangen, terwyl hy nog „ zuigende was: ik heb het dier gaan zien, en heb het zelve in dien ftand „ geteekend, zo als ik het in een open kuil, van twee vademen diepte, waar „ in het gefloten bewaard wierdt, liggende gevonden heb; de bezitter, in „ allen opzigte, aan ons verlangen willende voldoen, liet het beeft ook te „ voorfchyn brengen; om het welk veilig uit te voeren hy eerft een touw liet „ nederzakken, het welk met een ftrik om den fnuit vattede, waarop de flaa„ ven, in den kuil nederdaalende, de lippen, van weerskanten uitgetrokken „ met een touwtje van hair gevlogten, wel ter deeg vaft bonden: toen dit „ alles wél bezorgd was wierdt hy uitgeleid, en het touw, waarmede de

(*x*) BELLON, *de Aquatil.* pag. 35.
(*y*) GESNER, *Hiftor. Quadrup.* pag. 674.

„ fnuit beteugeld was, wat bot gevierd, zodat hy wat ruimer omloopen kon- „ de; meer dan eens aangevat, en worftelende neêrgeworpen, wierdt hy op „ allerhande wyzen getergd, waarop hy, vrugtloos poogende zyne wraak te „ voldoen, van tyd tot tyd een geloey of gebulk, zeer gelyk aan dat van een „ kalf, liet hooren; de Gabers verhaalden, dat hy, dus gekneveld, zig on- „ langs tegen twee leeuwen hadt verzet, welken hy, met een helder gezigt „ aanfchouwende, op de vlugt zou gedreeven hebben". (z) Hy leeft van den roof, gelyk de wolf, maar hy is fterker en fchynt ftouter; hy taft zomtyds de menfchen aan, hy werpt zig op het vee (a), volgt de troepen van naby, en breekt dikwils des nagts de deuren der ftallen, en de affchuttingen der fchaapskooijen op, en men wil dat hy des nagts beter ziet dan des daags: zo men alle de Natuuronderzoekeren mag gelooven, zo gelykt zyn gefchreeuw naar het fnikken van een menfch, die fterke poogingen doet om te braaken, of liever naar 't bulken van 't kalf, gelyk KAEMPFER, een oog-en oor-getuige, in de ftraks aangehaalde plaats meldt.

De hyaena verdedigt zig tegen den leeuw, vreeft de panthera niet, taft den onca aan, die hem niet kan wederftaan; wanneer de roof hem ontbreekt, graaft hy de aarde met de voeten op, en haalt 'er de lyken van dieren en menfchen, die men daar te lande eveneens in 't open veld begraaft, uit: men vindt hem bykans in alle heete landen van Afrika en van Afia, en het fchynt dat het dier, 't welk men op Madagaskar *faraffe* (b) noemt, en dat in gedaante veel naar den wolf gelykt, maar dat grooter, fterker, en wreeder is, wel de hyæna zou kunnen zyn.

Daar zyn weinige dieren, waarvan men zo veelë ongerymde hiftories vertelt, als van dit beeft: de Ouden hebben deftig gefchreeven, dat de hyaena beurtelings mannetje en wyfje was, dat zy, terwyl zy droeg, zoogde, en haare jongen opbragt, dit geheele jaar wyfje bleef, maar dat zy het volgende jaar het werk van mannetje hervattede, en haaren gezel het lot van wyfje deedt ondergaan; men ziet wel dat die vertelling geen anderen grond heeft dan de

(z) „ *Hyaenam marem Ispabani curiofitatis caufa alebat dives quidam Gabr, feu ignicola; fuburbii Gabriftaan captam dum ubera fugeret, in latibulis vicini montis: ad eam fpectandam progreffus beftiam eo fitu depinxi, quo in fovea fubdiali duarum orgyjarum profunditatis, (cui inclufa fervabatur) cubantem inveni: defiderio noftro poffeffor omni ex parte fatisfacturus eam educi quoque curavit in aream; quod ut tuto fieret, demiffo fune roftrum prius illaqueabat; mox defcendentes fervi protracta utrinque labra funiculo ex pilis contorto ftrenue colligabant; hoc facto educitur, laxatoque fune, qui roftrum fraenabat, beftia latius difcurrere permittitur; non femel apprehenfa more athletico in terram projicitur, ac variis laceffitur vexationibus, quibus illa irrito nocendi nifu obluctata, fubinde mugitum edidit vitulino fimillimum: narrabant gabri fic fraenatam nuper fe oppofuiffe duobus leonibus, quos afpectante oculo fereniffimo in fugam verterit*". KAEMPFER *Amoenit.* pag. 412, 413.

(a) „ *En Abyffinie les loups font petits & fort laches, mais on y voit un animal, nommé hyaene, extremement hardi & carnaffier, il attaque les gens en plein jour comme la nuit, & rompt fouvent les portes & les clotures des Bergeries*". *Hiftoire de l'Abyffinie, par* LUDOLF pag. 41.

(b) „ Daar worden op Madagaskar dieren gevonden, welken de inwooners faraffes noemen, van den aart der wolven, maar nog vraatiger". *Mémoires pour fervir à l'Hiftoire des Indes Orientales* 1702. pag. 168. Zie ook *l'Hiftoire de l'Orenoque par* JOSEPH JUMILLA, Avignon 1758. *Tom. III.* pag. 603. alwaar de Schryver de aangehaalde plaats fchynt nagefchreeven te hebben.

opening, in de gedaante van fpleet, die het mannetje, even als het wyfje, heeft, buiten de teeldeelen, als welke by den hyaena, in de beide fexen gelyk aan die van alle andere dieren zyn: men heeft gezegd, dat zy de menfchen-ftem wift na te bootfen, den naam der herders te onthouden, hen te roepen, hen te bekooren, hen te doen ftilftaan, en hen onbeweeglyk te maaken; dat zy terzelfder tyd de herderinnen deedt loopen, haar haare troep deedt vergeeten, haar gek van liefde maakte, enz: dat alles kan zonder de hyaena gebeuren; en ik eindige om het verwyt niet te krygen, 't welk ik niet kan nalaaten aan PLINIUS te doen, dat hy vermaak fchynt gehad te hebben om alle deze fabelen faam te flanfen en te vertellen.

BESCHRYVING VAN DEN HYAENA.

De hyaena (*Pl. XXV*) heeft ten naastenby de grootte van den wolf, en heeft eenige overeenkomst met dat dier in de uitwendige gedaante van den kop en 't lighaam, schoon hy van eene geheel verschillende soort is; de kop schynt in den eersten opslag van dien des wolfs niet te verschillen dan voor zo verre de ooren grooter zyn; maar den zelven wat byzonderer waarneemende, ziet men, dat hy meer breedte heeft, dat de neus veel minder vooruitspringt en dat de bek minder lengte heeft; de ooren zyn puntig aan 't einde, dun en byna geheel van hair ontbloot, zo wel uitwendig als inwendig; de neus springt niet meer vooruit dan de bovenlip, dus maakt het gedeelte van den neus, dat boven de opening der neusgaten is, ten naastenby een regten hoek met het neusbeen en de voorste zyde van den bek, in plaats van een scherpen hoek te maaken gelyk als in den wolf en in de meeste honden, inzonderheid in de wagthonden; de oogen van den hyaena zyn even als die van den hond geplaatst, de opening der oogleden is niet schuinsch gelyk in den wolf (*a*): de hyaena heeft maar vier vingers aan ydeen voet zonder eenig spoor van een vyfden, daar is een groot knobbeltje op het buitenst gedeelte van de binnenzyde van de voorhand, daar dit knobbeltje in den hond op het midden dier zyde geplaatst is; voor het overige gelyken de knobbeltjes van de plant der voeten, en de nagels, die zwartagtig zyn, naar die der wagthonden.

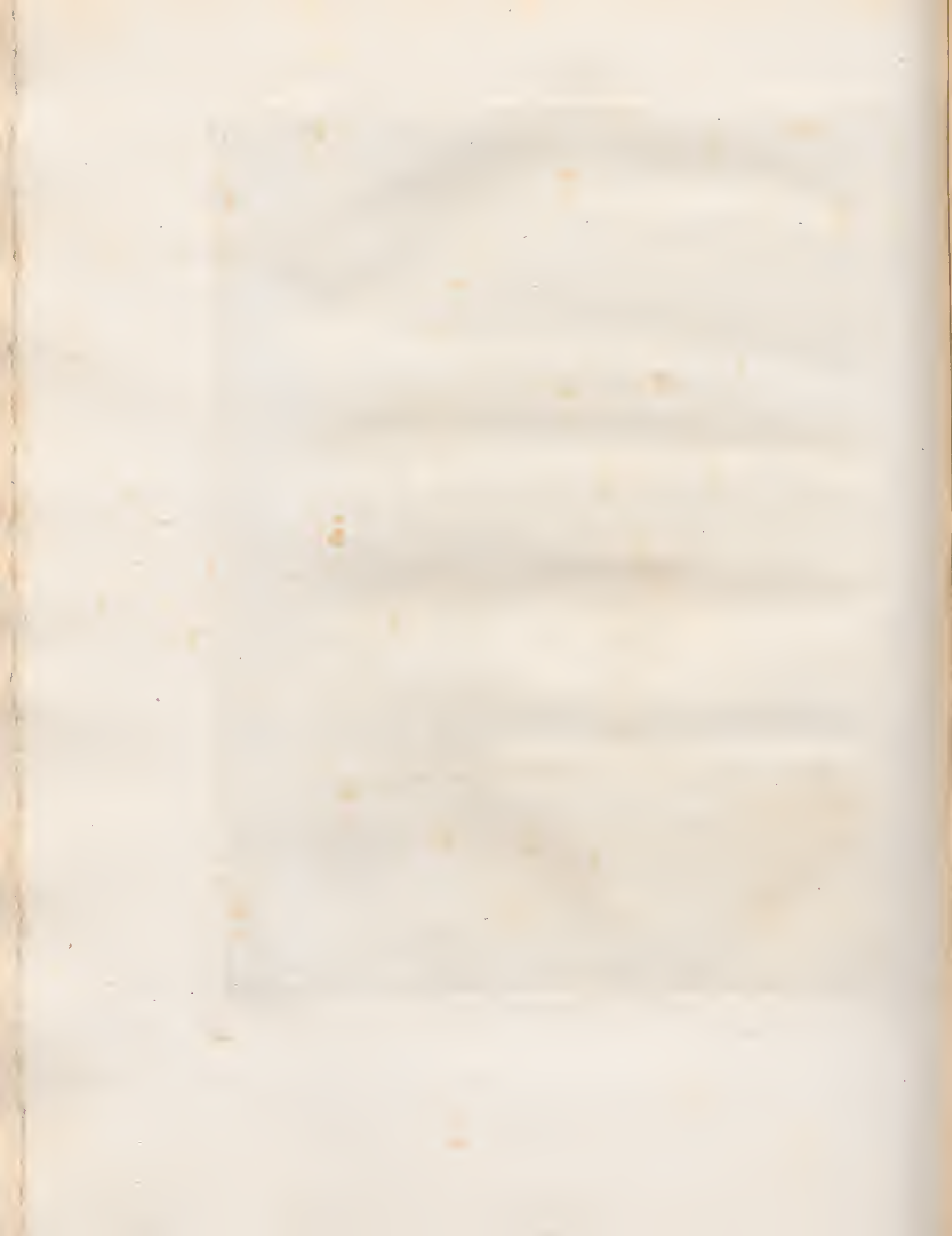
De hyaena, die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, was van eene grauwe en geelagtige kleur met zwarte of zwartagtige banden of vlakken; hy hadt langs den hals en den rug, van den kop af tot aan den staart, borstelhairen, waarvan de langste op het agterst gedeelte van den rug waren, en negen duimen lengte hadden; zy waren van eene grauwe kleur met eene ligte schaduwing van geelagtig over het grootst gedeelte hunner lengte en zwart aan 't einde, zodat dit hair eene gemengde kleur van grauw en zwart scheen te hebben; de neus en het einde van den bek waren bruin; het bovenst en de zyden van den kop hadden een vaale kleur; de mond en de oogleden waren met zwart geboord; daar waren eenige vlakken van deze kleur boven en onder den agtersten hoek van 't oog; de keel was zwartagtig, de zyden van den hals hadden zwarte of zwartagtige vlakken by den kop, en dwarsche streepen van dezelfde kleur by den schouder; dit gedeelte, de zyden van de borst en van het lighaam, de buikzyde, en het buiten gedeelte van de dij hadden ook zwarte streepen, die zig van boven tot beneden uitstrekten op een grond van eene grauwe kleur, met een ligte tint van geelagtig: de staart hadt eenige tinten van bruin op een grauwen grond: de borst, de buik, de oxels, de liezen, en de binnenzyde der vier beenen, hadden eenige bruine of zwartagtige vlakken op een geelagtigen grond; de buitenzyde van den

(*a*) Zie het VII Deel van dit Werk, blz. 32.

De Seve, del. C. F. Fritzsch sc.

L' HYÆNE.

arm en van den voorarm was bezaaid met verfcheiden zwarte vlakken digt by malkanderen geplaatft; de buitenfte zyde van het been hadt ook vlakken van dezelfde kleur, waarvan de meefte de gedaante van dwarfche en onregelmaatige banden hadden; de voeten hadden eene donkerer vaale kleur dan die van de kruin des hoofds, en deze kleur was met zwartagtig vermengd: het hair der knevels was gedeeltelyk grauw en gedeeltelyk bruin; het hadt tot een half voet lengte.

De volgende tafel is zo volkomen niet als zy geweeft zoude zyn indien wy het dier in zyn geheel hadden gehad; het was van het vel ontbloot geweeft, uitgezonderd den kop en de voeten, die bygevolg de eenige uitwendige deelen zyn geweeft waar op men afmeetingen heeft kunnen doen.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams, in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars . . .	3.	2.	9.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	9.	4.
Omtrek van het einde van den bek	0.	7.	0.
Omtrek van den bek onder de oogen gemeeten . .	0.	11.	8.
Omtrek van de opening van den mond	0.	8.	0.
Afftand tusschen de beide neusgaten	0.	0.	5½.
Afftand tusschen het einde van den bek en den voorften hoek van het oog	0.	3.	8.
Afftand tusschen den agterften hoek en het oor . .	0.	3.	11.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen . . .	0.	1.	0.
Opening van het oog	0.	0.	6.
Afftand tusschen de voorfte hoeken der oogen volgens de kromming van 't neusbeen	0.	2.	7.
Dezelfde afftand in een regte lyn . . .	0.	2.	1.
Omtrek van den kop, tusschen de oogen en de ooren gemeeten . . .	1.	6.	9.
Lengte der ooren	0.	5.	7.
Breedte van de basis, op de uitwendige krommig gemeeten . . .	0.	5.	0.
Afftand tusschen de beide ooren om laag gemeeten . .	0.	3.	1.
Lengte van 't gewrigt der hand tot aan 't einde der nagelen . .	0.	7.	0.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen . . .	0.	7.	10.
Breedte van den voorften voet	0.	1.	10.
Breedte van den agterften voet	0.	1.	5.
Lengte der langfte nagelen	0.	0.	11.
Breedte aan de basis	0.	0.	3.

Deze hyaena woog zeftig pond; het netvlies liep niet verder dan tot het midden van den onderbuik; de maag was aan de linkerzyde geplaatft en de lever lag evenveel naar de linker als aan de regterzyde; de milt was schuinsch van de linker naar de regterzyde, agter de maag onder de dunne darmen geplaatft.

De twaalfvingerigedarm ftrekte zig uit tot aan 't einde van de regter nier; hy vouwde zig weder binnenwaards, verlengde zig een weinig naar voren, en kromde zig nogmaals naar binnen voor dat hy zig aan den nugterendarm voegde: de omwentelingen van den nugterendarm en die van den omgebo-

gendarm ſtrekten zig van alle kanten in den onderbuik uit, komende geduurig weder in de navelſtreek, eindelyk voegde de omgebogendarm zig in de regterzyde aan den blindendarm: de blindedarm was tot aan de regter onderbuikzyde van agteren naar voren gerigt: de kronkeldarm ſtrekte zig in dezelfde buikzyde voorwaards uit, maakte een boog agter de maag, verlengde zig agterwaards in de linker onderbuikzyde, alwaar hy zig weder naar binnen vouwde voor zig met den regtendarm te vereenigen.

De maag (*Pl. XXVI*, *fig.* 1) was dik en kort; de groote blindezak (*A*) hadt insgelyks weinig diepte; de kleine kromming (*B*) was ook zeer kort, en het ſtuk van het regter gedeelte (*C*), dat zig uitſtrekt van den hoek (*D*) 't welk dit gedeelte formeert tot aan den portier (*E*), hadt zo weinig lengte en dikte, dat het byna niets ſcheen: de portier was insgelyks zeer ſmal, en de twaalfvingerigedarm hadt weinig middellyns; het gedeelte, dat aan den portier raakte, was het kleinſte: de nugteredarm was wat dikker dan de twaalfvingerige; en de omgebogendarm (*A*, *fig.* 2) was ook dikker dan de nugtere: de blindedarm (*B C*) kromde zig weder naar de zyde van den omgebogendarm (*D*); hy wierdt al dikker en dikker van zyn oorſprong (*B*) op de lengte van meer dan zeven duimen, het overige liep uit in een ſtompe punt (*C*): de kronkeldarm (*E F G*) wierdt insgelyks dikker tot aan den regtendarm, die integendeel in dikte verminderde naarmaate hy den aars naderde: de kronkeldarm maakte een regten hoek op zes duimen afſtands van den blindendarm, ter plaatſe alwaar hy in de regter onderbuikzyde gekromd was: deze darmen hadden geene peesagtige banden; hunne vliezen waren zeer dun en half doorſchynende; die van de dunne darmen en de maag hadden dezelfde hoedanigheden.

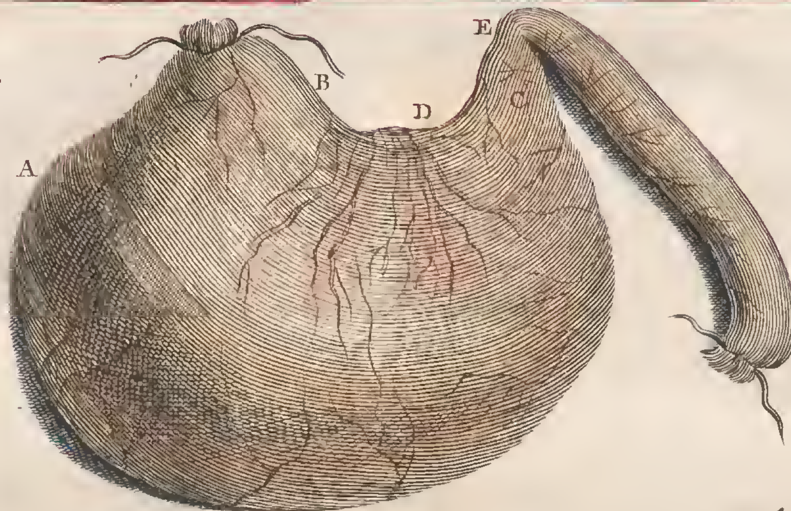
De lever hadt maar drie kwabben; de grootſte was door twee diepe klooven in drien verdeeld; twee dezer deelen bevonden zig aan de linker en het derde aan de regterzyde; dus was een dezer klooven tegen over het midden van het middelrif; de draagband liep door deze kloof, en het galblaasje was daar insgelyks geplaatſt; het linker gedeelte van die groote kwab was het grootſte en het middelſte het kleinſte: de twee andere kwabben waren ter regterzyde; die welke aan de nier raakt hadt merkelyk minder grootte dan de andere: de groote kwab hadt een klein aanhangzel aan haaren wortel: dit ingewand was van buiten van eene bleekroode kleur en nog bleeker van binnen in zyne vaaten; het woog een pond twaalf oncen zes gros.

Het galblaasje (*fig.* 3) hadt de gedaante van eene peer; daar was by het voetje (*A*) eene vernauwing, die een klein blaasje (*B*) aan het grootte (*C*) vaſthoudende, ſcheen te maaken.

De milt was zeer lang en ten naaſtenby van dezelfde breedte over haare geheele uitgeſtrektheid; zy hadt drie zyden; haare kleur was van een minder bleekrood dan de lever, zy was egter, even als de lever minder rood van binnen dan van buiten, zy woog vier oncen twee gros.

Het alvleeſch hadt twee takken, die zig, de een ter regter, de andere ter linkerzyde uitſtrekten, de laatſte was de kortſte.

De nieren waren zeer naar agteren geplaatſt; de regter nier kwam in haare geheele lengte meer vooruit dan de linker; zy waren breed en hadden weinig diep-

Burée, del. C. F. F. sc.

Buvée, del. C.F.F. sc.

diepte: de takſchietingen der bloedvaaten vertoonden zig wel op de buitenſte oppervlakte dezer nieren; hunne inwendige zelfſtandigheden waren zeer onderſcheiden; daar waren geene afzonderlyke tepels in 't bekken, dat byna geheellyk in twee verblyven geſcheiden was.

Het middelrif was zeer dik; nauwelyks hadt het zenuwagtig middelpunt eenige doorſchynendheid; men zag daarin zeer groote peesagtige vezels in verſchillende rigtingen door malkanderen gevlogten, die het licht niet doorlieten dan tuſſchen de maazen, die zy formeerden.

Daar waren vier kwabben in de regter long gelyk als in de meeſté viervoetige dieren; de tweede was zeer klein en kleiner dan de vierde, die zig by de baſis van 't hart geplaatſt bevondt: de linker long hadt ſlegts twee kwabben, waarvan de voorſte door eene diepe ſplyting in twee byna gelyke deelen geſcheiden was; het weefzel dezer longen was zeer fyn en zeer zwak; het hart was dik en kort; de boog van de groote ſlagader ſpreidde twee takken.

De tong was over haare geheele uitgeſtrektheid breed en weinig dik aan 't einde; het voorſte en het middelſte gedeelte was bezet met ſteekels van verſchillende grootten en verſchillende figuuren; die van 't midden van het voorſte gedeelte hadden tot twee lynen breedte aan de baſis, en zy waren minder breed aan 't einde, 't welk afgeknot ſcheen te zyn; die groote ſteekels bevonden zig in 't middelpunt; de grootte van de andere was des te minder naarmaate zy verder af waren van het middelpunt: de ſteekels van het middelſt gedeelte, van de zyden van het voorſte gedeelte, en van het einde van de tong, waren zeer klein in vergelyking van die van 't midden van het voorſte gedeelte; zy waren dik aan de baſis, en zeer dun tot aan 't einde dat puntig was; het midden van het agterſt middelgedeelte van de tong was van ſteekels ontbloot: daar waren vier kelkklieren op eene lyn van voren holrond geſchaard; het agterſt gedeelte van de tong was bezaaid met weeke tepeltjes, die aan de baſis vleeſchagtig, aan het einde ſteekende en beenagtig, waren; het waren zo veele kleine ſteekels aan verlengde tepels vaſtzittende: ik heb geene witte klieragtige korrels gezien.

De randen van den ingang van 't ſtrottenhoofd waren kort en dik; de ſtrotklap hadt minder dikte aan haar einde dan op de zyden, en het einde was wat uitgerand: het verhemelte was doorſneeden met zeven of agt breede vooren, welker randen veel breedte en weinig hoogte hadden: zy waren bolrond van voren; daar waren in de vooren en op de randen kleine ſteekels, gelykende naar die van het roedenhoofdje, daar in 't vervolg dezer beſchryving melding van gemaakt zal worden.

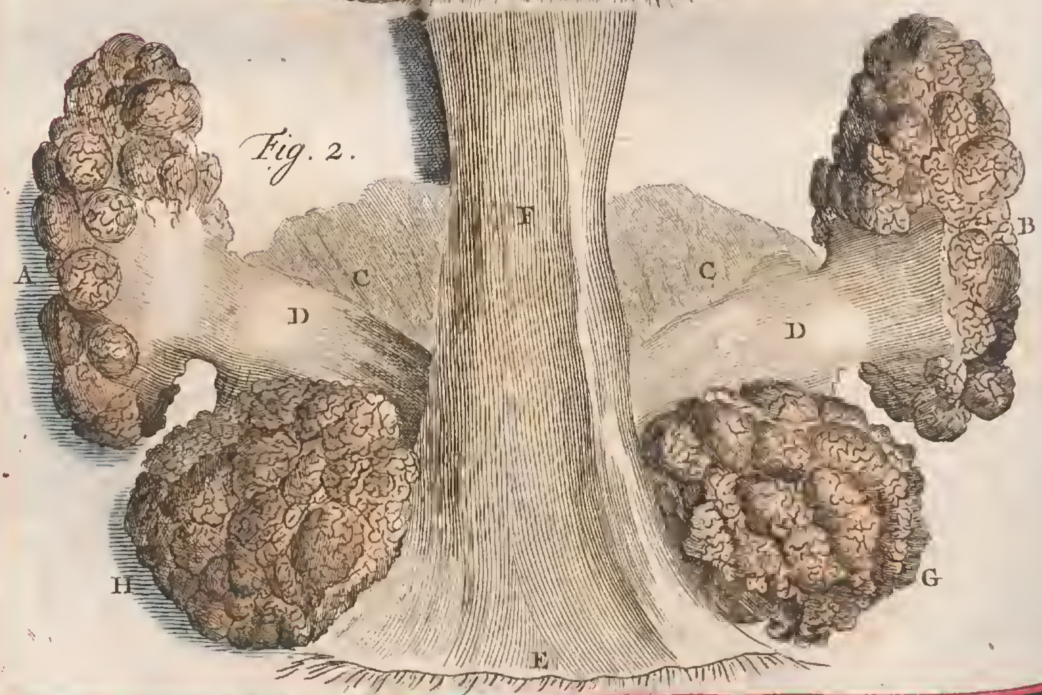
De herſſenen hadden weinig bogtigheden; de agterherſſenen geleeken naar die der meeſte andere dieren in de gedaante en plaatſing; zy woogen vier gros, en de herſſenen twee oncen vyf gros.

Het hoofdje (*A*, *Pl. XXVI.*) van de roede (*B*), was dik, kort, en eindigde in een weekagtigen rand, die een ſoort van mond (*A C*) maakt, gelykende eenigzins naar dien van een prik of lamprey; het vlak van dezen mond was

hellende, omdat de bovenzyde (*A*) van het hoofdje minder lengte hadt dan de onderſte; het hoofdje was bezet met zeer kleine ſteekeltjes; deszelfs einde (*D*) was dun en puntig, en liet zig zien in 't midden der weekagtige randen, die een mond vertoonden: de opening van den pisgang was onder de punt van het hoofdje: de zaadballen (*E E*) waren klein en byna rond; zy hadden van binnen eene geelagtige kleur: de afvoerende vaaten (*F F*) waren over hunne geheele uitgeſtrektheid ten naaſtenby van dezelfde dikte; zy gingen in den pisgang (*G*) agter de voorſtanders (*H H*) ter plaatſe zelve, alwaar in den pisgang ook de openingen der ontlaſtende buizen der voorſtanders waren; hunne klieragtige zelfſtandigheid was ſteevig, daar ſypelde eenig vogt uit: daar waren op een duim en negen lynen afſtands van de voorſtanders twee langwerpige klieren (*I K*), die elk een duim en agt lynen lang waren, negen lynen breed aan de dikſte plaats, en vyf lynen dik; haare klieragtige zelfſtandigheid was vaſt; zy hadden langs hunnen grooten as eene kleine ontlaſtbuis, die uitliep in den pisgang ter plaatſe van de ſcheiding (*L*) der ſponsagtige lighaamen; deze klieren drukkende deedt men daar een dik en geelagtig vogt uitkomen: de blaas (*M*) hadt de gedaante van een ey; de pisleiders (*N N*) waren zeer gezwollen van vettigheid.

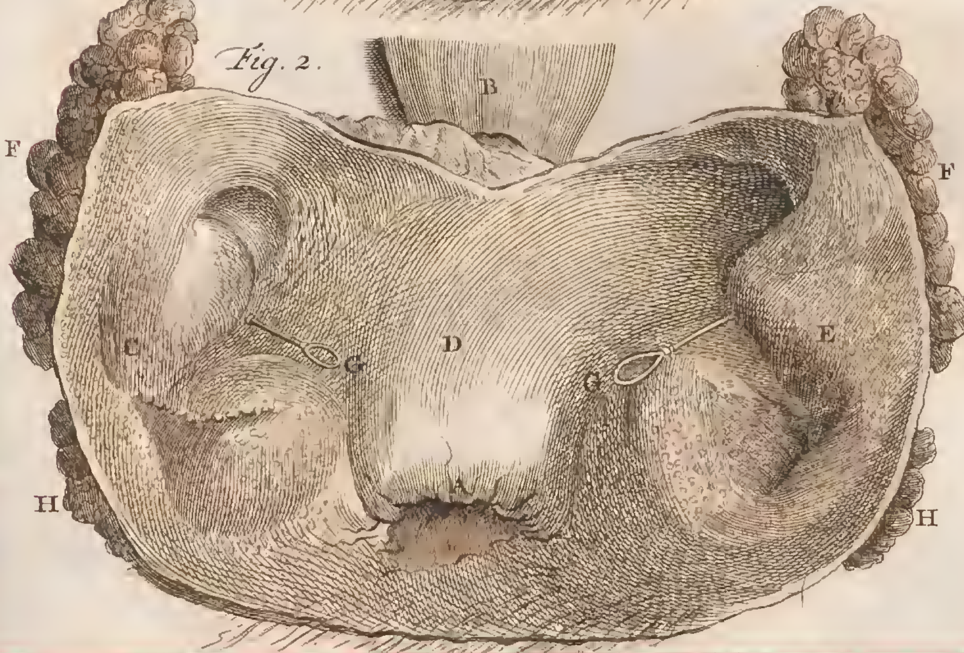
Daar was tuſſchen den ſtaart en den aars eene groote opening, die de ingang was van een zak, gelyk als in den das; deze opening hadt de gedaante van een ſpleet (*A B*, *Pl. XXVIII*, *fig.* 1) twee duimen lang; een der lippen van deze ſpleet (*C*) raakte aan den ſtaart, en de andere (*D*) aan den aars (*E*): nadat ik het vel van het dier had weggenomen heb ik gezien dat de zak van buiten twee groote bolrondtens (*F G*) maakte, eene aan weerskanten van den regtendarm (*H*) en van den aars (*E*) geplaatſt: (de regter bolrondte (*F*) wordt in haar geheel, en in haare natuurlyke grootte vertoond, gelyk ook het overige van de 1 en van de 2 *figuur* in de natuurlyke grootte gezien wordt). Na de ſpieren en de vliezen, die de linker bolrondte (*G*, *fig.* 1) bekleedden, weggenomen te hebben, heb ik twee dikke klieren (*I K*) gevonden, beſtaande uit eene menigte kleine kliertjes: toen ik die groote klieren in de twee bolrondtens van den zak (*fig.* 2) ontbloot had, bemerkte ik dat de voorſte klieren (*A B*) de gedaante van een tros druiven hadden, en dat zy aan den zak (*C C*) vaſt waren door een voetje (*D D*); het einde (*E*) van den regtendarm (*F*) is verlengd in de figuur, om de binnenzyde der twee groote agterſte klieren (*G H*) in 't geheel te vertoonen; die van de linkerzyde (*H*) is dezelfde als men die vertoond ziet in de 1 *figuur*, en door de letter *I* aangeweezen, maar onder een ander aanzien, omdat het einde van den regtendarm *H* opgeheven is om den aars *E* te vertoonen, waardoor de klier voor een gedeelte bedekt, en een weinig naar de voorſte klier *K* verplaatſt is; de grond van den zak (*A B C*, *Pl. XXIX*. *fig.* 1) vondt zig in het dier geplaatſt tuſſchen het heiligbeen en den regtendarm (*D*); hy was uitwendig bekleed met eene groote menigte klieren naar kleine linzen gelykende; de twee groote klieren (*E F*) in de gedaante van druiventroſſen, waren meer van korrels voorzien, op haare bovenſte zyde (in deze figuur vertoond) dan op haare onderſte (in

Buvée, del. C.F.F. sc.

Buvée. del. C.F.F. sc.

de 2 *figuur* van de *XXVIII Pl.* te zien); die zyde evenwel, welke ik zeg de bovenſte te zyn, is zulks niet dan ten opzigte van de ontzwagteling van dit ſtuk, zo als het in de figuuren vertoond wordt; want inderdaad is diezelfde zyde van de klier de onderſte in den natuurlyken ſtaat, (die in *fig.* 1 vertoond is); de voetjes (*G H*, *Pl. XXIX fig.* 1) van de klieren in de gedaante van druiventroſſen, voegen zig in de zyden (*I K*) van de beurs: de twee groote agterſte klieren (*L M*) worden ook van haare bovenſte zyden gezien, en men onderſcheidt in deze figuur aan weerzyde van den aars *N* een zeer groot getal openingen (*O O*) van ontlaſtbuizen dier twee dikke klieren: men heeft (*Pl. XXIX fig.* 2) vertoond den aars (*A*) den regtendarm (*B*) en de binnenſte wanden (*C D E*) van den zak; de ingang van de holte, die tuſſchen het voetje dezer twee dikke voorſte klieren (*F F*) gevonden wordt, is door een ſtilet (*G G*) aangeweezen; men ziet ook in deze figuur een klein gedeelte der twee dikke agterſte klieren (*H H*).

De klieren als druiventroſſen hadden elk van binnen eene groote holte, ten naaſtenby van dezelfde gedaante als de klier, en geformeerd door een zeer dun vlies, waarin men de openingen der ontlaſtende buizen van yder korrel van de tros zien konde; deze buizen hadden drie of vier lynen lengte; zy maakten takken in de korrel, zig naar elk der bosjes of vlokjes, waar uit de korrels ſaamgeſteld waren, verdeelende, en deze vlokjes beſtonden uit zeer kleine kliertjes; de holligheid der groote klieren bevattede eene zelfſtandigheid van dikte als pomade, en van kleur als citroen; zy hadt een onaangenaamen reuk van gezouten boter, maar die reuk was niet heel ſterk; de ſtof ſmolt voor 't vuur, ſprong en ontvlamde; toen zy gebrand was gaf zy een veel ſterker en een weinig muskeerenden reuk; de ſtof, die zig in de beurs bevondt, hadt dezelfde lyvigheid, maar zy was van een grauwe kleur, en hadt een kwaaden reuk van verrotte kaas; zy ſmolt voor 't vuur, ſprong veel, en gaf een zeer onaangenaame lugt.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier tot aan den blindendarm	23.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikſte plaatſen	0.	2.	5.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	1.	9.
Omtrek van den nugterendarm op de dikſte plaatſen	0.	2.	6.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikſte plaatſen	0.	3.	0.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	2.	3.
Lengte van den blindendarm	0.	9.	0.
Omtrek op de dikſte plaats	0.	6.	0.
Omtrek op de dunſte plaats	0.	1.	0.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikſte plaatſen	0.	6.	3.
Omtrek op de dunſte plaatſen	0.	4.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	6.	3.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	5.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te ſamengenomen . . .	3.	0.	0.
Lengte van de darmbuis in 't geheel, den blindendarm niet mede gerekend	26.	0.	0.
Groote omtrek van de maag	2.	0.	0.
Kleine omtrek	1.	8.	0.
Lengte der kleine kromming van den ſlokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	2.	3.
Lengte van den ſlokdarm af tot aan den grond van den grooten blindenzak	0.	2.	8.
Omtrek van den ſlokdarm	0.	6.	0.
Omtrek van den portier	0.	1.	9.
Lengte van de lever	0.	8.	0.
Breedte	0.	11.	0.
Haare grootſte dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	3.	10.
Deszelfs grootſte middellyn	0.	1.	9.
Lengte van de milt	1.	2.	0.
Breedte van het onderſt einde	0.	2.	0.
Breedte van het bovenſt einde	0.	1.	3.
Dikte in 't midden	0.	0.	5½.
Dikte van het alvleeſch	0.	0.	3.
Lengte der nieren	0.	2.	9.
Breedte	0.	2.	0.
Dikte	0.	1.	3.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	2.	2.
Breedte	0.	4.	0.
Breedte van het vleezig gedeelte tuſſchen het zenuwagtig middelpunt en het borſtbeen	0.	2.	9.
Breedte aan ydere zyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	4.	6.
Omtrek van de baſis van 't hart	0.	10.	6.
Hoogte van de punt af tot aan den oorſprong van de longſlagader.	0.	4.	2.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	3.	3.
Middellyn van de groote ſlagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	8½.
Lengte van de tong	0.	7.	6.
Lengte van het voorſte gedeelte van het toompje af tot aan 't einde.	0.	2.	6.
Breedte van de tong	0.	2.	2.
Lengte der herſſenen	0.	2.	6.
Breedte	0.	2.	3.
Dikte	0.	1.	0½.
Lengte der agterherſſenen	0.	0.	11.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	11.
Afſtand tuſſchen de randen van de voorhuid en het einde van het hoofdje	0.	1.	3.
Lengte van het hoofdje	0.	0.	10.
Omtrek	0.	2.	0.
Lengte van de roede van de ſplitſing der ſponsagtige lighaamen af tot aan de inplanting van de voorhuid	0.	6.	0.
Omtrek	0.	1.	5.

De Seve. del. C. F. F. sc.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der zaadballen	0.	1.	0.
Breedte	0.	0.	9.
Dikte	0.	0.	$5\frac{1}{2}$.
Breedte van den opperbal	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Dikte	0.	0.	1.
Lengte der afvoerende vaaten	0.	10.	0.
Middellyn	0.	0.	$0\frac{2}{3}$.
Groote omtrek van de blaas	0.	9.	0.
Kleine omtrek	0.	5.	9.
Lengte van de pisbuis	0.	0.	4.
Omtrek van de pisbuis	0.	0.	10.
Lengte van de voorſtanders	0.	1.	1.
Breedte	0.	1.	4.
Dikte	0.	0.	7.

De kop van 't geraamte (*Pl. XXX*) van den hyaena heeft meer overeenkomſt met dien van den luipaard dan met dien van den wolf, voor zo verre de bek kort is, en de jukbeenige boogen zeer bolrond zyn van buiten; maar de bek gelykt naar dien van den wolf in de plaatſing der neusbeenderen, die voorwaards gerigt zyn, in plaats van naar beneden te hellen, gelyk die in den luipaard; de opening der neusgaten en de ooghollen zyn kleiner dan in den luipaard, en ten naaſtenby van dezelfde grootte als in den wolf; maar het hoofd van den hyaena verſchilt van dat van den wolf, van den luipaard, en van bykans alle dieren, in de grootte en in den rand van de kruin des hoofds en des agterhoofds, die zeer verheven is; want hy heeft tot vyftien lynen hoogte.

De hyaena heeft vier-en-dertig tanden, te weeten tien baktanden in het bovenſt kaakbeen, en agt in het onderſt, en in yder kaakbeen zes ſnytanden, en twee hondstanden, dus agt tanden minder dan de wolf, en ſlegts vier meer dan de luipaard; ook hebben de tanden van den hyaena meer overeenkomſt met die van den luipaard dan met die van den wolf in de figuur en de plaatſing der baktanden, byzonderlyk van den laatſten in het bovenſt kaakbeen, die buiten de lyn of de ry geplaatſt is aan de binnenzyde van op een na de laatſte: deze baktand is ook, even als in den luipaard, veel breeder, en by gevolg grooter, dan in den wolf.

De dwarſche uitſteekzels van het eerſte nekwervelbeen hebben ten naaſtenby dezelfde gedaante als die van den wolf; maar zy zyn naar evenredigheid grooter: het doornagtig uitſteekzel van het tweede wervelbeen gelykt meer naar dat van den wolf dan naar dat van den luipaard, ſchoon het naar evenredigheid hooger en ſmaller is; de vyf laatſte wervelbeenderen hebben meer overeenkomſt met die van den luipaard dan met die van den wolf; het onderſte gedeelte egter van het ſchuinſch uitſteekzel van het zesde wervelbeen heeft ſlegts eene zeer ligte uitranding.

De hyaena heeft zeſtien rug-wervelbeenderen en zeſtien ribben, negen waare en zeven valſche; de doornagtige uitſteekzels der twaalf eerſte wervelbeenderen waren agterwaards hellende; die van het dertiende wervelbeen was het

kortste; dit uitsteekzel en dat van het vierde wervelbeen waren regt; de doornagtige uitsteekzels der twee andere wervelbeenderen hadden slegts weinig schuinschte van voren; schoon 'er zestien ribben aan weerzyde in dit geraamte zyn, bestaat het borstbeen egter slegts uit agt beenderen gelyk dat van den luipaard en den hond, die maar dertien ribben hebben; maar van die dertien zyn 'er ook negen waare gelyk in den hyaena; de geledingen der waare ribben zyn op dezelfde plaatsen gesteld in deze drie dieren, uitgezonderd die van de eerste rib aan weerzyde, die zig geledigt met het voorste gedeelte van het eerste beentje van het borstbeen in den hyaena, en in den wolf, terwyl deze geleding in den luipaard in het voorste middelgedeelte van dit beentje is; de beenderen van het borstbeen van den hyaena verschillen nog van die van den wolf en den luipaard voor zo verre zy naar evenredigheid korter zyn; maar het eerst dier beenderen heeft meer overeenkomst met dat van den wolf, dan met dat van den luipaard, voor zo verre het zig naar voren niet uitstrekt, voorby de geleding van de eerste ribbe.

Daar zyn maar vier lenden-wervelbeenderen; zy hebben meer betrekking tot die van den wolf dan tot die van den luipaard: het heiligbeen bestaat uit drie valsche wervelbeenderen, en de staart uit agt, maar hy is niet volkomen; het is blykbaar, dat 'er verscheiden der laatste wervelbeenderen aan ontbreeken.

Het heupbeen van den wolf is, naar evenredigheid, korter en breeder aan zyn voorste einde, dan dat van den luipaard; maar het heupbeen van den hyaena heeft, naar evenredigheid, minder lengte en meer breedte aan zyn voorste einde, dan dat van den wolf; het onderste gedeelte van dit einde is zeer uitgestrekt en van buiten zeer uitgezet; de eyronde gaten verschillen van die van den hond en den wolf, en voornaamlyk van die van den luipaard, voor zo verre zy zo veele breedte als lengte hebben: de goot, geformeerd door de vereeniging der schaam-en heupbeenderen van wederzyde, is naar evenredigheid korter dan in den luipaard, en zelfs dan in den wolf.

Het schouderblad van den hyaena heeft meer gelykheid naar dat van den wolf dan naar dat van den tyger, schoon zyne basis zig minder verre agter den oorsprong van den doorn uitstrekt, en de voorste zyde een hoek formeert in 't midden haarer lengte, in plaats van enkel bolrond te zyn gelyk in den hond.

De beenderen van den arm, van den voorarm, van de dij, en van den poot, verschillen op geene merkelyke wyze van die des wolfs, dan voor zo verre zy, naar evenredigheid, langer zyn.

Daar zyn drie beenderen in de eerste ry van de voorhand, en vier in de tweede: het eerste beentje van de eerste ry is 't grootste van allen; het vindt zig onder het straalbeen geplaatst, gelyk het schuitbeen en het maanbeen in den mensch: het tweede beentje van den hyaena is onder de ellepyp, en het derde buiten de ry, gelyk het wiggebeen en het erwtsgewyze been in den mensch; het derde beentje van den hyaena is zeer verlengd: het eerste beentje van de tweede ry bevindt zig onder het eerste van de eerste ry, en boven een klein

beentje geplaatst agter het bovenst einde van het eerste beentje van de agterhand; het tweede beentje van de tweede ry van de voorhand is boven het eerste beentje van de agterhand, het derde beentje van de voorhand boven het tweede van de agterhand, en het vierde van de voorhand, gedeeltelyk boven het derde, en gedeeltelyk boven het vierde en laatste beentje van de agterhand.

De voorvoet bestaat uit zeven beenderen; te weeten het hielbeen, het kootbeen, het schuitbeen, het teerlingsvormigbeen, en drie wiggebeenen: het eerst der wiggebeenen is het langst van de drie en vindt zig boven een beentje geplaatst agter het boveneinde van het eerst der beenderen van den agtervoet, die slegts ten getale van vier zyn, gelyk die van de agterhand.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop, van het einde van het bovenst kaakbeen tot aan 't agterhoofd	0.	8.	0.
De grootste breedte van den kop	0.	5.	3.
Lengte van het onderst kaakbeen van deszelfs voorste einde tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	5.	6.
Breedte ter plaatse der hondstanden	0.	1.	2.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der snytanden	0.	1.	1.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	1.	9.
Afstand tusschen de ooghollen en de opening der neusgaten	0.	1.	10.
Lengte dezer opening	0.	1.	4.
Breedte	0.	0.	10.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	1.	11.
Breedte aan de breedste plaats	0.	0.	4.
Breedte der ooghollen	0.	1.	2.
Hoogte	0.	1.	3.
Lengte der langste snytanden buiten 't been . . .	0.	0.	7.
Lengte der hondstanden	0.	1.	1.
Breedte aan de basis	0.	0.	6.
Lengte der grootste baktanden buiten 't been	0.	0.	6½.
Breedte	0.	1.	0.
Dikte	0.	0.	7.
Breedte van het gat des eersten wervelbeens van boven naar beneden	0.	0.	10.
Lengte van de eene zyde naar de andere	0.	0.	10.
Breedte van het eerste wervelbeen, op de dwarsche uitsteekzels gemeeten	0.	4.	6.
Lengte der dwarsche uitsteekzels van voren naar agteren . . .	0.	1.	10.
Lengte van het lighaam des tweeden wervelbeens	0.	1.	8.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel	0.	0.	9.
Breedte	0.	2.	1.
Lengte van het doornagtig uitsteekzel van het tweede rug-wervelbeen, dat het langst is	0.	1.	9.
Lengte van het lighaam der laatste wervelbeenderen, die de langste zyn	0.	0.	8½.
Lengte der eerste ribben	0.	2.	2.
Afstand der eerste ribben aan de breedste plaats	0.	1.	11.
Lengte der negende, die de langste is	0.	9.	6.

	voeten,	duimen,	lynes.
Lengte van de laatste der valsche ribben	0.	2.	8.
Breedte van de breedste rib	0.	0.	6.
Lengte van het borstbeen	0.	7.	6.
Lengte van het laatste beentje dat het langst is	0.	1.	6.
Lengte van het lighaam van het laatste lenden-wervelbeen, dat het langste is	0.	0.	11.
Hoogte der doornagtige uitsteekzels van de laatste wervelbeenderen, die de hoogste zyn	0.	0.	7½.
Lengte van het heiligbeen	0.	1.	7.
Breedte van het voorste gedeelte	0.	2.	4.
Lengte van het valsche wervelbeen van den staart	0.	0.	7½.
Breedte van het voorste gedeelte van het heupbeen	0.	2.	11.
Lengte van het been van het midden der panswyze holligheid	0.	3.	4.
Middellyn van die holligheid	0.	0.	11.
Lengte van de goot	0.	1.	6.
Breedte in 't midden	0.	1.	10.
Diepte	0.	1.	11.
Diepte van de uitranding van het agterst einde	0.	0.	9½.
Lengte der eyronde gaten	0.	1.	4.
Breedte	0.	1.	3.
Breedte van het bekken	0.	2.	4.
Hoogte	0.	2.	5.
Lengte van het schouderblad	0.	5.	10.
Breedte aan de breedste plaats	0.	2.	10.
Breedte aan de smalste plaats	0.	1.	4.
Hoogte van den doorn aan de verhevenste plaats	0.	0.	11.
Groote middellyn van de schouderblads holligheid	0.	1.	7.
Lengte van 't schouderbeen	0.	6.	10.
Omtrek aan de kleinste plaats	0.	2.	1.
Omtrek van het hoofd	0.	1.	2.
Breedte van het onderste gedeelte	0.	1.	8.
Lengte van de ellepyp	0.	8.	2.
Lengte van de elleboogsknokkel	0.	1.	6.
Lengte van het straalbeen	0.	7.	5.
Lengte van het dijbeen	0.	7.	3.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	10.
Omtrek van 't midden des beens	0.	2.	0.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	4.
Lengte der kniefchyven	0.	0.	10.
Breedte	0.	0.	7.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte van het scheenbeen	0.	6.	6.
Breedte van het hoofd	0.	1.	5.
Omtrek van 't midden des beens	0.	1.	10.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	0.
Lengte van het kuitbeen	0.	6.	1.
Omtrek van de dunste plaats	0.	0.	4.
Hoogte van de voorhand	0.	0.	9.
Lengte van het hielbeen	0.	1.	8.
Lengte van het vierde been van de agterhand, dat het kortste is.	0.	2.	6.

Lengte

Lengte van het tweede been, dat het langſte is . . .	0.	3.	1.
Lengte van het vierde been van den agtervoet, dat het kortſte is.	0.	2.	7.
Lengte van het tweede been dat het langſte is . . .	0.	2.	11.
Lengte van den eerſten regel van den tweeden vinger van den voorſten voet	0.	1.	0.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	7.
Lengte van den derden regel	0.	0.	9.
Lengte van den eerſten regel van den tweeden vinger des agterſten voets	0.	0.	10.
Lengte van den tweeden regel . . .	0.	0.	7.
Lengte van den derden	0.	0.	8.

DE CIVETKAT * EN DE ZIBET **.

De meeſte Natuuronderzoekers hebben gemeend, dat 'er maar eene ſoort van dieren was, die het reukwerk, dat wy *civet* noemen, verſchafteden: wy hebben twee dezer dieren gezien, die, wel is waar, in wezendlyke overeenkomſten van maakzel, zo wel in-als uitwendig, naar malkanderen geleeken, maar die egter in zo veele andere kenmerken van malkanderen verſchilden, dat men dezelve zeer wel als twee verſchillende ſoorten kan aanmerken: wy hebben het eerſt dezer dieren den naam van *civetkat* laaten behouden, en aan het tweede, om te onderſcheiden, dien van *zibet* gegeeven; de civetkat, waarvan wy de figuur in de *XXXIV Plaat* gegeeven hebben, is ons voorgekomen dezelfde te zyn als de civet, die door de Heeren van de Akademie der Weetenſchappen, en in de *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux*, beſchreeven is: wy gelooven ook, dat het dezelfde is als die van CAJUS by GESNER *pag.* 837; en dezelfde nogmaals als die, waarvan FABIUS COLUMNA de figuuren, zo wel van 't mannetje als 't

* *De Civet kat*; in 't Franſch *la Civette. Animal Zibeth*; CAJUS *apud* GESNERUM, pag. 837. *Civette*, *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux*, *I. Part.* pag. 157.

** De *Zibet*; in 't Franſch *le Zibet*; in 't Arabiſch *Zebed*, of *Zebet*.

Animal du Muſc. Mémoires de l'Académie royale des Sciences, Ann. 1731. pag. 443.

Nota. De Naamlyſtmaakers, welken wy zullen aanhaalen, hebben deze twee dieren niet onderſcheiden, en men weet niet op welken van de beiden men hunne omſchryvingen moete toepaſſen, omdat zy geene dan zulke karakters aanduiden, die aan beiden gemeen zyn.

Felis Zibethi. GESNER *Hiſt. Quadr.* pag. 836. Men merke op, dat de figuur, welke GESNER hier geeft, nietmetal deugt, ſchoon zy naar het dier zelf, te Milaan, geteekend is; die van CAJUS, pag. 837. is goed, en zyne beſchryving is ook zeer goed.

Animal Zibethi. ALDROVANDUS *de Quadrup. Digit.* pag. 340.

Meles unguibus uniformibus. LINNÆUS *Syſt. Nat. Edit. IV.* pag. 65. — *Meles unguibus uniformibus, cinerea. Syſt. Nat. Edit. VI.* pag. 6. — *Zibetha. Viverra cauda annulata, dorſo cinereo nigroque undatim ſtriato. Syſt. Nat. Ed. X.* pag. 44. Men merke hier op. 1. Dat de civetkat uit het geſlagt der daſſen, waarin zy in de 4de en 6de uitgave was, is overgegaan tot dat van de viverra of fret; dat zy eerſt met den das alleen was, in de 4de uitg. vervolgens met den das en den ichneumon in de 6de, en dat zy zig eindelyk in de 10de niet meer by den das, maar by den ichneumon, den mephitis, den geſtreepten buntſing, en de genetkat, bevindt. Merk op 2. Dat de Schryver de aangenomene betekenis van 't woord viverra, of fret, heeft veranderd, waarvan hy een geſlagtnaam voor vyf dieren maakt, onder welken men ten minſten zou verwagten de waare viverra, dat is te zeggen de fret, te vinden, die daar egter niet by is, en dien men in 't geſlagt der wezeltjes moet gaan zoeken, pag. 46. Merk op 3. dat de das, die alleen van zyn geſlagt was met de civet in de 4de uitg. en met den ichneumon en de civet in de 6de, naderhand in de 10de by den beer, den witten Groenlandſchen beer, den kleinen wolf van de Hudſons baay, en den raton of racoon van Amerika, geplaatſt is; ik breng die ſtrydigheden der Naamlyſten alleenlyk by, om te doen voelen, hoe willekeurig en onvaſt die gewaande geſlagten zyn, zelfs in 't hoofd van hun, die dezelve uitvinden.

Meles faſciis & maculis albis, nigris, & rufeſcentibus, variegata . . . . Civetta, la Civette. BRISSON *Regn. Animal.* pag. 276.

wyfje, gegeeven heeft in 't Werk van JAN FABER, agter dat van HERNANDES (*a*).

De tweede soort, die wy de zibet noemen, is ons voorgekomen het zelfde dier te zyn, als dat, 't welk door den Hr. DE LA PEYRONNIE in de Memories van de Akademie der Weetenschappen van 't jaar 1731, onder den naam van muskusdier, *animal du musc*, beschreeven is; beiden verschillen zy in dezelfde kenmerken van de civetkat, aan beiden ontbreekt het borstelhair of liever het lang hair op den ruggegraat, beide hebben zy wel geteekende ringen op den staart, daar de civet borstel-hair en geene zigtbaare ringen heeft: men moet evenwel erkennen, dat onze zibet en het muskusdier van den Hr. DE LA PEYRONNIE malkanderen niet volmaakt genoeg gelyken, om geene twyffeling over te laaten of zy van dezelfde soort zyn? De ringen aan den staart van den zibet zyn breeder dan die van het muskusdier; hy heeft geen dubbelden halsband, hy heeft korter staart naar evenredigheid van zyn lighaam; maar die verschillen schynen ons van weinig aanbelang, en zouden wel enkelyk toevallige verscheidenheden kunnen zyn, waaraan de civetten meer onderhevig moeten zyn dan andere wilde dieren, dewyl men hen in verscheiden plaatsen van de Levant en de Indiën, als huisdieren opvoedt en onderhoudt: het geen wy zeker kunnen zeggen, is, dat onze zibet veel meer naar het muskusdier van den Hr. DE LA PEYRONNIE dan naar de civetkat gelykt, en dat men hen by gevolg als dieren van dezelfde soort kan beschouwen, dewyl het zelfs niet volstrekt beweezen is, dat de civetkat en de zibet geene verscheidenheden van eene en dezelfde soort zyn; want wy weeten niet of deze dieren niet met malkanderen zouden kunnen vermengen, en voortteelen; en wanneer wy zeggen, dat zy ons toeschynen van verschillende soorten te zyn, is dit niet een volstrekt oordeel, maar alleen een zeer sterk vermoeden, dewyl het op het standvastig verschil hunner kenmerken steunt, en het dit standvastig verschil is, waar door de wezendlyke soorten van de enkele verscheidenheden doorgaands onderscheiden worden.

Het dier, 't welk wy hier civetkat noemen, wordt op Madagaskar (*b*) *falanoue*, in Kongo *nzime* of *nzfusi* (*c*) in Ethiopie *kankan* (*d*) in Guinée *kastor* (*e*) geheeten; het is de civetkat van Guinée, want wy zyn verzekerd, dat die, welke wy gehad hebben, leevende van Guinée naar St. Domingo gezonden was aan een onzer Korrespondenten, die dezelve eenigen tyd onderhouden hebbende liet dooden, om de verzending gemaklyker te maaken.

De zibet is waarschynlyk de civetkat van Asia, van de Oost-Indiën, en van Arabie, alwaar men dit dier *zebet* of *zibet* noemt, een Arabische naam, die ook deszelfs sterk-riekende stoffe uitdrukt, en welken wy hebben aangenomen om het dier zelf te betekenen; het verschilt hierin van de civetkat, dat het

(*a*) HERNANDES, *Hist. Mexic.* Romae 1628. pag. 580, 581.
(*b*) *Voyage de* FLACCOURT, Paris 1661. pag. 150. en 154.
(*c*) MEROLLA, *cité par l'Abbé* PREVOST, *Histoire générale des Voyage, Tom. IV.* pag. 585.
(*d*) IDEM, *Tom. III.* pag. 295, 296. *kankan.*
(*e*) IDEM, *Tom. IV.* pag. 236. *Tom. V.* pag. 86. env.

een langer en dunner lighaam, fyner, en platter fnuit heeft, en die wat holrond is aan 't bovenft gedeelte, terwyl de fnuit van de civet dikker, minder lang, en wat bolrond, is: hy heeft ook verhevener en breeder ooren, een langer ftaart, en die beter met vlakken en ringen is geteekend, veel korter en zagter hair, geene maanen, dat is te zeggen, langer hair dan het ander, op den hals en langs de ruggraat; geen zwart onder de oogen noch op de wangen; byzondere en zeer duidelyke kenmerken in de civetkatten. Sommige Reisbefchryvers hadden reeds vermoed, dat 'er twee foorten van civetkatten waren (*f*), maar niemand hadt dezelve duidelyk genoeg opgenomen om haar te befchryven: wy hebben haar beiden gezien, en na haar zorgvuldig vergeleeken te hebben, hebben wy geoordeeld, dat zy van foort, en misfchien zelfs van klimaat, verfchilden.

Men heeft deze dieren den naam van muskuskatten, of civetkatten, gegeeven, ondertusfchen hebben zy met de kat niets gemeens dan de vaardigheid des lighaams; zy gelyken meer naar den vos, inzonderheid in den kop; hunne huid is met ftreepen en vlakken geteekend, het welk hen ook door zulken, die hen alleenlyk van verre zagen, voor kleine panthers heeft doen aanzien, daar zy egter in allen opzigte van verfchillen: daar is een dier, 't welk men genetkat noemt, dat evenseens gevlakt is, wiens kop omtrent dezelfde gedaante heeft, en dat, even als de civetkat, een zak draagt, waarin een fterk-riekend vogt wordt afgefcheiden; maar de genetkat is kleiner dan onze civetkatten, zy heeft veel korter pooten, en veel dunner lighaam; haare reuk-ftof is zeer zwak en van korten duur, terwyl die der civetkatten zeer fterk, en die van de zibet geweldig en nog leevendiger is dan die der civetten (*g*): deze riekende vogten worden gevonden in de opening, welke deze twee dieren by de teeldeelen hebben; het is een dik vogt, van eene gelyke dikte als pomade, en waarvan de reuk, fchoon zeer fterk, aangenaam is, op 't oogenblik zelfs als zy uit het lighaam van het dier uitgaat: men moet deze ftof der civetkatten niet verwarren met de muskus, dat een bloedagtig vogt is, 't welk men bekomt uit een dier geheel van de civet en de zibet verfchillende; dat dier, 't welk de muskus geeft, is eene foort van rhee zonder geweide, of van bok zonder hoornen, die niets gemeens heeft met de civetten, dan dat hy even als deze een geweldig reukmiddel levert.

Deze twee foorten van civetten waren dan nog nooit wél van malkanderen onderfcheiden geweeft; beiden zyn zy zomtyds verward met de riekende wezels, met de genetkat, en de muskusrhee; men heeft ze ook voor de hyaena genomen: dus zegt ALDROVANDUS (*h*), dat de riekende wezel,

(*f*) ALDROVANDUS, *de Quadrup. Digit.* pag. 341.
(*g*) „ Niettegenftaande alle de zorg, die men federt langen tyd gedraagen heeft om verfchillende vreemde dieren in de Dierengaarde te verzamelen, zyn het egter de twee eenige „ van deze foort die daar verfcheenen zyn, en de eenigfte onder de muskeerende dieren, die „ men gezien heeft, die zulk eenen fterken reuk hebben uitgegeeven". *Mémoire de* Mr. DE LA PEYRONNIE *inferé dans ceux de l'Académie des Sciences*, Ann. 1731. pag. 444. Hier wordt van 't muskusdier gefprooken, 't welk wy geloven hetzelfde te zyn als onze zibet.
(*h*) ALDROVANDUS, *de Quadrup. Digit.* pag. 342.

welken men in Virginie *caesam* heeft genaamd, de civet ware: die dwaaling is door HANS SLOANE overgenomen, die in zyne historie van Jamaïka zegt, dat 'er civetten in Virginie zyn: BELLON, die eene figuur en beschryving van de civet heeft gegeeven, heeft beweerd, dat het de hyaena der Ouden was (*i*); en zyne dwaaling is des te verschoonlyker omdat zy niet zonder eenigen grond was; het is zeeker, dat de meeste fabels, welke de Ouden over de hyaena hebben voorgedraagen, van de civet ontleend zyn; de liefde-dranken, die men uit zekere deelen van de hyaena bekwam, de kragt dezer dranken om verliefdheid te verwekken, duiden de prikkelende eigenschap, die men weet dat aan de pomade der civetkat, waarvan men zig nog heden in 't Oosten tot dat zelfde oogmerk bedient, eigen is, genoegzaam aan.

Het geen men wegens de onzekerheid en verandering der kunne in den hyaena verteld heeft, past nog beter op de civet, want het mannetje heeft uitwendig niets dat zig vertoont dan drie openingen geheel gelyk aan die van 't wyfje, waarnaar hy in zyne uiterlyke deelen zo sterk gelykt, dat het niet mogelyk is de sexe anders dan door de ontleding te bepaalen: de opening, binnen in dewelke de vloeistof, of liever het dikke vogt, van den reuk gevonden wordt, is tusschen de twee anderen, en op dezelfde regte lyn, die zig van 't heiligbeen tot de schamelheid uitstrekt.

Eene andere dwaaling die veel meer veld gewonnen heeft dan die van BELLON, is die van GREGORIUS DE BOLIVAR, wegens de klimaaten, alwaar het civetdier zig onthoudt; na gezegd te hebben dat het aan de Oost-Indiën en aan Afrika gemeen is, verzekert hy stellig, dat het ook, en zelfs in zeer grooten getale, in alle de deelen van Zuid-Amerika gevonden wordt: die verzekering, die ons door FABER is overgezet, is door ALDROVANDUS nageschreeven, en vervolgens door allen, die over de civet geschreeven hebben, aangenomen; het is egter zeker dat de civetten de dieren der heetste klimaaten van de oude wereld zyn, die niet door 't Noorden naar de nieuwe hebben kunnen overgaan, en dat 'er inderdaad nooit andere civetten in Amerika geweest zyn, dan die van de Philippynsche eilanden en van de kusten van Afrika derwaards gebragt zyn geworden: dewyl die verzekering van BOLIVAR stellig, en de myne alleenlyk ontkennende, is, zo ben ik onder de verpligting om byzondere redenen te geeven wegens de valsheid van een opgegeeven factum: ik zal dan de plaatsen van FABER hier woordelyk bybrengen, om den leezer in staat te stellen om de aanmerkingen, die ik over dezelve zal maaken, bondig te beoordeelen; dus drukt hy zig uit (*k*): „ Dit dier, (de zibet namelyk)

(*i*) BELLON, *Observ.* Paris 1555. pag. 93.

(*k*) „ *Hoc animal, (zibethicum scilicet) nascitur in multis Indiae orientalis atque occidentalis*
„ *partibus, cujusmodi in orientali sunt Provinciae Bengala, Sumatra, Java major & minor, malipur, ac plures aliae . . . In nova Hispania vero sunt Provinciae de Guatimala, Campege,*
„ *Nicaragua, de Vera Cruce, Florida; & magna illa insula sancti Dominici, aut Hispaniola,*
„ *Cuba, Montalino, Guadalupa, & aliae . . . . In regno Peruano animal hoc magna copia reperitur in Paraguay, Tucuman, Chiraguanas, Sancta Cruce, de la Sierra, Jungas, Andes,*
„ *Chiochiapoias, Quizos, Timana, novo regno, & in omnibus Provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quae circa hoc ferme sine numero ad duo leucarum millia sunt extensa: multo*
„ *adhuc plura ejusmodi animalia nascuntur in Brasilia, ubi mercatura vel cambium zibethi sive*

„ wordt in veele ſtreeken van Ooſt-en Weſt-Indiën geboren; gelyk als in de „ Ooſt-Indiën, in Bengale, Ceylon, Sumatra, groot en klein Java, Malipur, en verſcheiden andere geweſten . . . . In nieuw Spanje zyn de Provintiën van Guatimale, Campege, Nicaragua, Vera-Crux, Florida, en „ dat groot eiland St. Domingo, of Hiſpaniola, Kuba, Montalino, Guadeloupe, en andere . . . . In 't ryk van Peru wordt dit dier in groote menigte gevonden in Paraguay, Tucuman, Chiraguanas, Santa-Crux, de „ la Sierra, Jungas, Andes, Chiachipoias, Quizos, Timana, het nieuwe „ Ryk, en in alle de Provintiën, die aan de groote rivier den Maragnon „ grenzen, dewelke in een byna oneindig getal op twee duizend mylen langs „ denzelven liggen: daar worden nog meer dergelyke dieren in Braziliën gevonden, alwaar de handel of wiſſeling van de zibet gedreeven wordt". Ik zal de volgende drie aanmerkingen op deze plaats maaken.

Voor eerſt was de figuur, welke Faber van dit dier gegeeven heeft, hem door Recchi zonder beſchryving gelaaten, gelyk men uit de eigen woorden van Faber, in zyne voorreden voor het Werk over de dieren van Nieuw Spanje, 't welk hier in aanmerking komt, duidelyk ziet (*l*). „ De leezer „ weete, dat die verklaaringen, welke wy over de dieren gegeeven hebben, „ enkelyk door ons geſchreeven zyn, en wel by giſſing, tot welke ſoorten „ van onze dieren de teekeningen behoorden, dewyl in het handſchrift zelven „ behalven den blooten naam, en eene nauwkeurige afbeelding, niets ter „ wereld meer van de hiſtorie der dieren gevonden wordt". Maar nu de figuur van het dier, dat hier in aanmerking komt, heeft ten opſchrift *animal zibetbicum Americanum*, zy gelykt geheel niet naar de civet noch naar de zibet, en vertoont veel eer een das.

Ten anderen: Faber geeft de figuuren en de beſchryving van twee civetten, den eenen het wyfje, den anderen het mannetje, die naar onze zibet gelyken, maar die civetten zyn niet het zelfde dier als die van de eerſte figuur, en de twee volgende vertoonen geene Amerikaanſche dieren, maar civetten van de oude wereld, welken Fabius Columna, medelid van Faber op de Akademie Lyncei, te Napels hadt doen teekenen, en waarvan hy hem de beſchryving en de figuuren gezonden hadt. Faber is verpligt zelf te erkennen, dat die figuuren niet gelyken. „ Hoe veel deze afbeelding van de „ Mexikaanſche verſchilt, toont de Plaat zelve: ik ontken niet, dat het verſchil van land en klimaat in dezen veel vermag (*m*)".

Ten derden: na Gregorius de Bolivar over de klimaaten, alwaar de ci-

algaliae exercitatur. Novae Hiſpaniae animal". Nardi Antonii Recchi *imagines & nomina*, Joannis Fabri *Lyncei expoſitione*, pag. 539.

(*l*) „ *Non itaque ſis neſcius, bos in animalia, quos modo commentarios edimus, mera noſtra conſcriptos eſſe induſtria ac conjectura ad quasnam animantium noſtrorum ſpecies illa reduci poſſint, „ cum in Autographo praeter nudum nomen & exactam picturam de biſtoria ne gru quidem reperiatur*, pag. 465.

(*m*) „ *Quantum baec icon ab illa Mexicana differat, ipſa pagina oſtendit; ego Climatis & „ regionis differentiam plurimum poſſe non nego*. pag. 581.

vet zig onthoudt, aangehaald te hebben, besluit FABER met zig te verwonderen over het sterk geheugen van BOLIVAR. „ Ik verwonder my inderdaad „ over de uiterste naarstigheid van onzen GREGORIUS in het onderzoek van „ de Historie der dieren, en over zyne standvastige geheugenis van die, wel„ ken hy ooit gezien heeft: ik zweer u, leezer, dat hy dat alles, 't welk „ ik tot dus verre uit zyn mond en schriften heb bygebragt, en nog meer„ dere en zonderlinger dingen, die ik naderhand melden zal, uit zyn geheu„ gen heeft beschreeven, en als in een kort bestek, (terwyl hy in zyne ge„ sprekken meer byzonderheden, en die omstandiger, voordraagt,) heeft „ saamgetrokken" (*n*).

Deze drie aanmerkingen zouden reeds genoeg zyn om het gewaand *animal zibethicum Americanum*, zo wel als de verzekeringen van FABER uit BOLIVAR ontleend, verdagt te maaken; maar 't geen de dwaaling ten vollen bewyst, is, dat men in een klein werkje van FERNANDES over de dieren van Amerika, op het einde van het deel, 't welk de Natuurlyke Historie van Mexiko, van HERNANDES, van RECCHI, en van FABER, bevat, dat men aldaar, zeg ik in het XXXIV Hoofdst. pag. 11 een plaats vindt, die BOLIVAR volstrekt tegenspreekt, en waarin FERNANDES (*o*) verzekert, dat de civetkat geen natuurlyk dier van Amerika is, maar dat men ten zynen tyde hadt begonnen om 'er eenige uit de Philippynsche eilanden (*p*) naar nieuw Spanje overtebrengen: dit stellig getuigenis van FERNANDES met dat van alle de Reisbeschryveren, die zeggen, dat de civetkatten inderdaad zeer gemeen zyn op de Philippynsche eilanden, in de Oost-Indiën, in Afrika, en van welken niemand zegt de zelve in Amerika gezien te hebben, vereenigende, kan men niet langer twyffelen wegens het geen wy in onze optelling van de dieren der beide werelden hier omtrent hebben voorgedraagen, en het zal, niettegenstaande alle de Natuuronderzoekers het tegendeel geschreeven hebben, zeker blyven, dat de civetkat geen natuurlyk dier van Amerika is, maar een dier, dat, aan de heete landen der oude wereld bepaald, daar alleen t' huis hoort, en dat nim-

(n) „ *Miror profecto Gregorii nostri summam in animalium perquisitione industriam, & tenacissimam eorum, quae vidit unquam, memoriam; juro tibi, mi Lector, haec omnia, quae hactenus „ ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dicturus sum plura rarioraque, illius ipsum ope libri „ memoriter descripsisse, & per compendium quodam modo, (cum inter colloquia protractiora & jam „ plura afferat) tantum contraxisse*, pag. 540.

(o) *De Æluro a quo Gallia vocata corraditur, Cap. XXXIV.*

„ *Non me latet vulgare esse hoc felis vocari genus Hispanis quamquam advenam non indigenam, „ verum qui ex insulis Philippicis coepit jam in hanc novam Hispaniam adferri". Hist. anim. & min. Nov. Hisp. Lib. I.* a FRANCISCO FERNANDES, pag. 11.

(p) „ De civetkat wordt ook op de Philippynsche eilanden in de gebergten gevangen; haar „ vel gelykt vry wel naar dat van den tyger; zy is niet minder wild dan dezelve, maar veel „ kleiner; men vangt dit dier, men bindt het, en na het zelve de civet, die in een beursje „ dat zy onder den staart draagt, beslooten is, afgenomen te hebben, laat men haar in vry„ heid om haar op een anderen tyd weder te vangen". *Relation de divers Voyages, par* THEVENOT, Paris 1696. *Relation des Isles Philippines*, pag. 10.

„ Men vindt eene menigte civetkatten in de gebergten der Philippynsche eilanden". *Histoire générale des Voyages, Tom. X.* pag. 397.

mer in de nieuwe wereld heeft beftaan voor dat het door menfchen derwaards werdt overgebragt: zo ik zelf tegen deze foorten van misvattingen, die niet dan al te gemeen zyn, niet op myn hoede ware geweeft, zouden wy onze civetkat voor een Amerikaanfch dier hebben opgegeeven, omdat wy het van St. Domingo gekreegen hadden; maar de Memorie en den brief van den Hr. Pages, die ons dit dier hadt toegezonden, naleezende vond ik daar in dat het uit Guinée gekomen was. „ De civetkat, fchryft hy, is uit Guinée aan-„ gebragt; zy leefde meeft van vrugten van dat land, maar zy at ook zeer „ gaarne vleefch: geduurende al den tyd, dat zy leevende was, verfpreidde „ zy, zelfs op een zeer grooten afftand, eene onverdraagelyke muskus-lugt; „ toen zy dood was had ik veele moeite om dien reuk in de kamer te kunnen „ uitftaan: ik heb eene fpleet, juift op den balzak, by dit dier gevonden, „ dewelke eene gemeene opening was van twee zakken, die het, aan yder kant „ der zaadballen één, hadt; die zakken waren vol van een grauw, dik, en „ kleevend vogt, met vry lang hair gemengd, van dezelfde kleur als dat, 't „ welk ik in die zakken gevonden heb; die zakken mogten omtrent anderhalf „ duim diep zyn; hunne wydte of middellyn is veel grooter aan de opening „ dan onder op den grond" (*q*). Ik ftaa op alle deze byzonderheden vaft als op zo veele bewyzen voor de algemeene waarheid, wegens het doorgaand verfchil, 't welk tusfchen alle de dieren der Zuidelyke deelen van de oude en nieuwe wereld plaats heeft.

De civetkat en de zibet zyn dan beide dieren van de oude wereld, zy hebben met malkanderen geene dan uitwendige verfchillendheden, die wy vroeger opgegeeven hebben; die, welke in hunne inwendige deelen, en in 't maakzel der bewaarplaatfen, die hunne reukftoffe bevatten, gevonden worden, zyn zo wel aangeweezen, en de bewaarplaatfen zelve met zo veele nauwkeurigheid befchreeven door de Heeren Morand (*r*) en de la Peyronnie, dat ik niet anders zoude kunnen doen dan te herhaalen het geen zy gezegd hebben: en ten opzigte van 't geen ons overblyft wegens deze twee dieren voor te draagen; dewyl het dingen zyn, die zy beiden gemeen hebben, of ftukken, die het bezwaarlyk zou vallen op het een dezer dieren meer dan op het ander toe te pasfen, zo hebben wy geoordeeld het geheel in een zelfde artikel te moeten famenvoegen.

De civetten, dat is te zeggen de civetkat en de zibet, want ik zal nu voortaan dit woord in 't meervoud gebruiken, om hen beiden tevens aan te duiden, de civetten, zeg ik, fchoon oorfpronkelyk uit de heetfte klimaaten van Afrika en Afia, kunnen egter in de gemaatigde, en zelfs in de koude, landen leeven, mits men hen zorgvuldig voor de ruwheden, van de lugt bewaare, en hen fappige en uitgezogte fpyzen geeve; men onderhoudt 'er vry veele in Hol-

(*q*) Extract uit de Memorie van den Hr. Pages 's Konings Geneesmeefter te St. Domingo, gedateerd van de Kaap den 6 Sept. 1759.

(*r*) *Mémoires de l'Académie royale des Sciences*, Ann. 1728. en 1731.

Holland, alwaar men handel doet in hun *parfum*; de civet te Amfterdam vervaardigd wordt door onze Kooplieden gekozen boven die van de Levant of de Indiën, die gemeenlyk minder zuiver is: die, welke men uit Guinée bekomt, zou de befte van allen zyn (*s*), zo de Negers, zo wel als de Indiaanen en de Levantynen (*t*) dezelve niet vervalfchten met daar plant-fappen, gelyk als ladanum of labdanum, ftorax, en andere balfemagtige en riekende middelen onder te vermengen..

Om deze reukftoffe te verzamelen zetten zy het dier in eene nauwe kooy, waarin het zig niet kan omkeeren; zy openen de kooy aan 't eind, trekken het dier by den ftaart naar buiten, dwingen het om in die plaatfing te blyven door middel van een ftok, dien zy dwars door de fpijlen van de kooy fteeken, en waarmede zy de agterfte pooten vaft bezetten; dan brengen zy een klein lepeltje in den zak, die de reukftof bevat, zy fchraapen zorgvuldig alle de binnenfte wanden van dien zak af, en doen de ftoffe, welke zy daar uithaalen in een fles, die zy zorgvuldig toeftoppen: deze bewerking wordt twee of drie maal 's weeks herhaald: de hoeveelheid der reukftoffe hangt veel af van de

(*s*) „ Men ziet eene menigte civetten in Malabar, het is een klein dier, van maakzel ten „ naaftenby als een kat, met uitzondering dat zyn fnuit puntiger is, dat hy minder gevaarlyke „ klauwen of nagels heeft, en een verfchillend geluid maakt; de *parfum* of reukftoffe, die het „ geeft, wordt als eene foort van vet voortgebragt in eene opening, die het dier onder den „ ftaart heeft; men haalt 'er dezelve van tyd tot tyd uit, en zy is overvloediger naarmaate „ het zelve beter gevoed wordt; men doet 'er een grooten handel in te Kalicut, maar zo „ men deze ftof zelf niet inzamelt, krygt men die byna nooit onvervalfcht". *Voyage* de DELLON, pag. 11. „ De befte foort van civet, komt uit Guinée, en die is zeer zuiver". JOANNES HUGO.

(*t*) „ De kat, die de civet geeft, heeft den kop en fnuit van den vos; hy is groot en ge„ vlekt gelyk de kattyger; hy is zeer woeft; men haalt 'er alle twee dagen de civet uit, die „ niet dan eene zekere fnotterigheid of dik zweet is, 't welk hy in eene holte onder den ftaart „ heeft". *Voyage de* LE MAIRE, Paris 1695. pag. 100. en 101. Het is van de civet van Guinée daar de Reisbefchryver hier van fpreekt.

„ Ik zag te Caïro, in 't huis van een Venetiaan, verfcheiden dieren, die ten uiterften moe„ dig waren, van de grootte bykans als een ftaande hond, maar grover, en byna van eene „ gelyke geftalte als onze katten; zy noemen hen muskuskatten, en bewaaren hen in kooijen „ . . . . Om hen meefter te zyn en hun byten voor te komen, zetten zy hen in afzonderly„ ke fterke houten kooijen, maar die zo nauw zyn, dat het dier zig daar niet in kan omkee„ ren . . . . Zy openen de kooy van agteren om 'er de agterfte beenen uit te haalen, zo veel „ als voor de bewerking noodig is, zonder dat het zig kan wenden om hem te kwetfen die „ het vafthoudt; en de civet verzameld hebbende, laaten zy het weder naar binnen in de „ kooy, houdende het altoos wel befloten". PIETRO DELLA VALLE, Rouen 1745. *Tom. I.* pag. 401.

„ De civetten welken men in Arabie zebides noemt, zyn natuurlyk wild en onthouden zig „ in de gebergten van Ethiopie; men brengt 'er veelen naar Europa, want men vangt hen „ jong, en men voedt hen in fterke houten kooijen, waarin men hen melk, meel, brood „ ryft, en zomtyds vleefch te eeten geeft, enz". *L'Afrique de* MARMOL. *Tom. I.* pag. 57. Zie ook de reizen van THEVENOT.

„ De civetten van 't eiland Java geeven wel zo veel muskus als die van Guinée, maar de„ zelve is zo wit of zo goed niet". *Suite de la Relation* D'ADAM OLEARIUS *Tom. II.* pag. 350. „ De Inboorlingen verbafteren dat fmeerzel derwyze, dat ik zou durven verzekeren, dat 'er „ geene egte civet tot ons gebragt wordt". PROSPER ALPINUS *Hift. Ægypt.* Lugdun. Batav. 1735, pag. 239.

hoedanigheid van 't voedzel en de graagte van het dier; het geeft des te meer naarmaate het beter en lekkerer gevoed wordt; rauw en gehakt vleefch, eyeren, ryft, kleine diertjes, vogelen, jong gevogelte, en vooral vifch, zyn de geregten, die men het moet voorzetten, en met malkanderen verwiffelen en veranderen, om tevens zyne eetluft op te wekken en zyne gezondheid te bewaaren: hy heeft weinig water noodig, en fchoon hy zelden drinkt, looft hy dikwils zyne pis, en men kan het mannetje van het wyfje aan de manier van piffen niet onderfcheiden.

Het parfum dezer dieren is zo fterk, dat het zig aan alle de deelen van hun lighaam mededeelt; het hair is 'er van doortrokken, en het vel zodanig van doordrongen, dat de reuk (*v*) nog langen tyd na hunnen dood ftand houdt, en dat men dien by hun leeven niet verdraagen kan, inzonderheid zo men in dezelfde plaats met hen beflooten is: wanneer men hen verhit door hen te tergen, wordt de reuk nog geweldiger, en zo men hen plaagt tot dat zy zweeten, kan men het zweet, dat insgelyks zeer riekende is, verzamelen, en men gebruikt dat om de waare parfum te vervalfchen, of ten minften de hoeveelheid te vermeerderen.

De civetten zyn natuurlyk wild en zelfs wat woeft; zy laaten zig evenwel gemaklyk temmen, ten minften in zo verre, dat men hen naderen en zonder groot gevaar behandelen kan; zy hebben fterke en fnydende tanden, maar hunne nagels zyn zwak en ftomp; zy zyn lugtig en vaardig in hunne beweegingen, fchoon hun lighaam vry dik is; zy fpringen als de katten, maar zy kunnen ook loopen gelyk de honden; zy leeven van den roof, overvallen en vervolgen de kleine dieren en vogelen; zy zoeken, even als de voffen in de Dierengaarden in te fluipen, om het gevogelte weg te voeren, hunne oogen flikkeren des nagts, en het is te denken, dat zy in den donker kunnen zien: zo de dieren hen ontbreeken eeten zy wortels en vrugten; zy drinken weinig en onthouden zig niet in vogtige landen; zy verkiezen integendeel heete zandgronden en dorre gebergten.

Zy teelen in hun klimaat vry fterk voort, maar fchoon zy in gematigde landen kunnen leeven, en daar, even als in hun geboorteland, hunne reukftoffe maaken, teelen zy daar niet.

(*v*) „ De bewaarplaats, die het riekend vogt van de civet bevat, is beneden den anus en „ boven eene andere opening zo gelyk in de beide fexen, dat, zonder de ontleeding alle „ civetten wyfjes zouden fchynen . . . . Gelyk men heeft opgemerkt, dat deze dieren on„ gemak hebben van dat vogt, wanneer de vaaten, die het bevatten, al te vol zyn, zo „ heeft men ook fpieren aan hen gevonden, die zy gebruiken, om deze vaaten te druk„ ken, en 'er het vogt te doen uitgaan: fchoon het zelve in grootere hoeveelheid in deze „ bewaarplaatfen is, en daar beter volmaakt wordt, is 'er reden van te denken, dat het „ zig ook over de geheele huid als zweet verfpreidt; inderdaad het hair der twee civetten „ rook fterk, en inzonderheid was dat van het mannetje zo doortrokken, dat de hand, na„ dat men 'er die maar eens over geftreeken hadt, nog lang eenen aangnaamen reuk daar van „ behieldt". *Hiftoire de l'Académie des Sciences depuis fon établiff.* Paris 1733. *Tom. I.* pag. 82, 83.

Zy hebben eene ſterker ſtem, en min ruwe tong, dan de kat, hunne ſchreeuw gelykt vry wel naar die van een toornigen hond.

Men noemt het olyagtig en riekend vogt, 't welk men van deze dieren bekomt, in 't Franſch *civette*, men noemt het *zibet* of *algallia* in 't Arabiſch, in de Indien, en in de Levant, alwaar men 'er meer gebruik van maakt dan in Europa: men bezigt het byna niet meer in onze Geneeskonſt, de parfumeurs en konfituriers maaken 'er nog eenig gebruik van in hunne vermengingen; de reuk van de civet, ſchoon geweldig, is zagter dan die van de muskus: beide zyn zy uit de mode geraakt, ſedert dat men den amber gekend, of liever ſedert dat men de manier geleerd heeft om denzelven te bereiden; en de amber zelve, die nog onlangs het reukmiddel by uitſtek, de uitgezogtſte en edelſte *odeur* was, heeft veel van zyne achting verloren, en valt niet meer in den ſmaak van onze kieſche lieden.

BESCHRYVING VAN DEN ZIBET.

De zibet (*Pl. XXXI*) heeft den kop, den hals, het lighaam en den ftaart verlengd, maar de pooten zyn kort, de bek heeft veel overeenkomft met dien van den vos, fchoon deze dikker is; de oogen zyn van middelbaare grootte, en fchuinfch geplaatft gelyk die van den wolf, den vos, enz; de ooren zyn regt gelyk die van de kat, maar naar evenredigheid korter en meer gerond aan 't einde; hy heeft vyf vingers aan yderen voet; de ftaart-beenderen zyn dik; dezelve is met een kort en gevuld hair bedekt; die van den zibet, die ten onderwerpe voor deze befchryving gediend heeft, was naar beneden en naar voren gekromd, misfchien was deze kromming toevallig, en kwam dezelve flegts van eene famengroeijing in de laatfte wervelbeenderen.

Het hair was kort en gevuld, het verborg eene foort van donshair van eene afchgrauwe kleur, dat nog korter was; het hadt verfchillende tinten van wit, van grauw, van bruin, en van zwart, die groote vlekken op den hals en op den ftaart maakten, en andere kleiner op het lighaam en op de beenen: het einde van den bek was van eene witagtige kleur; het neusbeen, het voorhoofd, en de zyden van den neus en van het hoofd, hadden eene grauwe kleur, die met bruin en geelagtig gemengd was, wanneer men haar van naby op zag; het onderft kaakbeen en het onderft van de buitenzyde van het oor waren bruin, het bovenft en de rand hadden eene afchgrauwe kleur; de kruin van 't hoofd en 't bovenft van den hals waren van eene gemengde vuil witte, bruine, en zwarte kleur; daar was een zwartagtige ftreep, die zig uitftrekte van het midden van den hals, langs den rug en het kruis tot aan het midden van den ftaart; twee andere zwartagtige ftreepen, een aan weerzyde, begonden op eenigen afftand van de ooren, en ftrekten zig langs den hals en voor op den fchouder uit; twee andere ftreepen van dezelfde kleur, een aan weerzyde, waren laager geplaatft, begonden by de bafis van 't oor, ftrekten zig byna tot aan de fchouders uit, en vereenigden zig op de onderfte zyde van den hals; daar was op die zelfde zyde van den hals een groote vlak van dezelfde kleur, die zig uitftrekte van de tweede ftreep van eene zyde, tot aan die van de andere zyde, en daar waren op de keel aan weerzyde twee kleine vlakjes van dezelfde kleur; alle deze ftreepen en vlakken van de zyden en van het onderft van den hals waren op een witten grond; men zag op de lendenen, ter zyde van de zwartagtige ftreep, die zig van den hals tot aan den ftaart uitftrekt, twee andere ftreepen van dezelfde kleur, maar zy waren op verfcheiden plaatfen afgebrooken: de fchouder, de buitenzyde van den arm, de zyden van de borft en van 't lighaam, de weeke buikzyden, de buitenfte zyde van de dij en van 't been hadden eene zwartagtige kleur; en eene meer of min witagtige grauwe kleur; deze twee kleuren maakten beurtelingfche ftreepen loodregt gerigt op de zyden van het lighaam en van de borft en

De Seve. del. *C.F. Fritzsch. sc.*

LE ZIBET.

op de weeke buikzyden, en horizontaal op den schouder, op de buitenzyde van den arm, van de dij en van het been: daar waren op den staart zeven ringen van een bruine kleur, en zeven andere witte beurtelings geplaatst; de bruine ringen waren veel breeder op de bovenste zyde van den staart dan op de onderste, en de witte ringen waren daarentegen veel breeder op de onderste dan op de bovenste zyde; het einde van den staart was wit; de borst, de oxels, de binnenzyde van den arm, het benedenst van den buik, de liezen en de buitenste zyde van de dij, waren witagtig en daar waren eenige bruine vlekken op de borst: de voorarm, de binnenzyde van het been, en de vier voeten waren bruin.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams, in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars	2.	5.	0.
Hoogte van het voorstel	1.	0.	9.
Hoogte van het agterstel	1.	1.	3.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	5.	7.
Omtrek van het einde van den bek	0.	4.	5.
Omtrek van den bek onder de oogen gemeeten	0.	6.	7.
Omtrek van de opening des monds	0.	4.	6.
Afstand tusschen de twee neusgaten	0.	0.	6.
Afstand tusschen het einde van den bek en den voorsten hoek van 't oog	0.	2.	5.
Afstand tusschen den agtersten hoek en 't oor	0.	2.	0.
Lengte van 't oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	7.
Opening van 't oog	0.	0.	4.
Afstand tusschen de voorste hoeken der oogen, volgens de kromming van 't neusbeen gemeeten	0.	1.	7.
Dezelfde afstand in een regte lyn	0.	1.	3.
Omtrek van den kop tusschen de oogen en de ooren	0.	9.	6.
Lengte der ooren	0.	1.	9.
Breedte van de basis, op de uitwendige kromming gemeeten	0.	2.	9.
Afstand tusschen de twee ooren om laag genomen	0.	2.	1.
Lengte van den hals	0.	4.	7.
Omtrek van den hals	0.	10.	0.
Omtrek des lighaams agter de voorste pooten genomen	1.	1.	0.
Dezelfde omtrek op de dikste plaats	1.	3.	6.
Dezelfde omtrek voor de agterste pooten	1.	1.	0.
Lengte van den stomp des staarts	1.	3.	0.
Omtrek van den staart ter plaatse van den stomp	0.	4.	9,
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan 't gewrigt van de hand	0.	4.	3.
Breedte van den voorarm by den elleboog	0.	2.	0.
Dikte op dezelfde plaats	0.	0.	11.
Omtrek van 't gewrigt van de agterhand	0.	2.	9.
Omtrek van de agterhand	0.	2.	10.
Lengte van het gewrigt van de hand tot aan 't einde der nagelen.	0.	3.	0.
Lengte van het been van de knie tot aan de hiel	0.	5.	8.
Breedte van het bovenst des beens	0.	3.	1.

	voeten,	duimen,	lynen.
Dikte	0.	1.	1.
Breedte ter plaatse van de hiel	0.	1.	4.
Omtrek van den agtervoet	0.	2.	9.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen . . .	0.	4.	8.
Breedte van den voorsten voet	0.	1.	2.
Breedte van den agtersten voet	0.	1.	2.
Lengte der grootste nagelen	0.	0.	4.
Breedte aan de basis	0.	0.	1.

Deze zibet woog dertien pond en twee oncen; het netvlies strekte zig tot aan 't schaambeen uit en geleek in zyn maakzel naar het netvlies van den otter (*a*); de lever was byna geheel in de regterzyde en de maag in de linkerzyde.

De twaalfvingerigedarm strekte zig in de regterzyde tot voorby de nier uit, plooyde zig naar binnen, en verlengde zig naar voren; de omwentelingen van den nugterendarm waren in de navelstreek, in de regterzyde, en in de regter darmbeenstreek; die van den omgebogendarm bevonden zig in de linkerzyde van de onderbuikstreek, en de regter darmbeenstreek, aan de regterzyde, in de navelstreek, op den nugterendarm, en in de linkerzyde by de nier; eindelyk liep de omgebogendarm in den blindendarm uit in de regterzyde; alwaar de blindedarm naar voren gerigt en wat buitenwaards gekromd was; deze darm en de kronkeldarm hadden maar zeer weinig lengte, want in eene regte lyn gerigt zynde met den regtendarm, de een aan 't eind van den anderen, strekten zy zig niet verder uit dan van de regter nier tot aan den aars.

De groote blindezak van de maag was weinig diep, schoon de maag in 't lang liep; ook was 'er een groote afstand tusschen den slokdarm en den regter hoek, dien het regter gedeelte van de maag maakt: de twaalfvingerigedarm was de dikste der dunne darmen, en de omgebogedarm (*A*, *Pl. XXXII*, *fig.* 1) was de minst dikke van de drie; de blindedarm (*B C*) hadt zo weinig dikte als lengte; hy hadt een elleboog in 't midden (*D*) zyner lengte, en zyn einde (*C*) hadt eene kegelagtige gedaante: de kronkeldarm (*E*) was minder dik by den blindendarm dan by den regten, omdat de regtedarm wat grooter middellyn hadt dan de blinde.

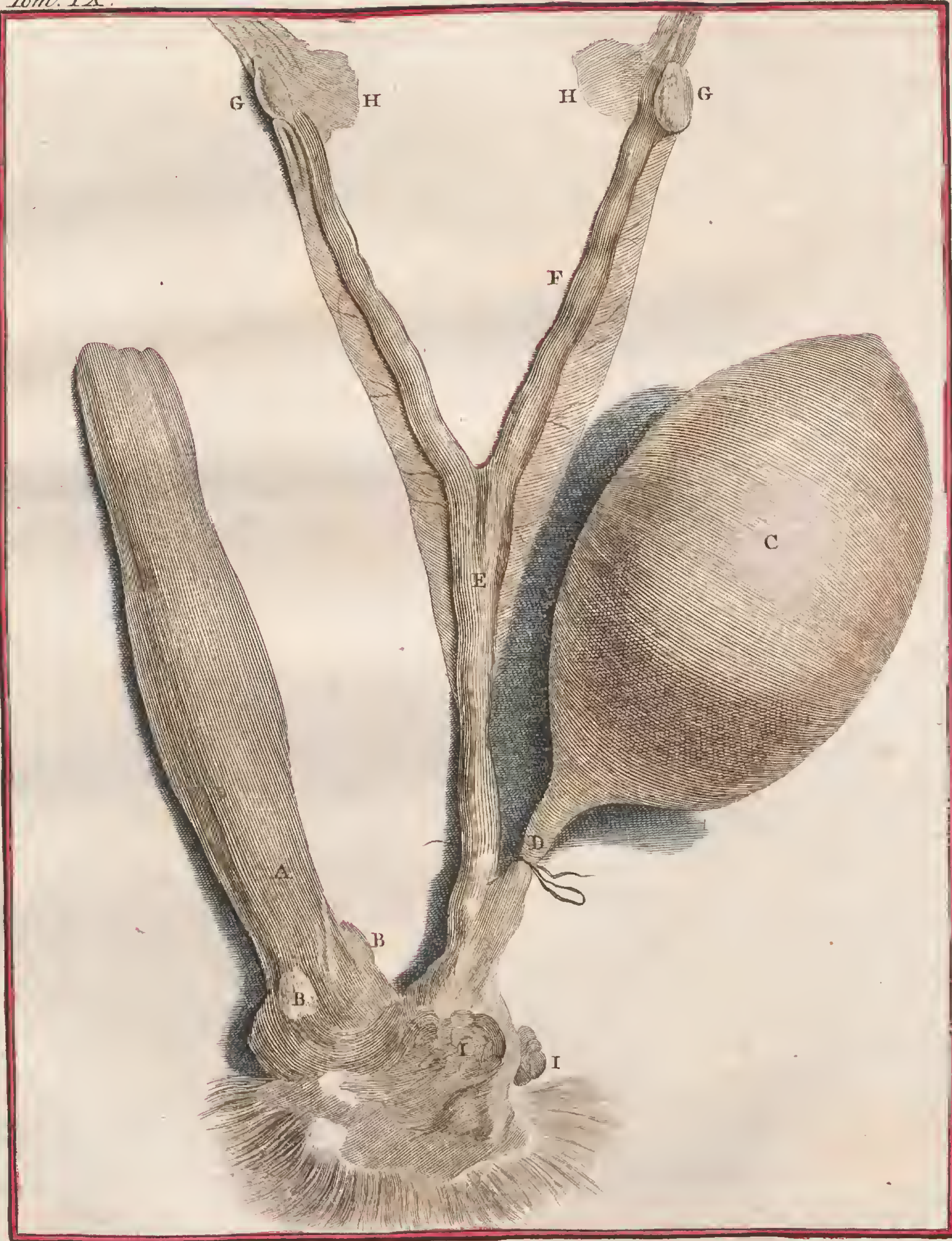
Daar was aan weerzyde van den regtendarm (*A*, *Pl. XXXIII*) by den aars een eyrond blaasje (*B B*) dat vier lynen lengte, drie lynen breedte, en twee lynen dikte, hadt; de vliezen, die deze blaasjes formeerden, waren hard en dik, het binnenst hadt eene witte kleur, en bevattede eene dikke witagtige stof, die een reuk van galsterig vet hadt; deze stof kon uitvloeijen op de randen van den aars door een ontlastbuis, die daar op uitliep.

De lever bestondt uit vier kwabben; de grootste bevondt zig agter het midden van het middelrif; zy was door twee splytingen in drie deelen verdeeld; het galblaasje was in de eene en de draagband in de andere splyting geplaatst;

(*a*) Zie het VII Deel van dit Werk, blz. 89.

De Seve. del. C.F.F. sc.

Buvée del. C.F.F. sc.

die band was zeer dun en byna geheel doorschynende; maar hy was niet doorboord in de gedaante van een net gelyk die van den otter, schoon het netvlies van den zibet zodanig was even als het netvlies van den otter: het linker gedeelte van de groote kwab van de lever van den zibet was grooter dan de twee andere, en die van 't midden was de kleinste; daar was maar een kwab aan de linkerkant; dezelve formeerde eene soort van bykwabbetje door eene verlenging by den wortel van de lever geplaatst; daar waren twee kwabben aan de regterzyde, die welke aan de middelste kwab raakte, was kleiner dan dezelve, maar grooter dan de linker kwab: de andere regter kwab omvattede met zyn agterste gedeelte het voorste einde van de nier; zy was veel kleiner dan de drie andere kwabben, en liep met de groote regter kwab samen om een bykwabbetje by den wortel van de lever te maaken, gelyk aan het kwabbetje door de linker kwab geformeerd: dit ingewand hadt eene donkere roode kleur zo wel van buiten als van binnen, het woog zeven oncen en vyf gros.

Het galblaasje was groot, het hadt, over het grootst gedeelte zyner uitgestrektheid, eene rolronde gedaante, maar het einde, dat aan 't voetje vast zat, was kegelagtig en naar de zyde van de lever gekromd: het voetje was regt zonder eenige bogtigheid te maaken.

De milt was zeer lang; zy hadt maar twee zyden; het onderst gedeelte hadt de grootste breedte, en het middel bovengedeelte was het smalste; dit ingewand hadt van buiten dezelfde kleur als de lever, de binnenste zelfstandigheid was zwartagtig: zy woog vier grôs en agttien greinen.

Het alvleesch was kort, dik, breed, en stevig, het strekte zig slegts tot de milt uit.

De linker nier sprong een vierde haarer lengte meer vooruit dan de regter; zy waren van eene regelmaatige gedaante; men onderscheidde haare verschillende zelfstandigheden; het bekken was groot, en daar waren geene tepels op de wanden.

De nier-klieren waren zeer zigtbaar en geplaatst tegen de binnenzyde van het voorste gedeelte van ydere nier; zy hadden eene geelagtige kleur en de gedaante van een olyf; haare lengte was van negen lynen op een middellyn van drie lynen.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif was weinig uitgestrekt; de regter long bestondt uit vier kwabben, gelyk als in de meeste viervoetige dieren; drie dezer kwabben waren op een ry geschikt, en de vierde, die de kleinste van alle was, bevondt zig by de basis van 't hart: daar waren maar twee kwabben in de linker long; de voorste was door eene diepe uitranding in twee deelen gescheiden, waarvan het agterst kleiner was dan het voorste.

Het hart was geplaatst in 't midden van de borst met de punt agterwaards gerigt; daar kwamen twee takken uit den boog van de groote slagader.

De tong was dun en aan 't einde gerond, over 't grootst gedeelte haarer lengte met kleine platte tepeltjes bezet, die puntig, styf, en agterwaards gerigt waren: daar waren maar twee kelkklieren op het agterste gedeelte, dat ook met buigzaame tepeltjes, smaller en langer dan de andere, bezet was: de geheele

oppervlakte van de tong was met kleine ronde korreltjes bezaaid: de ſtrotklap was puntig; daar waren negen of tien dwarſche vooren op het verhemelte, haare randen waren zeer onregelmaatig, 't zy in hunne betrekkelyke dikte, 't zy in hunne rigting.

De herſſenen en de agterherſſenen waren even als in de meeſte andere viervoetige dieren geplaatſt, en verſchilden daar uitwendig niet van dan in de rigting der bogtigheden van de herſſenen, die in 't lang liepen; de herſſenen woogen zeven en een half gros, en de agterherſſenen twee gros en agttien greinen.

Dit dier hadt zes mammen, drie aan weerzyde; twee op de borſt en een op den buik; de laatſte mammen van de borſt waren geplaatſt op de kraakbeenderen der valſche ribben, en bevonden zig op omtrent vier duimen afſtands van de eerſte mammen van de borſt en van die van den buik.

De klink (*A B*, *Pl. XXXII*, *fig.* 2) was groot en liep met het onderſt einde (*B*, *fig.* 2 *en A*, *fig.* 3.) uit in een punt (*zie B*, *fig.* 2 *en A*, *fig.* 3, alwaar het onderſt einde van de klink grooter vertoond wordt dan het natuurlyk is; even als in de teeven: het hoofdje van den kittelaar (*B*, *fig.* 3) hadt weinig lengte, maar het was dik en knobbelagtig, het hadt eene lyn dikte, twee lynen breedte, en het ſprong een lyn in de lengte uit: de blaas (*C*, *Pl. XXXIII*) hadt eene eyronde gedaante; de pisgang (*D*) was kort; daar waren verſcheiden knobbeltjes by de opening van de lyfmoeder (*E*), de hoornen (*F F*) waren lang en in eene regte lyn gerigt; de zaadballen (*G G*) waren plat, eyrond, grauw, en doorzaaid met bruine ſtippen; het looſwerk (*H H*) hing daar ſlegts met een zyner zyden aan, en het was zeer uitgeſtrekt.

Daar was tuſſchen de klink (*A*, *Pl. XXXII*, *fig.* 2) en den aars (*E*) een derde opening (*C D*) zo groot als de aars, en ten naaſtenby op een gelyken afſtand van de eene en den anderen geplaatſt; het was de mond van een buis, die drie lynen middellyn en zeven lynen lengte hadt, en die zig tuſſchen de ſchede en den regtendarm uitſtrekte; de buis geopend, en over haare lengte in twee gelyke deelen geſcheiden zynde (zie *fig.* 4. *A B*,) vertoonde op den grond (*C*) den ingang van twee beurzen of zakken (*D E*): na het vel, 't welk elk dezer zakken (*I I*, *Pl. XXXIII*) uitwendig bedekte, en de ſpieren, die onder het vel waren, te hebben weggenomen, zag ik de buitenwanden der zakken bedekt met knobbeltjes, die aan malkanderen vaſt waren; maar het was gemaklyk dezelve voor een groot gedeelte, van een te ſcheiden (gelyk zy vertoond worden in de 5 *figuur* van de *XXXII Pl.*): elk dier knobbeltjes was een blaasje of klein zakje, (*A B*, *fig.* 6, alwaar men hetzelve geopend en door het vergrootglas vergroot ziet) het welk een olyagtig vogt bevattede; dit vogt hadt een reuk van civet; de binnenwanden dezer blaasjes waren uitgehold door kleine holtens (*C C*), en daar waren klieragtige korrels: de grootſte blaasjes openden zig in eene groote holligheid, die zig in 't midden van de geheele klier bevondt, door eene kleine opening (*B*); maar de kleine zakken (*D E*) hadden ook gemeenſchap met de groote door eene kleine opening (*E*): het riekend vogt komt door deze openingen in de groote holligheid, alwaar het verdikt.

Lengte

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm	11.	0.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	0.
Omtrek van den nugterendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Lengte van den blindendarm	0.	0.	10.
Omtrek op de dikste plaats	0.	1.	6.
Omtrek op de dunste plaats	0.	0.	7.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	3.	0.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	2.	6.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	3.	0.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	4.	0.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te samengenomen	0.	8.	0.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm daar niet mede onder begreepen	11.	8.	0.
Groote omtrek van de maag	1.	2.	0.
Kleine omtrek	0.	9.	3.
Lengte der kleine kromming van den slokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	2.	9.
Lengte van den slokdarm af tot aan den grooten blindenzak	0.	0.	11.
Omtrek van den slokdarm	0.	1.	3.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de lever	0.	5.	7.
Breedte	0.	5.	7.
Haare grootste dikte	0.	1.	0.
Lengte van het galblaasje	0.	0.	8.
Deszelfs groote middellyn	0.	0.	10.
Lengte van de milt	0.	6.	4.
Breedte van het onderste einde	0.	1.	1.
Breedte van het bovenste einde	0.	0.	10.
Dikte in 't midden	0.	0.	3.
Dikte van het alvleesch	0.	0.	3.
Lengte der nieren	0.	2	0.
Breedte	0.	1.	3.
Dikte	0.	0.	7.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	1.	4.
Breedte	0.	1.	8.
Breedte van het vleezig gedeelte tusschen het zenuwagtig middelpunt en het borstbeen	0.	1.	8.
Breedte aan weerzyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	2.	8.
Omtrek van de basis van 't hart	0.	5.	0.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longslagader	0.	2.	5.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	1.	11.
Middellyn van de groote slagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	4½.
Lengte van de tong	0.	3.	2.
Lengte van het voorste gedeelte van het toompje af tot aan 't einde.	0.	1.	2.
Breedte van de tong	0.	0.	8.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der herssenen	0.	1.	10.
Breedte	0.	1.	6.
Dikte	0.	0.	10.
Lengte der agterherssenen	0.	0.	11.
Breedte	0.	1.	2.
Dikte	0.	0.	7.
Afstand tusschen den aars en de klink	0.	1.	2.
Lengte van de klink	0.	0.	5½.
Lengte van de schede	0.	2.	7.
Omtrek aan de dikste plaats . . .	0.	1.	9.
Omtrek aan de dunste plaats . . .	0.	1.	3.
Groote omtrek van de blaas	0.	11.	0.
Kleine omtrek	0.	8.	9.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	6.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte van het lighaam en den hals van de lyfmoeder . .	0.	1.	9.
Omtrek	0.	0.	10.
Lengte der hoornen van de lyfmoeder . . .	0.	4.	4.
Omtrek op de dikste plaatsen	0.	0.	7.
Omtrek aan 't einde van yderen hoorn	0.	0.	1½.
Afstand, in een regte lyn, tusschen de zaadballen, en het einde van den hoorn	0.	0.	1.
Lengte van de kromme lyn, die de trompet doorloopt . .	0.	0.	9.
Lengte der zaadballen	0.	0.	7½.
Breedte	0.	0.	4.
Dikte	0.	0.	1⅓.

Het geraamte van den zibet heeft veel overeenkomst met dat van den vos; de ontvleeschde kop van den eersten is egter naar evenredigheid kleiner, de bek is veel korter, het voorhoofd en het bekkeneel zyn smaller, maar de randen van de kruin des hoofds en van het agterhoofd zyn meer uitspringende, en de uitsteekzels van de bogt der takken van het onderst kaakbeen zyn veel langer.

De zibet heeft zes snytanden en twee hondstanden in yder kaakbeen, vyf baktanden aan weerzyde van het onderst kaakbeen en aan de regterzyde van het bovenst, en zes aan de linkerzyde van dat kaakbeen; alhoewel 'er geen voetstap van tandkas was voor de eerste kies aan de regterzyde van het bovenst kaakbeen ter plaatse beantwoordende aan die, alwaar de tand is, die zig meer naar de linker dan naar de regterzyde bevindt; zo is 'er toch grond van te denken, dat de zibets zes baktanden aan weerzyde van het bovenst kaakbeen hebben, en dat het by gebrek van maakzel is, dat 'er een ontbreekt in dezen, die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft; de zibet heeft dan agt en dertig tanden; de vos heeft 'er vier meer, die de eerste en de laatste aan weerzyde van het onderst kaakbeen schynen te zyn; voor het overige verschillen de tanden dezer twee dieren weinig in hunne betrekkelyke plaatsing en figuur, uitgezonderd de hondstanden, die veel langer zyn in den vos.

Het doornagtig uitsteekzel van het tweede rugwervelbeen van den zibet is

verhevener dan dat van den vos en zeer bolrond van het een tot het ander einde; de doornagtige uitsteekzels der laatste wervelbeenderen, en de onderste tak van het dwarsche uitsteekzel van het zesde wervelbeen zyn naar evenredigheid grooter.

De zibet heeft, gelyk de vos, dertien rugwervelbeenderen, dertien ribben aan weerskanten, negen ware en vier valsche, agt beentjes in 't borstbeen, zeven lendenwervelbeenderen, en drie valsche wervelbeenderen in 't heiligbeen, maar daar zyn 'er twee-en-twintig in den staart; de buitenzyde van het bovenst gedeelte van het heupbeen is minder holrond dan in den vos en de eyronde gaten zyn langer.

De voorste zyde van 't schouderblad van den zibet, is zeer bolrond over haare lengte; de doorn loopt van voren uit in drie uitsteekzels, waarvan het voorste en buitenste gerond zyn; het agterst is dun en puntig: de beenderen van den arm, van den voorarm, van de dij, en van het been zyn veel minder lang dan by den vos, gelyk men zien kan uit de maaten in de volgende tafel bygebragt, zo men dezelve vergelykt met die der beenderen van den vos (b): de beenderen van de voorhand, van de agterhand, van den voorvoet, van den agtervoet, en der vingeren gelyken byna geheel naar die van de kat, uitgezonderd de verschillendheden, die in de maaten plaats hebben.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van 't einde des bovensten kaakbeens tot aan 't agterhoofd	0.	5.	2.
De grootste breedte van den kop	0.	2.	10.
Lengte van het onderst kaakbeen van zyn voorste einde tot aan den agtersten rand van het knokkelwyze uitsteekzel	0.	3.	7.
Breedte ter plaatse van de hondstanden . . .	0.	0.	8.
Breedte van het bovenst kaakbeen ter plaatse der snytanden . .	0.	0.	8.
Breedte ter plaatse van de hondstanden	0.	0.	11.
Afstand tusschen de ooghollen en de opening der neusgaten	0.	1.	4.
Lengte van deze opening	0.	0.	9.
Breedte	0.	0.	5½.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	1.	6.
Breedte aan de breedste plaats	0.	0.	3.
Hoogte der ooghollen	0.	0.	10½.
Lengte der langste hondstanden . . .	0.	0.	7½.
Breedte aan de basis	0.	0.	2¾.
Lengte der grootste baktanden buiten het been . . .	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	6⅔.
Dikte	0.	0.	3½.
Lengte der twee voornaame stukken van het tongbeen . .	0.	0.	8.
Lengte der tweede beenderen	0.	0.	6.
Lengte der derde beenderen	0.	0.	3.
Lengte van het middelbeen	0.	0.	4.
Lengte der takken van de vork	0.	0.	5.
Breedte van het gat des eersten wervelbeens van boven naar beneden	0.	0.	5.

(b) Zie het VII Deel van dit Werk, blz. 60. env.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den eenen kant naar den anderen	0.	0.	$5\frac{1}{2}$.
Breedte van het eerste wervelbeen, op de dwarsche uitsteekzels gemeeten	0.	2.	0.
Lengte der dwarsche uitsteekzels van voren naar agteren	0.	0.	$10\frac{1}{2}$.
Lengte van het lighaam des tweeden wervelbeens	0.	1.	1.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel	0.	0.	6.
Breedte	0.	1.	4.
Lengte van het doornagtig uitsteekzel van het derde rugwervelbeen, dat het langst is	0.	1.	1.
Lengte van het lighaam des laatsten wervelbeens, dat het langst is.	0.	0.	$7\frac{1}{2}$.
Lengte der eerste ribben	0.	1.	5.
Afstand tusschen de eerste ribben aan de breedste plaats	0.	1.	2.
Lengte van de negende, die de langste is	0.	4.	6.
Lengte van de laatste der valsche ribben	0.	3.	0.
Breedte van de breedste rib	0.	0.	4.
Lengte van het borstbeen	0.	6.	2.
Lengte van het eerst der beenderen, dat het langst is	0.	1.	2.
Lengte van het lighaam des zesden wervelbeens, dat het langst is.	0.	0.	11.
Hoogte van het doornagtig uitsteekzel van het zesde wervelbeen, dat het hoogst is	0.	0.	8.
Lengte van het bykomend uitsteekzel van het zesde wervelbeen, dat het langst is	0.	0.	9.
Lengte van het heiligbeen	0.	1.	7.
Breedte van het voorste gedeelte	0.	1.	4.
Lengte der langste valsche wervelbeenderen van den staart	0.	0.	$10\frac{1}{2}$.
Breedte van het voorste gedeelte van het heupbeen	0.	1.	0.
Hoogte van het been, van het midden der panswyze holligheid	0.	2.	8.
Middellyn van die holligheid	0.	0.	6.
Lengte van de goot	0.	1.	6.
Breedte in 't midden	0.	1.	9.
Diepte	0.	0.	10.
Lengte der eyronde gaten	0.	1.	$\frac{1}{2}$.
Breedte	0.	0.	$8\frac{1}{2}$.
Breedte van het bekken	0.	1.	5.
Hoogte	0.	1.	9.
Lengte van het schouderblad	0.	3.	8.
Breedte aan de breedste plaats	0.	1.	9.
Breedte aan de smalste plaats	0.	0.	$6\frac{1}{2}$.
Hoogte van den doorn aan de verhevenste plaats	0.	0.	8.
Lengte van het schouderbeen	0.	3.	11.
Omtrek aan de kleinste plaats	0.	1.	1.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	8.
Breedte van het onderste einde	0.	0.	$10\frac{1}{2}$.
Lengte van de ellepyp	0.	4.	5.
Lengte van de elleboogsknokkel	0.	0.	6.
Lengte van het straalbeen	0.	3.	6.
Lengte van het dijebeen	0.	4.	7.
Middellyn van het hoofd	0.	0.	$5\frac{2}{3}$.
Omtrek van 't midden des beens	0.	1.	4.
Breedte van het onderste einde	0.	0.	10.
Lengte der kniesch yven	0.	0.	$8\frac{1}{2}$

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het scheenbeen	0.	4.	6.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	0.	10½.
Omtrek van 't midden des beens	0.	1.	1.
Breedte van het onderste einde . . .	0.	0.	7.
Lengte van het kuitbeen	0.	4.	2.
Omtrek op de dunste plaats	0.	0.	4.
Hoogte van de voorhand	0.	0.	5.
Lengte van het hielbeen	0.	1.	1½.
Lengte van het eerste beentje van de agterhand, dat het korst is.	0.	0.	6½.
Lengte van het derde beentje dat het langst is	0.	1.	4½.
Lengte van het eerste van den agtervoet dat het kortst is . . .	0.	0.	10.
Lengte van het derde beentje dat het langst is . . .	0.	1.	10.
Lengte van den eersten regel van den middelsten vinger der voorste voeten	0.	0.	7½.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	4½.
Lengte van den derden regel	0.	0.	4.
Lengte van den eersten regel van den duim	0.	0.	4.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3.
Lengte van den eersten regel van den middelsten vinger der agterste voeten	0.	0.	7½.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	4½.
Lengte van den derden	0.	0.	3½.
Lengte van den eersten regel des duims	0.	0.	4.
Lengte van den tweeden	0.	0.	3.

BESCHRYVING VAN DE CIVET.

Het lighaam van de civet (*Pl. XXXIV*) is minder verlengd dan dat van de zibet; zy heeft een dikker bek, en het neusbeen buitenwaards meer gekromd, terwyl die boog by de zibet binnenwaards is; de ooren van de civet zyn korter en smaller; voor het overige hebben deze twee dieren veel overeenkomst met malkanderen in de gedaante van den neus, van 't hoofd, van den hals en van de beenen: de staart van de civet was minder lang dan die van de zibet, daar was ook eenig verschil in de voeten; want de duim der agterste voeten was drie lynen nader by den tweeden vinger, en daar waren twee kleine knobbeltjes op het midden der onderste zyde van den agtervoet, en het knobbeltje, dat agter de agterhand zat, was grooter dan in de zibet, en maakte een tweede kleiner aan zyn binnenzyde; de nagels waren dikker en hadden een zwarte kleur.

Het hair van de civet, die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft, was langer, harder en ruiger dan dat van de zibet; daar was insgelyks, zo als in dit dier, een soort van donshair dat zeer zagt en van eene bruine aschgrauwe kleur was: het hair hadt verschillende gemengelde kleuren van wit, witagtig, grauw, geelagtig, bruin en zwart; deze kleuren waren met streepen en vlakken geschikt; de plaats der knevels aan weerzyde van den neus hadt eene witagtige grauwe kleur; het neusbeen, de rondte om de oogen, de wangen, het gedeelte der bovenlip, dat boven de knevels kwam, het onderst kaakbeen in 't geheel, het voorste gedeelte van de borst, de oxels, de voorarm, het onderst gedeelte van het been, de vier voeten en het einde van den staart, waren van eene bruine kleur met zwartagtig vermengd; daar was ook grauw op de borst: het voorhoofd, de kruin de zyden en het agterste des hoofds en de buik waren van eene grauwe kleur met zwartagtig gemengd en van een ligt zweemzel van geelagtig zonder streepen of vlekken: de ooren hadden bruin zwartagtig op hun onderste gedeelte, en grauw geelagtig op hun bovenst gedeelte: die zelfde gemengde kleur van geelagtig, van grauw, en zelfs van witagtig, was op den hals en op al het overige des lighaams met zwarte streepen en vlakken: daar was op ydere zyde van den hals een streep, die op eenigen afstand van de basis van 't oor begon, die zig in een regte lyn langs den hals uitstrekte, en die voor den schouder nederdaalde; op de onderzyde van den hals was een groote vlek van voren uitloopende in vier takken, waarvan twee aan weerskanten van den hals weer opliepen; op den rug was een breede streep, die zig van den hals tot in 't midden van den staart uitstrekte, op de zyden van den rug, en op de schouderen waren kleine vlekken, op de lendenen twee of drie evenwydige streepen, met een breeden band in het midden; zy waren op zommige plaatsen afgebroken, zodat zy uit lange vereenigde vlekken geformeerd scheenen te zyn; op de zyden van de borst, op de weeke buikzyden, op het kruis, op de buitenzyde van de dij, en op het

De Seve. del. C. F. Fritzsch. sc.

LA CIVETTE.

been waren grooter vlekken dan die der ſchouderen en der zyden en van den rug; eindelyk was op de onderzyde van den ſtaart een ſtreep en vyf of zes zwarte vlekken in de gedaante van halve ringen, beurtelings tuſſchen andere halve ringen van eene grauwgeelagtige kleur geplaatſt.

Het hair van de civet was dikker, ſteviger, en langer dan dat van de zibet, inzonderheid onder den buik en op den rug, alwaar het eene ſoort van borſtelhair maakte, dat zig langs het lighaam van den hals tot op 't midden van den ſtaart uitſtrekte, en dat uit hairen beſtondt, die vier of vyf duim langer waren; die van den buik hadden tot derdehalf duim lengte, die van de ſchouders en de dij waren ſlegts omtrent een duim lang, en die van den bek en der vier voeten waren zeer kort.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van 't geheele lighaam, in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars	2.	2.	8.
Hoogte van het voorſtel	0.	11.	0.
Hoogte van het agterſtel	0.	10.	6.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	5.	6.
Omtrek van het einde van den bek, op het einde van het onderſt kaakbeen gemeeten	0.	5.	6.
Omtrek van den bek, onder de oogen gemeeten . .	0.	8.	0.
Omtrek van de opening des monds	0.	4.	4.
Afſtand tuſſchen de beide neusgaten	0.	0.	5½.
Afſtand tuſſchen het einde van den bek en den voorſten hoek van 't oog	0.	2.	5.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor . . .	0.	2.	3.
Lengte van 't oog van den eenen hoek tot den anderen . .	0.	0.	7.
Opening van 't oog	0.	0.	4.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen volgens de kromming van 't neusbeen gemeeten . . .	0.	1.	8.
Dezelfde afſtand in een regte lyn . .	0.	1.	4.
Omtrek van den kop tuſſchen de oogen en de ooren . .	0.	10.	4.
Lengte der ooren	0.	1.	7.
Breedte aan de baſis, naar de buitenſte kromming gemeeten	0.	2.	6.
Afſtand tuſſchen de beide ooren om laag gemeeten . .	0.	2.	2.
Lengte van den hals	0.	4.	5.
Omtrek	0.	9.	8.
Omtrek van het lighaam agter de voorſte pooten gemeeten . . .	1.	4.	8.
Dezelfde omtrek op de dikſte plaats	1.	6.	9.
Dezelfde omtrek voor de agterſte pooten . . .	1.	4.	3.
Lengte van den ſtomp des ſtaarts	1.	1.	4.
Omtrek van den ſtaart aan 't begin van den ſtomp . .	0.	4.	3.
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan 't gewrigt van de hand	0.	4.	6.
Breedte van den voorarm by den elleboog . . .	0.	2.	0.
Dikte aan dezelfde plaats	0.	1.	1.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	3.	0.
Omtrek van de agterhand	0.	2.	9.
Lengte van 't gewrigt af tot aan 't einde der nagelen . .	0.	3.	0.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van het been van de knie af tot aan de hiel	0.	5.	6.
Breedte van het bovenst des beens	0.	3.	3.
Dikte	0.	1.	3.
Breedte ter plaatse van de hiel	0.	1.	7.
Omtrek van den agtervoet	0.	2.	9.
Lengte van de hiel af tot aan het einde der nagelen . .	0.	4.	7.
Breedte van den voorsten voet	0.	1.	2.
Breedte van den agtersten voet	0.	1.	0.
Lengte der grootste nagelen	0.	0.	5.
Breedte aan de basis	0.	0.	1½.

Het netvlies strekte zig tot het schaambeen uit en maakte een net waarvan de maazen het licht doorlieten gelyk het netvlies van den otter en de zibet.

Schoon de ingewanden hoornagtig en gesloten waren door den heeten geest, waarin dit dier langen tyd bewaard was, want het was in tafia van St. Domingo gezonden, scheenen zy egter in hunne plaatsing en gedaante naar die van de zibet te gelyken.

De twaalfvingerigedarm strekte zig tot voorby de nier uit; de omwentelingen van den nugterendarm waren in de navelstreek en in de onderbuikstreek; die van den omgebogendarm in de linkerzyde en in de regterzyde, vervolgens liep hy van de regter naar de linkerzyde voor dat hy zig vereenigde met den blindendarm, die in de regterzyde was: de kronkeldarm was zo kort, dat hy een gedeelte van den regtendarm scheen te maaken.

De groote blindezak van de maag was nog minder diep dan in de zibet, en de hoek, dien het regter gedeelte maakte, was stomper; voor het overige geleeken de maagen dezer twee dieren naar malkanderen: de darmen hadden ook ten naastenby dezelfde gedaante, uitgezonderd dat de blindedarm van de zibet korter, dikker, en over zyne geheele uitgestrektheid byna rolrond, was; het einde was niet kegelagtig, maar het maakte een korte stompe punt, die naar den omgebogendarm gekromd was gelyk in de zibet.

De lever, het galblaasje, de milt, de long, het hart, enz, van de civet, geleeken naar die zelfde deelen in de zibet gezien zo wel in plaatsing als in gedaante.

Maar de tong verschilde van die van de zibet voor zo verre op het voorste gedeelte een langwerpige voor was, en de tepeltjes zeer klein en byna onmerkbaar waren: het verhemelte was doorsneden met agt of negen vooren, waarvan de breedte en de randen minder onregelmaatig waren dan in de zibet; zy maakten een punt agterwaards en twee bolrondtes voorwaards, gerigt: de bogtigheden van de herssenen liepen overlangs gelyk in den zibet.

Daar waren maar vier tepels of mammen, twee aan weerzyde van den buik, een by de kraakbeenderen der valsche ribben, en de andere op drie duimen afstands naar agteren.

De civet hadt, even als de zibet, tusschen den aars en de klink de opening van een buis, op welker grond de ingang der twee beurzen (*A B*, *Pl. XXXV fig.* 1, van haare onderste zyde en *fig.* 2 van haare bovenste zyde gezien;)

zien;) deze twee beurzen bevatteden elk eene klier, ter affcheiding van het reuk-vogt van de civet gefchikt; maar die reuk-zelfftandigheid en de klieren waren door den fterken geeft van 't bewaar-vogt veranderd en mismaakt; het is my egter voorgekomen dat de klieren veel naar die van de zibet geleeken; deze werktuigen zyn door verfcheiden Auteuren befchreeven (*a*).

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm	7.	4.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikfte plaatfen . .	0.	2.	7.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	1.	10.
Omtrek van den nugterendarm op de dikfte plaatfen . .	0.	2.	6.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	2.	0.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikfte plaatfen . .	0.	2.	6.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	1.	7.
Lengte van den blindendarm	0.	0.	8.
Omtrek op de dikfte plaats	0.	2.	6.
Omtrek op de dunfte plaats	0.	0.	9.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikfte plaatfen . .	0.	2.	7.
Omtrek op de dunfte plaatfen	0.	2.	0.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm . . .	0.	2.	3.
Omtrek van den regtendarm by den aars . . .	0.	2.	11.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te faamgenomen . . .	0.	8.	6.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm niet mede daar onder begreepen	8.	0.	6.
Groote omtrek van de maag	1.	1.	0.
Kleine omtrek	0.	8.	10.
Lengte van de kleine kromming van den flokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	2.	3.
Lengte van den flokdarm af tot aan den grond van den grooten blindenzak	0.	0.	6.
Omtrek van den flokdarm	0.	1.	6.
Omtrek van den portier	0.	1.	6.
Lengte van de milt	0.	5.	3.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader tot aan de punt	0.	1.	10.
Breedte	0.	3.	2.
Breedte van het vleezig gedeelte tusfchen het zenuwagtig middelpunt en het borftbeen	0.	1.	6.
Breedte van weerzyde van het zenuwagtig middelpunt . .	0.	2.	3.
Omtrek van de bafis van 't hart	0.	4.	4.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longflagader . . .	0.	2.	3.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak . . .	0.	1.	7.
Middellyn van de groote flagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	3½.
Lengte van de tong	0.	3.	0.
Lengte van het voorfte gedeelte van het toompje af tot aan het einde	0.	1.	2.

(*a*) Zie *Mémoires pour fervir à l'Hiftoire Naturelle des Animaux*, *Prem. Partie. Mémoire de l'Academie royale des Sciences*, *Année* 1728. Daar zyn ook befchryvingen en figuuren van de civet in de Anatomie de Blafius, pag. 72. en 388.

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte van de tong	0.	0.	9.
Afftand tuffchen den aars en de klink	0.	1.	7.
Lengte van de klink	0.	0.	7.
Lengte van de fchede	0.	1.	8.
Omtrek aan de dikfte plaats	0.	1.	9.
Groote omtrek van de blaas	0.	7.	0.
Kleine omtrek	0.	6.	0.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	3.
Omtrek	0.	0.	5.
Lengte van het lighaam en den hals van de lyfmoeder	0.	1.	8.
Omtrek	0.	0.	9.
Lengte der hoornen van de lyfmoeder	0.	5.	0.
Omtrek op de dikfte plaatfen	0.	0.	3.

Het geraamte (*Pl. XXXV. fig.* 3) van de civet heeft veel overeenkomft met dat van de zibet; het hoofd van de civet heeft egter verhevener voorhoofd, de jukbeenige boogen zyn minder bolrond van buiten en van boven, ook is het hoofd minder breed; de rand van de kruin is minder verheven.

De civet heeft twee tanden meer dan de zibet; deze fchynen de eerfte der baktanden van het onder-kaakbeen te zyn, zy zyn ten getale van zes, terwyl 'er maar vyf in den zibet zyn; voor het overige verfchillen deze twee dieren weinig van malkanderen in de plaatfing en figuur der tanden, uitgezonderd dat die van de civet naar evenredigheid dikker zyn.

De dwarfche uitfteekzels van het eerfte nek-wervelbeen zyn aan 't agterft einde fmaller in de civet dan in de zibet: het doornagtig uitfteekzel ftrekt zig naar agteren uit, en het bovenft gedeelte is minder bolrond; het onderft gedeelte van het bykomend uitfteekzel van het zesde wervelbeen is uitgerand, en de buitenzyde van het voorfte gedeelte van het heupbeen is holrond.

De ftaart beftaat uit vyf-en-twintig valfche wervelbeenderen: het einde van den doorn van 't fchouderblad heeft maar twee uitfteekzels, een van voren en een om laag.

De andere beenderen van dit geraamte verfchilden byna niet van die, welke daar aan beantwoorden in het geraamte van de zibet, uitgezonderd de verfchillen van evenredigheid, waarover men kan oordeelen uit eene vergelyking van de volgende lyft met die der beenderen van de zibet.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop van het einde van het bovenkaakbeen tot aan 't agterhoofd	0.	5.	1.
De grootfte breedte van den kop	0.	2.	6.
Lengte van het onderft kaakbeen van deszelfs einde tot aan den agterften rand van het knokkelwyze uitfteekzel	0.	3.	7.
Breedte ter plaatfe van de hondstanden	0.	0.	8.
Breedte van het bovenft kaakbeen ter plaatfe van de fnytanden	0.	0.	8.
Breedte ter plaatfe van de hondstanden	0.	0.	11.
Afftand tuffchen de oogholten en de opening der neusgaten	0.	1.	4.
Lengte van deze opening	0.	0.	10.

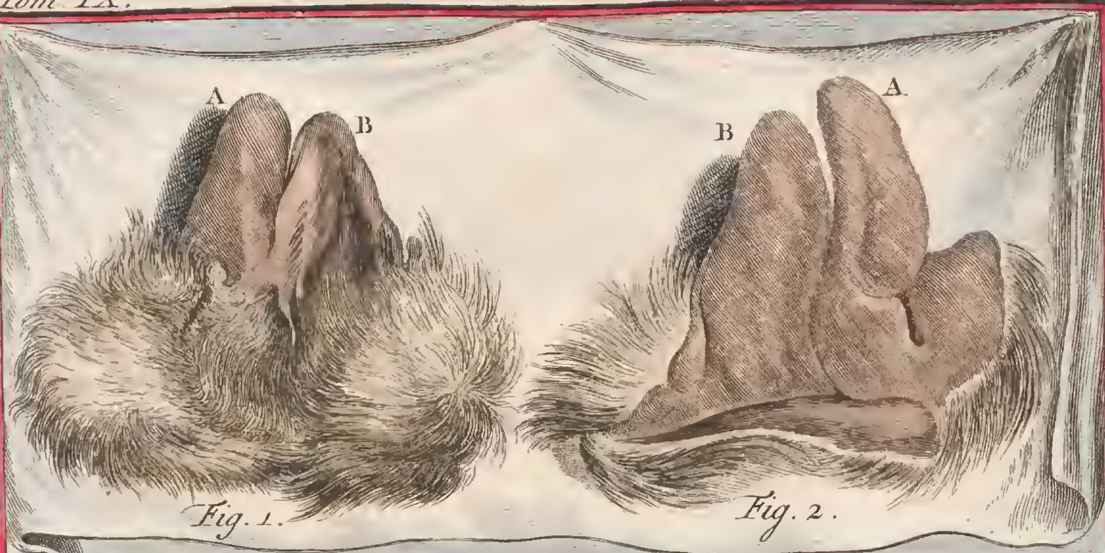

Fig. 1. Fig. 2.

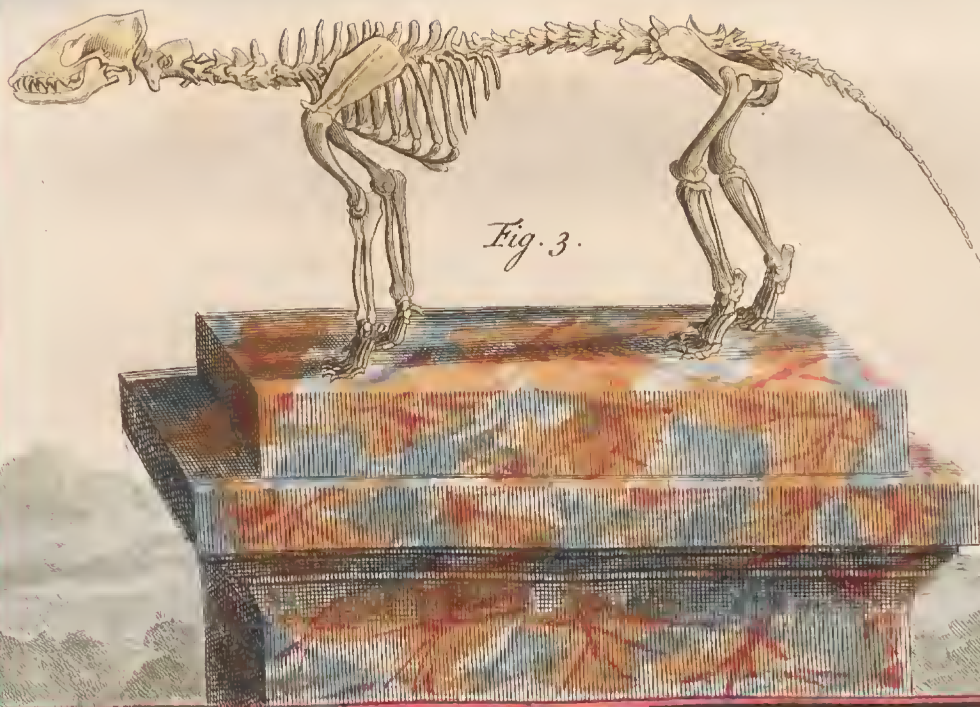

Fig. 3.

De Seve, del. C.F.F. sc.

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte	0.	0.	7.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	1.	4.
Breedte aan de breedste plaats	0.	0.	$3\frac{1}{5}$.
Hoogte der ooghollen	0.	0.	10.
Lengte der langste snytanden buiten 't been	0.	0.	$2\frac{1}{2}$.
Lengte der langste hondstanden	0.	0.	$7\frac{1}{2}$.
Breedte aan de basis	0.	0.	3.
Lengte der grootste baktanden buiten 't been	0.	0.	4.
Breedte	0.	0.	$5\frac{2}{3}$.
Dikte	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Lengte der voornaame stukken van het tongbeen	0.	0.	8.
Lengte der tweede beenderen	0.	0.	6.
Lengte der derde beenderen	0.	0.	3.
Lengte van het middelbeen	0.	0.	6.
Lengte der takken van de vork	0.	0.	7.
Lengte van 't schouderbeen	0.	4.	0.
Lengte van de ellepyp	0.	4.	0.
Lengte van het straalbeen	0.	3.	5.
Lengte van het dijebeen	0.	4.	6.
Lengte van het scheenbeen	0.	4.	3.
Lengte van het kuitbeen	0.	4.	0.

DE GENETKAT *.

De genetkat is een kleiner dier dan de civetten; zy heeft een lang lighaam, korte beenen, puntigen snuit, schraalen kop, zagt en donzig hair van eene gryze en glanzige aschkleur met zwarte, ronde, vlakken geteekend, die aan de zyden des lighaams van malkanderen afgescheiden zyn, maar die zig aan dien kant van den rug zo naby vereenigen, dat zy zwarte doorloopende streepen schynen te maaken, die zig langs het geheele lighaam uitstrekken; zy heeft ook op den hals en langs den ruggraat een soort van maanenhair, 't welk dikker en langer is dan het overige, en een zwarten en doorloopenden streep maakt van den kop tot aan den staart, die zo lang als het lighaam, en over zyne geheele lengte met zeven of agt ringen, beurtelings zwart en wit, geteekend is; de zwarte vlakken van den hals hebben de gedaante van streepen, en men ziet beneden yder oog eene witte zeer blykbaare vlak.

De genetkat heeft onder den staart, en terzelfder plaats als de civetten, eene opening of zak, waarin een soort van reukstof wordt afgekleinst, maar die flauw is en haaren geur niet lang behoudt.

Zy is wat grooter dan de huis-marter, die haar in de gedaante des lighaams, zo wel als als in inborst en manieren, veel gelykt; de genetkat schynt zig evenwel gemaklyker te laaten temmen: BELLON zegt, dat hy 'er in de huizen te Constantinopel gezien hadt, die zo tam waren als katten, en welken men allerwegen vryelyk liet loopen, zonder dat zy eenig kwaad deeden of iets bedorven.

Men heeft deze dieren katten van Constantinopel, katten van Spanje, genetkatten, genaamd zonder dat zy egter met de katten iets gemeens hebben, dan de konst van muizen te bespieden en te vangen: het is misschien omdat men hen niet veel dan in de Levant en in Spanje vindt, dat men hen dezen bynaam van 't land gegeeven heeft; want de naam zelf van genet komt niet uit de oude taalen, en is waarschynlyk niet dan een naam nieuwelings genomen van eenige plaats daar veel genista of brem, by de Franschen genette ge-

* De Genetkat hiet in 't Spaansch *Genetta*; in 't Fransch *la Genette*; in 't Hoogduitsch *Genith-katz*, in 't Zweedsch *Desmans-kat.*

Genette. BELLON *Observ. fol.* 73.

Genetta. GESNER *Hist. Quadrup.* pag. 549.

Genetta vel *Ginetta.* RAY *Synops. Quadrup.* pag. 201.

Mustela caudâ annulis nigris albidisque cinctâ. Genetta. LINNÆUS *Syst. Nat. Edit. VI.* pag. 5. *Genetta Viverra caudâ annulatâ, corpore fulvo nigricante maculato. Syst. Nat. Ed. X.* pag. 45. Men merke op dat de genetkat uit het geslagt der wezelen tot dat der fretten is overgegaan, en dat het eveneens is met de meeste andere dieren, welker geslagt deze Schryver in yder uitgave verandert, zonder daar eenige reden van te geeven.

Mustela caudâ ex annulis alternatim albidis & nigris variegatâ .... Genetta. La Genette. BRISSON *Regn. Anim.* pag. 252.

heeten, gevonden wierdt, en deze, weet men, is zeer gemeen in Spanje, alwaar men ook paarden van een zeker ras genets noemt.

De Natuuronderzoekers willen, dat de genetkat zig niet dan in vogtige plaatfen en langs de rivieren onthoudt, en dat men haar noch op de gebergten, noch in de dorre drooge landen vindt: de foort is niet talryk, ten minften is zy niet zeer verfpreid; daar zyn 'er geene in Frankryk noch in eenige andere Provintie van Europa, met uitzondering van Spanje en Turkye: dit dier heeft derhalven een warmer klimaat noodig om te beftaan en voort te teelen; het fchynt egter in de heetfte landen van Afrika en der Indiën niet gevonden te worden; want de foffane, die men de genetkat van Madagasker noemt, is een verfchillende foort, daar wy elders van fpreeken zullen.

Het vel dezer dieren verfchaft een ligt en bevallig bont; de moffen van deze vellen waren voor eenige jaaren in de mode, en wierden zeer duur verkogt; maar zodra men op de gedagten is gevallen om dezelve na te maaken, door de grauwe konynen vellen met zwarte vlakken te fchilderen, is de prys drie vierde gevallen, en de mode is verloopen.

BESCHRYVING VAN DE GENETKAT.

De genetkat (*Pl. XXXVI*) heeft ten naastenby dezelfde dikte, dezelfde lengte, en dezelfde gedaante als de huis-marter, zy heeft egter smaller kop, spitser bek, grooter, dunner, en naakter ooren, minder dikke pooten, en langer staart; het hair is veel korter, voornaamlyk op den staart, het welk het lighaam van de genetkat minder gevuld vertoont dan dat van de huis-marter, en den staart dunner maakt schoon de stomp inderdaad dikker is.

Dit dier is gevlekt met zwart op een grond van gemengd grauw en ros: het heeft twee soorten van hair het een korter en zagter dan het ander; het langste hadt niet veel meer dan een half duim lengte op het lighaam en byna een duim op den staart van de genetkat, die ten onderwerpe voor deze beschryving gediend heeft; deze twee soorten van hair waren van eene aschgrauwe kleur op het grootste gedeelte hunner lengte, en zy waren aan het einde zwart grauw of ros; het neusbeen, het voorhoofd, de kruin des hoofds waren rosagtig, met eenige tinten van zwart en grauw; het agterst gedeelte van den omtrek der oogen was rosagtig; het voorste gedeelte en de oogleden waren zwart; daar was een witte vlek onder den voorsten hoek van 't oog, en een zwartagtige vlek voor de witte, die 'er niet dan door een klein ros streepje van afgescheiden was; de zwarte vlek strekte zig van het neusbeen af tot aan de lip uit: het voorste gedeelte van de bovenlip, de onderste lip en het onderkaakbeen, de keel en de binnenzyde van den hals, waren van eene grauw-aschgrauwe kleur; vier zwarte streepen strekten zig op de bovenzyde van den hals uit van het agterhoofd af tot voorby de schoft en de schouders; eene andere streep van dezelfde kleur begon in 't midden van den rug en verlengde zig tot aan 't kruis; de zyden van den hals, van den rug, van de borst en van 't lighaam, de buitenste zyde van den arm en van den voorarm, tot aan den voet, de weeke buikzyden, het kruis en de buitenzyde van de dij en van het been waren bezaaid met zwarte vlakken van verschillende grootte; de grootste hadden tot een duim middellyns: alle deze vlekken en deze streepen waren op een grond van grauw en ros gemengd; de vlekken hadden meer uitgestrektheid en waren digter by malkanderen geplaatst op de bovenste zyde van het dier dan op de onderste; zo dat het zwart de overhand hadt op het bovenst gedeelte; daar vertoonden zig slegts kleine bruine vlakjes op de borst en op den buik, die byna geheel van eene grauw rosagtige kleur waren: de oxels en de liezen, de binnenzyde der vier beenen, en de voeten hadden eene zwartagtig grauwe kleur: daar was zwartagtig bruin boven de hiel en langs de plant der agterste voeten; de staart was omvangen met vyftien ringen beurtelings zwart en witagtig met eenige ligte tinten van ros; de zwarte ringen hadden meer breedte naar het einde van den staart.

De Seve del. C.F. Fritzsch sc.

LA GENETTE.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte des geheelen lighaams in een regte lyn gemeeten van het einde van den bek tot aan den aars	1.	5.	0.
Hoogte van het voorſtel	0.	7.	0.
Hoogte van het agterſtel	0.	8.	0.
Lengte van den kop van het einde van den bek tot aan 't agterhoofd	0.	3.	1.
Omtrek van het einde van den bek	0.	2.	6.
Omtrek van de opening des monds	0.	2.	4.
Afſtand tuſſchen de beide neusgaten	0.	0.	3.
Afſtand tuſſchen het einde van den bek en den voorſten hoek van 't oog	0.	1.	2.
Afſtand tuſſchen den agterſten hoek en 't oor	0.	1.	0.
Lengte van het oog van den eenen hoek tot den anderen	0.	0.	4.
Opening van 't oog	0.	0.	3.
Afſtand tuſſchen de voorſte hoeken der oogen volgens de kromming van het neusbeen gemeeten	0.	0.	10.
Dezelfde afſtand in een regte lyn gemeeten	0.	0.	7.
Omtrek van den kop tuſſchen de oogen en ooren gemeeten	0.	6.	0.
Lengte der ooren	0.	1.	2.
Omtrek van de baſis op de uitwendige kromming gemeeten	0.	1.	9.
Afſtand tuſſchen de beide ooren om laag gemeeten	0.	1.	3.
Lengte van den hals	0.	2.	6.
Omtrek van den hals	0.	4.	6.
Omtrek van 't lighaam agter de voorſte pooten gemeeten	0.	6.	9.
Omtrek op de dikſte plaats genomen	0.	9.	0.
Omtrek voor de agterſte pooten genomen	0.	7.	0.
Lengte van den ſtomp des ſtaarts	1.	1.	0.
Omtrek van den ſtaart aan 't begin van den ſtomp	0.	3.	0.
Lengte van den voorarm van den elleboog af tot aan 't gewrigt van de hand	0.	2.	6.
Breedte van den voorarm by den elleboog	0.	0.	10.
Dikte van den voorarm ter zelfder plaats	0.	0.	7.
Omtrek van 't gewrigt van de hand	0.	1.	7.
Omtrek van den agtervoet	0.	1.	5.
Lengte van het gewrigt van de hand af tot aan 't einde der nagelen.	0.	1.	5.
Lengte van het been van de knie af tot aan de hiel	0.	3.	6.
Breedte van het bovenſt des beens	0.	1.	3.
Dikte	0.	0.	9.
Breedte ter plaatſe van de hiel	0.	0.	7.
Omtrek van den agtervoet	0.	1.	8.
Lengte van de hiel af tot aan 't einde der nagelen	0.	2.	10.
Breedte van den voorſten voet	0.	0.	7.
Breedte van den agterſten voet	0.	0.	8.
Lengte der grootſte nagelen	0.	0.	3½.
Breedte aan de baſis	0.	0.	1.

Deze genetkat woog twee pond veertien oncen en twee gros; de maag was in 't midden van den onderbuik, en ſtrekte zig van de eene naar de andere zyde ſchuinſch van de linker naar de regter en van voren naar agteren uit,

het netvlies verlengde zig zo verre als de darmen; men zag nog verder een gedeelte der hoornen van de lyfmoeder en van de blaas.

De dunne darmen maakten groote omwentelingen, die zig in de verſcheidene ſtreeken van den onderbuik uitſtrekten: de blindedarm (*Pl. XXXVII, A, fig.* 1.) was boven in de navelſtreek geplaatſt en voorwaards gerigt; vervolgens verlengde zig de darmbuis in eene regte lyn tot aan den aars.

De groote blindezak van de maag was weinig diep; de darmen geleeken veel naar die van de kat; de dunne darmen hadden alle ten naaſtenby dezelfde dikte; hunne vliezen waren ſterk en dik: de blindedarm (*Pl. XXXVII A, fig.* 1) hadt weinig lengte; hy was puntig, nauwelyks konde men den kronkeldarm onderkennen in de darmbuis, omdat zy maar weinig lengte hadt van den blindendarm af tot aan den aars.

De lever ſtrekte zig wat ter regterzyde uit; zy beſtondt uit vyf kwabben; de grootſte bevondt zig gedeeltelyk aan de linker maar ten grootſten deele aan de regterzyde geplaatſt; zy was door twee ſplytingen in drie ſtukken verdeeld; de draagband liep door de eene en het galblaasje was geplaatſt in de andere dier ſplytingen: de grootſte kwab na de eerſte was aan de linkerzyde, de drie andere aan de regter; de kleinſte van allen was aan den wortel van de lever vaſt: dit ingewand woog een once zes gros; het was rosagtig van buiten en zwartagtig van binnen.

De milt was geplaatſt langs de groote kromming van de maag; zy woog een gros en vier greinen; zy hadt de gewoone gedaante van dit ingewand en eene zwartagtige kleur.

Het alvleeſch maakte een zeer breeden band, en ſtrekte zig uit op de maag van het begin van den twaalfvingerigendarm tot aan het onderſte einde van de milt: zy is my voorgekomen verlengingen te hebben ten naaſtenby gelyk die van het wezeltje, maar ik heb dezelve niet onderſcheidenlyk kunnen zien, omdat de kleur van dit ingewand veranderd was, dewyl het dier al zo lang dood was geweeſt.

De regter nier ſprong wat meer voor uit dan de linker, zy lagen beide zeer weinig diep: ik heb niets van binnen kunnen onderſcheiden, omdat het bederf derzelver zelfſtandigheid zeer week hadt gemaakt.

Het zenuwagtig middelpunt van het middelrif was zeer weinig uitgeſtrekt, nauwelyks konde men deszelfs agterſte takken bemerken; het vleezig gedeelte was dik.

De longen beſtonden uit zes kwabben; daar waren 'er vier aan de regter en twee aan de linkerzyde; van de vier aan de regterzyde waren 'er drie op een ry, en de vierde vondt zig digt by de baſis van 't hart geplaatſt; de derde ſcheen de grootſte van alle en de vierde was de kleinſte; de voorſte kwab van de regterzyde was door eene diepe uitranding in twee byna gelyke deelen geſcheiden.

Het hart was in 't midden van de borſt geplaatſt, ſchuinſch van voren naar agteren en van de regter naar de linkerzyde; het hadt een ſtompe punt en was byna rond.

Het

Burée, del. C.F.F. sc.

Buvée, del. C. F. F. sc.

Buvée. del. C.F.F. sc.

Het einde van de tong was gerond en zeer dun; het voorste gedeelte hadt kleine tepeltjes agterwaards gerigt; zeer puntig en zig sterk vertoonende: dit zelfde gedeelte van de tong was in 't midden doorsneeden door eene overlangsche voor, die zig niet verlengde op het agterst gedeelte, waarvan de tepels zo klein waren, dat men moeite hadt dezelve te bemerken; maar daar waren twee zigtbaare kelkklieren, eene aan weerzyde, op twee lynen afstands van malkanderen, en verder eene derde kleinere, en in 't midden van de tong geplaatst; derwyze, dat zy met de twee andere een driehoek formeerde; de strotklap was puntig.

Het verhemelte was doorsneeden door tien of twaalf vooren, die zeer onregelmaatig waren zo wel in haare rigting als in haare lengte; zy waren alle meer of min bolrond van voren; de herssenen woogen een en een half gros, en de agterherssenen zes-en-twintig grein.

Daar waren maar vier mammen twee aan weerzyde van den buik.

Deze genetkat was een wyfje; daar was tusschen de klink (*A*, *Pl. XXXVIII*) en den aars (*B*) eene opening (*C D*), die gemeenschap hadt met eene diepe holte van agt lynen op zommige plaatsen; de grond van deze holligheid was doorboord met twee openingen (*E F*); toen ik daar stilets in bragt (*G H*), drongen zy beide door tot in het binnenst van een klier (*A A*, *Pl. XXXIX*) die tien lynen lengte en vyf dikte hadt; nadat ik deze klieren geopend had (*A B C D*, *Pl. XXXVII. fig.* 2.) vond ik in 't binnenst eene holte (*E F*) waarin de stilets (*G H*, *Pl. XXXVII. fig.* 2. *en Pl. XXXVIII*) ingegaan waren; daar waren in deze holte hairtjes of vezels in de gedaante van hairtjes, van eene rosse kleur (*a*); zommige waren vast aan de wanden der holligheid (*C D*, *Pl. XXXVII. fig.* 2.), de andere waren vermengd met eene vettige stof, die eene lyvigheid hadt van pomade, eene geelagtige kleur, en een reuk naar dien van muskus zweemende, maar minder sterk; deze stof vattede vuur aan de vlam van een kaars, en gebrand zynde hadt zy een zeer onaangenaame lugt: ik heb in de zelfstandigheid van elk dezer klieren eene menigte kleine holligheden gevonden, ten naastenby als in een spons of in puimsteen; deze holligheden waren vol van eene geelagtige en riekende olie, die door de buizen viel in de bewaarplaats van 't midden der klier, alwaar de olie verdikte: dezelve met het vergrootglas beschouwende heb ik daar die zydeagtige vezels niet in gevonden, waarvan de Hr. Morand in de civet gewaagt: het is my voorgekomen, dat de kleine holligheden dezer klieren, die zo veele blaasjes waren, met malkanderen gemeenschap hadden, maar deze werktuigen waren al te veel beschadigd door de bederving, om nauwkeurig beschreeven te kunnen worden.

De schede (*I K*, *Pl. XXXVII*, *fig.* 2) geopend zynde, vertoonden zig de kittelaar (*I*), de opening (*L*) van den pisgang, en die (*K*) van de lyfmoeder (*M*, *Pl. XXXVII. fig.* 2. *en B*, *Pl. XXXIX*) zeer onderscheiden: de hoor-

(*a*) Zy zyn my voorgekomen te gelyken naar die, welke door den Hr. Morand zyn waargenomen, *Mémoires de l'Academie royale des Sciences*, Ann. 1728. pag. 407. en door den Hr. de la Peyronnie, Ann. 1731. pag. 449.

nen (*N O*, *Pl. XXXVII. fig.* 2. *K L*, *Pl. XXXVIII. en C D*, *Pl. XXXIX*) van de lyfmoeder waren in eene regte lyn; toen de hoorn van de regterzyde geopend was, bevonden zig de binnenwanden (*N*, *Pl. XXXVII fig.* 2.) zeer glad; de zaadballen (*P Q*, *Pl. XXXVII*, *en fig.* 2. *M M*, *Pl. XXXVIII*, *en E E*; *Pl. XXXIX*) waren van eene eyrondagtige gedaante: ik heb in hun binnenste niet dan kleine knobbeltjes gezien; de trompetten (*Pl. XXXVII R R*, *fig.* 2, *N N*, *Pl. XXXVIII en F F*, *Pl. XXXIX*) waren zeer dik; de blaas (*Pl. XXXVII S*, *fig.* 2. *O*, *Pl. XXXVIII en G*, *Pl. XXXIX*) hadt de figuur van een ey, waarvan het dik einde naar den kant van den pisgang was (*Pl. XXXVII T*, *fig.* 2. *P*, *Pl. XXXVIII en H*, *Pl. XXXIX*).

Boven de klieren van de reukstof waren twee beurzen (*Pl. XXXVII V*, *fig.* 2. *Q Q*, *Pl. XXXVIII*, *en I I*, *Pl. XXXIX*). en aan weerskanten van den regtendarm (*Pl. XXXVII. X*, *fig.* 2. *R*, *Pl. XXXVIII. en K*, *Pl. XXXIX.*); elk dezer beurzen hadt omtrent een half duim middellyns, en hadt gemeenschap met den rand van den aars (*B*, *Pl. XXXVIII*) door eene opening door het stilet *S S* aangeweezen.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte der dunne darmen van den portier af tot aan den blindendarm	3.	11.	0.
Omtrek van den twaalfvingerigendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	3.
Omtrek van den nugterendarm op de dikste plaatsen	0	1.	6.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	3.
Omtrek van den omgebogendarm op de dikste plaatsen	0.	1.	8.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	0.
Lengte van den blindendarm	0.	0.	8.
Omtrek op de dikste plaats	0.	1.	0.
Omtrek op de dunste plaats	0.	0.	6.
Omtrek van den kronkeldarm op de dikste plaatsen	0.	2.	3.
Omtrek op de dunste plaatsen	0.	1.	9.
Omtrek van den regtendarm by den kronkeldarm	0.	1.	9.
Omtrek van den regtendarm by den aars	0.	1.	9.
Lengte van den kronkel-en regtendarm te samengenomen	0.	5.	6.
Lengte van de geheele darmbuis, den blindendarm niet mede begreepen	4.	4.	6.
Groote omtrek van de maag	0	10.	6.
Kleine omtrek	0.	7.	6.
Lengte van de kleine kromming van den slokdarm af tot aan den hoek, dien het regter gedeelte maakt	0.	1.	3.
Lengte van den slokdarm af tot aan den grooten blindenzak	0.	0.	8.
Omtrek van den slokdarm	0.	1.	2.
Omtrek van den portier	0.	1.	3.
Lengte van de lever	0.	3.	0.
Breedte	0.	3.	1.
Haare grootste dikte	0.	0.	5.
Lengte van het galblaasje	0.	1.	2.

	voeten,	duimen,	lynen.
Deszelfs grootfte middellyn	0.	0.	4.
Lengte van de milt	0.	3.	6.
Breedte van het onderfte einde	0.	0.	8.
Dikte in 't midden	0.	0.	5.
Breedte van het bovenfte einde	0.	0.	4.
Haare grootfte dikte	0.	0.	2.
Dikte van 't alvleefch	0.	0.	1½.
Lengte der nieren	0.	1.	4.
Breedte	0.	0.	10.
Dikte	0.	0.	5.
Lengte van het zenuwagtig middelpunt van de holle ader af tot aan de punt	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	8.
Breedte van het vleezig gedeelte tuffchen het zenuwagtig middelpunt en het borftbeen	0.	1.	3.
Breedte van ydere zyde van het zenuwagtig middelpunt	0.	1.	5.
Omtrek van de bafis van 't hart	0.	3.	3.
Hoogte van de punt af tot aan 't begin van de longflagader	0.	1.	3.
Hoogte van de punt af tot aan den longezak	0.	1.	0.
Middellyn van de groote flagader van buiten tot buiten gemeeten.	0.	0.	2.
Lengte van de tong	0.	1.	10.
Lengte van het voorfte gedeelte van het toompje af tot aan 't einde.	0.	0.	11.
Breedte van de tong	0.	0.	4.
Breedte van de vooren van 't verhemelte	0.	0.	1.
Hoogte van de randen	0.	0.	¼.
Lengte van de randen van den ingang van 't ftrottenhoofd	0.	0.	3.
Lengte der herffenen	0.	1.	3.
Breedte	0.	0.	10½.
Dikte	0.	0.	7.
Lengte der agterherffenen	0.	0.	6.
Breedte	0.	0.	6.
Dikte	0.	0.	4.
Afftand tuffchen den aars en de klink	0.	0.	7.
Lengte van de klink	0.	0.	3.
Lengte van de fchede	0.	1.	7.
Omtrek aan de dikfte plaats	0.	0.	9.
Omtrek aan de dunfte plaats	0.	0.	6.
Groote omtrek van de blaas	0.	6.	10.
Kleine omtrek	0.	5.	8.
Lengte van de pisbuis	0.	1.	6.
Omtrek	0.	0.	4½.
Lengte van het lighaam en den hals van de lyfmoeder	0.	0.	10.
Omtrek	0.	0.	8.
Lengte der hoornen van de lyfmoeder	0.	1.	8.
Omtrek op de dikfte plaatfen	0.	0.	4½.
Omtrek aan 't einde van yderen hoorn	0.	0.	2½.
Afftand in een regte lyn tuffchen de zaadballen en het einde van den hoorn	0.	0.	2.
Lengte van de kromme lyn, die de trompet doorloopt	0.	1.	0.
Lengte der zaadballen	0.	0.	3½.

	voeten,	duimen,	lynen.
Breedte	0.	0.	2.
Dikte	0.	0.	1½.

De kop van 't geraamte (*Pl. XL*) van de genetkat was zeer verlengd; hy gelykt veel naar dien van den vos, schoon de bek minder lang, het voorhoofd verhevener, de kruin bolronder is, en de breedte des hoofds, ter plaatse der jukbeenige boogen genomen, naar evenredigheid zyner lengte, minder is van het einde van den bek genomen tot aan het einde van de kam door 't agterhoofdsbeen geformeerd.

De tanden zyn ten getale van veertig; twintig in yder kaakbeen; te weeten zes snytanden, en van weerskanten een hondstand en zes baktanden; dus heeft de genetkat in het bovenst kaakbeen twee tanden meer dan de huis-marter; de laatste van ydere zyde is wat grooter dan de eerste, en kleiner dan de vier andere; voor het overige gelyken de tanden van de genetkat byna geheel naar, en beantwoorden aan, die van den huis-marter.

Het doornagtig uitsteekzel van het tweede nekwervelbeen was veel meer voorwaards dan agterwaards verlengd; deszelfs bovenste gedeelte maakte eene regte lyn, evenwydig met de lengte van den hals van het dier, uitgezonderd op het voorste einde dat gerond was: de onderste tak der dwarsche uitsteekzels van het zesde wervelbeen hadt byna geene uitranding; de doornagtige uitsteekzels der vyf laatste wervelbeenderen waren lang, byzonderlyk die van het zevende.

Daar zyn dertien rugwervelbeenderen; de doornagtige uitsteekzels der negen eerste waren agterwaards hellende, dat van het tiende was regt, en de andere helden voorwaards; van dertien ribben zyn negen waare en vier valsche; het borstbeen bestaat uit agt beenderen; de eerste ribben geledigen zig aan weerzyde van het middelgedeelte van het eerste been; de geleding der tweede ribben is tusschen het eerste en tweede, die der derde ribben tusschen het tweede en derde, en dus vervolgens tot de agtste en negende ribben, die zig tusschen de zevende en agtste beenderen van 't borstbeen geledigen.

De lenden-wervelbeenderen zyn ten getale van zeven; de dwarsche uitsteekzels der eerste zyn zeer klein, maar die der andere zyn des te langer naarmaate het wervelbeen, waarvan zy afhangen, nader by het heiligbeen is; alle deze uitsteekzels, met uitzondering van die van het eerste wervelbeen, zyn voorwaards hellende.

Het heiligbeen bestondt uit drie valsche wervelbeenderen en de staart uit agt-en-twintig; de beenderen van 't bekken zyn my niet voorgekomen van die van de kat te verschillen, dan daar in, dat de goot veel korter, en de eyronde gaten langer waren.

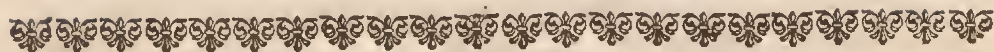
De schouderbeenderen, de vier beenen, en de voeten geleeken byna geheellyk naar die van de kat, uitgezonderd de verschillende maaten, waarvan men uit de volgende lyst zal kunnen oordeelen; en den vinger, die 'er meer is in de agterste voeten van de genetkat dan in die van de kat.

Burée. del. C.F.F. sc.

	voeten,	duimen,	lynen.
Lengte van den kop, van het einde van het bovenſt kaakbeen tot aan 't agterhoofd	0.	3.	1.
De grootſte breedte van den kop	0.	1.	7.
Lengte van het onderſt kaakbeen van deszelfs voorſte einde af tot aan den agterſten rand van het knokkelwyze uitſteekzel	0.	2.	1.
Breedte ter plaatſe van de hondstanden	0.	0.	3½.
Breedte van het bovenſt kaakbeen ter plaatſe der ſnytanden . .	0.	0.	3.
Breedte ter plaatſe van de hondstanden	0.	0.	6.
Afſtand tuſſchen de oogholen en de opening der neusgaten . . .	0.	0.	8.
Lengte van deze opening	0.	0.	5.
Breedte	0.	0.	2½.
Lengte der eigenlyke neusbeenderen	0.	0.	8.
Breedte aan de breedſte plaats	0.	0.	2.
Hoogte der oogholen	0.	0.	7.
Lengte der langſte ſnytanden buiten 't been . . .	0.	0.	1½.
Lengte der langſte hondstanden	0.	0.	4.
Breedte aan de baſis	0.	0.	1½.
Lengte der grootſte baktanden buiten 't been . . .	0.	0.	2½.
Breedte	0.	0.	3.
Dikte	0.	0.	2.
Breedte van het gat des eerſten wervelbeens van boven naar beneden	0.	0.	3¼.
Lengte van den eenen kant naar den anderen . . .	0.	0.	4.
Breedte van het eerſte wervelbeen op de dwarſche uitſteekzels gemeeten	0.	1.	1.
Lengte van de dwarſche uitſteekzels van voren naar agteren	0.	0.	6.
Lengte van het lighaam des tweeden wervelbeens . . .	0.	0.	6½.
Hoogte van het doornagtig uitſteekzel	0.	0.	2½.
Breedte	0.	0.	9½.
Lengte van het doornagtig uitſteekzel van het tweede rug-wervelbeen, dat het langſt is	0.	0.	7.
Lengte van het lighaam des laatſten wervelbeens dat het langſt is.	0.	0.	5.
Lengte der eerſte ribben	0.	0.	7.
Afſtand tuſſchen de eerſte ribben op de breedſte plaats . .	0.	0.	7.
Lengte van de negende, die de langſte is	0.	2.	2.
Lengte van de laatſte der valſche ribben	0.	1.	6.
Breedte van de breedſte rib	0.	0.	1½.
Lengte van het borſtbeen	0.	3.	4.
Lengte van het eerſte beentje dat het langſt is	0.	0.	9.
Lengte van het lighaam des zesden lendenwervelbeens, dat het langſt is	0.	0.	6.
Hoogte van het doornagtig uitſteekzel van het zesde wervelbeen, dat het hoogſt is	0.	0.	3½.
Lengte van het bykomend uitſteekzel des zesden wervelbeens, dat het langſt is	0.	0.	5.
Lengte van het heiligbeen	0.	0.	11.
Breedte van het voorſte gedeelte	0.	0.	9.
Lengte van het langſte valſche wervelbeen van den ſtaart . . .	0.	0.	7.
Breedte van het voorſte gedeelte van het heupbeen . . .	0.	0.	5.
Hoogte van het been van het midden der panswyze holligheid . . .	0.	1.	2.

	voeten,	duimen,	lynen.
Middellyn van deze holligheid	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Lengte van de goot	0.	0.	9.
Breedte in 't midden	0.	0.	9.
Diepte	0.	0.	8.
Lengte der eyronde gaten	0.	0.	$6\frac{1}{2}$.
Breedte	0.	0.	$5\frac{1}{2}$.
Breedte van 't bekken	0.	0.	$9\frac{1}{2}$.
Hoogte	0.	0.	11.
Lengte van 't fchouderblad	0.	1.	10.
Breedte aan de breedfte plaats	0.	1.	1.
Breedte aan de fmalfte plaats	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Hoogte van den doorn op de verhevenfte plaats	0.	0.	3.
Lengte van het fchouderbeen	0.	2.	4.
Omtrek aan de kleinfte plaats	0.	0.	7.
Omtrek van deszelfs hoofd	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Breedte van het onderft gedeelte	0.	0.	6.
Lengte van de ellepyp	0.	2.	5.
Lengte van de elleboogknokkel	0.	0.	3.
Lengte van het ftraalbeen	0.	1.	11.
Lengte van het dijbeen	0.	2.	8.
Middellyn van deszelfs hoofd	0.	0.	$2\frac{2}{3}$.
Omtrek van 't midden des beens	0.	0.	$8\frac{1}{2}$.
Breedte van het onderfte einde	0.	0.	6.
Lengte der kniefchyven	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Lengte van het fcheenbeen	0.	2.	10.
Breedte van deszelfs hoofd	0.	0.	6.
Omtrek van 't midden des beens	0.	0.	8.
Breedte van het onderfte einde van het fcheenbeen	0.	0.	4.
Lengte van het kuitbeen	0.	2.	7.
Omtrek op de dunfte plaats	0.	0.	3.
Hoogte van de voorhand	0	0.	2.
Lengte van het hielbeen	0.	0.	8.
Lengte van het eerfte been der agterhand dat het kortft is	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Lengte van het derde been, dat het langft is	0.	0.	$7\frac{1}{2}$.
Lengte van het eerfte been van den agtervoet, dat het kortft is	0.	0.	8.
Lengte van het derde been, dat het langfte is	0.	1.	1.
Lengte van den eerften regel van den middelften vinger van den voorften voet	0.	0.	$3\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	3.
Lengte van den derden	0.	0.	2.
Lengte van den eerften regel van den duim	0.	0.	$2\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden	0.	0.	2.
Lengte van den eerften regel van den middelften vinger des agterften voets	0.	0.	$4\frac{1}{2}$.
Lengte van den tweeden regel	0.	0.	2.
Lengte van den derden	0.	0.	$2\frac{1}{2}$.
Lengte van den eerften van den duim	0.	0.	3.
Lengte van den tweeden	0.	0.	2.

BESCHRYVING

VAN DAT GEDEELTE VAN HET KABINET,

HETWELK BETREKKING HEEFT TOT DE NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN CARACAL, DE HYAENA, DE ZIBET, DE CIVET, EN DE GENETKAT.

No. MCCXVIII. *Het geraamte van een caracal.*

Het is het geraamte, 't welk ten onderwerpe voor de beſchryving en de afmeetingen der beenderen van den caracal gediend heeft: de agterſte hoek van de linkerzyde van de goot, door de vereeniging der ſchaam-en heupbeenen geformeerd, is wat naar beneden hellende, en die mismaaktheid ſchynt door eene breuk van het heupbeen veroorzaakt te zyn: daar is een groot beenuitwas, dat het bovenmiddelſte gedeelte van de regter dije omvangt; men ziet ook tekenen van een beenbederving op de regterzyde van het bovenſt kaakbeen, voor het ooghol, en aan 't einde van 't onderſt kaakbeen ter plaatſe der twee ſnytanden van 't midden en van de tweede der regterzyde, die in dit geraamte ontbreeken; de beenuitwaſſen en de beenbedervingen hebben dikwils plaats by de dieren, welken men opſluit; de berooving van de vrye lugt en het gebrek van beweeging veroorzaaken hun nog verſcheiden andere ziektens, en daar zyn veelen dezer dieren die daar van ſterven.

No. MCCXIX. *Het tongbeen van een caracal.*

No. MCCXX. *Het roedebeen van een caracal.*

Deze beide beentjes gelyken naar die van de kat: het roedebeentje van den caracal is drie en een half lyn lang.

No. DCCCLXXIV. *Het vel van een hyaena.*

Dit vel is opgezet; het gedeelte, 't welk den kop van de hyaena bedekte, is geſchikt op den ontvleeſchden kop van een wolf, wiens kaakbeenen van malkanderen verwyderd zyn, zodat men de tanden ziet van den wolf, die zeer verſchillen van die van de hyaena: de kleuren van 't hair van dit vel zyn dezelfde als die van 't hair van de hyaena, die ten onderwerpe voor de beſchryving van dit dier gediend heeft.

No. DCCCLXXV. *De tong van een hyaena.*

Men ziet op deze tong, die in wyngeeſt is, de tepeltjes van verſchillende dikte en verſchillende gedaanten, die op blz. 169 van dit Deel beſchreeven zyn.

No. DCCCLXXVI. *De teeldeelen van eene hyaena.*

De zonderlinge gedaante van het hoofdje, de zaadblaasjes, de voorstanders, en de klieren, daar de ontlastbuis op uitloopt in den pisgang by de splitsing der sponsagtige lighaamen, zyn zeer zigtbaar in dit stuk, dat in wyngeest bewaard wordt.

No. DCCCLXXVII. *De beurs, die tusschen den aars en den staart van de hyaena is.*

Dit stuk is in wyngeest; men ziet daar op alle de klieren die de beurs omringen, en men onderscheidt 'er de korrels en de trossen, die zy formeeren.

No. DCCCLXXVIII. *Het geraamte van een hyaena.*

Het is 't geraamte, dat ten onderwerpe voor de beschryving en de afmeetingen van dit dier gediend heeft: de lengte is van twee voet zeven duim drie lynen van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterst einde van het heiligbeen; de kop heeft een voet drie duim en drie lynen omtrek, aan de dikste plaats gemeeten: het zestiende rugwervelbeen van dit geraamte heeft slegts een dwarsch uitsteekzel aan de linkerzyde in plaats van de valsche rib, die aan de regterzyde is.

No. DCCCLXXIX. *Ander geraamte van een hyaena.*

Dit geraamte is grooter dan dat onder het vorige Numero gemeld; maar het verschilt 'er niet van, dan voor zo verre het zestiende rugwervelbeen een valsch wervelbeen heeft aan de linker gelyk aan de regterzyde; ik heb het zelfde maakzel gevonden in een andere hyaena, die ik onderzogt heb; die, waarvan wy hier spreeken, heeft twee voet elf duim lengte van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterst einde van 't heiligbeen; de kop heeft negen duim lengte, vyf duim en tien lynen breedte, en een voet drie duim en agt lynen omtrek; het armbeen heeft zeven duim zeven lynen lengte, de ellepyp negen duim twee lynen, het dijbeen agt duim, en het been van den poot zeven duim.

No. DCCCLXXX. *Reukstof van de zibet.*

Deze zelfstandigheid is draadig; zy verspreidt een zeer doordringenden en zeer milden reuk van muskus.

No. DCCCLXXXI. *Het geraamte van een zibet.*

Het is dat geraamte, waar naar de beschryving der beenderen van de zibet gemaakt is, en waar naar de maaten genomen zyn; het heeft twee voet een duim en vier lynen lengte van het einde der kaakbeenen tot aan het agterst einde van het heiligbeen; de omtrek van den kop aan de dikste plaats was van zeven duim en agt lynen.

No. DCCCLXXXII. *Het tongbeen van eene zibet.*

Dit been bestaat uit negen stukken: de eerste beenderen zyn de langste, en de derde hebben veel minder lengte dan de tweede, die ten naastenby zo lang zyn als de eerste.

No. DCCCLXXXIII. *Het geraamte van eene civet.*

Dit geraamte heeft ten onderwerpe gediend voor de beschryving der afmeetingen van de voornaame beenderen van de civet; deszelfs lengte is van twee voet

voet

voet tien lynen van het einde der kaakbeenen tot aan 't agterste einde van het heiligbeen; de kop heeft zeven duim eene lyn omtrek op de dikste plaats.

No. DCCCLXXXIV. *Het tongbeen van eene civet.*

Dit been bestaat uit negen stukken gelyk dat van de zibet, maar het verschilt voornaamlyk in dit opzigt van hetzelve, dat het middelst beentje langer is.

No. DCCCLXXXV. *De beursen van eene genetkat.*

De zelfstandigheid dezer beursen is droog zonder bederving bewaard; zy is vetagtig en olieagtig; zy verspreidt eene valsche lugt van muskus, die sterk en onaangenaam is.

No. DCCCLXXXVI. *Het geraamte van eene genetkat.*

Dit geraamte heeft ten onderwerpe gediend voor de beschryving en de afmeetingen der beenderen van de genetkat; zyne lengte is van een voet twee duim vyf lynen van het einde der kaakbeenen tot aan het agterst einde van het heiligbeen; de kop heeft vier duim vyf lynen omtrek, aan de dikste plaats gemeeten.

Einde van het negende Deel.

BERIGT AAN DEN BINDER.

In dit negende Deel zyn XL Plaaten, die op de volgende wyze moeten ingezet worden.

Plaat	I *en* II.	pagina 54.
. . .	III *en* IV.	58.
. . .	V, VI *en* VII.	60.
. . .	VIII.	64.
. . .	IX.	80.
. . .	X.	81.
. . .	XI, XII, XIII *en* XIV.	96.
. . .	XV *en* XVI.	100.
. . .	XVII	109.
. . .	XVIII.	118.
. . .	XIX.	124.
. . .	XX.	130.
. . .	XXI.	138.
. . .	XXII.	142.
. . .	XXIII.	145.
. . .	XXIV.	152.
. . .	XXV.	166.
. . .	XXVI *en* XXVII.	168.
. . .	XXVIII *en* XXIX.	170.
. . .	XXX.	173.
. . .	XXXI.	188.
. . .	XXXII *en* XXXIII.	190.
. . .	XXXIV.	198.
. . .	XXXV.	202.
. . .	XXXVI.	206.
. . .	XXXVII *en* XXXVIII.	208.
. . .	XXXIX.	209.
. . .	XL.	212.